ÜÇ SAVAŞÇI

John Dos Passos

HÜR YAYIN
DEV ROMANLAR

ÜÇ SAVAŞÇI

HÜR YAYIN
73
251

ÜÇ SAVAŞÇI
Orjinal adı: Three Soldiers
Yazarı: John Dos Passos
Türkçesi: Mehmet Harmancı
Kapak Düzeni: Bülent Erkmen

Yayın hakkı:
J.Dos Passos / Hür-Yayın
Dizgi, baskı, kapak baskısı:
Hürriyet Ofset
Cilt: Çınar Ciltevi
Birinci baskı: MAYIS 1981

Hürriyet Yayınları: 251
Dev Romanlar Dizisi: 73

Hür-Yayın A.Ş.
Cemal Nadir Sok. No: 7
Cağaloğlu-İstanbul

ÜÇ SAVAŞÇI

1921 yılında yayınlanan "Üç Savaşçı" (Three Soldiers), başarısızlığa mahkûm romantik bir bireycilikle, kaba ve kaçınılmaz biçimde zaferi kazanacak olan toplumsal güçler arasındaki çatışmanın öyküsüdür. Yazarın Birinci Dünya Savaşı deneyinin izlerini taşır. En önemlisi de, John Dos Passos adını dünyaya duyuran ve ustalığını kanıtlayan ilk kitabı oluşudur.

Konunun 1917-1918 yıllarını kapsaması kitabın eskidiği izlenimini bırakabilir. Oysa "Üç Savaşçı", Homeros'un "İlyada"sı ve Rabelais'nin "Pantagruel"i kadar günceldir. Yani buradaki insanlar da, gerçek anlamıyla insan olmaya daha razı değildirler. Aynı gözdönüklükler, aynı iştahları besler; aynı sloganlar aynı balonları şişirir; alelacele boyanmış aynı tekdüzelikler "gelişme" diye adlandırılır; küçük çıkarlar büyük duyguların, küçük pislikler büyük erdemlerin ardına gizlenir. Özetle, aynı tiyatro sahnesinde, binlerce yıldır oynayan kuklalar aynı numaraları yinelerler; dünya hep aynı dünyadır. O yıllarda Amerikan askerleri şapkalı, subayları mahmuzludur; sinema sessizdir henüz; paraların üzerindeki 100 rakamı pek çok ülkede küçük bir servet sayılır. Olaylar, altmış yıl önceki olaylardır ama güncel de sayılabilir. Tabii, bir dev yazar tılsımlı kalemiyle bu kitabı dokuduğu için.

ÜÇ SAVAŞÇI

JOHN DOS PASSOS

TÜRKÇESİ:
MEHMET HARMANCI

HÜR
YAYIN

BİRİNCİ BÖLÜM
KALIBIN HAZIRLANMASI

1

Bölük hazırol durumundaydı. Herkes dimdik önüne bakıyordu bomboş tören alanında. Gün batımı yanmış kömür artıklarından oluşan yığınları kızıla boyamıştı. Mikrop öldürücü ilâç ve kışla kokan rüzgârda hafif bir yemek kokusu yağlılığı da vardı. Geniş alanın karşı yanında uzun insan kuyrukları ayaklarını sürüye sürüye yemekhane olarak kullanılan tahta barakaya girlyorlardı. Çeneler boyunlara yapışmış, göğüsler ilerde, bacaklar günlük eğitimden yorgun ve gergin, bölük hazırolda bekliyordu. Herkes dimdik önüne bakıyordu, kimi kendini koyvermiş, kimi de kendi görüş alanlarına giren her şeyi dikkatle inceleyip bir eğlence arayarak... yanmış kömür yığınları, önlerinde askerlerin dolaştığı, kiminin sırtını tahta duvarlarına dayadığı, kiminin sigara içtiği, önünde yerlere tükürdüğü yemekhane ve yatakhane barakalarının giderek uzayan gölgelerine bakıyorlardı. Askerlerden bir kısmı ceplerindeki saatların tik taklarını bile duyabiliyorlardı.

Yerdeki kömür tozlarını eze eze yaklaşan bir ayak sesi duyuldu.

Çavuş aksi bir sesle bağırdı: "Hazırolda olduğunuzu unuttunuz galiba. Hey! Kes şu kıpırdanmayı artık!"

Suçlunun yakınındakiler gözlerinin ucuyla baktılar adama.

Tören alanının öte yanından iki subay kendilerine doğru yaklaşıyordu. Hazırol durumundaki askerler subayların el hareketlerinden ve yürüyüşlerinden onların hoşlarına giden bir konudan söz ettiklerini anlamışlardı. Subaylardan biri çocukça bir kahkaha atarak geri döndü ve geldiği yöne doğru yürümeye başladı. Üsteğmen olan diğeri gülümseyerek sürdürdü yürümesini. Büyüğüne yaklaştığı sırada gülümsemesi silindi ve kasılarak, sert adımlarla yürüdü.

"Çavuş, bölüğü serbest bırakabilirsin." Üsteğmen kesik kesik konuşuyordu.

Çavuşun eli bir demiryolu işareti sertliğiyle subayı selâmladı.

"Bôlûûûûk rahatl"

Haki ûniformalı insan dizileri, çizmeleri tozlu, yûzleri tozlu insanlardan oluşan çeşitli yûzler olup çıkıverdiler. On dakika sonra yine sıraya girmişler ve dörder kişilik diziler halinde yemekhaneye doğru yürüyorlardı. Telleri ancak hafifçe kızarmış olan birkaç elektrik ampulû yemekhaneye kahverengimsi bir belirsizlik havası veriyordu. Son yenilen yemekten sonra mikrop öldürücü ilâçlı sularla yıkanmış olan uzun tahta masalara, tahta sıralara ve döşemeye bir çöp kokusu da sinmişti. Yemek tasların önlerinde tutan askerler kapının dibindeki büyük karavanaların önûnden geçerlerken mavi tulumlu mutfak görevlileri her kaba et ve patates dolduruyorlardı.

Gömleğinin kollarını kıvırıp dumanı tûten yemeğinin ûzerine yumulan Fuselli karşısındaki kalın dudakları yemeğe aççasına bir canlılıkla saldıran iriyarı kıvırcık saçlı arkadaşına, "Bu akşam pek kötû değil galiba?" dedi.

"Öyle," dedi pembe yûzlû sarı saçlı genç. Geniş kenarlı şapkasını belirli bir kaygısızlıkla yana doğru kaydırmıştı.

"Bu akşam çıkış iznim var," dedi Fuselli.

"Cûmbûş olacak desene!"

"Oğlum... benim Frisco'da sevgilim var dedim sana. İyi kızdır..."

"Bu kahrolası kentte hiçbir kıza yûz vermemekte haklısın aslında. Hiç biri temiz değil bunların, hiç biri... Yani denizaşırı gitmek istiyorsan demek istiyorum." Sarı saçlı genç içtenlikle eğildi arkadaşına doğru.

"Ben biraz daha yemek alacağım. Beni bekle, olur mu?"

Fuselli geri döndüğünde sarı saçlı genç, "Kentte ne yapacaksın?" diye sordu.

"Bilmem. Biraz dolaşır, bir sinemaya giderim." Ağzını patatesle doldurdu.

"Yat borusu çalacak neredeyse," diye bir ses duydular arkalarından.

Fuselli ağzını tıkabasa doldurduktan sonra yemeğinin geri kalanını istemeye istemeye çöp tenekesine boşalttı.

Birkaç dakika sonra yûzlerce hâki dizinin arasında ortalarda bu hâki nokta olarak dimdik duruyordu. Tören alanını dört yanından çevrelemişlerdi.Bayrak direğinin olduğu yandan bir boru sesi işitildi. Fuselli her nedense o anda,kendisini askerlik şubesinden buraya gönderen memurun sözlerini anımsadı. Adam, 'Ben de seninle gidiyor olmayı isterdim' demiş, sonra beyaz kemikli elini uzatmıştı. Fuselli de bir anlık bir duraksamadan sonra kendi kût ve esmer elini uzatmıştı. "Tehlikede olduğunu bilmek, her an ölebileceğini dûşûnmek mûthiş bir şey olmalı," demişti adam ateşli bir sesle. "Talihin açık olsun, delikanlı. Talihin açık olsun!" Fuselli, adamın yeşilimsi çıplak kafasını ve kağıt beyazı yûzûnû anımsıyordu. Ama yine de duyduğu sözler yûzûnden

şubeden göğsü dimdik çıkmış, kapının önünde bekleyenleri görmeden yanlarından geçip gitmişti. İşte şimdi bile bu anısı, dinlemekte olduğu ulusal marşıyla karışınca kendisine bir önemlilik ve acımasızlık havası veriyordu.

"Takımlar... sağa!" Rap rap rap diye kumlar üzerinde ayak sesleri. Bölükler yatakhanelerine gidiyorlardı. Fuselli gülümsemek istiyor ama cesaret edemiyordu. Gece yarısına kadar çıkış izni olduğu için, on dakika sonra kapının dışında, yeşil çitin, dikenli tellerin ve nöbetçilerin dışında olacağı için gülmek geliyordu içinden. Rap rap rap! O kadar yavaş yürüyorlardı ki, kendisi için çok değerli olan saniyeleri yitirmekteydi. "Sol, sol, sol!" diye bağırıyordu çavuş, öfkeli gözlerle sıraları gözetleyip adımını uyduramayanlara. Yüzü tıpkı bir buldog köpeğini andırıyordu.

Karanlık basarken bölük hazırdaydı yine. Fuselli sabırsızlıkla dudaklarını ısırıyordu. Dakikalar geçmekteydi.

Sonunda, sanki istemiyormuşçasına seslendi çavuş:

"Rahat! Dağılın!"

Fuselli kapıya doğru koştu, kasılarak izin kağıdını gösterdi.

Ayakları caddenin asfaltına değince önünde uzanan uzun ön bahçeler ve sundurmalar dizisine baktı. Sırtını köşedeki telgraf direğine dayayıp ne yöne gideceğini düşündü bir an. Arkasında üç katlı dikenli teliyle kamp vardı. Zaten bir boka yaramaz bir yerdi bu kent! Oysa kendisi hep dolaşmak, yeni yeni yerler görmek isterdi. "Bundan sonra evimden dışarı adımımı atmam," diye söylendi. Kentin ortasına, sinemaların bulunduğu kesime doğru yürürken evini düşündü. Yani teyzesinin oturduğu yedi katlı apartmanın zemin katını. "Ne güzel yemek yapardı," diye pişmanlıkla salladı başını.

Böyle sıcak bir akşamüstü kendi mahallesinde olsaydı arkadaşlarıyla köşebaşına çene çalmaya çıkar, sokaklarında oturan kızlar iki üçlü gruplar halinde kolkola önlerinden geçerlerken onlara laf atardı. Ya da aynı gözlükçü mağazasında çalıştıkları Al ile sinema ve lokanta kesiminin ışıklı caddelerinde dolaşırlar, limana gidip kızıla boyanmış suları, ışık ışık pencerelerinden titreşen parıltıları suya yansıyan feribotları seyrederken birer sigara yakarlardı. Talihleri varsa Golden Gate köprüsünün altından geçip limana giren bir transatlantik görürlerdi. Transatlantik bir ışık yumağından koskoca bir parıltı oluverirdi, tıpkı lüks bir sinemanın önü gibi. Çoğunlukla pervanesinin gürültüsü, burnunun suları yararken çıkardığı hışırtı duyulur, kimi zaman da bir orkestra sesi bunlara eşlik ederdi. "Zengin olunca bunlardan birine binip uzun bir yolculuğa çıkacağım," derdi Fuselli.

"Baban buraya Avrupa'dan geldi, değil mi?" diye sorardı Al.

"Evet, ama ambarda. Ben ambarda gelecek olsaydım hiç yola çıkmazdım. Ben birinci sınıfta, hatta lüks kamarada, gideceğim, hele bir

zengin olayım da..."

Ama işte şimdi Doğu'nun bu kentine gelmişti. Kimseyi tanımıyordu ve sinemadan başka gidecek bir yeri yoktu.

"Selâm ahbap," dedi yanında bir ses. Yemekte karşısında oturan uzun boylu genç yaklaşıyordu." Sinemaya mı gidiyorsun?"

"Öyle. Yapacak başka bir şey yok ki."

"Yanımda bir acemi çaylak var, daha bu sabah katıldı bize." Uzun boylu delikanlı başıyla yanındaki arkadaşını gösterdi.

"Buradaki yaşantıyı seveceksin," dedi Fuselli. "Göründüğü kadar berbat değildir."

"Ben de kendisine yanlış bir adım atmaması için dikkatli olması gerektiğini anlatıyordum," dedi diğeri. "Bu askerlikte yanlış bir şey yaptığın an... anlatılamaz ki, korkunç, bir tek sözle korkunç işte!"

"Hem de nasıl! Demek seni bizim bölüğe gönderdiler, ha? Eh, fena bir bölük sayılmaz. Kendisine iyi davranırsan çavuş da insaflı adamdır doğrusu, ama üsteğmen felâkettir. Nerelisin sen?"

"New York'lu," dedi acemi er. Otuz yaşlarında, kül rengi suratlı, Musevi olduğunu belirten gaga burunlu bir adamdı. "Hazır giyim işinde çalışıyorum. Aslında beni askere almamaları gerekirdi. Veremliyim ben." Zayıf ve titrek bir sesle konuşuyordu.

"Burada seni iyileştirirler," dedi uzun boylu delikanlı" Hem öyle bir iyileştirirler ki, sen bile kendini tanıyamazsın sonunda. Evine dönünce anan bile tanıyamayacak seni, çaylak... Ama yine de talihin varmış derim ben."

"Neden?"

"New York'lu olduğun için. Onbaşı Tim Sidis de New York'ludur ve bölükteki bütün New York'lular ortak dümenler çevirirler burada."

"Ne sigarası içersin?" diye sordu uzun boylu genç.

"Sigara içmem."

"İçmeye başlayacaksın öyleyse. Onbaşı da, çavuş da puro severler, arada sırada bir tane çıkarıp sunmanın sayısız yararı vardır. Seni kollamalarını sağlarsın."

"Sen ona bakma," dedi Fuselli." Bütün iş talihli olup olmamada. Üstünü başını temiz tutup, işini tamam yap, yüzünden gülümsemeyi eksik etme, geçinir gidersin. Zorbalığa kalkışırlarsa hemen sinme, karşı koy. Askerlikte rahat yaşamak istersen ensen kalın olmalı."

"Haklısın," dedi uzun boylu genç. "Sakın seni ezmelerine fırsat verme... Şey, senin adın neydi kuzum?"

"Eisenstein."

"Bu Powers... Bill Powers. Benim adım da Fuselli... Sinemaya gidiyor musun, Bay Eisenstein?"

"Hayır, ben bir parça düşürmeye bakacağım." Ufak tefek adam soluk

bir gülümsemeyle baktı Fuselli'ye. "Tanıştığımıza memnun oldum."

Elsenstein, fabrika ve kömür tozu kokan rüzgarda soluk yaprakların sallandığı bir sokağa sapıp yürürken Powers arkasından," Pis Yahudi, ne olacak," diye söylendi.

"Hepsi öyle değildir," dedi Fuselli. "Benim de Yahudi bir arkadaşım var, ama esaslı çocuktur, ha!"

★ ★ ★

Sinemadan fabrika işçilerinin koyu renkli giysilerinin çoğunlukta olduğu kalabalık arasında çıkıyorlardı.

"Herif sevgilisini bırakıp da savaşa katılmaya karar verince az daha ağlayacaktım," dedi Fuselli.

"Yok canım."

"Bana da öyle oldu. Hiç Frisco'ya gittin mi, Powers?"

Uzun boylu genç başını salladı. Sonra geniş kenarlı şapkasını çıkartıp parmaklarını kısa kesilmiş saçları arasına soktu.

"İçersi amma da sıcaktı ha!"

"Bak anlatayım," dedi Fuselli. Oakland'a gitmek için ferlbota binersin. Teyzem... annem olmadığı için teyzemde kalırım hep... İşte teyzem, görümcesi ve Mabe... Mabe benim sevgilimdir... kendilerini istemediğimi o kadar söylememe rağmen ferlbotla geldiler beni uğurlamaya. Mabe bana çok kızmıştı, Georgine Slater'e yazdığım mektubu görmüş. Georgine bizim sokakta oturan erkek gibi bir kızdır. Ona arada sırada aşk mektupları falan yazardım. Mabe'e bunun önemli olmadığını, gönül eğlendirmek için yazdığımı söyledim ama boşuna; Mabe beni hiç bağışlamayacağını söyledi, ben de savaşta belki de öleceğimi ve beni bir daha hiç göremeyeceğini söyledim, hep birlikte ağlamaya başladık...Berbat bir şeydi senin anlayacağın."

Powers, anlayışla, "Kızlarla vedalaşmak boktan bir iş," dedi. "İnsanın canına okur. En iyisi orospularla yine; insan onlara veda etmek zorunda değildir hiç olmazsa."

"Orospuyla yattın mı hiç?"

"Pek sayılmaz." Uzun boylu gencin pembe yüzü kamp yolundaki sokak lambalarının ışığında bile seçilecek kadar kızarmıştı.

"Ben yattım," dedi Fuselli belirli bir gururla. "Portekizli bir kızla çıkardım. Esaslıydı ha! Şimdi nişanlanınca bıraktım bunları artık... Ama sana diyordum ya... Sonunda barıştık ve öpüştük, Mabe benden başka kimseyle evlenemeyeceğini söyledi. Sokakta giderken dükkânlardan birinin camında ipekten, yaldız püsküllü bir bayrak gördüm, kendi kendime Mabe'e bunu vereceğim deyip hemen koşup satın aldım. Kaç para olduğunu sormamıştım bile. Denizaşırı birliğine katılmak üzere

yanlarından ayrılmak üzereyken bayrağı cebimden çıkarıp Mabe'in eline tutuşturdum ve 'Kız, bunu al da beni unutma," dedim. Bir de ne göreyim? O da arkasında sakladığı iki kiloluk bir şeker paketini uzatmaz mı? 'Sakın çok yeyip hasta falan olayım deme, Dan' dedi. Meğerse benim haberim olmadan o da kutuyu yanında taşıyormuş. Şu kızlar ne akıllı yaratıklar, değil mi?"

"Öyle," diye uzun boylu genç dalgın dalgın cevap verdi.

★ ★ ★

Fuselli yatakhaneye döndüğünde arkadaşları sıra sıra diziimiş yatakları üzerine oturmuşlar, heyecanlı seslerle konuşuyorlardı.

"Biri kodesten kaçmış, canımıza okuyacaklar."

"Nasıl kaçmış?"

"Bilmem."

"Çavuş Timmons battaniyesini kesip ip yaptığını söyiüyor."

"Yok canım, nöbetçi kendisine yardım etmiş."

"Haydi sen del Herlfin kaçtığını farkettikleri sırada ben oradan geçiyordum, bana mı yutturacaksın?"

"Hangi bölüktenmiş?"

"Bilmem."

"Adı neymiş?"

"İtaatsizlik ettiği için yargılanan biri. Bir subayı yumruklamış."

"Bak işte bunu görmek isterdim."

"Ne olursa olsun bu kez canına okundu artık."

"Orası öyle."

"Kesin sesinizi be! Yat borusu çalalı saatlar oldu." Yatakhanenin kapısı önündeki küçük tahta masanın başında, tepesinde yanan zayıf ışığın altında gazete okuyan çavuştu bu. "Biraz daha konuşursanız nöbetçi subay hemen damlayıverir, o zaman görürsünüz gününüzü!"

Fuselli battaniyesini başına çekip uyumaya hazırlandı. Daracık karyola içinde battaniyesine sarındığı zaman çavuşun gürleyen sesinden de, subayların buz gibi bakışlarından da korunmuş oluyordu. Tıpkı çocukluğunda evindeymiş gibi mutlu ve rahattı o zaman. Bir an kendisini öteki adamın yerine koydu, subayı yumruklayan adamını O da belki de kendisi gibi ondokuz yaşında, aynı üniformayı giyen ve bir yerlerde Mabe gibi bir kızın beklediği bir insandı. Nöbetçiler insanın peşine düştüklerinde kampın dışında olmak ne kadar ürkütücü ve soğuk bir şeydi! Bakışları mermi uçları gibi acımasızca parlayan subaylar ve silâhları çekilmiş olan bir bölük asker tarafından uzun bir sokakta kovalandığını düşündü. Battaniyesinin içine iyice gömülerek yünün sıcaklığına ve yumuşaklığına bıraktı kendisini. Görev saatları dışında

yanından geçerken çavuşa gülümsemeyi unutmamalıydı. Biri yakında terfilerin geleceğini söylüyordu. Terfi etmeyi o kadar çok istiyordu ki. Mabe'e mektup yazıp bundan sonra mektuplarını Onbaşı Dan Fuselli'ye göndermesini bildirmek ne zevkli olacaktı! Kimseyle başını derde sokacak bir işe girmemeliydi. Ne kadar akıllı bir genç olduğunu gösterme fırsatını da kaçırmamalıydı. 'Denizaşırı ülkelere gidince ben onlara gösteririm,' diye düşünüp kendisini kahraman rolüne çıkmış görürken uyuyup kaldı.

Kulaklarının dibinde sert bir sesle uyandı.

"Kalk ayağa!"

Yanında yatan adamın yüzünde bir el fenerinin beyaz ışığı parlıyordu.

"Nöbetçi Subay," diye Fuselli mırıldandı.

"Kalk dedim sana!"

"Yan karyoladaki adam yattığı yerde dönüp gözlerini açtı.

"Kalk!"

"Başüstüne efendim," diye mırıldandı adam. Gözlerini kırpıştırıp duruyordu. Kalkıp hazırola geçti.

"Günlük üniformanla yatmanın yasak olduğunu bilmiyor musun Çabuk çıkart onu!"

"Başüstüne, efendim."

"Adın ne senin?"

Adam yine gözlerini kırpıştırarak baktı, konuşamayacak kadar şaşırmıştı.

"Adını bile bilmiyorsun, ha?" Subay acımasızca bakıyordu, ses! kırbaç gibi şaklıyordu." Haydi üstündekileri çıkart ve yat. Çabuk!"

Nöbetçi Subay geceyarısı yatakhane teftişine devam etti. Fuselli yeniden uykuya dalarken yanındakinin alçak sesle küfürler savurduğunu duydu. Adam arada bir duruyor, yeni yeni küfürler uyduruyor ve çaresiz öfkesini böylece çıkararak ninni söylermişçesine rahatlıyordu.

Fuselli az sonra bir çığlıkla uyandı. Karabasan görüyordu. Nöbetçi Subayının çenesini dağıtmış, sonra kodesten kaçmış ve soluk soluğa, tökezleyerek, düşüp kalkarak kaçıyordu. Bütün bölük kendisini kovalıyor, aradaki açıklığı giderek kapatıyorlar, silâh emniyetlerinin çekilme sesleri kadar madeni seslerle subaylar emirler yağdırıyorlardı. Yakalanırsa öldürüleceğinden kuşkusu yoktu. Bir köpeğin üzerindeki suyu vücudunu titreştirerek savurması gibi başını sallayarak gördüğü düşün etkisinden kurtulmaya çalıştı. Sonra battaniyesinin içine gömülerek yeniden uyumaya başladı.

2

John Andrews tavanı, duvarları ve döşemesi çam tahtasından olan

büyük çıplak bir odanın ortasında çırılçıplak durmuş bekliyordu. Buhar sıcaklığı yoğunlaşmıştı havada. Bir köşede bir yazı makinesi kâh durup kâh çalışmaktaydı.

"Hey delikanlı, akli dengesizlik nasıl yazılır biliyor musun?"

John Andrews masanın yanına gidip adama istediğini söyledi, sonra, "Beni muayene etmeyecek misiniz?" diye sordu.

Adam yanıtlamaya gerek görmeden sürdürdü yazmasını. John Andrews odanın ortasında kollarını göğsünde kavuşturmuş, yüzünde alaycı bir gülümseme, ağırlığını bir ayağından ötekine aktararak yazı makinesinin sesini ve adamın kopya etmekte olduğu raporun her sözcüğünü yüksek sesle ylnelemesini dinliyordu.

"Askerlikten ihraç" tak, tak... "Hay Allah kahretsin bu makinayı... Er Coe Elbert"... tak, tak... "Bu askeri yazı makinelerinin de canı cehenneme... Nedeni... aklî dengesizlik.Hastalığın tarihçesi..."

Tam o anda çavuş odaya girdi.

"Bana bak, Bill, o belgeyi on dakikaya kadar bitirmezsen Yüzbaşı Arthur öfkeden kudurur diyorum sana. Allah aşkına bitir şunu artık. Eğer sen yapamayacaksan bu işin altından kalkacak birini bulmamı söyledi bana. İşini yitirmek istemezsin, değil mi?"

Çavuşun gözü John Andrews'a ilişmişti. "Tüh, ben seni tümden unuttum. Odanın çevresinde koş bakalım biraz...Hayır, o yana değil. Az bir şey, şöyle kalbini dinleyecek kadar. Bu acemiler de amma kalın kafalı oluyorlar hal"

Orası burası ellenir, ölçülürken John Andrews kendisini panayıra çıkarılmış beygire benzetiyordu. Bir yandan da yazı makinasının başındaki adamı dinlemekteydl.

"Cinsel bozukluk... ve alkolikliğe rastlanmadı... çiftlikte yaşamış. Görünüşü normal ancak gelişme..."

"Pekâlâ, giyin bakalım," dedi çavuş. "Çabuk ol, bütün gün seninle uğraşamam. Seni neden böyle tek başına yolladılar buraya?"

"Kağıtlar karışmıştı,"dedi Andrews.

"B testinde... on yaşında bir çocuk zekâsı..." diye yazı makinası başındaki adam devam ediyordu." Yetenek... ulan ne biçim yazı bu be? Herif yazı yazmasını bilmiyorsa ben nasıl okuyup yazacağım bunu?"

"Sağlam. Şimdi şu belgeleri doldurman gerek. Bu yana gel."

Andrews kayıt çavuşunun ardından odanın öteki köşesindeki masaya doğru yürüdü. Yazı makinesi başındaki adamın sesi hafif de olsa işitiliyordu yine." emirlere itaat etmeyi unutuyor... Bellek, sıfır."

"Pekâla, şunu al B barakasına götür... Sağda dördüncü bina. Dalga geçme."

Andrews dışarı çıkınca temiz havayı ciğerlerine doldurdu. Bir an kararsızca binanın tahta basamakları üzerinde durup aceleyle yapılmış

baraka dizisine baktı. Kimi yeşile boyanmıştı, kimi ise çıplak tahtadandı, bazıları daha iskelet halindeydiler. Başının üzerinde pembe renkli bulutlar geniş ve sınırsız gökyüzünde ağır ağır ilerliyorlardı. Bakışları kamp sınırları dışındaki pırıl pırıl sonbahar gününe kaydı, sonra da bir nöbetçinin ileri geri, ileri geri yürüdüğü barakaların ortasındaki uzun sokağa. Bir an kaşları çatıldı. Sonra salına salına sağdaki dördüncü barakaya doğru yürümeye başladı.

* * *

John Andrews camları siliyordu. Kirli mavi tulumunu giymiş, bir merdivenin tepesinde elindeki sabunlu bezle barakanın küçük çerçeveli camlarını temizliyordu. Burnu toz ve ucuz sabunun kumlu kokusuyla dolmuştu. Merdivenin alt basamağındaki bir başkası da onun sildiği camları kuru bir bezle bulutlu gökyüzünü yansıtacak kadar kurulayıp parlatmaktaydı. İnip çıkmaktan kopacak gibiydi Andrews'ın bacakları. Elleri sert sabundan kabarmıştı. Bir yandan çalışırken bir yandan da sildiği camlardan içeri, battaniyelerinin hepsinin aynı biçimde kıvrıldığı karyolalara bakıyordu. Kimi yataklarda yatanlar vardı. Andrews nasıl olup da hiç bir şey düşünmeden çalıştığına şaşıp duruyordu. Son birkaç gün içinde kafası sert ve anlamsız bir kütle olmuştu sanki.

Yanında çalışan adama, "Ne kadar sürecek bu iş?" diye sordu. Adam çikletini çiğnemeyi sürdürünce Andrews onun karşılık vermeyeceğini sandı. Sorusunu yineleyecekti ki, adam üzerinde durduğu basamakta dengesini korumaya çalışarak, "Saat dörde kadar," dedi.

"Bugün bitmeyecek yani?"

Adam başını sallayıp yüzünü buruşturarak yere tükürdü.

"Çoktandır burada mısın?"

"Çok sayılmaz."

"Ne kadar oldu?"

"Üç ay... çok sayılmaz." Adam bir kere daha tükürdükten sonra merdivenden inip duvara yaslandı. Andrews'un cam sabunlamasını bekliyordu.

"Ben üç ay burada kalırsam aklımı kaçırırım... oysa geleli bir hafta oldu daha," diye mırıldandı Andrews camı sabunlayıp aşağı inerken.

Yeniden tırmandılar merdivenlerine.

"Nasıl oluyor da depo böiüğündesin?" diye sordu Andrews.

"Ciğerlerim yok da ondan."

"Peki neden ihraç etmiyorlar?"

"Yakında ederler sanırım."

Uzun bir süre hiç konuşmadan çalıştılar. Andrews pencerenin üst sağ camından başlıyor ve sırayla hepsini sabunluyordu. Sonra inip

merdivenini öteki pencereye dayıyordu. Kimi zaman değişiklik olsun diye ortadaki camdan başlıyordu temizliğe.Çalıştıkça işin verdiği uyum beynindeki o sertliği yumuşatıyor, sıvılaştırıyordu. Bu, o tozlu sıkıcılığı, eğitim alanlarında sıra sıra bekleyen insanları, hazırolda durmayı, birlikte atılan adımların tekdüzeliğini, eğitim alanlarında aşağı yukarı giden taburların kaldırdığı tozu belirten bir şeydi. Bu uyumun tüm bedenini doldurduğunu hissediyordu, ayaları kabarmış ellerinden, durmadan yürüyen ve milyonlarca diğer bacağa uymaya çalışmaktan yorulan bacaklarına kadar. Bilinçsizce bunun üzerinde durmaya, bu düşünceyi geliştirmeye başladı. Aynı uyuma göre çalan bir orkestranın var olduğunu düşünüyordu. Kalbi daha hızlı atmaya başlamıştı. Bunu bir ezgiye dönüştürmeliydi, içinde bunu saklamalı, yazmalıydı, orkestralar çalabilsin, kalabalıkların kulaklarına bunu duyursunlar, etlerini bunun etkisiyle titretsinler diye...

Sonsuz öğleden sonrası boyunca merdivenine inip çıkarak, sabunlu bezle barakaların camlarını silerek çalıştı durdu. Beynindeki müziğin yerini saçma bir söz almıştı şimdi: *"Arbeit und Rhythmus."* Çalışma ve Uyum. Hiç durmadan aynı şeyi yineleyip duruyordu: *"Arbeit und Rhythmus."* Sözü kafasından silmeye, kendini saran temponun müziğine gömmeye çalıştı. Bu tempo tozlu iç sıkıntısını belirtiyordu artık. Hareket, davranış ve umut dolu canlı bedenlerin sert ve sıkı kalıplara sokulmasını belirtiyordu. Oyuncak kurşun askerlerin döküldükleri kalıplar gibi. Söz giderek şiddetleniyordu sanki biri kulaklarının dibinde bağırıyormuş gibi; herşey bunun gürültüsü içinde boğuluyor, kafası allak bullak oluyordu. *"Arbeit und Rhythmus."*

Birden kahkahayla güldü. Almancaydı bu. Bunu söyleyen insanları öldürmeye hazırlanıyordu. Birisi bunu söyleyecek olursa hemen öldürecekti onu. Bu dili konuşan herkesi öldüreceklerdi. Kendisi ve şu anda ayaklarının eğitim alanında toprağı dövdüğünü duyduğu, hepsinin bacaklarının aynı boya getirilmeye çalışıldığı diğerleri..

3

Cumartesi sabahı gelip çatmıştı. Asker karavanasına karşın ağzından sarmısak kokusu eksik olmayan çarpık bacaklı İtalyan onbaşı başlarında olduğu halde, mavi tulumlu üç asker barakalar arasındaki yolu süpürüyorlardı.

"Amma da eli ağır adamlarsınız be," diye söyleniyordu onbaşı. "Yirmi beş dakika sonra denetim var."

Askerler adama aldırış etmeden yaprakları süpürüyorlardı.

"Umurunuzda bile değil sizlerin. Denetimden başarılı çıkmazsak olan bana olacak, size değil. Lütfen çabuk olun. Hey, o körolası izmaritleri de

topla!"

Andrews yüzünü buruşturarak kirli izmaritleri toplamaya başladı. Öne doğru eğildikçe yanıbaşında çalışan askerin koyu kahve gözlerinin içine bakıyordu. Adamın gözleri öfkeyle kasılmıştı, çocuksu yüzünün güneş ışığı altında bir kırmızılık göze çarpıyordu.

"Ben ağzına sıçtığımın bir İtalyanının bana emir vermesi için askere yazılmadım," diye mırıldandı.

"Emir veren önemli değil," dedi Andrews. "Kim verirse versin. Bütün sorun senin emir alma durumunda olman."

"Sen nerelisin ahbap?"

Ben New York'luyum, ama ailem Virginia'lıdır."

"Ben Indiana'lıyım... İşe devam, İtalyan geliyor."

"Öyle toplamayın, süpürün!" diye bağırdı onbaşı.

Andrews ile İndianalı birer süpürge ile faraş alıp izmaritleri, çiğnenmiş tütün parçalarını ve sararmış kağıt parçalarını topladılar.

"Adın ne senin? Benimki Chrisfield. Herkes Chris diye çağırır beni."

"Andrews, John Andrews."

"Babamın Andy adında bir adamı vardı. Geçen yaz hastalanıp ölüverdi birden. Okyanusu ne zaman aşacağız dersin?"

"Hiç bilmiyorum."

"Oraları görmek istiyorum."

"Gerçek mi?"

"Sen istemiyor musun?"

"İstemez olur muyum hiç?"

"Hey ne konuşuyorsunuz orada? Çabuk çöp tenekelerini boşaltın. Çabuk olun!" Çarpık bacaklı onbaşı önemli önemli dolaşıyordu ortalıkta. İkide bir başını kaldırıp iki sıra halinde uzanan barakalara bakıyor, "Allah kahretsin... denetim zamanı geldi... beğenmeyecekler," diye mırıldanıyordu.

Ansızın yüzü dalkavukça bir hareketsizlikle dondu. Elini şapkasının kenarına kaldırdı. Bir subay grubu yanından geçip en yakındaki barakaya girdi.

Çöp kovalarını boşaltmaktan dönen John Andrews barakaya arka kapıdan girmişti.

"Dikkat!" diye öteki uçtan bir komut işitildi. Andrews boynunu ve kollarını elinden geldiği kadar kasıp bekledi.

Anlamsız bakışlı ve küt çeneli sarı bir yüz Andrews'in gözlerinin içine bakıyordu. Andrews dimdik ileri bakarken subayın yüzündeki bir iki kızıl kılla yakasının iki yanındaki yeni subay işaretini görebiliyordu.

"Çavuş, kim bu asker?" dedi soluk yüzlü adam.

"Bilmiyorum efendim; yeni gelmiş, efendim. Onbaşı Valori kim bu adam?"

"Adı Andrews, çavuşum." İtalyan onbaşının sesindeki dalkavukça inlemeyi seçmemek olanaksızdı.

Subay bu kere doğrudan doğruya Andrews'e konuştu.

"Askere gireli ne kadar oldu?"

"Bir hafta, efendim."

"Her cumartesi saat dokuzda denetleme için temizlenip tıraş olman gerektiğini bilmiyor musun?"

"Ben yatakhaneleri temizliyordum, efendim."

"Bir subay bir şey sorunca karşılık vermemen gerektiğini öğrenmen için sana..." Subay sözcüklerini özenle seçip üzerine basa basa konuşuyordu. Gözü üstüne ilişince binbaşının kaşlarını çatmış olduğunu gördü. Sesi hafifçe yumuşadı bunun üzerine. "Bir daha böyle bir hareketine rastlarsam hak ettiğin cezaya çarpılacaksın... Hey oradaki, hazıroldasın!" Barakanın öteki ucunda bir er hafifçe kıpırdamıştı. Denetim devam ederken ortaya çöken tam sessizlik içinde subayların çizmelerinin şakırtıları işitiliyordu yalnızca.

★ ★ ★

"Haydi çocuklar hep birlikte söyleyeceğiz şimdi," diye sinema perdesinin önünde kollarını açmış duran moral subayı bağırdı. Piyano çalarken oda dolusu asker hep bir ağızdan marşa başladılar:

"Ya ya ya! Şa şa şa!
Kayzeri öldüreceğiz,
Kayzeri öldüreceğiz,
Kayzeri öldüreceğiz,
Şimdi!"

Tavan sesleriyle çınlıyordu.

Moral subayı yüzüne şakacı bir ifade vermeye çalışarak seslendi askerlere, "İçinizden biri moral subayınızla dalga geçip 'Bana ne?' diye bağırdı ama hepimizi ilgilendiren bir şey bu, değil mi ahbap?"

Askerler güldüler.

"Haydi çocuklar bir kere daha, ama Kayzer'i söylerken daha kinli, daha öldürücü, tamam mı? Haydi hep birlikte..."

Filim başlamıştı. John Andrews kaçamak bakışlarla çevresine, yanında oturan indiana'lı çocuğun yüzüne, önündeki güneş yanığı yüzlere ve kısa kesilmiş saçlı başlara baktı. Perdeden yansıyan ışık şurada burada bir çift gözü parıldatıyordu. Kahkaha dalgaları ya da şaşkınlık sesleri yükseliyordu çevresinden. Hepsi birbirlerine o kadar benziyorlardı ki, kimi zaman tek bir organizma olarak düşünüyordu

onları. Askere yazıldığım zaman benim de aradığım buydu, diye düşündü. Üzerine kapanan dünyanın dehşetinden kaçıp buraya sığınacak, burada kurtulacaktı. Başkaldırmaktan, düşünmekten, bireyliğini bir bayrak gibi karmaşıklığın üzerinde tutmaktan bıkmıştı artık. Bu daha iyiydi, herşeyi bırakmak, kendisini çıldırtan o müzik tutkusunu ezmek, sıradan köleliğin çamuru içinde kendini alçaltmak çok daha iyiydi. Subayın o sabahki sesinden duyduğu öfkeden hâlâ kurtulamamıştı: "Çavuş, bu adam kim?" Subay yüzüne bir mobilya parçasına bakar gibi bakmıştı.

"Ne esaslı filim, değil mi?" Chrisfield'in yüzündeki gülümseme, getirdiği hoş bir dostluk duygusuyla içindeki öfkeyi alıp götürdü.

"Asıl heyecanlı yeri az sonra gelecek. Ben bu filmi Frisco'da görmüştüm," dedi Andrews'un öte yanındaki adam. "İnsan bunu seyredince Almanlardan nefret ediyor."

Filmin arasında perdenin kenarındaki adam durmadan piyano çalıyordu.

İndiana'lı delikanlı John Andrews'un kucağına doğru eğilip, kolunu onun sırtına atarak öteki adamla konuşmaya başladı.

"Sen Frisco'lu musun?"

"Evet."

"Amma da rastlantı ha! Sen Pasifik kıyısındansın, bu arkadaş New York'tan, ben de tam ortadaki İndiana'dan."

"Hangi bölüktesin?"

"Daha belli değil. Bu arkadaşla birlikte Depo Bölüğündeyiz şimdi."

"Berbattır orası... Benim adım Fuselli, çocuklar."

"Benimki Chrisfield."

"Ben de Andrews."

"İnsan bu eğitim kampından ne kadarda kurtulur dersiniz?"

"Bilmem. Kimi üç hafta diyor, kimi altı ay... Belki de sizler bizim bölüğe gelirsiniz. Geçen gün bizim bölükten epey asker çektiler, onbaşı onların yerine acemi erlerin geleceklerini söylüyordu."

"Ben biran önce okyanusu aşmak istiyordum oysa."

"Orası çok güzelmiş," dedi Fuselli. "Kartpostal gibi. Köylü giysileri giyerlermiş... Oralardan gelme bir amcam var, o anlatmıştı. Torino yakınlarında bir yerden geldi buraya."

"Orası neredeymiş ki?"

"Bilmem. Kendisi İtalyandır

"Okyanus ne kadar zamanda geçilir, bilen var mı?

"Bir iki haftada, dedi Andrews.

"O kadar sürüyor ha?" Ama filim başlamıştı. Ucu sivri miğfer giymiş askerler, köpekler in çektiği süt arabaları ve köylü giysili kadınlarla dolu Belçika kentlerine giriyorlardı. Alman bayrağı göründükçe yuhalar

çekiliyor, sonra ilerleyen askerler sivilleri süngüledikleri zaman da akla gelebilen bütün küfürler yağdırılıyordu beyaz perdeye. Andrews, çevresindeki delikanlılar arasında canlı bir nefretin oluşup büyüdüğünü hissediyordu. Kendisi de bunun içinde yitip gitmişti, korkudan çılgına dönmüş ve olanca hızıyla kaçan bir hayvan sürüsünün arasında kalmışçasına. Bunun en dehşet verici yanı boğazına sarılan acımasız parmaklar gibi oluşuyordu. Çevresindeki yüzlere baktı. Hepsi kıpkırmızı kesilmişler ve kararlıydılar, yüzleri terden pırıl pırıldı.

Barakadan kalabalık arasında sıkışmış çıkarken bir askerin bağırdığını duydu:

"Bugüne kadar hiç bir kadının ırzına geçmemiştim ama bundan sonra görürsünüz beni. O Alman karılarının ırzlarına geçmek için bütün varımı yoğumu verirdim."

"Ben de nefret ediyorum onlardan," dedi bir başkası. "Erkeğinden de, kadınından da, çocuğundan ve hatta daha doğmamış olanlarından da. Böyle savaş çılgınlarının emirlerine boyun eğdiklerine bakılırsa ya aptal bunlar, ya da yönetici!eri gibi iktidar delisi!"

"Ben bir Alman subayını yakalayıp çizmelerimi boyatmak sonra da öldürmek isterdim," dedi Chris yatakhaneye giderlerken.

"Öldürür müydün?" diye sordu Andrews.

"Bilmem ama tanıdığım birini öldürmeyi isterdim elimde olsaydı," diye Chris ateşli devam etti sözüne. "Buradan pek uzaklaşmaya da gerek yok. Üstüme çullanırsa olacağı da o sonunda."

"Kim bu?"

"Dünkü eğitimde kayıtları tutan Anderson ineği. Kendisinden daha ufak tefekim diye benimle dalga geçeceğini sanıyor, inek herif."

Andrews birden dönüp arkadaşının yüzüne baktı. Delikanlının sesindeki sertliğe şaşırmıştı. Buna alışkın değildi. Kendisini duygularına kapılan bir insan olarak düşünmüştü ama ne var ki yaşamı boyunca hiçbir zaman birini öldürmeyi istememişti.

"Onu gerçekten öldürmek istiyor musun?"

"Şimdi değil ama benimle alay edince çılgına dönüyorum.Dün bıçak çektim kendisine. Sen orada değildin. Eğitimde biraz bozuk çalıyordum, dikkat etmedin mi?"

"Ettim...sen kaç yaşındasın, Chris?"

"Yirmi. Sen benden büyüksün, değil mi?"

"Yirmi iki yaşındayım."

Yatakhanenin duvarına yaslanmışlar, yıldızlı gökyüzüne bakıyorlardı.

"Avrupa'da da yıldızlar buradakilerin aynı imişler, doğru mu?"

"Sanırım," diyen Andrews güldü." Kendi gözümle görmedim ama..."

"Ben okuyamadım," diye devam etti Chris. "On iki yaşımdayken okulu terkettim. Hem okuduğum bir işe yaramıyordu, hem de babam

bütün parasını içkiye yatırdığından çiftlikte çalışmam gerekiyordu."

"Sizin orada ne yetiştirirsiniz?"

"Genellikle mısır. Biraz da buğdayla tütün. Hayvan da yetiştiririz. Ama ben sana az kalsın birini nasıl öldüreceğimi anlatacaktım."

"Anlat bakalım."

"Sarhoştum. Biz Tallyville gençleri epey serseri bir çeteydik. Biraz para kazandık mı hemen içkiye ve kumara koşardık. Mısır hasadı zamanıydı. Nedenini bilmiyorum ama bir ara çok iyi bir arkadaşımla kavgaya tutuştum. Çeneme sert bir yumruk indirdi. Ondan sonrasını pek anımsamıyorum ama birden elimde mısırları soymak için kullandığımız bıçaklardan birini buldum. Çocuğun üzerine saldırdım. İnsan bıçaklamak için korkunç bir alettir bu. Dört kişi güç tuttu beni. Bıçağı elimden aldıklarında arkadaşımın göğsünde derin bir yara açılmıştı. Kendimi bilmeyecek kadar sarhoştum ama. Üstüm başım paramparça, yüzüm kan içinde eve gidecek durumda değildim. Orada mısırlar arasına yığılıp kalmışım sabaha kadar... O günden sonra pek az içerim artık."

"Demek sen de benim gibi Avrupa'ya gitmek istiyorsun Chris," dedi Andews uzun bir suskunluktan sonra.

"Aynı gemide gidersek o Anderson ineğini denize itiverirm," diye güldü Chrisfield. "O çocuğu öldürseydim çok kötü olacaktı," dedi bir süre sonra. "Doğrusunu istersen böyle bir şey yapmak istemezdim."

★ ★ ★

"Kemancılık iyi para getirir," dedi birisi.

"Hiç de değil," diye uzun yüzünü avuçları içine alıp oturmuş olan genç yanıtladı. "Ancak ölmeyecek kadar... o kadar ancak."

Birkaç genç barakanın ucunda toplanmışlardı. Önlerinde uzanan karyolalarda kimi yatmış, kimi soyunan,kimi yatağının üzerine uzanmış insanlar vardı. Öteki uçta da çavuşun yatağının yanındaki küçük masası.

Neşeli bir goril gibi kırmızı yüzlü biri," Tezkere alıyorsun, değil mi?" diye sordu.

"Evet, Flanagan," dedi uzun boylu adam üzüntülü bir sesle.

"Ne kötü talihi varmış ama!" diye biri atıldı.

"Elbette öyle ahbap," dedi uzun boylu adam çevresine yüzüne gömülmüş gözleriyle bakarak."Haftada kırkdolar alırken gel buraya yedi dolar al ve üstüne üstelik bir de askerlik yap."

"Yani buradan çıktığın için talihlisin demek istemiştim."

"Ordu, ordu, demokratik ordu," diye biri alçak sesle mırıldandı.

"Ben oralara gidip Almanları görmek istiyorum," dedi Flannagan

"Avrupa'ya ha?" Uzun boylu adam içini çekti." Keşke ben gidip orada okuyabilseydim. Şimdi Kubelik kadar kazanırdım. Epey yetenekliyim bu

işte."

"Neden gitmiyorsun?" diye Andrews sordu.Fuselli ve Chris ile birlikte kenarda duruyorlardı.

"Şu halime bak hele," dedi uzun boylu adam. "Verem..."

"İnsanların ne dediğini anlayamamak epey komik olmalı. Bir arkadaşım onların (evet) yerine (vıy) dediklerini söyledi."

"İşaretle anlaşırız be," dedi Flannagan, "Bir İrlandalı derdini her yerde anlatır. Ama zaten Almanlarla konuşmak zorunda değiliz. Oraya iner inmez bir işe başlamayı düşünüyorum, ne dersiniz?"

Hepsi güldüler.

"Berlin'de bir İrlanda Meyhanesi açarım. O'Casey, O'ryan, O'Reilly derken bir de bakarsın İngiltere Kralı gelmiş Kayzer'e bir içki ısmarlıyor."

"Sen hiç endişelenme Flannagan, Kayzer o zamana kadar çoktan bir telefon direğine çekilmiş olacak."

"Onu işkenceyle öldürmelller, güneyde zencileri linç ettikleri gibi."

Tören alanından bir borazan sesi duyuldu. Herkes sessiz sessiz yatağına çekildi.

John Andrews battaniyesinin üzerine uzanıp uyumadan önce bir süre düşünmek istiyordu. Geceleri uyanık kalıp düşünmek zorundaydı, yoksa yaşamının ucunu elinden kaçırır, bir daha da tutamazdı. Ya da eğer ölmezse bir gün yeniden başlayacağı yaşamını...Ölüm düşüncesini bir kenara itti. İlginç değildi bu. Zaten umursamıyordu da. Ama bir gün yine piyano çalmak, beste yapmak isteyecekti. Bir askerin o çaresizce düşünüşün içinde olması doğru değildi. İradesine sahip olmalıydı.

İyi ama düşünmek istediği bu değildi ki. Kendisini düşünmek Andrews'u sıkıyordu. Unutmalıydı kendini. Koleje girdiği yıldan bu yana kendisini düşünmekten, kendisinden söz etmekten başka bir şey yapmış değildi. Şimdi en alttan başlayarak, köleliğin bu en alçaltıcılığında unutmayı elde edebilir ve yaşamını yeniden kurabilirdi. Bu kere gerçek şeylerden, çalışmaktan ve arkadaşlıktan ve küçümsemeden kuracaktı yaşamının örgüsünü küçümsemek. İşte gereksinim duyduğu nitelik buydu... Ansızın öyle çığ, öyle inanılmaz bir dünyaya düşmüştü ki. Bir hafta önceki yaşantısı bir romanda okunmuş bir düş, bir mağaza vitrininde görülmüş bir resimdi sanki. Öylesine değişik! Bu ikisi aynı dünyada var olabilir miydi? Farkında olmadan ölmüş ve sonra yeni ve anlamsız bir cehennemde yeniden doğmuş olmalıydı.

Çocukluğunu yaşlanmış meşe ve atkestanesi ağaçları arasındaki bakımsızlıktan yıkılmaya yüz tutmuş bir evde geçirmişti. At ve öküz arabalarının ulu ağaçların gölgesindeki tozlu toprağı pek seyrek olarak havaya savurdukları bir yolun üstünde. Bakımsızlıktan yabanotları ile örtülmüş bahçenin ucunda bir gölgeliğe uzanıp o bitip tükenmeyen uzun Virginia öğleden sonralarını hep düşlerle geçirir, büyüyünce nasıl bir

dünyada yaşayacağını düşünürdü. Kendisi öyle çok yaşamlar düşlemişti ki: Sezar gibi bir general olacak, dünyayı eline geçirecek ve sonra koskoca mermer bir salonda öldürülecekti: Gezici bir ozan olacak, tüm yeryüzünü şarkılar söyleyerek dolaşacak, sonsuz ve karmaşık serüveniere atılacaktı. Büyük bir müzisyen olacak, tıpkı taşbasması resimdeki Chopin gibi piyano başında oturup çalarken çevresinde güzel kadınlar ağlayacak, uzun ve kıvırcık saçlı erkekler yüzlerini avuçları arasına saklayacaklardı. Düşlerinde yer almayan tek şey kölelikti. Irkı kendisine bunu düşündürmeyecek kadar uzun bir süre hep yönetmişti. Ama herşeye karşın yeryüzü çeşitli kölelikten oluşuyordu işte.

Çevresindekiler karanlık yatakhanede horlayarak uyurlarken John Andrews karyolasına uzanmış düşünüyordu. O kadar renkli ve düzenli olan okul ve kolej yılları, New York'ta yaşam savaşı vermeye göğüs germiş olan romantik dünyasının o görkemli yapısı un gibi ufalanıvermişti ansızın. Bütünüyle boşluktaydı şimdi. "Ne kadar saçma," diye düşündü. 'İnsanlığın çoğunluğu dünyayı yalnızca böyle görebiliyor, oysa piramidin alt yarısı bu."

Arkadaşlarını, Fuselli'yi, Chrisfield'l ve o komik Eisenstein'ı düşündü. Bu asker yaşamı onlara hiç yabancı gelmemişti. Özgürlüklerini yitirmiş olmalarına aldırış bile etmiyorlardı, ürkütmemişti bu onları. Ama diğer yandan onlar öteki parıltılı dünyada yaşamamışlardı. Yine de onlara karşı duymak istediği küçümsemeyi duyamıyordu. Moral subayının karşısında marşlar okurken duyabiliyordu onları.

"Ya ya ya! Şa şa şa!
Kayzeri öldüreceğiz,
Kayzeri öldüreceğiz,
Kayzeri öldüreceğiz,
Şimdi!"

Chrisfield'le yerden izmarit toplamalarını ve eğitim alanında ayakların rap rap rap diye geçişlerini düşündü. Bağlantı nerdeydi? Bütün bunlar boşuboşuna bir çılgınlık mıydı? Çevresinde uyuyan bu adamlar yalnızca bununla birleşemeyecek kadar çeşitli dünyaların insanlarıydılar. Bu uyuyan insanlar neler düşünürlerdi? Onlar da çocukken düş kurmamışlar mıydı? Yoksa kuşaklar boyunca yalnızca bunun için mi hazırlanmışlardı?

Sıcak ve ağır ağır akan öğlenden sonrasında gölgelikte yatmış soluk mor renkli çiçeklerin kuru otların arasına dökündüklerini görür gibi oldu. Sonra bütün bu uyuyanlar arasında sıcacık battaniyesine gömülürken içinde bu yepyeni havada hiç engellenmeden çılgıncasına koşmak gibi yakıcı bir tutkunun uyandığını farketti. Birden karanlık çöküverdi zihninin üzerine.

* * *

İrkilerek uyandı. Dışarda kalk borusu çalınıyordu.

"Haydi bakalım, canlanın biraz!" diye bağırdı çavuş. Yeni bir gün başlamıştı.

4

Fuselli gözleri uykudan yanarak yatakhaneden dışarı çıktığında yıldızlar henüz parıldıyorlardı. Gökyüzünün kara kadifesi üzerinde parıl parıl titreşen yıldızlar gibi Fuselli'nin içinde de heyecanlı birşeyler titreşiyordu.

"Elektrik düğmesinin nerede olduğunu bilen var mı?" diye çavuş babacan bir sesle sordu. "Ha, işte buradaymış." Barakanın kapısı üzerindeki ışık güleç yüzlü, sarı bıyıklı, toraman bir adamı aydınlattı. Ağzının kenarında yakılmamış bir sigara sallanıyordu. Çevresinde şapkalarını ve kaputlarını giymiş bölük erleri donanımlarını dizlerine dayamış bekleşmekteydiler.

"Sıra olun çocuklar."

Fuselli de diğerlerinin arasına karışırken hepsi ilgiyle kendisine baktılar. Bir gece önce bu bölüğe verilmişti.

"Dikkat!" diye bağırdı çavuş. Sonra gözlerini kasarak elindeki kağıda bakıp sırıttı. Bölük erleri sevgiyle izliyorlardı çavuşlarını.

"Adınız okunduğu zaman 'Burada' deyin. Allan, B.C."

"Bur'da!" diye sıranın öteki ucundan tiz bir ses yükseldi.

"Anspach."

"Bur'da!"

Dışardan diğer bölüklerin de yoklama yaptıkları işitiliyordu. Sokağın öteki ucundan neşeli bir çığlık yükseldi.

Sonadı da okuyan çavuş o dinginhavasıyla, "Eh, artık durumu açıklayabilirim çocuklar," dedi. "Avrupa'ya gidiyoruz."

Hepsi sevinçle bağırdılar.

"Kesin sesinizi. Almanların bizi duymalarını mı istiyorsunuz?"

Bölük kahkahayı bastı. Çavuşun yusyuvarlak yüzünde bir gülümseme yayıldı.

Fuselli yanındakine, "Esaslı adama benziyor," diye fısıldadı.

"Hem de nasıl," diğerinin sesindeki bağlılığı sezmemek olanaksızdı. "Bölük esaslı bölüktür."

"Al benden de o kadar," dedi bir öteki. "Onbaşımız Red Sox takımında sol açık oynar."

Barakanın önündeki ışıklı alanda üsteğmen belirdi birden. Pembe yüzlü bir gençti. Kendisine biraz büyük gelen kaputu daha yepyeniydi, kılıf gibi duruyordu üzerinde.

"İşler yolunda mı, çavuş? İşler yolunda mı?" diye birkaç kere sordu,

ağırlığını bir ayağından diğerine aktararak.

"Herkes eğlenceye hazır, efendim."

"Pekâlâ, ben birkaç dakikaya kadar yürüyüş emrini bildiririm."

Fuselli'nin kulakları garip bir heyecanla uğulduyordu. 'Eğlence' ve 'yürüyüş emri" gibi sözcükler ortaya bir gerçeklik havası atıyordu. Ateş altında olmanın nasıl olacağını düşündü. Gördüğü filimlerden sahneler geçti gözünün önünden.

Yanındakine, "Bu çukurdan kurtulacağıma seviniyorum," dedi.

Önemli ve güvenli adımlarla sıra boyunca yürüyen çavuş atıldı, "Bundan sonra gireceğin çukuru daha kötü bulabilirsin, ahbap."

Herkes güldü buna.

Fuselli'nin yanındaki, "Bizim çavuş esaslı adamdır," dedi. "Öyle bir kafası var ki."

"Pekâla, rahata geçebilirsiniz," dedi çavuş. "Ama barakadan çıkan olursa mutfak nöbetini alacağını da unutmasın. Ben adamı düşlerinde bile patates soyana kadar mutfak nöbetinde tutmasını bilirim."

Bölük yine kahkahayı bastı. Fuselli adı ilk okunan uzun boylu, tiz sesli adamın gülmediğini, ağzının kenarından yüzünü buruşturarak yere tükürdüğünü gördü.

"Eh ne yaparsın, her iyi bölükte bir de çürük bulunur," diye düşündü.

Hava aydınlanmaya başlamıştı. Bu kadar zamandır ayakta dura dura Fuselli'nin bacakları ağrıyordu. Dışarda göz alabildiğine asker sıraları uzanıyordu.

Güneş doğunca sıcak ve bulutsuz bir gün başladı. Barakaların teneke damlarında birkaç kırlangıç dolaşıyordu.

"Bugün gitmiyoruz."

"Nerden çıkardın bunu?"

"Askerler hep geceleri yola çıkarlar."

"Haydi oradan sen de!"

"İşte Çavuş geliyor."

Herkes başını o yana çevirdi.

Çavuş yüzünde gizemli bir gülümsemeyle yaklaştı.

"Kaputlarınızı çıkartın ve yemek takımlarınızı alın."

Güneşin ilk ışıklarında parıldadı yemek takımları. Yemekhaneye gidip döndüler, yeniden donanımlarını önlerine koyup sıralandılar ve beklediler.

Artık herkes yorgundu; huysuzlanmaya başlamışlardı. Fuselli eski bölük arkadaşlarının nerede olduklarını düşündü. Onlar da iyi çocuklardı. Chris de, o okumuş oğlan Andrews de. Onların da yanında olmamaları çok yazıktı doğrusu.

Güneş biraz daha yükseldi. Erler birer ikişer barakaya girip çıplak karyolaların üzerlerine uzandılar.

"Daha bir hafta burada kalacağımıza bahse giren var mı?" diye birl sordu.

Öğlen olunca yine yemekhane önünde sıraya girdiler, suskun ve acele yemeklerini yediler. Fuselli yemek takımlarına davul gibi vura vura çıkarken onbaşı kulağına eğildi.

"Yemek taslarını iyi yıka ahbap, her an denetim yapılabilir."

Onbaşı ince yapılı sarı yüzlü, buruşuk derili bir gençti. Çocukların kağıttan yaptıkları ağızlar gibi açılıp kapanan kama biçiminde bir ağzı vardı.

"Başüstüne, onbaşım," dedi Fuselli neşeyle. Üstleri üzerinde iyi bir etki bırakmak istiyordu. Yakında bana da başüstüne onbaşım diyecekler," diye düşündü. Aklına gelen bir düşünceyi hemen itip defetti. Onbaşı güçlü kuvvetli değildi. Savaş alanında uzun zaman dayanamazdı. Mabe'nin mektuplarını Onbaşı Dan Fuselli, O.A.R.D. 5 adresine yazdığını görür gibi oldu.

Öğleden sonra yüzü her zaman olduğundan kırmızı ve kaputu dimdik olarak üsteğmen ansızın belirdi aralarında.

"Çavuş, hemen bölüğü topla," dedi soluk soluğa.

Sokak boyunca bölükler toplanıyorlardı. Dörderlik sıralar halinde geçiyorlardı. Güneş batmak üzereydi. Akşam borusu çaldı.

Fuselli'nin zihni birden canlanmıştı. Borazan sesi ve *"Star Spangled Banner'i* çalan bandonun gürültüsü bir düş ardından geliyormuşcasına 'orada' neler olacağını bilincine dolduruyordu. Panayır gibi bir yerdeydi, çevresinde köylü giysileri içinde yaşlı erkek ve kadınlar toplanmışlardı. Tıpkı o şarkıdaki gibi: "Normandiya'da Elmalar Çiçek Açtığı Zaman.'Sivri miğferli, itfaiye erlerine benzeyen adamlar saldırıyorlar, atlarından atlıyorlar, garip, görülmemiş hareketlerle binalara kundak sokuyorlar, kılıçlarına geçirdikleri bebekleri bu ateşlerde kızartıyorlardı. Hunlardı bunlar. Sonra rüzgârda savrulan bayraklar ve bir bando sesi. Amerikalılar geliyorlar. Hâkiler içindeki alaylar marş marşla sahneye çıktıkları anda ortalık karışıyordu. Bu sahne belirdiği her zaman buna eşlik eden gürültü resmi siler götürürdü. "Toplar da epey gürültülü olmalı ama," diye düşündü sonradan aklına gelmiş gibi.

"Dikkat!"

"İleriii! Marş!"

Kampın upuzun sokağı şimdi ayak sesleri ile doluydu. Gidiyorlardı. Fuselli kapıdan çıkarken Chris'i kolunu Andrews'un sırtına atmış bir kenarda dururken gördü. İkisi de el salladılar. Fuselli sırıtarak göğsünü şişirdi. Hâlâ acemi erdi onlar Kendisi okyanusu aşacaktı.

Donanımının ağırlığı omuzlarını geriye çekiyor, ayakları sanki kurşundanmış gibi ağırlaşıyordu. Kısa kesilmiş saçları arasından süzülen terler şapkasının kenarından gözlerine doluyor, burnunun

kıyısından yere damlıyordu. Ayak seslerinin gürültüsü arasında kaldırımlardan gelen alkış seslerini duyabiliyordu. Önünde, enseler ve sırt çantaları giderek küçülüyordu. Başları üzerinde pencerelerden bayraklar sallanıyordu. Ama sırtındaki ağırlık yüzünden başını öne eğmek zorunda kalıyordu. Bu yüzden ancak önündeki adamın sırt çantasını, çizmelerinin tabanlarını ve tozluklara sarılı bacaklarını görebiliyordu. Sırtındaki yük, ayaklarının altındaki asfaltı delecek kadar ağır geliyordu. Çevresinde teçhizatın birbirine çarpmasından çıkan şakırtı ve ayak sesleri vardı yalnızca. Ter içindeydi. Yanındaki vücutlardan yükselen terden buharı farkedebiliyordu. Ama sonunda omuzlarını bastıran, bacaklarını, bileklerini ve ayaklarını aşağıya çeken yükten başka her şeyi unuttu. Bir de yere vuran ayaklarının tekdüze temposu ve diğer ayakların, önünde, arkasında, yanında, rap rap rap rap, diye vuruşları.

★ ★ ★

Tren kurumuş terli yeni üniforma ve ucuz sigara dumanı kokuyordu. Fuselli irkilerek uyandı. Bill Grey'in omzuna dayanıp uyumuştu. Hava aydınlıktı. Tren ıslı depolar ve sonsuz yük katarları arasında ağır ağır sarsılarak ilerliyordu. Yük katarlarının ötesinde boz renkli bataklık ve kurşun rengi su görünüyordu.

"Heyi Atlantik Okyanusu mu bu?" diye heyecanla bağırdı Fuselli.

"Şimdiye kadar görmemiş miydin?" diye Bill Grey küçümseyerek yanıtladı. "Perth Nehri."

"Ben öteki kıyıdan geldim."

Yanakları birbirine değecek kadar yakın, camdan dışarı çıkardılar başlarını.

"Kızlara bak," diye bağırdı Bill Grey. Tren durdu. Yol kenarında kızıl saçlı iki kız el sallıyorlardı.

"Bir öpücük yollayın bize," diye Bill Grey bağırdı.

"Askerlerimize her şey feda," diye seslendi kızlardan biri.

Kız parmaklarının ucunda yükseldi, Grey eğilip kızın alnına dokundu.

Bir istek dalgasının kızıllığı sardı Fuselli'yi.

"Kemerimi sıkı tut," dedi. "Öpeceğim onu."

Pencereden sarktı,kızın basma entarili omuzlarını kavradı, kaldırdı ve ateşle dudaklarından öptü.

"Bırak bırak beni!" diye bağırdı kız.

Vagonun diğer pencerelerinden bakanlar kendisini alkışladılar.

Fuselli kızı bir kere daha öptükten sonra bıraktı.

"Allah belânı versin, kaba herif!" dedi kız öfkeyle.

Yandaki pencereden biri seslendi: "Şimdi gidip anneme söyleyeyim

de görürsün gününü. Hepsi güldüler. Tren hareket etti. Fuselli gururla bakındı çevresine. Mabe'ın iki kiloluk şeker kutusunu verdiğini anımsadı bir an.

"Biraz eğlenmenin de zararı yok," diye yüksek sesle düşündü.

"Hele bir Fransa'ya ayak basalım da, orada Matmazeller bizi bekliyorlar," dedi Bill Grey Fuselli'nin dizine vurdu.

"Güzel, güzel Katy,
Katy, Katy,
Sevdiğim tek kız sensin,
Ay parlayınca
Samanlığın üstünde,
Bekleyeceğim seni."

Tren giderek hızlandıkça herkes şarkı söylüyordu. Fuselli dumandan gözgözü görmeyen vagonda donanımlarının üzerine yayılmış olan bölüğe baktı mutlulukla.

"Asker olmak esaslı şeymiş," dedi Bill Grey'e. "İnsan canının istediğini yapıyor "

* * *

Bölük iki gün önce terkettiği barakanın bir eşine girerken onbaşı, "Burası bindirme kampıdır," dedi. "Ama doğrusu nereden nereye bineceğimizi ben de bilmiyorum." Gülümsedi. "Yemek için sıraya girin!" diye bağırdı.

Kampın o bölümü zifiri karanlıktı. Elektirk lambaları kızıl bir parıltı yayıyorlardı ancak. Fuselli gözlerini dört açmış, her sokağın sonunda bir liman ve gemi direkleri görmeyi umuyordu. Loş bir yemekhaneye doldular. Yemek taslarına sulu bir söğüş et atıldı. Mutfağın tezgâhının ardında assubaylar, o güleç yüzlü başçavuş, vaiza benzeyen çavuş ve Red Sox takımında solaçık oynayan onbaşı biftek yiyorlardı. Biftek kokusu yemekhaneye yayılınca yedikleri soğumuş sövüş daha da yavanlaştı.

Fuselli gıptayla mutfağa bakıp kendisininde assubay olacağı günü düşündü. "Hiç zaman yitirmeden hazırlığa başlamalı, dedi. Ateş hattına girince değerini kanıtlama fırsatı geçecekti eline. Peşinden kovalayan sivri miğferli, sakallı adamlar olduğu halde yaralı bir yüzbaşıyı ilkyardım çadırına kahramanca taşırken gördü kendini.

* * *

Gitar sesi kampın karanlık sokaklarında garip yankılar uyandırarak yayılıyordu.

Fuselli'nin yanında elleri cebinde duran Bill Grey, "Bayağı güzel çalıyor be," dedi.

Barakalardan birinin kapısından başlarını uzattılar. Kara yüzleri ve göğüsleri loş ışık altında parıldayan uzun boylu iki zencinin çevresinde bir asker grubu oturuyordu. "Hey Charley, bir daha çal," dedi biri.

"Şimdi mi yoksa daha bekleyeyim mi?"

Zencilerden biri gitara hafif hafif vururken diğeri okumaya başladı.

"Hayır, hayır, *'Titanik'*i söyle."

Gitar hızlı bir tempoya döndü. Zenci birden yüksek bir sesle okumaya başladı.

"Titanik şarkısıdır bu,
Denizlerde dolaşan Titanik.

Gitar kendi halinde çalıyordu. Zencinin sesinde herkesin konuşmasını kesen bir gerilim vardı. Askerler ilgiyle adama baktılar

"Titanik nasıl da çarptı o soğuk buzdağına,
O soğuk buzdağına
Denizlerde dolaşırken.

Adamın sesi yumuşak ve güven vericiydi, gitar da şimdi ağlamaklı tempoyu kapmıştı. Ses giderek yükseliyor, diğeri daha hızlı vuruyordu tellere.

"Titanik derin maviliklere gömülüyor,
Derin derin maviliklere gömülüyor,
Denizin derinliklerine.
Çocuklar ve kadınlar yüzüyorlar sularda
Çocuklar ve kadınlar yüzüyorlar sularda
O buz gibi buzdağının çevresinde,
Tanrım sana daha yakınım
Tanrım sana daha yakınım
Diye ilâhiler söyleyerek.

Gitar şimdi ilâhi temposuna dönmüştü. Şarkı söyleyen zencinin boğazının telleri gerilmişti, ağlıyor gibiydi.

Fuselli'nin yanındaki adam dikkatle nişan alarak hareketsiz duran

askerlerin ortasındaki talaş dolu kutuya tükürdü.

Gitar yine hızlı tempoya döndü, alay edercesine. Zencinin sesi alçaldı.

"Kadınlarla çocuklar gömüldüler denizin dibine
Gömüldüler denizin dibine.
O soğuk buzdağının çevresinde.

Zenci şarkısını bitirirken uzaklarda bir borazan sesi duyuldu. Herkes dağıldı.

Fuselli ile Grey de yatakhanelerine döndüler.

"Denizde boğulmak da boktan bir iş," dedi Grey battaniyesine sarılırken. "O kahrolası denizaltılardan biri..."

"Umurumda bile değil," diye Fuselli neşeyle karşılık verdi. Ama vatıp da bakışlarını karanlığa diktiğinde soğuk bir korkuyla birden kaskatı kesildi. Bir an için kaçmayı düşündü. Gemiye binmemek için hastalık numarası yapmayı...

Kadınlarla çocuklar gömüldüler denizin dibine.
O soğuk buzdağının çevresinde."

Buz gibi suyun içine doğru çekildiğini hisseder gibiydi. "Bir insanı boğulmaya göndermek de berbat bir şey," dedi kendi kendine. San Francisco'nun yokuşlu caddelerini, Golden Gate köprüsünün altından güneş batarken geçen gemileri düşündü. Zihni giderek boşaldı ve uyudu.

* * *

Yürüyüş kolu, göz alabildiğine yolu örten garip hâki renkli bir halı gibiydi. Fuselli'nin bölüğünde askerler ağırlıklarını bir ayaklarından diğerine aktararak, "Ne bekliyoruz burada pisipisine?" diye söyleniyorlardı. Sırada Fuselli'nin yanında duran Bill Grey sırtındaki yükün ağırlığını omuzlarından atmak için öne doğru eğilmişti. Yüksekte bir yol kavşağında oldukları için dört yanlarında uzanan barakaları görüyorlardı. Arada sırada bir eğitim alanının kestiği göz alabildiğine, sıra sıra barakalar. Önlerinde yürüyüş kolu yolun son dönemecini de dönmüş, kentin hardal sarısı varoş evlerinin arasında gözden kaybolmuştu.

Fuselli heyecanlıydı. Bir gece öncesini düşünüyordu. Çavuşa kumanya dağıtımında yardım etmiş, peksimet paketlerini hiç yanlışsız saymıştı. Birşeyler yapmak, kendini ortaya koymak istiyordu. "Bu savaş benim için çok hayırlı oldu, diye söylendi kendi kendine. "Aksi halde daha beş yıl bir kuruş zam almadan Vicker şirketinin mağazasında çalışır

durardum. Oysa askerde her istediğimi yapabilme fırsatı var elimde.

İlerde, kol yürümeye başlamıştı. Sert seslerle yağdırılan emirler sabahın taze havasını yarıyordu. Fuselli'nin kalbi gümbürdeyerek atıyordu artık. Kendisi ve bölüğü ile gurur duyuyordu. Alayın en esaslı bölüğü! Öndeki bölük yürümeye başlamıştı, şimdi sıra kendilerindeydi.

"İleriii! Marş!"

Tekdüze ayak sesleri arasında yitip gitmişlerdi. Yürüyüş kolunun kahverengi bir solucan gibi sürünerek ilerlediği yoldan toz bulutları yükseliyordu.

* * *

Hiç alışkın olmadıkları iç bulandırıcı bir koku doldu burunlarına.

"Bizi neden sokuyorlar buraya?"

"Ne bileyim ben!"

Korkunç bir çukur gibi görünen gemi anbarlarına iniyorlardı. Herkesin elinde üzerinde bir sayı yazılı mavi bir kart vardı. Boş bir depoya benzeyen loş bir yerde durdular. Çavuşları seslendi:

"Bizim yerimiz burası. Elimizden geldiği kadar rahat etmeye çalışırız artık." Sonra çekilip gitti.

Fuselli çevresine bakındı. Çam tahtasından yeni yapılmış üç sıra ranzanın en altındakine oturmuştu. Oraya buraya yerleştirilmiş elektrik ampulleri karanlığa hafif bir kızıllık katıyorlardı. Yalnızca güçlü ampullerle donatılmış merdiven başları aydınlıktı. Koca ambar sürüyen ayaklarla ve merdivenlerden inen askerlerin yüklerini ranzaların üstüne fırlattıkça çıkan seslerle uğulduyordu. Bir yerlerde bir subay sert bir sesle erlerine sesleniyordu: "Çabuk olun, çabuk olun!" Fuselli çevresindeki ürkütücü karmaşıklığa bakıyordu. Şaşırmış ve alçaltılmıştı. Bu karanlık çukurda kaç gün geçireceklerdi? Birden bir öfke yükseldi içinde. Bir insana böyle davranmaya hakları yoktu. Bir insandı kendisi, oradan oraya atılacak saman balyası değil.

"Bir de mayına çarparsak buradan hiç kurtulamayız, dedi yüksek sesle.

"Güverteye çıkmamamız için kapılara nöbetçiler koymuşlar," dedi biri.

"Allah kahretsin hepsini! Kasaplık hayvanmışız gibi davranıyorlar bize.

"Başka bir şey misin sanki? Ha kesilmeye gidiyorsun, ha top ateşinde gebermeye.

Üst ranzada yatan ufak bir adamdı konuşan. Sanki dişlerini kenetleyip söylememek için kendisini tutmasına karşın ağzından kaçırmış gibi bir hali vardı.

Herkes öfkeyle baktı ona.

"Allahın cezası Eisenstein, dedi biri.

"Bu katırı dışarı bağlayın, dedi Bill Grey.

"Aptallar, diye mırıldanan Eisenstein sırtını dönüp başını avuçları içine aldı.

"Burası neden bu kadar garip kokuyor acaba?" dedi Fuselli.

* * *

Fuselli kollarını ensesinde kavuşturmuş, sırtüstü yatıyordu güvertete. Tam yukarı baktığında kurşun renkli bir direğin, kenarları sarı koyu renkli bulutlarla dolu gökyüzünü yararak sallandığını görebiliyordu. Başını biraz yana çevirdiğinde Bill Grey'in iri ve renksiz yüzünü, tıraş edilmemiş çenesindeki kara kılları, ağzının kenarından sarkan yanmamış sigarayı görüyordu. Daha ötede hâki kaputlar ve cankurtaran simitleri arasında başka vücutlar ve başlar görünüyordu. Dalgalarda sallanan gemi yana yattıkça yeşil dalgaları ve gergin kara bir çizgi gibi ufuk seçilmekteydi.

"Tanrım, içim öyle berbat ki, diye söylendi Bill Grey Sigarayı ağzından çıkartıp intikam alırcasına baktı.

"Ortalık böyle pis kokmasa bir şey demeyeceğim ama... Hele o yemekhane. İnsan düşününce bile kusacak gibi oluyor. Fuselli, bulutlar arasında bir kağıda çizgiler çizen kaleme benzettiği direğin tepesine bakarak konuşuyordu.

"Yine karnın mı ağrıyor?" Fuselli'nin öte yanından kalın kara kaşlı, kıvırcık saçlı, iri bir yüz uzandı.

"Defol buradan."

"Hasta mısın evlât?" Kalın kaşlar anlayışla kalktı havaya. "İşin komik yanı, eğer memlekette olsaydık bunu söylediğin anda kurşunu beynine yemiştin."

"Mutfak görevine gidecek bir insan öfkeli olmaz mı?"

"Ben üç gündür yemekhaneye inmedim. Benim gibi açıklıkta yaşamaya alışkın bir insanın denize kolay alışacağını sanırdım ama yanılmışım anlaşılan.

"Yemek vereceklerim kadar da sefil bir insan topluluğu görmedim zaten, dedi Fuselli "İnsan bu duruma nasıl düşer yahu? Bizim bölüktekiler hiç öyle değiller Sanki biri kendilerini dövecekmiş gibi korkak bir bakış var yüzlerinde. Dikkat etmiş miydin, Meadville?"

"Tüm yaşamınızı kentlerde geçiren ve at yerine süpürge sopasına binen sizlerden ne beklenir sanki?" Koyun gibisiniz hepiniz. Onun için böyle sürü haline getirdiler ya. Meadville yerinden kalktı, sallana sallana parmaklığa doğru yürüdü. Öbek öbek oturmuş askerler

arasından geçerken o çarpık bacaklı kovboy yürüyüşünü sallantıya karşın koruyordu.

"O kokuşmuş yere inerken insanın gözleri neden kırpışıyor ben biliyorum," dedi genizden gelen bir ses.

Fuselli arkasına döndü.

Eisenstein, Meadville'in yerine oturmuştu.

"Biliyorsun demek?"

"Düzen böyle kurulmuş. İnsanların hayvanlar gibi davranmasını istiyorsan önce onları hayvanlar haline dönüştürmelisin. Hiç Tolstoy okudun mu?"

"Hayır. Ama sana konuşmana biraz dikkat etmeni salık veririm." Fuselli sesini alçalttı. "Böyle konuştu diye Merrit Kampı'nda birinin kurşuna dizildiğini söylüyorlardı."

"Umurumda bile değil... Ben çaresiz bir insanım."

"İçin bulanmıyor mu senin? Ben mahvoluyorum be... Çıkardın mı bari, Meadville?"

"Neden insanın ata binebileceği bir yerde savaşmıyorlar bilmemki... Hey, orası benim yerim."

"Yer boştu, ben de oturdum," dedi Eisenstein aksi bir bakışla başını eğerek.

"Üçe kadar sayıyorum," dedi Meadville.

"Benden irisin," diye Eisenstein kalkıp yürüdü.

Yeniden güverteye çöken Meadville, "Tabancası olmamak ne kötü bir şey, diye söylendi. "Sıhhıye'ye ayrıldığımı duyunca az daha ağlıyordum, biliyor musun? Ben tankçı olmak istemiştim. Yaşamım boyunca ilk kez silâh taşımıyorum üstümde. Beşiğimde bile tabancam vardı benim.

"İşte bu çok hoş" dedi Fuselli.

Çavuş birden grubun ortasında belirdi. Yüzü kıpkırmızıydı.

"Çocuklar, çabuk aşağı inip yataklarınızı düzeltin, dedi alçak sesle. "Denetleme var Hem de habersiz. Çabuk olun."

Hepsi sırayla o pis kokulu ambara indiler. Ranzalarına henüz gelmişlerdi ki biri, "Dikkat!" diye bağırdı.

Üç subay, geminin salınmasına karşın yürüyüşlerini bozmadan içeri girdiler Solucan arayan tavukların acımasız ve araştırıcı bakışlarıyla boyunlarını ileri uzatarak denetime başladılar.

* * *

Başçavuş, "Fuselli kayıt defterini odama getir dedi. "Alt güverte, 213 numara.

"Başüstüne Çavuşum. diye yerinden fırladı Fuselli. Başçavuşa

hayrandı. onun o neşeli ama üstün davranışlarını taklit edebilmeyi isterdi.

Geminin üst bölümüne ilk kez çıkıyordu. Bambaşka bir dünyaydı burası. Kırmızı halılı uzun koridorlar, beyaz yağlıboya duvarlar, yaldızlı bölmeler, sağda solda büyük bir rahatlıkla dolaşan subaylar... Fuselli, Golden Gate köprüsünün altından geçen büyük transatlantikleri anımsadı. Zengin olduğu zaman Avrupa'ya giderken bineceği büyük gemileri. Başçavuş olabilse şimdi bütün bu konfor kendisinin olacaktı. Aradığı numarayı bulup kapıyı tıklattı. İçerden kahkahalar ve konuşma sesleri geliyordu.

Tanımadığı bir ses, "Bir dakika bekle," dedi.

"Çavuş Olster burada mı?"

"Bizimkilerden biri, bırak gelsin." Kendi çavuşunun sesiydi bu. "Gammazlık etmez."

Kapı açılınca Çavuş Olster'le iki genç adamı yatakları üzerinde, ayaklarını ranzaları örten cilalı tahtadan aşağı sarkıtmış konuşurlarken gördü. Ellerinde kadehler vardı.

"Paris başka kentlere benzemez," diyordu biri. "Kentin en büyük caddelerinde bile kızlar adamın yanına gelip boynuna sarılırlarmış."

Fuselli, becerebildiği en askeri bir duruşla, "İstediğiniz kayıt defterini getirdim, çavuşum," dedi.

"Teşekkür ederim... Şimdilik bu kadar. Sakın C Bölüğündeki herif gibi denize düşeyim deme giderken."

Fuselli gülerek kapıyı kapatırken birden ciddileşti. Gençlerden birinin gömlek yakasında asteğmen rütbesini farketmişti.

"Vay canına," diye söylendi kendi kendine. "Keşke selâm verseydim."

Kapadığı kapının dışında bir duraklayıp içerden gelen neşeli gürültüleri dinledi. O da Paris kadınlarından söz eden bu grubun içinde olmayı isterdi. Düşünmeye başladı. Karaya ayak basar basmaz birinci sınıf er olacaktı. Sonra iki ay içinde de onbaşı. Savaşa sık sık katılırlarsa nasıl olsa ilerlerdi. Bütün iş assubay olabilmekteydi.

"Yanlış bir hareket yapmamalısın, sakın ha," diye söylenerek indi dar merdivenden ambara. Ama o çürümüş kokuyu ciğerlerine bir kere çekince kusmaktan başka bir şey düşünemez oldu.

* * *

Güverte öyle sallanıyordu ki, dalgaların gelişine göre yokuş aşağı inip çıkmak gibiydi yürümek. Geminin her sallanışında koridorlara pis sular doluyordu. Kapıya varınca menteşelerden ve aralıklardan gelen rüzgârın uğultusu Fuselli'nin kolu hemen çevirmesini önledi. Kolu

çevirince kapı uçacakmış gibi kopup açıldı ansızın. Güverte bomboştu. Islak ipler rüzgârda titriyorlardı. Dalgaların beyaz dallara benzeyen köpükleri havaya dikiliyor, üzerine dolu gibi yağıyordu. Kapıyı kapatmadan, buz tutmuş ipi sıkıca kavrayarak adım adım yürümeye başladı. Köpüklerin ardında sislerin arasında yeşil dalgaları seçebiliyordu. Rüzgârın uğultusu Fuselli'yi şaşırtmış ve ürkütmüştü. İlâç kokan bir bölmenin kapısını açıp içeri girince aradan saatler geçmiş gibi geldi kendisine. Bir grup asker sıra olmuşlar daracık yerde dispansere girmek için bekliyorlardı. Rüzgârın uğultusu buraya ancak çok uzaktan geliyor, arada sırada da iri bir dalganın bordaya çarpması hissediliyordu.

"Hasta mısın?" diye biri sordu Fuselli'ye.

"Hayır, Çavuş beni yerlerinden kalkamayacak kadar hasta olanlar için ilâç almaya gönderdi."

"Bu gemide de amma hastalık var," dedi bir diğeri.

Sıradakilerden biri başparmağı ile odayı işaret ederek, "Bu sabah o odada iki kişi öldü," diye söze karıştı. "Daha gömülmediler. Deniz çok fırtınalı."

"Hastalıkları neydi?" diye sordu Fuselli.

"Omurgayla ilgili bir şey ama..."

"Menenjit," diye arkalardan biri atıldı.

"Bu çok bulaşıcı bir hastalık değil midir?"

"Öyledir

"İnsan hastalığa yakalandığını nasıl anlar?" diye sordu Fuselli.

"Önce ensen şişer, sonra kaskatı kesilirsin. dedi sıranın arkalarındaki adam.

Odaya bir sessizlik çöktü. Dispanserden çıkan eli sargı bezleri ve ilâç dolu bir adam kapıya doğru giderken Fuselli yolunu kesip sordu."İçerde çok bekleyen var mı?"

"Tam.. Adam kapıyı açınca içeri dolan rüzgâr sözünü ağzına tıkadı.

Kapı kapandığı zaman Fuselli'nin yanındaki iri varı. geniş omuzlu adam sanki uzun zamandır içinde birşeyler saklamaya çalışmış gibi birden patladı

"Benim bu hastalığa yakalanmam haksızlık olur Olmaz bu... memlekette beni bekleyen sevgilim var Onun yüzünden iki yıldır bir kadına yaklaşamadım bile. Bir insan bu kadar uzun süre dayanamaz.

"Peki neden yola çıkmadan önce evlenmedin onunla?" diye biri alayla sordu.

"Savaş dulu olmak istemiyordu da ondan. Evlenmezsek beni daha kolay bekleyebilirmiş.

Birkaç kişi güldü bu söze.

Adam Fuselli'ye döndü:

"O kız yüzünden bu kadar perhiz yaptıktan sonra şimdi hastalığa

tutulmam haksızlık olur."

Fuselli şişmiş ensesiyle kendisini ranzasında yatarken görür gibi oluyor, kolları ve bacakları katılaşıyor, katılaşıyordu.

Sıranın ortalarında olan kırmızı yüzlü bir adam söze karıştı:

"Evimde bana ne kadar gerek duyulduğunu düşünmek bilmem neden güven verir bana." Güldü.

Kimse katılmadı kendisine.

Fuselli, yanındakine, "Gerçekten bulaşıcı mıdır?" diye sordu.

"En bulaşıcı hastalıktır.

"İşin en kötü yanı köpekbalıklarına yem olmak, diye bir başkası sızlandı. "Buna hakları yok. Savaş olsun olmasın bir insana köpek leşiymiş gibi davranmaya hakları yok.

"Ahbap, onların canları ne isterse yapmaya hakları vardır. Kim önleyecekmiş onları sorarım sana. Kırmızı yüzlü adamdı bu.

"Ölen subay da olsaydı denize atarlardı ama."

"Kesin bunları, dedi bir diğeri." Konuşmuş olmak için saçmalamanın anlamı yok."

"İyi ama o hastalığa yakalanmış olanların bu kadar yakınında beklemek tehlikeli değil mi?" diye Fuselli yanındaki adama alçak sesle sordu.

"Korkarım ki tehlikelidir, dedi diğeri.

Fuselli kapıya doğru yürüdü.

"Yol açın çocuklar, kusacağım. Bir yandan da, "Gider dispanserin kapalı olduğunu söylerim, diye düşünüyordu. "Gelip bakamazlar nasıl olsa.

Kapıyı açarken ranzasına sürünerek gittiğini görür gibi oldu. Ensesi şişiyor, kolları elleri ateşle yanıp katılaşıyordu. Ölümün karanlığına doğru ilerliyordu. Ama sonra rüzgârın uğultusu ve dalgalar tüm düşüncelerini alıp götürdü.

* * *

Fuselli ile bir arkadaşı altından pis sular akan çöp tenekesini yemekhaneden yukarı taşıyorlardı. Ekşimiş yağ kokusu burunlarına doluyor, kahve telvesi ve yağlı sular ellerini ıslatıyordu. Sonunda karanlık gecede rüzgarın cirit attığı güverteye çıktılar ve tenekeyi boşalttılar. Çöpün suda çıkardığı şapırtı geminin yanından gürleyerek kayan dalgaların uğultusu içinde kayboldu. Fuselli eğilip sulara baktı. İlk kez böylesine bir karanlıkla karşı karşıyaydı. Korkuluğa iki eliyle tutundu. Karanlık içinde, kulaklarında uğuldayan rüzgar içinde kaybolup kalmıştı sanki. Bunun karşıtı olarak da aşağıdaki koku vardı.

"Tenekeyi ben götürürüm, sen merak etme, dedi diğer mutfak

görevlisi.

Fuselli gözlerini kasarak ilerisini görmeye çalıştı. Karanlık gözbebeklerine bastırıyordu. Birden yakınlarda sesler işitti. İki kişi konuşuyordu.

"Böyle deniz görmedim şimdiye kadar. Doğrusu denizin bu duruma gelebileceğini düşünemezdim bile."

"Tehlikeli bölgeye girdik artık.

"Yani her an torpillenebilir miyiz?"

"Evet.

"Tanrım, hava da ne kadar karanlık... Böyle karanlıkta boğulmak korkunç bir şey olmalı."

"İnsan farkında olmadan her şey biter "

"Fred, hiç bu kadar korkmuş muydun, öyle ki...

"Korkuyor musun yani?"

"Şu elimi tut hele. Fred.. hayır işte burada. Tanrım, insan bu karanlıkta elini bile göremiyor."

"Buz gibi. Neden titriyorsun öyle? Tanrım, bir içki olsaydı şimdi."

"Ben hiç deniz görmemiştim... bilmiyordum..."

Fuselli karanlıkta adamın dişlerinin takırdadığını duydu.

"Kendini toparla evlât. İnsan bu kadar korkmaz.

"Tanrım!"

Uzun bir sessizlik oldu.Fuselli geminin yanından akıp giden suyun sesinden ve rüzgârın uğultusundan başka bir şey duymuyordu.

"Fred, ben denizi ilk kez görüyorum, hoşuma gitti de diyemem. Bu deniz tutması falan.. Daha dün üç ceset attılar denize.

"Bunları düşünme diyorum sana, unut hepsini."

"Fred, bak aklıma ne geldi... eğer sen kurtulursan ve ben denize atılırsam, aileme yazarsın, değil mi?"

"Elbette yazarım. Ama merak etme ikimiz de kurtulacağız, ya da ikimiz de gömüleceğiz suya.

"Böyle konuşma. Sana adresini verdiğim o kıza da yazacaksın. değil mi?"

"Sen de benimkilere yazacaksın ama.

"Hayır Fred, ben bir daha karayı göremeyeceğim... Yararı yok, Fred. Oysa kendimi o kadar sağlam hissediyorum ki.. Ölmek istemiyorum. Böyle ölmek istemiyorum

"Bu kadar karanlık olmasaydı bari."

İKİNCİ BÖLÜM
MADEN SOĞUYOR

1

Pencerenin dışına akşamın kızıllığı çökmüştü. Yağan yağmur çatlak camlarda uzun parıltılı çizgiler çiziyor, başlarının üzerindeki teneke damda sert, tekdüze bir tıkırtı yaratıyordu. Fuselli ıslak yağmurluğunu çıkartmış, pencereden yağmura bakıyordu. Arkasındaki tüten sobaya birl odun dolduruyor, onun arkasında da birkaç portatif sandalyeye askerler sıkıntıyla oturmuş bekleşiyorlardı. Moral subayı da geçtiği tezgâhın ardından önünde kuyruk yapan erlere kakao dağıtmaktaydı.

"İnsan askerde her şey için kuyruğa girmek zorunda be," diye mırıldandı Fuselli.

"Bu Allahın belâsı delikte yapacak başka şey yok kl," dedi yanındaki.

Adam parmağı ile pencereyi işaret etti:

"Şu yağmura bak hele. Üç haftadır bu kamptayım, daha bir gün bile kesildiğini görmedim. Ne biçim memleket bu be?"

"Bizim memlekete hiç benzemiyor. Ben gidip biraz kakao alacağım."

"Bozulmuş kakao dağıtıyorlar."

"Bir kere denemekten zarar gelmez."

Fuselli ayaklarını sürüyerek kuyruğun sonuna girdi. San Fransisco'nun yokuşlu sokaklarını, kehribar bir ağızlık renglndeki sarı liman ışıklarını, akşamın alacakaranlığında işinden dönerken gözüne çarpan görüntüleri düşünüyordu. Arkasındaki adamların konuşması düşüncelerini kestiği zaman Mabe ile iki kiloluk şeker kutusunu düşünmekteydi. Hemen arkasındaki adam heyecanlı bir sesle konuşuyordu. Fuselli adamın soluğunu ensesinde duyuyordu.

"Yok be, sen de orada mıydın?" diyordu adam. "Nerenden yaralandın?"

"Bacağımdan, ama yaram kapandı şimdi."

"Ben iyileşemedim, hiç de iyileşmeyeceğim. Doktor bir şeyin yok diyor ama o mu bilecek ben mi? Yalancı herif ne olacak?"

"Ne müthiş günlerdi, değil mi?"

"Bir daha aynı şeyleri yapabileceğimi sanmıyorum. Almanların miğferleri aklıma geldikçe geceleri uykum kaçıyor. O kahrolası miğferlerin biçiminde birşeyler olduğunu hiç düşündün mü, sanki..."

"Basbayağı miğferler değil mi?" diye Fuselli arkasına dönerek adamın sözünü kesti. "Sinemada görmüştüm de." Özür diler gibi güldü.

"Şu acemi çaylağa bak hele! Tub, sinemada görmüşmüş!" Heyecanlı sesle konuşan adam sinirli sinirli güldü. "Buraya geleli ne kadar oldu, ahbap?"

"İki gün."

"Biz geleli iki ay oldu oğlum, öyle değil mi Tub?"

"Dört ay. Sen de unutmaya başladın, evlât."

Moral görevlisi Fuselli'nin maşrapasını kakaoyla doldururken yüzüne bakıp gülümsedi.

"Kaç para?"

"Bir frank, bizim çeyreklere benzeyen o küçük para."

"Bir fincan kakao için çok para," dedi Fuselli.

"Savaşta olduğunu unutuyorsun delikanlı," dedi moral görevlisi sert bir sesle. "Bunu bulduğuna şükretmelisin."

Fuselli kakaosunu içmek için sobanın başına döndüğünde sırtından soğuk terler boşanıyordu. Kuşkusuz yakınmakta haksızdı. Savaştaydı artık. Çavuş onun bu sözlerini duymuş olsaydı onbaşılığı uçup gitmişti. Dikkatli olmalıydı. Gözünü dört açıp her zaman hazırlıklı bulunursa onbaşı olması işten bile değildi.

Şimdi Fuselli'nin arkasındaki askerin tiz sesi dolduruyordu odayı:

"Neden daha fazla kakao veremiyormuşsunuz, yanıtlayın bakalım?" Herkes o yana bakıp. Moral görevlisi başını iki yana sallıyordu.

"Bundan fazla yok dedim sana. Haydi git artık."

"Senin bana git demeye hakkın yok, anladın mı? Bana istediğim kadarını vermek zorundasın. Sen hiç cephede vuruştun mu, söylesene, kaçak herif?" Adam olanca sesiyle bağırıyordu. Tezgâhı iki eliyle kavramıştı. Arkadaşı kendisini çekmeye çalışıyordu.

"Böyle konuşma yoksa seni rapor ederim," dedi moral görevlisi. "Barakada bir assubay var mı?"

"Git kime istersen söyle. Bana yapılandan kötüsünü yaptıramazsın ya!"

"Aranızda assubay yok mu?" Moral görevlisi çevresine bakınıyordu. Ufacık gözleri sert ve kinciydi, dudakları ince bir çizgi biçiminde kasılmıştı.

"Sakin olursan onu buradan götürebilirim," dedi arkadaşı. "Durumunu görmüyor musun, aklı..."

Fuselli garip bir korkunun pençesindeydi şimdi. Böyle olacağını hiç

düşünmemişti. Eğitim kampındaki sinemada oturup da haki üniformalı askerlerin patates tarlalarında korkak Almanları kovaladıklarını, kentlere girip Belçikalı çiftçi kızlarını kurtardıklarını seyrederken bunlar hiç aklına gelmemişti.

Yanındaki birine, "Cepheden böyle dönenler çok olur mu?" diye sordu.

"Eh... Bu iyileşme kampı da etkiler insanı."

Kavgacı adamla arkadaşı bir kenara çekilmişler, alçak sesle konuşuyorlardı.

"Kendine gel oğlum," diyordu arkadaşı.

"İyiyim, Tub. İyiyim şimdi. Ama o heriften gıcıklandım işte."

Fuselli dikkatle inceliyordu adamı. Sapsarı bir yüzü, geniş bir alnı, seyrek kıvırcık saçları vardı. Gözgöze geldikleri zaman Fuselli adamın bakışlarında cam gibi bir şey farketti. Adam dostça gülümsedi.

"Hah, işte Almanları filmlerde görmüş olan delikanlı... Ahbap, gel de İngilizlerin kantininde birer bira çekelim."

"Ay, burada bira da var mı?"

"Elbette, İngiliz kampında."

Dışarı yağmura çıktılar. Hava iyice kararmıştı ama gökyüzünün kızıllığı hâlâ çadırların üzerinde, göz alabildiğine uzanan barakaların damlarında yansıyordu. Sapsarı birkaç ışık parıldıyordu. Bir kenarda uzanan tahta kaldırımın üzerinde yürümeye başladılar. Her adım atışlarında tahtaların altından çamurlar fışkırıyordu.

Bir yerde bir çadırın ıslak kenarına yapışıp yanlarından elindeki küçük bastonunu sallayarak geçen bir subayı selâmladılar.

"İnsan bu dinlenme kamplarında genellikle ne kadar kalır?" diye sordu Fuselli.

Tub çadırların ötesindeki göğü işaret etti. "Orada neler olup bittiğine bağlı bu."

"Kısa zamanda gidersin buradan," dedi heyecanlı sesli adam. "Hangi bölüktesin?"

"Sıhhiye."

"Sıhhiye ha? Sizinkiler Chateau'da pek dayanamadılar, değil mi, Tub."

"Evet, öyle."

Fuselli'nin içinde birşeyler direniyordu: 'Ben dayanacağım. Ben sonuna kadar dayanacağım.'

"Zavallı Onbaşı Jones'u almaya giden sıhhiyecileri anımsıyor musun, Tub? Sonradan pantolonlarının düğmesi bile bulunamamıştı." Adam pis pis güldü "Bir mayına çarpmışlardı."

'Islak' kantin bir birahane gibi sigara dumanı ve bira kokuyordu. Haki üniformalarında parlak bakır düğmeleri olan kırmızı yüzlü İngilizler

arasında Amerikalılar da az değildiler.

"Tommy'ler," dedi Fuselli kendi kendine.

Bir süre kuyrukta bekledikten sonra üzeri köpüklü bira kadehini aldı.

"Selâm Fuselli!" Meadville, Fuselli'nin omuzuna vurdu. "İçkiyi biraz çabuk buldun bakıyorum."

Fuselli güldü.

"Sizinle birlikte oturabilir miyim dostlar?"

"Elbette," dedi Fuselli gururla. "Bu arkadaşlar cephede bulunmuşlar."

"Sahi mi?" diye şaştı Meadville. "Hunlar epey savaşçıymışlar duyduğuma göre. En çok tüfek mi kullandın, yoksa top mu, ha?"

"Hiç birini. Bunca ay silâh eğitimi gördükten sonra bir kere bile kullanmamak çok acı doğrusu. Ben el bombacıyım."

Odanın öte yanından biri şarkıya başlamıştı:

"Armantiers'li Matmazel, matmazel,
Parlez vuuu!"

Heyecanlı sesli adam çevrelerinde söylenen şarkılara aldırmadan konuşmasını sürdürüyordu:

"Almanların giydikleri o garip miğferleri düşünmeksizin bir gece geçiremiyorum. Miğferlerinin biçimini komik bulmuyor musunuz?"

"Bırak artık şu miğferleri," dedi arkadaşı. "Daha önce de söylemiştin bunu."

Ama neden unutamadığımı anlatmadım, değil mi?"

"Bir Alman subayı geçti Ren'i.
Parlez vu..?
Bir Alman subayı geçti Ren'i,
Parlez vu..?"

"Dinleyin çocuklar," diye adam gözlerini Fuselli'ye dikerek anlatmaya başladı. "Siperlerimizi sağlamlaştırmak için küçük bir saldırıya kalkmıştık. Ben yaralanmadan az önce. Ateşimiz Almanların soluğunu kesti, onların siperlerine daldık. Sabah şafak henüz sökü yordu. Memlekette Pazar sabahındaymışız gibi sessizdi siperleri."

"Doğru," diye arkadaşı başını salladı.

"Üstüm başım el bombası doluydu, tam o anda bir arkadaş gelip kulağıma 'Siperlerden birinde bir grup Alman kağıt oynuyorlar, ele geçtiklerinin farkında bile değiller, şunları tutsak alalım' diye fısıldadı. Ben, tutsak falan olmaz gider temizleriz pezevenkleri dedim. Üç beş basamak inip korugandan içeri baktık..."

Şarkı yeniden başlamıştı:

"Armantiers'li Matmazel, matmazel,
Parlez vuuu...?"

"Miğferleri şapkalı mantarlara öylesine benziyordu ki az daha kahkahayı patlatacaktım. Lambanın çevresinde oturmuşlar ciddi ciddi oynuyorlardı. Bir süre baktım, baktım, sonra bir el bombasının pimini çekip merdivenlerden aşağı yuvarladım. Mantara benzeyen o miğferler birden havaya fırladı, biri bağırdı, uzanıp lambayı söndürdü ve o anda da bomba patladı. Ben diğerlerini de fırlatıp çekildim oradan. Biri hâlâ inliyordu ben giderken. İşte tam o sırada ateşlerini bizim üzerimize topladılar ve ben de yaralandım."

"Amerikalılar vur patlasın çal oynasın
Parlez vuuuu?"

"Kendime geldiğim zaman aklıma ilk gelen şey o miğferlerin ne kadar garip olduklarıydı. Böyle bir şeyi düşünmek insanın sinirlerini bozuyor." Dayak yemiş bir çocuğun kesik kesik inlemesiyle sustu.

"Kendini toparlaman gerek oğlum," dedi arkadaşı.

"Ben kendime ne gerektiğini biliyorum: Bir kadın, Tub. Bir kadın."

"Kadını nerede bulacağını biliyorsan bana da haber ver," dedi Meadville. "Böyle yağmurlu bir gecede ben de esaslı bir Fransız pilici isterdim, doğrusu."

"Kasabaya gitmenin bir yolu olmalı... Orası inzibat dolu diyorlardı," dedi Fuselli.

"Ben bir yol biliyorum," dedi heyecanlı sesli adam. "Haydi yürü, Tub."

"İstemem, ben bu yabancı karılardan bıktım artık."

Hep birlikte çıktılar kantinden.

İki adam binanın köşesinden sapıp giderlerken Fuselli yağmurun madeni takırtısı arasında heyecanlı adamın sesini duydu:

"O herliflerin miğferlerini unutamıyorum bir türlü... unutamıyorum.."

* * *

Bill Grey ve Fuselli battaniyelerini ortaklaşa kullanarak birlikte yattılar. Çadırın sert zemininde sırtsırta vermişler, yağmurun çadırın üstünden akışını dinliyorlardı.

Burnunu çeken Fuselli, "Bill, ben zatürre oluyorum galiba," dedi.

"İşte bütün bu işte beni ürküten tek şey de bu. Hastalıktan ölmek istemem doğrusu. O şey, neydi onun adı... ha, menenjitten biri daha öldü diyorlar."

"Stein'ın da menenjiti mi varmış?"

"Onbaşı bu konuda ağzını açıp da bir şey söylemiyor."

"Bizim onbaşı da pek iyi görünmüyor," dedi Fuselli.

"Bu boklu iklimden," dedi Bill Grey. Öksürüyordu.

"Kes şu öksürüğü artık. Bırak da uyuyalım be," dedi çadırın öte yanından biri.

"Hoşuna gitmiyorsa git otelde oda tut."

"Aferin Bill, devam et, Bill."

"Sesinizi kesmezseniz hepinizi mutfak görevine veririm," dedi çavuş. "Yat borusunun çaldığından haberiniz yok mu?"

Bill Grey'in öksürüğü ve yağmurun gürültüsü dışında çadırda ses kesildi.

Öksürük nöbeti geçince Bili Grey, "Şu çavuştan da bıktım artık," diye söylendi.

Biraz sonra Fuselli, yalnız arkadaşının duyabileceği bir sesle, "Bill be, durum hiç de umduğumuz gibi çıkmadı, değil mi?" diye sordu.

"Öyle."

"Yani burada millet Almanları öldürmeyi falan düşünmüyor bile, herkes bir şeylerden yakınıp duruyor."

"Düşünenler üstlerimiz," dedi Bill.

"Doğru ama, ben filmlerdeki gibi heyecanlı birşeyler bekliyordum."

"Hepsi palavraymış onların."

"Olabilir."

Fuselli yanındaki Bill Grey'in vücudunun sıcaklığını hissederek uykuya daldı.

Hava aydınlanmadan boru sesiyle fırladılar battaniyelerin altından. Yağmur dinmişti. Uykudan sıcacık olan yüzlerine kar kadar soğuk bembeyaz bir sis yapışıyordu. Onbaşı yoklama yaparken kibrit yakarak bakıyordu elindeki kağıda. Rahat komutu verildiği anda çadırında sıcacık yatağında yatan çavuşun sesi duyuldu.

"Hey onbaşı, Fuselli'ye gidip Üsteğmen Stanford'un odasını toplamasını söyle. Saat tam sekizde. Dört numaralı subay barakası."

"Duydun mu Fuselli?"

"Duydum."

Fuselli birden öfkelenmişti. İlk olarak uşaklık yapacaktı. Askere bir üsteğmenin uşaklığını yapmak için yazılmamıştı. Hem zaten askeri yönetmeliklere de aykırıydı bu. Gidip itiraz edecekti. Uşaklık yapamazdı... Çavuşa ne söyleyeceğini kafasında kurarak çadıra doğru yürürken onbaşının mendilinin içine öksürdüğünü farketti. Yüzü acıyla buruşmuştu. Fuselli vazgeçip döndü. Şimdiden yakınmak doğru olmazdı. Çenesini tutup katlanmak en doğrusuydu. Bu gidişle onbaşının sonu yakındı. Hayır hayır, adımlarını dikkatli atmalıydı. Fuselli saat tam sekizde elinde süpürgesi, içi gümbür gümbür öfke dolu, boyanmamış

tahta kapıya vurdu.

"Kim o?"

"Odayı temizlemeye geldim, efendim."

"Yirmi dakika sonra gel," diye seslendi üsteğmen.

"Başüstüne, efendim."

Fuselli barakanın arka tarafına gidip duvara yaslandı ve bir sigara yaktı. Yirmi dakika çok ağır geçti. Umutsuzluğa kapılmıştı. Kendisini seven herhangi birinden o kadar uzakta, bu dev makinenin içinde öylesine yitip gitmişti ki. İlerleyemeyeceğini, kendisinin neler yapabileceğini hiç gösterme fırsatı bulamayacağını düşünüyordu. Her gün aynı şey yinelenecekti, bu tekdüzelik, bu çaresizlik. Saatine baktı. Yirmibeş dakika geçmişti. Süpürgesini alıp üsteğmenin odasına doğru yürüdü.

"Gir," diye seslendi üsteğmen. Gömleğinin kollarını sıvamış tıraş oluyordu. Tahta duvarlı, mobilyasız, yalnızca üç portatif karyola ve bir iki subay sandığı olan odada hoş bir tıraş sabunu kokusu vardı. Dolgun yanaklı, kara kaşlı, kırmızı yüzlü genç bir adamdı üsteğmen. Bir iki gün önce bölük komutanlığına atanmıştı.

'Fena adama benzemiyor,' diye düşündü Fuselli.

"Adın ne senin?" diye üsteğmen küçük madeni aynaya doğru sordu. Kekeler gibiydi. Fuselli onun İngiliz gibi konuştuğunu düşündü.

"Fuselli."

"İtalyan asıllısın herhalde."

"Evet." Fuselli karyolalardan birini çekti.

"Parla italiano?"

"Yani İtalyanca bilir miyim diye mi soruyorsunuz? Hayır, efendim. Frisco doğumluyum."

"Öyle mi? Bana biraz su getirir misin lütfen?"

Fuselli geri dönünce süpürgesini bacakları arasına sıkıştırıp ağır kovayı taşımaktan morarmış ellerine hohladı. Üsteğmen giyinmiş, üniforma ceketinin en üst düğmesini iliklıyordu. Ceketin sert yakası boğazında kırmızı bir iz bırakmıştı.

"İşin bitince bölüğüne dönersin," diyen üsteğmen hâki renkli eldivenlerini de giyerek kendini önemseyen ve tatmin olmuş bir hareket yaparak odadan çıktı.

Fuselli bölüğün yerleşmiş olduğu çadırlara dönerken çevresindeki baraka dizilerine, aşçıların ve mutfak görevlilerinin buharları tüten kazanlar arasında çalıştıkları teneke mutfak barakalarına bakıyordu.

Üsteğmenin eldivenlerini giyerken yaptığı hareket gözlerinin önünden gitmiyordu. Aynı hareketi filmlerde, smokin giymiş erkeklerin yaptıklarına tanık olmuştu. Frisco'da çalıştığı mağazanın sahibi de buna benzer hareketler yapan bir insandı.

Kendisini de onlar gibi eldiven giyerken düşündü: parmaklarını teker

teker çekip düzeltiyor, giyme işlemi tamamlanınca tatmin olmuşçasına hafif bir el sallayışı... Evet, o onbaşılığı ele geçirmeliydi.

"Uzun, upuzun bir yol dolaşır durur
Fransa'nın içinde."

Üzerinden ambar damlarının ve fabrika bacalarının uzandığı dikenli tellerle örtülü yüksek çitlerin altındaki yolda, çamuriara basa basa yürüyen bölük istekle sesini yükseltiyordu şarkıyı söylerken.

Üsteğmen ile başçavuş yanyana konuşarak yürüyorlar, kimi zaman da şarkıya katılıyorlardı. Gözleri sevinçten parıldayan onbaşı da, çok seyrek olarak konuşan asık yüzlü üstçavuş da şarkı söylemekteydiler. Doksan altı ayak derin çamur birikintilerine basarak yürüyordu. Sırtlardaki çantalar sanki yürüyen ayaklar değil de onlarmış gibi neşeyle iki yana sallanmaktaydılar.

"Uzun, upuzun bir yol dolaşır durur
Fransa'nın içinde.

Sonunda bir yere gidiyorlardı işte. Birlikte geldikleri diğer bölükierden ayrılmışlardı. Şimdi tek başlarınaydılar. Bir görev verilecekti bölüğe. Üsteğmen önemli bir iş yapıyormuşçasına yürüyordu. Çavuş da öyle; onbaşı dal Yapacak büyük bir şeyi olmak, bu önemlilik duygusu bölüğü şarap gibi canlandırmış, sırt çantaları ve kütükiükler ağırlıklarını yitirmişler, omuzlar ve boyunlar sırtlarındaki yükün ağırlığını daha az duyar olmuştu. Doksan altı ayak, yapışkan çamura ve su birikintilerine aldırmadan daha canlı bir tempoyla yürüyordu şimdi.

Bekledikleri yük treni istasyonunun karanlık barakası buz gibiydi. Yüksek tavandaki kirişlere birkaç gaz lambası asılıydı, ama bunların verdiği ışık da cephane sandıkları ve sıra sıra uzanan top mermileri arasında yok oluyordu. Hava kömür dumanı ve yeni kesilmiş odun kokuyordu. Yüzbaşı ile başçavuş görünürlerde yoklardı. Erler gruplar halinde oturuyorlar, kaputları içine büzülmüş, uyuşmuş ayaklarını çimento yerin çamurlu düzeyine vuruyorlardı. Kayarak açılıp kapanan kapılar kapalıydı. Dışardan manevra yapan, hat değiştiren vagonların gürültüleri, arada sırada da bir lokomotifin tiz düdük sesi geliyordu.

"Fransız demiryolları da bir boka yaramaz," dedi birisi.

"Sen nerden biliyorsun?" diye Elsensteln adamı tersledi. Diğerlerinden biraz açıkta bir sandığın üstüne oturmuştu. Yüzünü elleri arasına almış çamurlu çizmelerine bakıyordu.

"Şuraya bakın," diye Bill Grey küçümseyen bir hareketle tavanı gösterdi. "Gaz lambası. Elektrikleri bile yok."

"Trenleri bizimkilerden hızlı," dedi Elsensteln.

"Bok hızlı! Dinlenme kampında biri bana en yakın yere dört beş günde gidildiğini söylüyordu."

"Seninle dalga geçiyordu," dedi Eisenstein. "Dünyanın en hızlı trenleri Fransa'dadır."

"Bizim 'Yirminci Yüzyıl' kadar hızlı olamaz. Ben demiryolcuyum, bu işleri bilirim."

Gölgelerin arasından çıkıveren başçavuş, "Yiyecekleri ayırmaya yardım edecek beş kişi istiyorum," dedi. "Fuselli, Grey, Eisenstein, Meadville, Williams... gelin bakalım."

"Çavuşum, bu herif Fransızların trenlerinin bizimkilerden hızlı olduklarını söylüyor, siz ne dersiniz?"

Başçavuş yüzüne komik bir ifade verip soruyu sorana baktı. Herkes gülmeye hazırlandı.

"Bu akşam bineceğimiz yandan kapılı yataklıları bizimkilere yeğliyorsa bir diyeceğim yok. Ben bineceğimizin ne mal olduğunu gördüm, sizler görmediniz."

Hepsi güldü bu söze. Çavuş kendisini bir büroyu andıran küçük ama iyi aydınlatılmış bir odaya izleyen beş kişiye döndü.

"Yiyecekleri ayırmamız gerek çocuklar. Şu sandıkları görüyor musunuz? Bölüğün üç günlük kumanyası bunlar. Üçe ayırmak istiyorum, her vagona bir parti, tamam mı?"

Fuselli sandıklardan birini açtı. Konserve tenekeleri doluydu. Gözünün ucuyla dikkatsiz görünen ama ustaca çalışan Eisenstein'a bakıyordu. Çavuş bacaklarını iki yana açmış, odanın kenarında onları seyrediyordu. Bir kere onbaşıya alçak sesle birşeyler söyledi. Fuselli 'birinci sınıf er' sözünü duyar gibi oldu. Kalbi hızla atmaya başladı. Birkaç dakika sonra iş bitmiş, herkes birer sigara yakmıştı.

Pek az konuşan asık yüzlü Çavuş Jones, "Çocuklar çok esaslı bir bölüğümüz olduğunu söyleyebilirim," dedi.

"Siz beşiniz bu gece bu yiyeceklerden sorumlusunuz," diye başçavuş atıldı. "Bölük onbaşıya emanet, Çavuş Jones ile ben üsteğmenin yanına gidiyoruz, anlaşıldı mı?"

Önemliliklerinin attıkları adımlardan pek belirli olmasını istemeyerek diğerlerinin kaputları içinde büzülüp bekledikleri barakaya döndüler.

"Bu iş tamam artık," dedi Fuselli kendi kendine. "Bu iş tamam artık."

* * *

Yük vagonu tekdüze gümbürtülerle kayıp gidiyordu rayların üzerinde. Döşemenin aralıklarından içeri kuru ve soğuk bir rüzgâr doluyordu. Erler bir kutu içindeki köpek yavruları gibi birbirlerine sokulmuşlardı. İçerisi karanlıktı. Fuselli kâh uyuyor, kâh uyanıyor, uykusu arasında dondurucu soğuğu, tekerleklerin bitmek bilmeyen takırtısını, çevresindeki

vücutları, kolları ve bacakları hissediyordu. İrkilerek uyandı. Dişleri takırdıyordu. Biri bir kibrit yaktı. Yük vagonunun kara duvarları, ortasına yığılı sırt çantaları, haki renkli yığınlar arasında seçilen beyaz bir yüz, parıltılı bir çift göz bir an için göründü, sonra hepsi yeniden karanlığa gömüldüler. Fuselli başını birinin koluna dayayıp yeniden uyumaya çalıştı ama tekerleklerin gürültüsü buna olanak vermiyordu artık. Karanlıkta gözleri açık olarak beklemeye başladı, bir yandan da yerdeki bir aralıktan gelen soğuk havadan kurtulmak için vücudunu yana çekiyordu.

Günün ilk ışıkları vagona girince hep birden ayağa kalktılar, ısınmak için birbirlerinin sırtlarına vurmaya, güreşmeye başladılar.

Hava iyice aydınlanınca tren durdu. Kapıları açtılar. Bir istasyondaydılar. Yabancı bir istasyon. Duvarlarda alışık olmadıkları ilânlar vardı. Fuselli istasyonun adını heceledi: "V.E.R.S.A.I.L.L.E.S."

"Versales," dedi Einstein." Fransa kralları burada otururlardı."

Tren yine hareket etti. Başçavuş perondaydı.

"Nasıl uyudunuz, çocuklar?" diye seslendi. "Hey Fuselli, biraz yiyecek dağıt bakalım."

"Başüstüne, Çavuşum."

Çavuş koşup vagona atladı.

Fuselli o zevk verici önderlik duygusuyla kendinden geçmiş, sığır konservesini, ekmeği ve peyniri bölüştürdü erler arasında. Sonra çantasının üzerine oturup lezzetsiz etle kuru ekmeği ıslık çalarak kemirmeye başladı. Cepheye gitmekte olduğu için neşeliydi. Heyecan ve ün bekliyordu kendisini orada. Dünyada yükselmeye başladığına artık inandığı için neşesi yerindeydi.

★ ★ ★

Öğlen olmuştu. Soluk renkli küçücük güneş kızılımsı gri gökyüzünde oyuncak bir balon gibi asılıydı. Tren kuru yaprak renginde bir ovanın ortasında durmuştu. Demiryolunun yanıbaşında akan kapkara parıltılı bir ırmağın kıyısında sapsarı yapraklı incecik kavaklar yükseliyordu. Uzaklarda bir kilise kulesi ile birkaç kırmızı dam görünüyordu.

Askerler ısınmak için zıplıyorlar, ağırlıklarını bir ayaklarından diğerlerine aktarıyorlardı. Irmağın karşı yakasında öküz arabası süren yaşlı bir adam trene yaşlı gözlerle bakmaktaydı.

"Hey ahbap, cephe ne yanda?" diye biri bağırdı.

Hepsi birden bağırdılar: "Ahbap, cephe ne yanda?"

Yaşlı adam elini salladı, öküzlere birşeyler söyledi. Öküzler ağır ağır yürümeye başladılar. Yaşlı adam da onların önüne geçerek gözlerini yerden ayırmadan yürüyordu.

"Şu Fransızlar da amma aptal oluyorlar ha!"

"Hey çocuklar, Üçüncü Ordu'ya gittiğimizi söylüyorlar," diye Fuselli

bağırdı.

"Neredeymiş bu Üçüncü Ordu?"

"Oregon ormanında."

"Ama orası cephe, değil mi?"

O anda üsteğmen göründü. Boynuna attığı uzun hâki atkının ucu arkasında sallanıyordu.

"Vagonlardan çıkmak yasak," dedi sert bir sesle.

Askerler asık suratlarla vagonlara döndüler.

Bir hastane treni geçti yanlarından. Fuselli kara bezlerle örtülü pencerelere, kızıl haçlara, kapılardan eğilip kendilerine el sallayan beyaz gömlekli personele baktı. Biri son vagonun yeni yeşil boyasının üzerindeki izlere dikkat etmişti.

"Almanlar ateş etmiş olmalılar."

"Duydunuz mu? Almanlar hastane trenine ateş etmişler."

Fuselli okuduğu 'Alman Vahşeti' adlı broşürü anımsadı. Birden kolları kesik çocuklar, süngülere geçirilip kızartılan bebekler, masa üzerine yatırılmış ırzına geçilen kadınlar canlandı gözlerinin önünde. Mabe'i düşündü. Savaşan bir birlikte olmayı isterdi. Dövüşmek, dövüşmek, hiç durmadan dövüşmek istiyordu. Yeşil üniformalıların düzinelercesini öldürdüğünü, Mabe'in bunu gazetelerde okuduğunu görür gibi oluyordu. Evet, savaşan bir birliğe atanmak için elinden geleni yapmalıydı, sıhhiyede kalamazdı.

Tren yine hareket etmişti. Fuselli onbaşı olma fırsatını düşünüyordu.

★ ★ ★

Gece. Karartılmış bir istasyon. Bölük iki sıra halinde bekliyordu. Herkes çantasının üzerine oturmuştu. Karşı peronda mavi üniformalı, bıyıklı, uzun ve çamurlu kaputlu askerler bağrışıyorlar, şarkılar söylüyorlardı. Fuselli hafif bir tiksinmeyle seyrediyordu bunları.

"Ne komik miğferleri var, değil mi?" dedi.

"Dünyanın en iyi dövüşen insanları," dedi Eisensteln. "Ve bu dediğim de övgü değil hani."

"Bak bir inzibat geliyor," diyen Bill Grey, Fuselli'nin kolunu tuttu. "Haydi gel, gidip cepheye ne kadar yaklaştığımızı soralım. Az önce kulağıma top sesleri çalındı."

"Sahi mi? Sonunda geldik ha!"

"Hey ahbap, cepheye ne kadar uzaktayız?" diye heyecanla sordular.

"Cephe mi?" dedi yassı burunlu bir İrlandalı olan inzibat eri. "Daha Fransa'nın ortasındasınız be!" Yüzünü buruşturarak yere tükürdü. "Cepheye falan gittiğiniz yok, merak etmeyin.

"Tüh Allah kahretsin!" dedi Fuselli.

"Ulan, ne yapıp yapmalı, kapağı cepheye atmalıyız," dedi Bill Grey.

Hafif bir yağmur başlamıştı üstü açık istasyonda. Karşı yanda mavi

Onlformalılar durmadan şarkılar söylüyorlar, çirkin mataralarından içki içiyorlardı.

Fuselli haberi bölüğe duyurdu. Herkes sövüp sayarak çevresine toplandı. Ancak Fuselli'nin duyduğu o hafif önemlilik duygusu dev bir makinenin içinde kaybolduğu duygusunu altedememişti. Sürü içindeki bir koyun kadar çaresizdi.

Saatler geçti böylece. Yağmur altında peronda gezindiler ya da donanımları üzerinde oturup emirleri beklediler. Ağaçlar arkasında gri renkli bir kuşak belirdi. Peron gümüş bir parıltıyla aydınlandı. Sırt çantaları üzerinde oturup beklediler.

2

Bölük katranlı kağıtla kaplı uzunca bir tahta barakanın önünde hazırol durumunda bekliyordu. Önlerinde güneşin hafif kızıllığı altında fildişini andıran beyaz gövdeli bir dizi ağaç, ağaçların arkasında da filler gibi kamburumsu gri sırtlı uzun bir Fransız kamyon dizisi uzanıyordu. Bunların ardında yine çınarlar, yine katranlı kağıtla kaplı barakalar vardı. Başka bölükler de hazırolda bekliyorlardı.

Uzaklardan bir borazan sesi işitildi.

Üsteğmen dimdik duruyordu. Fuselli'nin bakışları adamın cilâlı çizmelerinden kolundaki yaldızlı şeritlere yükseldi.

"Rahat!" diye bağırdı üsteğmen.

Eller ve ayaklar aynı hareketle yana açıldı.

Fuselli kasabayı düşünüyordu. Akşam borusundan sonra kamplarının bulunduğu bu eski panayır alanından kasabaya inebiliyorlardı. Kasabanın ortasında taş çeşmeli küçük bir alan vardı. Burada bir lokantanın meşe ağacından masalarının başına geçilebilir ve kırmızı yanaklı, iştah verici beyaz ve dolgun kollu bir kızın getirdiği yumurta ve kızarmış patates yenilir, bir bira içilirdi.

"Dikkat!"

Eller ve ayaklar yine tek bir hareketle eski durumlarını aldılar. Boru sesi çok uzaktan geliyordu.

Üsteğmen bölüğünün önüne çıkarak dostça bir sesle konuşmaya başladı:

"Arkadaşlar, şimdi size bazı terfileri açıklamak istiyorum. Rahat!.. Burada depodaki çalışmanızdan çok memnunum. Komutam altında bu kadar çalışmaya istekli insanlar bulunduğu için kıvanç duyuyorum. Mümkün olduğu kadar çok arkadaşın terfi etmesi en büyük isteğimdir

Fuselli'nin elleri buz kesmişti, kalbi kanını öylesine bir güçle pompalıyordu ki kulaklarının sağırlaştığını sandı birden.

"Adlarını okuduklarım birinci sınıf erliğe terfi etmişlerdir, diye

okudu üsteğmen. "Grey, Appleton, Williams, Elsenstein, Porter... Elsenstein bölük yazıcısı olacaktır." Fuselli ağlayacaktı neredeyse. Adı listede yoktu.

Uzun bir duraksamadan sonra çavuşun kadife gibi pürüzsüz sesi işitildi:

"Fuselli'yi unuttunuz, efendim."

"Doğru." Üsteğmen kesik kesik güldü. "Ve Fuselli."

"Hemen bu akşam Mabe'e yazmalıyım," diye düşündü Fuselli. "Çocuk kadar sevinecek kızcağız."

"Bölük rahat!" diye bağırdı çavuş.

★ ★ ★

Kahvenin ön salonu asker doluydu. Eskimiş meşe sıraları, dört köşe masaların kenarlarını ve zeminin kırmızı taşlarını haki renkli üniformalar örtüyordu. Sigara dumanının arasında ancak seçilebilen kadehler ve şişelerle dolu masaların çevresini çevirmişti askerler. Barın önünde durmuşlar, şişeleri dikiyorlar, gülüyorlar, ayaklarını yere sürtüyorlardı. Kırmızı yanaklı ve tombul beyaz kollu irice bir kız aralarında mutlu mutlu dolaşıyor, boş şişeleri götürüyor, dolularını getiriyor, aldığı paraları götürüp kasanın başındaki kül rengi yüzlü ve parlak gözlü yaşlı kadına veriyordu. Bir köşede yüzü iyice kızarmış olan Çavuş Olster, yanında Red Sox'da oynayan onbaşı ve kara saçlı kara bıyıklı diğer bir çavuş olduğu halde oturmuş içiyordu. Çevrelerinde yüzlerinde onaylama ve saygı ifadeleriyle Fuselli, Bill Grey, kovboy Meadville ve mavi gözlü sarı saçlı gazozcu Earl Williams vardı.

"Amerikalılar vur patlasın çal oynasın
Parlez vuuu?"

Şarkının temposuna uyarak şişelerini masalara vuruyorlardı.

"İyi bir iştir," dedi başçavuş birden şarkıyı keserek. "Hiç endişelenmeyin çocuklar, iyi bir işe konmak için elimden geleni yaptım.. Cepheye gitmek konusunda da bir endişeniz olmasın. Yakında gideceğiz... Bu savaş on yıl sürecek diyorlar zaten."

"O zamana kadar hepimiz general oluruz," dedi Williams. "Ama doğrusunu isterseniz ben şu anda tezgâhımın başında gazoz şişelerini patlatarak açıyor olmayı yeğlerdim."

"İnsan kendini zayıf hissetmediği sürece bunun üstüne bir yaşam olamaz, dedi Fuselli hemen.

"İyi ama ben iyice zayıf hissediyorum kendimi," diye Williams cevap verdi. "Memleketimi özledim ben. Kim ne derse desin. Bir an önce cepheye gidelim de ne olacaksa olsun artık."

"İnsaf yahu," dlye çavuş yumruğunu masaya Indirdl. "Sana blr içkl gerek. Hey matmazel, bir tane daha, blr tane daha, *mem şoz. mem şoz.*

'Senin Fransızca bildiğini sanmıyordum, çavuşum" dedi Fuselli.

"Ne Fransızcası oğlum? İçimizde Fransızca bilen bir Williams var."

"Vule vu kuşe avek mua... Benimle yatar mısın. İşte bütün bildiğim bu."

Güldüler.

"Hey matmazel!" diye bağırdı çavuş. *"Vole vu kuse avek mua? Vıy, vıy,* şampanya."

Gürültülü bir kahkaha koptu yine.

Kız dostça vurdu çavuşun başına.

Tam o anda içeri uzun boylu, geniş omuzlu, üzerinde bol bir İngiliz gömleği olan bir adam girdi. Yürürken masaların üzerindeki kadehler titriyordu. Bir şarkı mırıldanıyordu. İri kırmızı yüzünde kocaman bir gülümseme vardı. Kızın yanına gidip öpermiş gibi yaptı. Kız güldü ve onunla Fransızca konuşmaya başladı.

Esmer çavuş, "İşte çılgın Dan Cohan" dedi. "Hey Dan! bak Dan!"

"Buyrun efendim."

"Gel de bir şeyler iç. Şampanya içeceğiz."

"Bak işte içkiye hayır diyemem."

Sıkışıp aralarında adama yer açtılar.

"Oda hapsindeyim." dedi Dan Cohan. "Ne oda ama, değil mi!" Güldü başını garip bir biçimde yana eğdi." "Kompri? Anladınız mı?"

"Enselenmekten korkmuyor musun peki?" diye Fuselli sordu.

"Enselenmek ki? Bir bok yapamazlar bana. Şimdiye kadar üç savaş mahkemesinde yargılandım, dördüncüsünü de hazırlıyorlar." Dan Cohan başını yine yana yatırıp güldü. "Her işin adamı var, oğlum. Eski patronum şimdi burada yüzbaşı, işi idare edecek. Biraz politika, biraz dümen anlarsın ya?"

Gelen şampanya şişesinin mantarını Dan Cohan usta kırmızı parmaklarla tavana fırlattı.

"Ben nerede beleş içki bulacağımı düşünüp duruyordum. Hazreti İsa'nın çavuşluğundan bu yana aylık almadım. Paranın neye benzediğini bile unuttum doğrusu."

Şampanya bira bardaklarında köpürdü.

"Yaşamak diye buna derim ben" dedi Fuselli.

"Haklısın oğlum, ama eğer sırtına binmelerine izin vermezsen" diye Dan atıldı.

"Seni bu kez neden tutukladılar, Dan?"

"Cinayetten.

"Cinayet mi? Atma be, insaf!"

"Eşşeoğlusu ölürse cinayet olacak.

"Yok be!"

"Her şey o Nantes'tan gelen konvoyla başladı.. Bill Rees ile ben.. Yıldırım Birliği derlerdi bize. Hey Marie! Şampanya getir bize.. *Encore beucoup...* O sıralarda Cankurtaran ekibinde çalışıyordum. Bir de şimdiki boktan birliğimi görseniz.. Her neyse, bizi Nantes'a yolladılar. Sandrecourt'a gönderdiler bir araba konvoyu getirmemiz için. Tam bir yarışçı gibiydik, anlıyor musunuz? Bill Rees ile ben konvoyun en sonundaydık. Başımızdaki teğmen de elifi görse mertek sanan aceminin birisi."

"Şu Nantes neredeydi?" diye başçavuş sordu sanki unutmuş gibi.

"Kıyı" dedi Fuselli "Haritada görmüştüm."

"Cehennemin dibinde" diye çılgın Dan Cohan atıldı. Kadehinden iri bir yudum şampanya alıp geviş getiren bir inek gibi ağzında yuvarladı..

"İşte Bill Rees ile ben en arkadayız ya, durmadan bir sürü kahvenin, meyhanenin önünden geçiyoruz oraya giderken. Arada bir de durup bir tek atıyoruz, kızlara bir "Bonjour" diyoruz, iki çift laf ediyoruz, sonra da deliler gibi gaza basıp yola koyuluyoruz. Çok mu hızlı gittik, yoksa yolu mu kaybettik bilmem ama Nantes'tan çıktıktan sonra o konvoyu bir daha göremedik. Eh ne yapalım, biz de biraz şu memleketi tanıyalım bari dedik.. Tanıdık da, Allah kahretsin.. Orleans'da iki inzibat arabaya atladıklarında tam zom olmuştuk ve bir damla bile benzinimiz kalmamıştı."

"O zaman mı enselendiniz?"

"Yok be?" diye çılgın Dan Cohan başını yana attı. "Bize benzin verdiler, tayın kartı verdiler ve sabah yolumuza devam etmemizi söylediler. Durumu iyi idare etmiştik anlayacağın.. Biz de en kıyak bir lokantaya attık kapağı. Üstümüzde, bizimkilerin üniformaları tükendiği için verdikleri İngiliz üniformaları vardı, o yüzden askeri polisler ne bok olduğumuzu anlayamamışlardı. Biz de gittik, adam gibi bir yemek, kırmızı şarap, beyaz şarap, ardından konyak ısmarladık, yedik içtik. Bir de baktık ki iki yüzbaşı ve bir çavuşla birlikte içmeye başlamışız. Yüzbaşılardan biri esaslı içkiciydi ha! Yemekten sonra Bill Rees, 'Haydi gidip biraz arabayla gezelim' dedi. Yüzbaşı. 'Olur' dedi. Çavuş da diyecekti ama öylesine zomdu ki ağzını bile açamamıştı. Hep birlikte yola koyulduk. Hey çocuklar,içim kurudu be! Bir şişe daha ısmarlasanıza."

"Hemen" dediler.

"Bon suvar, ma şeri
Komantale vu?"

"Bir şampanya daha Marie!

"Adam gibi bir yolda bir süre deliler gibi sürdük arabaları. Birden

yüzbaşılardan biri yarış yapalım dedi. Yarıştık da... Anlıyor musunuz? Ancak yarışa öyle bir dalmıştık ki tümden unuttuk çavuşu, oysa herif bir yerlerde arabadan yuvarlanmış kimse farkında olmamıştı. Sonunda meyhanenin birinin önünde durduğumuzda yüzbaşı, 'Çavuş nerede yahu?' diye sordu. Öteki yüzbaşı yanımızda çavuş falan olmadığını söyledi. Bunun üzerine çektik kafaları. Yüzbaşılardan biri 'Düş gördünüz, çavuş falan yoktu. Ben hiç öyle çavuşlarla içecek adama benziyor muyum teğmen?' diyordu. Beni teğmen sanıyordu anlayacağınız.. İşte bu iş de böyle açıldı başıma. Biri çavuşu bulmuş, herif beyin kanaması geçiriyormuş, nalları dikerse işim tamam, anlatabildim mi? Her neyse işte o sırada yüzbaşı Paris'e gitmek isteyince arabalardaki benzini benim arabaya doldurup dördümüz birden arkamızdan şeytanlar kovalıyormuş gibi yola koyulduk. Sarhoş olmasaydım bir bok olmazdı ya, neyse, iki dakika sonra falan bir taş yığınına bindirmiştik bile. Ayağa kalktığımızda yüzbaşılardan birinin kolu kırılmıştı. Çavuşu düşürmekten de beterdi bu. Yapacak şey olmadığı için yürümeye başladık. Sabahın nasıl olduğunu anımsamıyorum. Ama sonunda bir kasabaya vardığımızda bizi inzibatlar bekliyordu... Kompri? Anladın mı?... Hemen yüzbaşıların yanından sıvışıp yan sokakta bir kahveye arka kapıdan girdik ve bol bol sütlü kahve içtik. biraz kendimize gelince, Bill'e 'Ulan Bill, karargaha gidip inzibatlar burunlarını sokmadan bir kaza yaptığımızı bildirelim' dedim. 'Çok haklısın be' dediği sırada kapıdaki çatlaktan bir inzibatın kahveye girmek üzere olduğunu gördüm. Hemen arka bahçeye koşup duvarı tırmandık. Duvardaki cam kırıklarında pantolonumun esaslı bir parçasını bıraktım, ama öte yana da atlamıştık. Ama ne boka yarar ki herifler de atladılar peşimizden, üstelik ellerinde silahları da vardı. Bill Rees'i son gördüğümde, düştüğümüz bahçede pembe entarili şişman bir kadın bir teknede çamaşır yıkıyordu ve Bill Rees kaçayım derken kadına çarptı ve ikisi birden o koca teknenin içine yuvarlandılar. İnzibatlar Bill'i orada enselediler, ben de kaçtım. İşte Bill'i son gördüğümde teknenin içinde çırpınıyor, şişman kadın da yere oturmuş kendisine yumruklarını sallıyordu. En iyi dostumdu Bill Rees."

Dan Cohan sustu, kadehini doldurdu, iri kırmızı eliyle yüzündeki terleri sildi.

"Bizi uyutmuyorsun ya?" diye sordu Fuselli.

"Beni mahkemede savunan Üsteğmen Whitehead'e sor uyutup uyutmadığımı. Biz boksörlük etmiş adamız evlât, boksör dediğin yalan söylemez, bunu da böyle bil."

"Sen anlatmana devam et," dedi çavuş.

"O günden beri Bill Rees'ten hiç bir haber alamadım.Onu cehpeye yollayıp işini bitirmişlerdir sanırım."

Dan Cahon bir sigara yakmak için durakladı.

"Inzibatlardan biri beni kovalamaya ve de ateş etmeye başladı. Sakın kaçtığımı sanmayın ha! Korkudan taş kesilmiştim, donuma sıçacaktım neredeyse! Ama talihim varmış ki tam o sırada Fransızın biri kamyonunu çalıştırıyordu, hemen yanına atlayıp jandarmaların beni kovaladığını söyledim. Neme gerek erkek adammış herif, hemen gaza bastı uçar gibi ayrıldık oradan, üstelik biri saldırıya mı kalkmış ne, yol da feci kalabalıktı. İşte böylece Paris'e vardım.. Orada tanıdığım bir karıya rastlamasaydım işim kıyaktı. Ama ne yaparsın ki karıya rastladık ve üstümüzde beşyüz frank'a yakın para vardı. Har vurup harman savurmaya başladık. Günün birinde *Cafe de Paris*'de yemek yerken bir de baktım ki cebimdeki paralar suyunu çekmiş, hesabı ödeyemiyorum. Karı hemen sıvıştı, ama inzibatlar beni orada enseleyiverdiler. Bilmem durumu anladınız mı? Beni önce Bastille'e tıktılar, esaslı yerdi ha.. Sonra bir kampa gönderdiler, orada bir hafta eğitim gördük, sonra da benim gibi bütün kaçakları bir trene doldurup cehpeye sürdüler. Eh artık oğlum Daniel sonun geldi diyordum kendi kendime. Ama Vitry Le François'den geçerken pencereden önce silahımı attım aşağıya, ardından kendimi. Paris'e giden bir trene bindim. Karargâha gidip arabayı çarptığımı, beni Bastille'e attıklarını falan anlattım. Aman inzibatlar bir kızdılar ki sormayın gitsin. Beni bir birliğe verdiler, orada işim kıyaktı, ama sonra günün birinde geri çağırdılar ve buraya gönderdiler. Şimdi ne olacak diye bekleyip duruyorum işte."

"Vay canına!"

"Bu esaslı bir savaş, çavuş, esaslı ki ne esaslı! Kaçırsam yanardım doğrusu."

Odanın öte tarafında biri şarkı söylüyordu.

"Haydi gelin susturalım şunu" dedi çavuş.

"Ey Armantiers'li matmazel
Parlez vuuu?"

"Ben buralarda fazla kalamam"dedi çılgın Dan Cohan bir dakika sonra. "Bir karı ayarladım, beni bekliyor... Kompri?"

Şarkı söyleyerek kalktı yerinden:

"Bonsoir, ma charie,
Comment allez vous?
Si vous voulez
"Coucher avec moi.

Kapı arkasından kapanınca kahve sessizleşti.

İçerisi boşalmış gibiydi. Madam yine örgüsünü eline almış, beyaz tombul kollu Marie de yanına oturmuş, başını arkasındaki rafta yükselen

şişelere dayamıştı.

Fuselli barın yan tarafındaki bir kapıyı gözetliyordu. Millet kapıyı açıyor, içeri bakıyor, sonra yüzlerinde garip bir ifadeyle yine kapatıyorlardı. İkide bir de biri gülerek açıyordu kapıyı, sonra içeri giriyor, ayaklarını sürüyerek ve titizlikle arkasından kapatıyordu.

Kendisi de kapıyı gözetlemekte olan başçavuş, "Çocuklar orada ne var acaba?" dedi.

"Bu işi bir gözden geçirmek gerek, gözden geçirmek gerek" diye sarhoşça güldü sonra.

"Bilmem ki, " dedi Fuselli. Camda gezinen bir sinek gibi vızıldıyordu şampanya kafasının içinde. Çok önemli ve yürekli bir insan olduğunu hissediyordu.

Başçavuş sendeleyerek ayağa kalktı.

"Sancak sana emanet onbaşı." Kapıya doğru yürüdü. Hafifçe aralayıp içeri baktı, arkadaşlarına göz kırpıp girdi, kapıyı ardından sıkıca kapattı.

Arkasından onbaşı gitti. "Vay canına be!" diye söylenip o da içeri girerken kapıyı aralık bırakmıştı. Bir an sonra kapı yine içerden sıkıca kapandı.

"Haydi Bill, sıra bizde, gidip biz de bir bakalım neler dönüyormuş orada," dedi Fuselli.

"Sen nasıl dersen öyle olsun dostum."

Birlikte gittiler. Fuselli kapıyı açıp baktı. İçinde birikmiş soluğu dışarı bırakırken bir de ıslık çaldı.

"Tühh be, çabuk içeri gel Bili," diye kıkırdadı.

Küçük olan oda hemen hemen ortadaki üzeri kırmızı örtü ile kaplı yemek masasıyla dolmuş gibiydi. Boş bir şöminenin üzerinde tavandaki lambanın ışığında kırmızı, sarı ve mor renklerle ışıldayan kristalli şamdanlar vardı. Çatlak bir ayna kırık dökük bir odaya açılan pencere gibiydi. Rutubetli duvarlarda yer yer kağıtlar kabarmış ve açılmış, bira ve tütün kokusunun gideremediği ıslak sıva kokusu ortalığa yayılıyordu.

"Şu karıya bak Bill, ne esaslı değil mi?" diye Fuselli mırıldandı.

Bill Grey homurdandı.

"O herifin demin anlattığı karı da bunun gibi miydi dersin, ha?"

Masanın bir ucunda dirseklerini masaya dayamış, kısa kesilmiş kara saçlı bir kadın oturuyordu. Gözleri karaydı, kırmızı dudakları şişmişti. Duvar diplerinde ve masa çevresinde duran erkeklere meydan okurcasına bakıyordu.

Adamlar hiç konuşmadan seyrediyorlardı kadını. Yanında oturan kızıl saçlı, geniş çeneli, iri yarı bir adam yavaş yavaş kendisine yaklaşmaya çalışıyordu. Birisi masaya çarpınca masanın ortasındaki şişeler ve kadehler şangırdadı.

"Temiz değil," dedi Fuselli'nin yanındaki adam. "Bak saçlarını kısa

kestirmiş."

Kadın Fransızca birşeyler söyledi.

İçlerinde bir kişi anlamıştı bunu. Sessiz odada boş bir kahkaha çınladı, adam sustu.

Kadın bir an çevresindeki yüzlere baktı, omuzlarını silkeledi ve kucağındaki şapkasının kurdelesini düzeltti.

"Buraya nasıl gelebilmiş acaba?" dedi içlerinden biri. "İnzibatların onları kasabaya ayak basar basmaz geldikleri yere gönderdiklerini sanıyordum."

Kadın şapkasıyla oynamaya devam etti.

Yanında oturan yumuşak sesli delikanlı, "Paris'ten mi geliyorsun?" diye sordu. Mavi gözlü, beyaz tenliydi. Yüzü güneşten hafifçe yanmıştı. Odadaki kırmızı ve esmer yüzlerin ortasında bir garip duruyordu.

"Oui," dedi kadın birden oğlanın yüzüne bakarak. "Paris'ten."

Bu arada sandalyesini kadınınkine iyice yaklaştırmış olan kızıl saçlı adam, "Yalan söylüyor," dedi.

Beyaz tenli oğlan, "Bu adama Marsilya'dan, ötekine de Lyon'dan geldiğini söylemiştin," dedi, dostça gülümseyerek. "Gerçekten nereden geldin buraya?"

"Her yerden," dedi kadın başını sallayıp saçlarını geriye atarak.

"Çok yer gezdin mi?" diye sordu oğlan yine.

"Herifin biri bana Türkiye ve Mısır'da bulunmuş bir kızla tanıştığını söylemişti," dedi Fuselli, Bill Grey'e. "...o kızın neler görmüş olabileceğini düşünebiliyor musun?"

Kadın birden öfkeyle bağırarak fırladı yerinden. Kızıl saçlı adam koyun gibi bir bakışla yanından çekildi. Sonra iri kirli ellerini havaya kaldırdı.

"Kamarad," dedi.

Kimse gülmedi. Yere sürtüştürülen birkaç ayak sesi dışında çıt çıkmıyordu odada.

Kadın şapkasını başına yerleştirdi, çantasından bir kutu çıkartıp avucundaki aynaya bakarak yüzünü pudralamaya başladı.

Adamlar kendisini seyrediyorlardı.

Biri ayağa kalkarak, "Kendini güzellik kraliçesi mi ne sanıyor bu," dedi. Masanın üzerinden eğilip şömineye tükürdü. "Ben kışlaya dönüyorum." Kadına bakıp nefret dolu bir sesle bağırdı. "Bonsvar!"

Kadın çantasına pudra kutusunu yerleştiriyordu, başını kaldırmadı bile. Kapı sertçe kapandı.

Başını arkaya atan kadın, "Haydi gelin bakalım," dedi. "Birer birer ama. İlk kim geliyor?"

Kimse yanıtlamadı sorusunu. Sessizce yüzüne bakıyorlardı. Arada sırada yere sürtüştürülen bir ayak sesinden başka çıt çıkmıyordu odada.

3

Yulaf ezmesi çamur topağı gibi oturdu yemek tasına. Fuselli'nin gözleri daha tam açılmamıştı. Kara renkli yağlı sıraya oturup bulaşık bezi kokan sıcak kahvesinden bir yudum aldı. Bu biraz kendini toparlamasına yardımcı olmuştu. Yemekhanede pek konuşan yoktu. Onbeş dakika önce kalk borusunun yataklarından kopartıp kaldırdığı askerler sıralar halinde oturmuşlar ya asık suratlarla yemek yiyorlar ya da sisii karanlıkta gözlerini kırpıştırarak birbirlerine bakıyorlardı. Yerdeki küller üzerinde ayaklarını sürtmeleri, masalara çarpan yemek taslarının şakırtısı, arada sırada da birinin öksürmesi duyuluyordu. Kahvaltının dağıtıldığı tezgâh başında aşçılardan biri yakınan bir sesle durmadan sövüyordu.

"Başım çatlıyor be Bill," dedi Fuselli.

"Yok başka şey olacaktı! Seni yatakhaneye ben taşıdım ulan. Geri dönüp o kahrolası karıyla sevişeceğini söyleyip duruyordun."

"Seviştim mi bari?" diye kıkırdadı Fuselli.

"Nöbetçinin yanından seni geçirene kadar anamdan emdiğim süt burnumdan geldi."

"Ben bu işe daha fazla dayanamayacağım," dedi Bill Grey.

"Ne dedin, ne dedin?"

Yemekhane olarak kullanılan barakanın önünde yemek taslarını kendilerinden önce yüz tasın batırılmasından üstü yağ tutmuş sıcak su dolu fıçıya sokup temizliyorlardı. Hafif bir elektrik ışığı bir çınar ağacının ıslak gövdesini ve içinde yulaf parçaları ile kahve artıklarının yüzdüğü suyu aydınlatıyordu. Yeşil çöp tenekeleri üzerinde SULU ÇÖP, KURU ÇÖP diye yazıyordu. Arkalarında fıçıda taslarını yıkamak için bekleyenler bir kuyruk oluşturmuşlardı.

"Bu da yaşamak mı be!" diye Bill Grey öfkeyle söylendi.

"Ne demek istiyorsun?"

"Yahu bütün yaptığımız sargı bezlerini sandıklara yerleştirmek ve sargı bezlerini sandıktan çıkarmak. Aklımı kaçıracağım, be. Kafayı tütsülemeyi denedim ama o da bir boka yaramadı."

"Başım çatlıyor," dedi Fuselli.

Barakaya doğru giderlerken Bill Grey iri elini Fuselli'nin omuzuna koydu.

"Ben kaçacağım, Dan.

"Sakın yapma, Bill. İlerlemek için önümüzde yatan fırsatları düşün bir kere. Yanlış bir adım atmazsak ikimiz de terfi edeceğiz.

"Ben onu düşünmüyorum bile... askere neden yazıldım sanıyorsun? Üniforma yakışacak diye mi?"

"İyi ama savaşın sonuna kadar er kalmak mı istiyorsun yani?"

"Ben cepheye gitmek istiyorum. Burada başım belâya girene ya da savaş mahkemesine verilene kadar kalmak istemiyorum... Bana bak Dan, sen de benimle gelir misin?"

"Bir yere gidemezsin, oğlum. Dalganı geçiyorsun, değil mi? Cepheye gitmemiz yakındır nasıl olsa. Ben onbaşı olmak istiyorum," -göğsünü şişirdi- "Cepheye gitmeden önce olursam kendimi daha iyi gösterebilirim. Anlatabildim mi?"

Bir boru sesi duyuldu.

"Eğitim borusu çalıyor, oysa ben daha yatağımı bile yapmadım."

"Ben de... Bir bok yapamazlar, Dan... Kendini ezdirme oğlum."

Karanlık toprak yolda ayaklarının altındaki vıcık vıcık çamuru hissederek ilerlediler. Yoldaki çukurlara dolmuş olan kara sularda uzaktaki elektrik ışıklarının parıltıları yansıyordu.

"Hepiniz bugün A Deposu'nda çalışacaksınız," dedi sivil yaşamında vaiz olan çavuş. "Üsteğmen işin öğlene kadar bitirilmesini emretti. Mallar bugün cepheye gönderilecekmiş."

Birisi şaşkınlığını bir ıslıkla belirtti.

"Kim yaptı onu?"

Kimse cevap vermedi.

"Serbest!" diye bağırdı çavuş yüzünü ekşiterek.

Çamur dolu çukurlara bata çıka ışıklardan birine doğru yürüdüler karanlıkta.

Fuselli kamp kapısının önündeki nöbetçiye yaklaştı. Bir çam kıymığı ile düşünceli düşünceli dişlerini karıştırıyordu.

"Phil be, yarım dolar ödünç verebilir misin, ha?" Fuselli, ağzının kenarında çam kıymığı, ellerini ceplerine soktu.

"Kusura bakma Dan," dedi karşısındaki. "Cepte zırnık kalmadı. Yılbaşından beri para yüzü görmedim."

"Yahu, neden aylığımızı vermiyorlar bu herifler?"

"Sizler aylık bordrosunu imzaladınız mı?"

"Elbette. Peki, haydi eyvallah!"

* * *

Fuselli çukurlar içindeki çamurların donduğu karanlık yoldan kasabaya doğru yürüyordu. Karmakarışık kırmızı kiremit damlı, çatlak duvarlarının sıvalarında rutubetin gri ve yeşil lekeler oluşturduğu küçük evler ve üzeri balkonlu yüksek duvarların arasında zikzaklar çizen kaldırım taşlı dar sokaklarla dolu bu kasabayı garipsiyordu. Bir dükkan vitrininden ya da bir kahveden yayılan ışığın ıslak kaldırımlarda altın yansımalar yaptığı yerlerin dışında, gece karanlığında insanı ürkütecek kadar gerçekdışı görünürdü kasaba. Fuselli çeşmesinden suyun gürül gürül aktığını duyduğu alana doğru yürüdü. Alanın ortasında kararsızca

durdu, kaputunun önünü açmış, ellerini pantolon ceplerine daldırmıştı. Boştu cepleri. Uzun bir süre suyun akışını ve uzakta manevra yapan trenlerin gürültüsünü dinledi. "Savaş bu ha!" diye düşündü. "Ne garip bir şey, memlekette geceleri bundan gürültülüydü." Alanın öteki ucundaki bir sokaktan beyaz bir ışık belirdi: Bir subay arabasının farları. Arabanın iki gözü doğrudan kendi gözlerinin içine baktı, gözlerini kamaştırdı, sonra bir yana dönüp ardından hafif bir benzin kokusu ve konuşma sesleri bırakarak geçti gitti. Araba ana yola çıkarken farları evlerin ön yüzlerini aydınlatmıştı. Kasaba sonra yine karanlığa ve sessizliğe gömüldü.

Subayların devam ettikleri büyük kahveye, Cheval Blanc'a doğru yürüdü.

"Kaputunu ilikle," dedi aksi bir ses. Köşede uzun boylu, dimdik bir biçim gördü. Adamın kalçası üzerinde ince bir sosis gibi sallanan silâh kılıfını farketti. İnzibat. Kaputunu hemen ilikledi, hızlı adımlarla yürüdü.

Camında iri beyaz harflerle 'Yumurta ve Sucuk' yazılı olan bir kahvenin önünde durup içini çekerek baktı içeri. Arkasından gelen biri iri elleriyle gözlerini örttü. Çırpınarak kurtuldu.

"Selâm Dan. Kodesten nasıl çıktın?"

"Ben güvenilen bir tutukluyum evlât," dedi Dan Cohan. "Paran var mı?"

"Meteliğe kurşun atıyorum."

"Al benden de o kadar... Boşver, haydi gel girelim. Marie idare eder bizi." Fuselli kuşkulu adımlarla yürüdü Cohan'ın ardından. Adamdan biraz biraz korkuyordu; bir hafta önce bir askerin içtiği içkinin parasını vermeden meyhaneden kaçtığı için savaş mahkemesinde yargılandığını unutmamıştı daha.

Kapının dibinde bir masaya ilişiverdi. Dan arka odaya gitmişti. Fuselli sıla özlemi çekiyordu. Mabe'den mektup alalı da o kadar çok olmuştu ki. "Garanti bir başkasını bulmuştur," dedi kendi kendine. Kızı gözlerinin önüne getirmeye çalıştı ama başaramadı, saatini çıkartıp arka kapağının içine baktı burnunun düz mü kalkık mı olduğunu anımsamak için. Saati kapatıp cebine koyarken başını kaldırdı. Beyaz kollu kız gülerek çıkıyordu arka odadan. Güldükçe daracık bluzunun içindeki iri ve sert göğüsleri hafifçe sallanıyordu. Yanakları kıpkırmızıydı, kestane rengi saçından bir tutamı ensesine sarmıştı. Kız iki eli ensesinde, saçlarını firketeyle tutturaraktan yürüdü odanın ortasına. Dan Cohan da sırıtarak çıktı kızın ardından.

"Tamam evlât. dedi "Sam Amca Amerika'dan geldiği zaman borcunu ödeyeceğini söyledim

Marie'nin çoğunlukla oturup çene çaldığı köşe masasına oturdular Önlerine birer tabak kızarmış yumurta geldi.

Birkaç kişi hemen sandalyelerini çevrelerine çekmişlerdi. Çılgın Dan Cohan seyircisiz olamazdı.

"Verdun'da bir saldırı daha olacak sanırım," dedi Dan Cohan. Biri belli belirsiz birşeyler mırıldandı.

"Cephede neler olup bittiğinden hiç haberimiz yok," dedi bir başkası. "Yahu ben Minneapolis'deyken burada bildiğimden daha çok şey bilirdim!"

Fuselli, yurtsever bir sesle, "Canlarına okuyoruz herhalde," diye atıldı.

"Yok canım sen de! Hele bu mevsimde..." Cohan sırıttı. "Ben en son cephedeyken Almanlar büyük bir saldırıya kalkmışlar ve siperleri elegeçirmişlerdi."

"Kimin siperlerini?"

"Kimin olacak, Amerikalıların... bizim."

"Atma!"

"Yalan!" diye bağırdı tam o anda içeri girmiş kara saçlı, tıraşı uzamış bir adam. "Bugüne kadar bir tek Amerikalı tutsak olmadı ve olmayacak da."

Cohan, sakin sakin, "Sen cephede ne kadar kaldın, dostum?" diye sordu. "Herhalde Berlin'e falan da gitmişsindir, ha?"

"Bir Amerikalının boklu bir Alman tarafından tutsak edilebileceğini söyleyen insan yalancıdır," diyen adam aksi aksi oturdu masanın başına.

"Bunu bana söylemezsen senin için iyi olur," diye Dan Cohan düşünceli düşünceli iri kırmızı yumruklarına baktı.

Marie'nin yüzünde bir korku dalgası belirmişti. Cohan'ın sıkılı yumruğuna baktı, omzunu silkti ve güldü.

Tam o anda bir grup daha girmişti kahveye.

"Hey çocuklar, çılgın Dan da burada! Selâm Dan! Nasılsın?"

"Selam Dook."

Bir subay kaputu kadar titizlikle dikilmiş üniformalı ufak tefek bir adam Cohan'ın elini sıktı. Kolunda onbaşı sırmaları, başında bir İngiliz havacısının eğitim kepi vardı. Cohan yana kayıp adama yer açtı.

"Bu delikte ne arıyorsun, Dook?"

Adam ağzını kıvırınca düzgün kırpılmış kara bıyığı bir çizgi gibi uzadı.

"G.0.42," dedi.

"Paris Savaşı mı?" diye sordu Cohan anlayışlı bir sesle.

"Nis Savaşı! Yakında kendi birliğime dönüyorum. Zaten orada olsaydım savaş mahkemesine verilmezdim ya. Zatürreeden yatıyordum 15'inci Hastane'de.

"Yazık be!"

"Berbat ki ne berbat!"

"Hey Dook, o zaman senin birliğin de Chamfort'da bizimkiyle beraberdi, değil mi?"

"Şu akıl hastanesini boşalttığımız zaman mı?"

"Evet. Ne rezaletti, değil mi?" Dan Cohan yarım kadeh kırmızı şarabı bir yudumda dikti, etli dudaklarını şapırdattı ve öykücü sesiyle anlatmaya başladı:

"Birliğimiz Verdun'den henüz çıkmıştı, Bras yolu üzerinde üç haftadır bir cehennem hayatı yaşıyorduk. Hele küçük bir tepe vardı ki, dizboyu çamur yüzünden hep inip arabaları itmek zorunda kalıyorduk... Dook be, paran var mı?"

"Eh, biraz var," dedi Dook isteksizce.

"Buranın şampanyası çok güzeldir. Ben buranın temel direklerinden sayıldığım için indirim yaparlar sana."

"Pekâlâ."

Dan Cohan dönüp Marie'ye birşeyler fısıldadı, kız güldü, perdenin arkasında kayboldu.

"Ama Chamfort daha da beterdi. Almanlar hastaneyi boşaltmamız için üç gün süre tanıdıkları ve ondan sonra bombardımana başlayacaklarını belirten bildiriler attıkları için herkes heyecanlıydı."

"Almanlar hastaneyi bombaladılar! Onun için alaylı konuşma," dedi Fuselli.

"Souilly'de de aynı şeyi yaptılar," dedi Dook.

"Doğru ya... Orada da garip bir şey olmuştu. Hastane bizim Atlantic City otellerine benzeyen kocaman bir yapıydı... Arabamızı orada park eder, içinde yatar uyurduk. Savaş çöküntüsü geçirenleri oraya götürürdük, hani çılgınlar gibi bağıran, tir tir titreyenler falan.. Bizim yattığımız yerin karşısında bir odada hiç durmadan gülen bir herif vardı hatta. Arabada Bill Rees ile birlikteydik. Battaniyelerimizi yere serip yattıktan sonra birbirimize, 'Ne biçim yaşam bu be?' diye söylenirdik hep. O zavallı adam sanki komik bir şey duymuş da gülmesini önlemiyormuş gibi kahkahalar atardı sabaha kadar. Öyle deli kahkahası falan gibi değil ha! İlk duyduğumda adamın gerçekten güldüğünü sanmış, hatta ben bile gülmüştüm. Ama gülmesi hiç durmadı... Bill Rees ile yattığımız yerde titreyerek dinliyorduk kahkahalarını. Arada bir de bir uçak geçip bir iki bomba atıyor ve o herif de komik bir şey duymuş gibi gülüyor babam gülüyordu." Cohan bir yudum şampanya alıp başını yana çarpıttı. "Zavallı herif, ertesi günü hastane hademeleri gelip kendisini boğana kadar güldü durdu. Sinirlerini bozmuştu sanırım..."

Fuselli odanın öte yanında tıraşı uzamış adamın haklı bir öfkeyle sesini yükselttiği yana bakıyordu. Almanların hastane bombalamadan önce bildiri dağıttıklarını söyleyen ve savaş mahkemesinde yargılanmayı bekleyen Dan Cohan gibi bir adamla sık sık birlikte görünmenin doğru

olmadığını düşünüyordu. Kendisi hakkında kötü bir izlenim yaratabilirdi. Kahveden sessizce dışarı, karanlığa çıktı. Sokakta rutubetli bir rüzgâr esiyor, yerde su birikintilerine vuran ışıklar dalgalanıyor, biryerlerde bir pancur durmamacasına çarpıyordu. Fuselli yine kasabanın büyük alanına gidip Cheval Blanc'ın penceresinden içeri özlemle baktı. Beyaz ve yaldızla bezenmiş iyi aydınlatılmış bir salonda subaylar bilardo oynuyorlar, çilek renkli bir önlük giymiş sarışın bir kız barın arkasında oturuyordu. İnzibat erini anımsayınca adımlarını sıklaştırdı. Alanın öte yanındaki dar sokakta küçük bir bakkal dükkânının önünde durup, dışarı sızan ve aralarında otlar biten kaldırım taşları ile karşıdaki yeşil gri duvarı aydınlatan ışığın dışında kalmaya çalışarak içeri baktı. Küçük tezgâhın yanıbaşında bir kız, ayaklarını kırmızı pancar dolu bir sandığa dayamış, örgü örüyordu. Ufak tefek ve inceciktı. Lambanın ışığı kara saçlarının üzerinde parıldıyordu. Yüzü gölgedeydi. Tezgâha ve kapıya dayanmış birkaç asker, bir köpeğin mutfakta et tabağını gözlediği gibi, kızın her hareketini gözleriyle izliyorlardı.

Az sonra kız işini topladı, ayağa kalktı. Yüzü biraz uzunca ve beyazdı, kara kaş ve kirpikleri, küstah bir ağzı vardı. Çevresinde bekleşen askerlere baktı, sonra ağzını buruşturup arka odaya geçti.

Fuselli sokağın küçük bir çayın üzerinde bir köprünün bulunduğu ucuna doğru yürüdü. Buz gibi taş korkuluğa dayanıp buzlar arasında ancak görülebilen sulara baktı.

"Yaşamak mı bu be?" diye söylendi.

Soğuk rüzgârda titremesine karşın yine de sulara bakmaktan alamıyordu kendini. Uzaklarda trenler birbiri ardından durmadan geçiyorlar, Fuselli'ye sanki alabildiğine geniş ve yapayalnız bir yerde bulunduğu duygusunu veriyorlardı. Köy saati sekizi vurdu. Çanın bir gitarın bas teli gibi yumuşacık sesi vardı. Yatakhaneyi ve ranzalarının kenarlarında oturan adamları düşündü. Daha gidemezdi oraya. Tüm bedeni sıcaklık, yumuşaklık ve sessizlik özlemiyle gerilmişti. Sessiz sövgüler yağdırarak dönüp yürümeye başladı dar sokakta. Bakkal dükkânının önünde durdu yine. Askerler gitmişlerdi. Kıvırcık saçlarını alnına dökecek biçimde kepini hafifçe yana iterek içeri girdi. Kapının üstündeki çıngırak çaldı.

Kız arka odadan çıktı. İlgisizce elini uzattı Fuselli'ye.

"Comment çava!" Yvonne'sun değil mi? Bon? İyi misin?"

Kulaktan kapma Fransızcası kızın gülümseyerek inci beyazı dişlerini ortaya çıkarmasını sağlamıştı.

"İyi," dedi kız İngilizce.

Çocuklar gibi güldüler ikisi de.

"Benim sevgilim olur musun, Yvonne?"

Kız erkeğin gözlerinin içine bakıp güldü.

"*Non* Compsis" dedi.

"Şey... *voulez vous et'ma fille?*"

Kız tiz bir sesle güldü ve Fuselli'nin yüzüne sertçe bir tokat indirdi.

"Gel," dedi hâlâ gülerek. Fuselli kızın ardından yürüdü. Arka odada çevresinde sandalyeler olan meşe ağacından büyük bir masa vardı. Bir ucunda Eisenstein ile bir Fransız askeri oturmuşlar, heyecanlı heyecanlı birşeyler konuşuyorlardı. O kadar dalmışlardı ki kızla Fuselli'nin içeri girdiklerini farketmediler bile. Kız Fransız askerini saçlarından tuttu, başını çevirdi ve hâlâ gülerek Fuselli'nin az önce söylediklerini yineledi. Asker güldü.

Fuselli'ye dönerek, "Bunu söylememelisin," dedi İngilizce olarak.

Fuselli kızmıştı, gözlerini kızdan ayırmadan masanın öteki ucuna oturdu. Yvonne önlüğünün cebinden örgüsünü çıkartıp odanın bir ucunda uyuklayan yaşlı kadına baktı ve sonra kendisini sandalyeye bıraktı.

"Bumm!" dedi.

Fuselli gözlerinden yaşlar boşanana kadar güldü. Kız da güldü. Bir süre birbirlerine bakıp gülüştüler. Eisenstein ile Fransız konuşuyorlardı. Birden Fuselli kendisini şaşırtan bir şey duydu.

"Fransa'da bir ihtilâl patlak verirse siz Amerikalılar ne yaparsınız?"

"Bize ne emredilirse onu yaparız," diye Eisenstein buruk bir sesle cevap verdi. "Bir avuç köleden başka şey değiliz biz." Fuselli, Eisenstein'in soluk yüzünün kızarmış olduğunu ve gözlerinde o ana kadar hiç görmediği bir parıltının bulunduğunu farketti.

"İhtilâl falan, ne demek bunlar?" diye sordu şaşkın şaşkın.

Fransız dönüp sorgu dolu bakışlarla baktı kendisine.

"Bu kasaplığa son vermekten söz ediyorum... kapitalist hükümeti devirmek... toplumsal ihtilâl..."

"İyi ama siz zaten cumhuriyetle yönetilmiyor musunuz?"

"Sizin yönetildiğiniz kadar."

"Sen sosyalist gibi konuşuyorsun," dedi Fuselli. "Amerika'da senin gibi konuşanları kurşuna diziyorlarmış diyorlardı geçenlerde."

"Gördün mü?" dedi Eisenstein Fransız'a.

"Hepsi böyle midir bunların?"

"Birkaçı dışında, hepsi. Umutsuz bir durum." Eisenstein başını avuçları arasına aldı. "Çoğu zaman kendimi öldürmekten başka bir şey düşünemiyorum.

"Git başkasını öldür, daha iyi," dedi Fransız. "Daha yararlı olursun."

Fuselli rahatsızlıkla kıpırdandı oturduğu yerde.

"Yahu bunlar da nereden geliyor aklınıza," diye söylendi. Oysa 'bir Yahudi ile bir Fransız biraraya gelirse başka ne beklersin' diyordu kendi kendine.

Yvonne'la gözgöze gelince ikisi birden güldüler. Yvonne elindeki yün topunu attı. Top masanın altına yuvarlandı, ikisi birden topu almak için yere eğildiler.

"İki kez ihtilâlin patlak vereceğini sandım," dedi Fransız.

"Ne zaman?"

"Bir süre önce bir tümen Paris'e yürüyüşe geçtiğinde... bir de ben Verdun'dayken... Bir ihtilâl olacaktır, hiç kuşkun olmasın bundan... Fransa ihtilâller ülkesidir."

"Biz de her zaman sizi öldürmek için burada olacağız," dedi Eisenstein.

"Hele biraz şu savaşta pişin bakalım. Siperlerde geçirilen bir kış herhangi bir orduyu ihtilâle hazırlar."

"İyi ama bizim gerçeği öğrenme olanağımız yok ki. Bir ordunun zorbalığı altında da bir insan vahşileşir, bir makineye dönüşür. Sizler bizlerden daha özgürsünüz, bunu unutma. Biz Ruslardan da beteriz!"

"Garip bir şey! Oysa siz uygarlığın ne olduğunu bilen insanlarsınız. Amerikalıların özgür ve bağımsız insanlar olduklarını duymuştum. Hep böyle koyun gibi boğazlanmaya hiç ses çıkarmadan götürülecekler mi yani?"

"Bilemem," diye Eisenstein ayağa kalktı. "Kışlaya dönsek iyi olacak. Geliyor musun, Fuselli?"

"Sanırım," dedi Fuselli ilgisizce, yerinden kalkmadan.

Eisenstein ile Fransız dükkâna geçtiler.

"Bonsuvar," diye Fuselli masanın üzerinden kısa eğildi. "Hey kız!"

Kendini geniş masanın üstüne yüzüstü attı, kollarını kızın boynuna doladı ve öptü. Bir tutku alevinde kendini yitirmişti, boşluk içindeydi.

Kız kısa ama güçlü kollarıyla sakin sakin itti erkeği.

"Yapma!" dedi başını odanın karanlık köşesinde koltuğunda oturan kadından yana sallayarak. Yanyana durup yaşlı kadının hafifçe horlayışını dinlediler.

Fuselli kızı kolları arasına aldı ve uzun uzun dudaklarından öptü.

"Demain," dedi. "Yarın."

Kız başını salladı.

* * *

Fuselli karanlık sokakta hızlı hızlı yürüyordu kamp yönünde. Damarlarındaki kan daha büyük bir mutlulukla pompalanıyordu şimdi. Eisenstein'a yetişti.

"Hey Eisenstein," dedi dostça, "Böyle konuşmasan daha iyi edersin gibime geliyor Günün birinde boktan bir duruma düşebilirsin hani."

"Umurumda bile değil!"

"İyi ama dostum o kadar da tersine gidilmez ki. Senin bu söylediklerinin yarısını söyleyenleri kurşuna dizıyorlar."

"Ne isterlerse yapsınlar!"

"Yahu sen aklını mı kaçırdın bel" diye patladı Fuselli.

"Kaç yaşındasın, Fuselli?"

"Yirmi."

"Ben otuz yaşındayım. Senden on yıl daha çok yaşadım evlât. Neyin kötü neyin iyi olduğunu bilirim. Bu kasaplık beni rahatsız ediyor."

"Anlıyorum. Boktan bir şey bu. Ama kim başlattı bunu? Biri kalkıp o Kayzer'i vurmuş olsaydı..."

Eisenstein acı acı güldü. Kampa girerlerken Fuselli bir an geride kalıp Eisenstein'in o garip yürüyüşü ile karanlıkta gözden kaybolmasını bekledi.

"Bundan sonra kampa kiminle girip kiminle çıktığıma dikkat etmeliyim," diye söylenıyordu. "Bu pis Yahudi bir Alman casusu ya da gizli servis subayı olabilir." Birden ürperdi, kendi kendinden duyduğu tatmin birden parçalanıvermişti. İnce buz parçalarına basıyor, ayakları bileklerine kadar çamurlara batıyordu. Karanlıkta dört bir yandan kendisini gözlüyorlardı sanki. Ezmek üzere sıkılı dev bir yumruk başı üzerinde hazır bekliyor, görünmeyen dev bir güç kendisini karanlığın içine itiyordu.

Battaniyelerinin altına girdiğinde yanında yatan Bill Grey'e:

"Bill, kasabada bir kız ayarladım bu gece," dedi.

"Kimi?"

"Yvonne... ama kimseye söyleme, olmaz mı?"

Bill Grey hafiften bir ıslık çaldı.

"Esaslı zamparasın be Dan!"

Fuselli kıs kıs güldü.

"Oğlum, bize bunlar az bile..."

"Ben artık senden ayrılıyorum," dedi Bill Grey.

"Ne zaman?"

"Çok yakında. Bu yaşantıya dayanamayacağım artık. Sen nasıl katlanıyorsun anlamıyorum doğrusu."

Fuselli cevap vermedi. Yatağına iyice büzülmüş, Yvonne'u ve onbaşılığı düşünüyordu.

* * *

İstasyonun platformuna titrek yuvarlak bir kızıl parıltı yayan tek lambanın ışığında Fuselli elindeki izin kağıdına bakıp. Dört Şubat sabahından beş Şubat sabahına kadar özgür bir insandı. Soğuk platformda bir aşağı bir yukarı yürürken gözleri hâlâ uykuluydu. Yirmi

dört saat kimsenin buyruklarını yerine getirmek zorunda değildi. Yabancı bir ülkede böyle bir gecede trene binip gitmenin yarattığı yalnızlığa karşın yine de mutluydu. Cebindeki paraları şakırdattı.

Uzaktan kızıl bir göz belirdi ve giderek yaklaştı. Rampadan çıkan lokomotifin solumasını duyuyordu. Lokomotif yanından koca gövdesi parıldayarak ağır ağır geçti. Çıplak kolları kömür tozuna bulanmış bir adam lokomotifin yanındaki pencereden dışarı sarkmıştı. Şimdi vagonlar geçiyordu önünden. Top taşıyan düz vagonlar, orasından burasından bir insan başı çıkan yük vagonları. Tren ansızın durdu. Vagonlar hat boyunca birbirlerine çarptılar. Fuselli lambanın ışığında parıldayan bir çift göze bakıyordu; bir el uzandı kendisine.

"Eyvallah ahbap," dedi çocuksu bir ses. "Kim olduğunu bilmiyorum ama eyvallah yine de, talihin açık olsun."

"Güle güle," diye kekeledi Fuselli. "Cepheye mi gidiyorsunuz?"

"Tam üstüne bastın," diye başka bir ses cevap verdi.

Tren hızlandı yine, vagonların birbirlerine çarptıkları zaman çıkan şakırtı kesildi, katar hareket etti. İstasyon az sonra yine boş ve karanlıktı.

* * *

Fuselli saraydan öğleden sonrasının soluk güneşine çıktığında kafası yeşil, kırmızı ve yaldızlı ipeklilerle pembe tenli aşk heykelciklerle doluydu. O güne kadar kendisi için hiç bir önem taşımayan Napolyon, Josephine, İmparatorluk gibi adlar zihninde bir vodvil tiyatrosunun canlı heykelciklerinden oluşan bir tablosu gibi parıldıyorlardı.

Yanında yürüyen bir havacı er, "Heriflerin epey paraları vardı demek," dedi. "Haydi gel gidip birer tek atalım."

Fuselli düşüncelerine gömülmüştü. Arkadaşı Al ile geceleri Golden Gate Köprüsü'nün başında oturup da ışıklar içinde yüzen büyük transatlantikleri seyrederken Al'a sözünü ettiği servet ve görkem düşlerini destekleyen, bütünleyen bir şey vardı burada.

Sivil yaşamında yünlü kumaş içinde olan ağzı bozuk, aksi yüzlü havacı eri, "O zamanlar çevrelerinde çıplak kadın bulunmasına aldırış etmezlermiş ha?" dedi.

"Bu yüzden suçluyor musun onları?"

"Yoo, hiç de değil. ama yine de heriflerin ahlâksız olduklarına bahse girerim."

Fontainbleau sokaklarında amaçsızca dolaşıyorlar, dükkânlara bakıyorlar, kadınlara bakıyorlar, soluk güneş ışığının kızıla dönüşmüş yapraklar ve dallar arasından süzülüp asfalt üzerinde lavanta grisi gölgeler yarattığı parklarda sıralarda oturuyorlardı.

"Hadi gidip bir tek daha atalım," dedi havacı er.

Fuselli saatine baktı, trenin kalkmasına saatler vardı daha.

Kirli bol bir bluz giymiş bir kız masanın üstünü sildi.

"Beyaz şarap," dedi öteki adam.

"*Mem şoz,*" dedi Fuselli.

Kafası yaldız ve yeşil süsler, ipekliler, kızıl kadifeler ve çıplak aşk heykelciklerinin utanmadan kıvrandıkları ince desenlerle doluydu. Günün birinde kendisi de çok zengin olup Mabe ile öyle bir evde yaşayacaktı; hayır hayır, Yvonne'la ya da başka bir kızla.

Kirli bluzlu kıza bakıp sırıtan havacı er, "O zaman yaşayan herifler çok ahlâksızdılar herhalde," dedi.

Fuselli 'Quo Vadis' filminde gördüğü bir cümbüş sahnesini anımsadı: banyo giysileri içinde yarı çıplak insanlar ellerinde koca koca şarap kadehleri, üzerleri yiyecek dolu masaların devrilişi...

"Konyak, beaucoup," dedi havacı eri.

"*Mem şoz,*" dedi Fuselli.

* * *

Biri, "Selâm Fuselli," diye seslendi.

Trendeydi; kulakları uğulduyor, başını demirden bir çember sıkıyordu. Tavandaki titrek ışık dışında vagon karanlıktı. Bir an bunun akvaryumda bir balık olduğunu sandı, ama tavandaki titrek ışıktı yalnızca.

"Selâm Fuselli," dedi Eisenstein. "İyisin ya?"

"Elbette," diye Fuselli boğuk bir sesle cevap verdi. "Neden olmayacak mışım ki?"

"O evi nasıl buldun?" diye sordu Eisenstein.

"Ne bileyim ben yahu. Uykum var şimdi."

Fuselli'nin kafası karmakarışıktı. Yeşil ve altın sarısı ipeklilerle dolu geniş salonlar, üzerlerinde taçlar bulunan ve içlerinde Napolyon ile Josephine'in yattıkları söylenen büyük yataklar anımsıyordu. Kimdi bunlar? Evet evet... İmparatorluk. Sonra çiçek, meyve ve aşk tanrılarının resimleri, hepsi yaldızlı, karanlık bir koridor, havacı erle birlikte yuvarlandıkları o karanlık ve toz kokulu merdiven. Merdivendeki kırmızı halının sert tüyleri burnuna girmişti yüzüstü düştüğünde. Sonra çevrelerinde açık etekler giymiş kadınlar vardı, yoksa bunlar duvarlardaki tablolarda mıydılar? Bir de çevresi aynalı bir yatak vardı. Gözlerini

Eisenstein kendisiyle konuşuyordu. Bir süredir de konuşuyor imalıydı.

"Ben buna [illegible]rden bakıyorum," diyordu. "Bir erkeğin sağlıklı kalması için [illegible]ksinmesi vardır. Eğer kadınlardan uzak durur

ve..."

Fuselli uyudu. Sonra birden uyandı: Askeri yönetmeliğin yazılı olduğu o küçük mavi kaplı kitaptan bir tane edinmeliydi. Günü geldiğinde birşeyler bilmek yararlı olurdu. Red Sox takımında oynayan onbaşı Karargâh Hastanesi'ne gönderilmişti. Çavuş Oster adamın veremli olduğunu söylemişti. Şimdi onun yerine yeni bir onbaşı bulmak zorundaydılar. Fuselli tavanda titreyip duran ışığa baktı.

"İzin kağıdını nasıl aldın?" diye soruyordu Eisenstein.

"Çavuş uydurdu işte," dedi Fuselli sesine esrarlı bir hava vererek.

"Çavuşla arandan su sızmıyor desene."

Fuselli küçümseyen bir gülüşle baktı arkadaşının yüzüne.

"O Stocton adındaki oğlanı tanıyor musun?"

"Kampın öteki ucundaki birliğin yazıcısı olan beyaz suratlı oğlanı mı?"

"Evet," dedi Eisenstein. "Ona yardım etmek isterdim. Askeri disipline dayanamıyor. O kızıl saçlı çavuş bağırınca yüzünün ne hal aldığını görmelisin... Her gün biraz daha bozuluyor zavallı."

"İyi ama herifin işi de rahat doğrusu. Ne de olsa yazıcı."

"Yazıcılık kolay mı sanıyorsun? Önceki gün tam oniki saat çalıştım raporları hazırlamak için. Oğlan şimdi raporu yitirdi diye canına okuyorlar. İnsan görünce bozuluyor böyle şeyleri. Zavallı daha okul çağında."

"İlaç acı da olsa içilmeli," dedi Fuselli.

"Hele siperlerde boğazlanana kadar bekle. Bakalım o zaman içeceğin ilacı beğenecek misin?"

"Hıyar herif," diye mırıldanan Fuselli yine uyumaya hazırlandı.

★ ★ ★

Kalk borusu ile yatağından fırlayan Fuselli'nin gözleri kapalıydı daha.

"Hey Bill, başım çatlıyor be," diye söylendi.

Bill yanıt vermedi. Fuselli dönünce arkadaşının yatağının boş olduğunu gördü. Battaniyesi güzelce katlanmış ayak ucunda duruyordu. Birden bir korku saplandı yüreğine. Bill Grey olmadan yaşayamam diye söylendi. Konuşacak dertleşecek başka kimsesi yoktu ki. Donuk bakışlarla boş yatağa bakıyordu.

"Dikkat!"

Bölük karanlıkta, yolun çamur birikintileri içinde sıraya dizilmişti. Üsteğmen trençkotunun kuyruğu sallana sallana önlerinde gidip geliyordu. Elindeki feneri ağaç gövdelerine, bölüğün yüzüne, ayaklarına, çamur birikintilerine tutuyordu.

Birinci Sınıf [illegible]n Grey'in nerede olduğunu bilen varsa hemen

bildirsin, yoksa kendisini kaçak listesine geçirteceğim. Bunun ne demek olduğunu biliyor musunuz?" Üsteğmen kesik kesik konuşuyordu. Sözcüklerinin uçlarını birer keser darbesiyle koparır gibiydi.

Kimse karşılık vermedi.

Üsteğmen her zamanki sesiyle, "Bir şey daha söylemek istiyorum arkadaşlar," dedi. "Birinci Sınıf Er Fuselli onbaşı vekili olarak atanmıştır."

Fuselli'nin dizleri titriyordu. Bağırıp çağırmak, zıplamak istiyordu. Ortalığın karanlık olmasına seviniyordu kimse heyecanını göremeyecek diye.

"Çavuş, bölük serbesttir," diye üsteğmen yine sesine o askerlik havasını verdi.

"Bölük serbest!" diye bağırdı çavuş neşeyle.

Bölük gruplar halinde, olayların akışından heyecanlı ve sevinçli, çamurlara basa basa yemekhaneye doğru yürüdü.

4

Yvonne omleti havaya fırlattı. Omlet yine tavanın içine düştü, kız tavayı önünde tutarak ışık alanı içine girdi. Arkasında kara ocak, ocağın üzerinde de karanlıkta parıldayan bakır tencereler vardı. Omleti tavadan masanın ortasındaki beyaz kayık tabağına, lambanın sarı ışığının altına aktardı.

Alnına düşmüş birkaç tel saçı elinin tersiyle düzeltti.

"Tiens."

"Esaslı aşçısın," dedi ayağa kalkan Fuselli. Mutfağın öteki ucunda bir iskemleye yayılmış, Yvonne'un dar siyah giysi ve mavi önlük içindeki ince vücudunun ışık alanına girip çıkışını seyrediyordu. Bir tutam biberli yanık tereyağ kokusu ağzını sulandırmıştı.

"İşte yaşamak diye buna derim ben," diyordu kendi kendine. "Tıpkı evimdeymiş gibi."

Ellerini ceplerine sokmuş, başını geriye atmış, kızın ekmeği göğsüne dayayıp bıçağı kendisine doğru çekerek dilimlemesini seyrediyordu. Yvonne incecik beyaz eliyle üstüne dökülen kırıntıları süpürdü.

Fuselli kollarını kızın beline daladı.

"Sen benim sevgilimsin, değil mi, Yvonne?"

"Sale bête." diyerek güldü kız, erkeği iteledi.

Dışarıdan ayak sesleri duyuldu ve mutfağa uzun boylu, ve sarı yüzlü bir kız girdi.

"Ma cousine. Mon petit Américain," diye Fuselli'yi kuzenine tanıştırdı. Kızlar güldüler. Fuselli kızın elini sıkarken kızardığını hissetti.

"Il est beau, hein?" diye sordu Yvonne. "Nasıl, güzel değil mi?"

"Mais, ma petite, ils est charmant, votre americain!" Kızlar yine güldüler. Konuştuklarından bir şey anlamayan Fuselli de güldü. "Ulan biraz daha konuşacak olurlarsa yemek soğuyacak," diye düşünüyordu.

"Git annemi çağır," dedi Yvonne.

Fuselli meşe ağacından uzun masanın bulunduğu odadan geçerek dükkâna gitti. Mutfaktan taşan loş ışıkta kadının başında beyaz örtüsüyle oturduğunu gördü. Yüzü gölgedeydi ama gözleri parlıyordu.

"Yemek hazır, madam," diye seslendi.

Kadın titrek sesiyle söylene söylene Fuselli'nin ardından mutfağa yürüdü.

Büyük çorba kasesinden sütun sütun buhar yükseliyordu havaya.

Masanın üzerinde beyaz örtü ve bir ucunda da iri bir somun ekmek vardı. Ordunun teneke taslarından sonra bu kenarları küçük güllerle bezenmiş yemek tabakları Fuselli'nin yaşamı boyunca gördüğü en güzel şeylerdi. Çorba kasesinin yanında şarap şişesi duruyordu. Kadehlerdeki şarap örtüye kızıl bir gölge düşürmüştü.

Fuselli iki kızın konuştuklarından hiç bir şey anlamayarak çorbasını kaşıklamaya koyuldu. Yaşlı kadın pek az konuşuyordu. Ağzını açıp bir şey söylediğinde de kızlardan biri kendi konuşmasını pek de kesmeden ona kısa bir yanıt veriyordu.

Fuselli karanlık yemekhane barakasının önünde sıraya dizilen diğerlerini, teneke taslara doldurulan yemeğin tasa düşerken çıkardığı sesi düşünüyordu. Birden aklına bir fikir geldi. Yvonne'u görmesi için çavuşunu getirecekti buraya. Adamı iyice duyururlardı hiç olmazsa. "Onunla iyi geçinmek zorundayım," diye düşündü. Onbaşılığı konusunda biran için endişelendi yine. Evet onbaşılık yapıyordu yapmasına ama terfi emri resmen gelmemişti daha.

Omlet ağzında eriyordu.

"Bon, bon," dedi Yvonne'a.

Kız dikkatle baktı Fuselli'nin yüzüne.

"Bon, bon," dedi yine.

"Sen... Dan, sen *bon,"* dedi kız. Güldü. Kuzini gıptayla bakıyordu yüzlerine. Üst dudağı gülümsemeyle aralanmıştı.

Yaşlı kadın hiç konuşmadan ekmeğini çiğniyordu.

Uzun bir sessizlikten sonra Fuselli, "Dükkânda biri var," dedi "Ben gidip bakayım." Peçetesini masanın üzerine bırakıp ağzını elinin tersiyle silerek kalktı. Eisenstein'la soluk yüzlü bir çocuk vardı dükkânda.

"Merhaba!" dedi Eisenstein. "Buraya mı yerleştin yoksa?"

"Ne sandın?"

"Çikolata var mı?" diye sordu tebeşir suratlı çocuk ince bir sesle

Fuselli raflara bakınıp tezgâhın üzerine bir paket çikolata attı.

"Başka bir şey ister misin?"

"Teşekkür ederim istemem onbaşım. Borcum ne kadar?"

Fuselli ıslıkla bir şarkı mırıldanarak iç odaya geçti.

"Combien çikolata?" diye sordu.

Parayı alınca, önemli bir iş yapmışçasına gülümseyerek masanın başına oturdu yine. Al'a bunları yazmalıyım diye düşünüyordu. Bir yandan da Al'ın da askere alınıp alınmadığını merak ediyordu.

Yemekten sonra kadınlar kahvelerini içerken uzun bir konuşmaya daldılar. Fuselli iskemlesinde huzursuzca kıpırdanıyor, ikide bir saatine bakıyordu. İzni onikiye kadardı, saat ise neredeyse on olacaktı. Yvonne'la gözgöze gelmeye çalıştıysa da kız mutfakta oradan oraya koşturuyor, ortalığı topluyor, kendisini görmüyordu bile. Sonunda yaşlı kadın ayaklarını sürterek dükkâna girdi, ardından dış kapının kilidinin sürüldüğünü duydular. Kadın geri gelince Fuselli herkese iyi geceler dileyerek arka kapıdan bahçeye çıktı. Orada duvarlara yaslanıp karanlıkta evden gelen sesleri dinlemeye başladı. Pencereden avluya düşen turuncu ışıkta gölgelerin gidip geldiklerini görebiliyordu. Yukarıdaki bir pencerede yanan ışık karşısındaki sundurmanın kiremitlerini aydınlattı. Kapı açıldı. Yvonne ile kuzini merdivende durup konuşmaya başladılar. Fuselli ekşimiş şarap kokan büyük bir fıçının ardına saklanmıştı. Sonunda kaldırım taşları üzerine düşen başların gölgeleri birleşti ve kuzinin uzaklaşan ayak sesleri duyuldu. Yvonne'nun gölgesi hâlâ kapıdaydı:

"Dan," diye seslendi hafifçe.

Fuselli, tüm bedeni zevkten ışıldayarak, çıktı fıçının ardından. Yvonne ayakkabılarını işaret etti. Fuselli ayakkabılarını çıkartıp kapının yanına koyarken saatine baktı. Onbire çeyrek vardı.

"Viens," dedi Yvonne.

Kızın peşinden dik merdivenleri tırmanmaya başladı. Heyecandan dizleri titriyordu.

* * *

Fuselli kamp kapısından girerken kasabanın saati de kesik kesik onikiyi çalıyordu. Nöbetçiye izin kağıdını uzattı ve barakaya doğru yürüdü. Uzun baraka karanlıktı, içerden derin bir soluma ve arada sırada da bir horlama sesi geliyordu. Üzerinde terlerin kuruduğu yünlü üniformaların kokusu insanın genzini yakıyordu. Fuselli hiç acele etmeden, keyif içinde gerine gerine soyundu. Bitkin ve serin, battaniyesinin içine büzüldü ve dudaklarında kendinden memnun bir gülümsemeyle uykuya daldı.

* * *

Bölükler, barakaların önünde oyuncak askerler gibi dizilmişler akşam borusunun çalmasını bekliyorlardı. Havaya ılık bile denilebilirdi. Bahar kokan bir esinti çınar ağaçlarının şişkin tomurcuklarıyla oynuyordu. Gökyüzü uyuşuk bir menekşe rengindeydi. Hazırol durumunda bekleyen askerlerin katılaşmış kol ve bacaklarında dolaşan kanları sıcak ve yakıcıydı. Assubayların sesleri bu akşam özellikle sert ve madeniydi. Bir generalin dolaştığı söylentileri vardı. Emirler öfkeyle veriliyordu.

Bölüğünün başında duran Fuselli'nin göğsü, üniformasının düğmelerini patlatacak derecede şişmişti. Ayakkabıları pırıl pırıldı, tozlukları yeni ve bacaklarını ağrıtacak kadar sıkıydı.

Sonunda sessiz kamp alanında yapayalnız bir boru sesi duyuldu.

"Rahat!" diye bağırdı üsteğmen.

Fuselli'nin kafası son bir haftadır yılmadan okuduğu askerî yönetmelikle doluydu. Onbaşılık sınavını düşünüyordu hep. Ama nasıl olsa başarılı olacağını da biliyordu.

Bölük dağılınca başçavuşa yaklaştı:

"Çavuşum, bu gece ne yapıyorsun ha?"

"İnsan meteliğe kurşun atarken ne yapar ki?"

"Benimle kasabaya gelsene, seni birine tanıştırmak istiyordum."

"Yaşşa!"

"Şey, çavuşum, acaba o atanma emri daha gelmedi mi?"

"Gelmedi Fuselli. Ama her şey hazır, merak etme."

* * *

Sessizce yürüyorlardı kasabaya doğru. Akşam gümüşlü morlu bir renk almıştı. Gri yeşil evlerin bazılarının pencereleri turuncu turuncu parlıyordu.

"Ama gelecek değil mi?"

Bir subay arabası hızla geçti yanlarından. Üstleri başları çamur içinde kalmıştı. Arabanın arka koltuğunda oturan subayları şöyle bir görebildiler.

"Elbette," dedi çavuş o iyilikçi sesiyle.

Kasabanın alanına varmışlardı. İki subay yanlarından geçerken sert birer selâm verdiler.

"Bir askerin bir Fransız kızıyla evlenmesi konusunda yönetmelik ne diyor?" diye ansızın sordu Fuselli.

"Evlenmeyi mi düşünüyorsun yoksa?"

"Yok canım." Fuselli kıpkırmızı kesilmişti. "Öğrenmek istedim de."

"Bildiğim kadarıyla komutanın onayı yeterlidir."

Bakkal dükkânının önünde durmuşlardı. Fuselli camdan içeri baktı. Dükkân tezgâha ve duvarlara yaslanmış askerlerle doluydu. Ortalar

da Yvonne oturmuş ağır başlılıkla örgüsünü örüyordu.

"Gidip birşeyler içelim, sonra geliriz," dedi Fuselli.

Beyaz kollu Marie'nin bulunduğu kahveye girdiler. Fuselli iki kadeh içki parasını ödedi.

"Durum şöyle Çavuş," dedi sırrını açıklarcasına. "Memlekete onbaşı olduğumu yazdım, şimdi bir de olamazsam çok düş kırıklığına uğrarlar."

Başçavuş yudum yudum içiyordu sıcak içkisini. Gülümseyerek babacan bir hareketle elini Fuselli'nin dizine dayadı.

"Sen hiç merak etme evlât. Ben senin işini ayarladım." Sonra göz kırptı. "Haydi şimdi gidip senin bu kızı bir görelim."

Karanlık sokağa çıktılar. Benzin ve asker kampı kokusuna karşın rüzgârda hafif bir incelik, mantar kokusuna benzer bir şey, bir bahar kokusu vardı.

Yvonne dükkânda, ayaklarını bir bezelye sandığına uzatmış, esneyip duruyordu. Arkasındaki tezgâhın üzerinde camekân içinde sarı ve yeşilimsi beyaz peynir kalıpları vardı. Bunun üzerinde tavana kadar yükselen raflarda çeşitli kavanozlar, konserve tenekeleri bulunuyordu. İç odaya açılan kapının orada irili ufaklı, kırmızı, sarı ve benekli sucuklar asılıydı. Fuselli ile çavuş kapıyı açtıklarında Yvonne yerinden fırladı.

"İyi bir insansın," dedi. *"Je mourrais de cafard."*

Güidüier.

"Cafard ne demek biliyor musun?"

"Elbette."

"Savaşın başından beri böyle oldu. *Avant la guerre on ne savait pas ce que c'était le cafard.* Savaş iyi bir şey değil."

"Ne komik değil mi?" dedi Fuselli çavuşa. "İnsan savaşın neye benzediğini bir türlü anlayamıyor."

"Hiç merak etme evlât, yakında hepimiz göreceğiz," dedi çavuş bilmişçesine.

"Bu bizim çavuş, Yvonne," dedi Fuselli.

"Ou, oui, biliyorum, dedi Yvonne çavuşa bakıp gülümseyerek.

Dükkânın arkasındaki odada oturup beyaz şarap içtiler ve ellerinden geldiğince kızla konuştular. Siyah giysileri ve mavi önlüğü içinde çok temiz görünen Yvonne iskemlesinin kenarına ilişmiş, ayaklarını bitiştirmiş, ikide bir gözlerini kaldırıp çavuşun kolundaki şeritlere bakıyordu.

* * *

Fuselli alışkın adımlarla bakkal dükkânına girdi ve ıslık çalarak arka odanın kapısını açtı. Islığı birden kesiliverdi.

"Merhaba" dedi sıkılmış bir sesle.

"Selâm onbaşı," dedi Eisenstein.

Eisenstein, uzun boylu, seyrek siyah sakallı ve kara gözlü arkadaşı Fransız ve tebeşir yüzlü oğlan Stockton masanın çevresinde oturmuşlar neşeli neşeli konuşuyorlardı Yvonne'la. Kız, Fransızın yanıbaşında sarı duvara yaslanmış, inci gibi dişlerini göstererekten gülüyordu. Masanın ortasındaki vazoda sümbüller, kadehler içinde de şarap vardı. Sümbüllerin kokusu mutfaktan gelen ılık kokuya karışıyor, havayı dolduruyordu.

Bir anlık bir duraksamadan sonra Fuselli diğerlerinin gitmelerini beklemek üzere oturdu. Aybaşından o kadar sonraydı ve cepleri o kadar boştu ki gidecek başka yeri yoktu.

Bir sessizlikten sonra Eisenstein, Stockton'a, "Şimdi sana nasıl davranıyorlar birliğinde?" diye sordu.

"Her zamanki gibi." Stockton konuşurken kekeliyordu. "Kimi zaman ölsem daha iyi diye düşünüyorum."

"Hmm!" dedi Eisenstein. Etli yüzünde garip bir anlayış ifadesi vardı. "Günün birinde hepimiz sivil olacağız yine."

"Ben olmayacağım," dedi Stockton.

"Kendini toparlamalısın," dedi Eisenstein. "Ben o nakliye gemisinde buraya gelirken öleceğimi sanmıştım. Küçükken Polonya'dan göç ettiğimizde de öleceğimi sanmıştım. Bir insan sandığından daha çok şeye katlanabiliyor oysa... Askerliğe hiç alışamayacağımı, köle olmaya dayanamayacağımı da sanmıştım ama hâlâ buradayım görüyorsun. Sen de yaşayacak ve başarılı olacaksın, hiç kuşkun olmasın." Elini Stockton'un omuzuna koyunca, çocuk irkilerek iskemlesini geri çekti.

"Neden yaptın bunu?" dedi Eisenstein. "Sana bir kötülük yapacak değildim ki."

Fuselli bıkkınlıkla ama ilgiyle bakıyordu ikisine de.

"Bak sana ne yapacağını söyleyeyim mi oğlum," dedi küçümseyen bir sesle. "Bizim bölüğe naklettir kendini. Sizim bölüğün üstüne yoktur, değil mi, Eisenstein? Üsteğmenimiz de başçavuşumuz da erkek insanlar, arkadaşlar da öyle."

"Bizim başçavuş az önce buradaydı," dedi Eisenstein.

"Yok canım! Peki şimdi nerede?"

"Ne bileyim ben!"

Yvonne ile Fransız askeri alçak sesle konuşuyorlar, arasıra da gülüyorlardı. Fuselli arkasına yaslanıp onlara baktı. Duyularıyla birşeyler kapmaya çalışıyordu. Onların nelerden sözettiklerini anlayacak kadar olsun Fransızca bilseydi keşke. Öfkeyle ayaklarını yere sürtü. Gözleri beyaz sümbüllere takıldı. Paskalya zamanında çiçekçi dükkânlarının vitrinlerini ve San Francisco caddelerinin gürültülü kalabalığını anımsadı. "Bu kokmuş yerden nefret ediyorum," diye

söylendi. Mabe'i düşündü. Herhalde evlenmişti artık. Hem zaten şimdi kendisi için yalnızca Yvonne vardı. Şu Yvonne'u alıp bir yerlere gidebilse, onu öteki erkeklerden, o kahrolası Fransızdan, yaşlı anasından bir uzaklaştırabilse. Yvonne ile tiyatroya gittiğini düşündü. Çavuş olunca bunları rahatça yapabilecek parası olacaktı. Ayları saymaya başladı. Mart ayındaydılar. Avrupa'ya geleli beş ay olmuştu, hâlâ onbaşıydı. O da tam olarak değil. Sabırsızlıkla sıktı yumruklarını. Hele bir çavuşluğu ele geçireyim, gerisi kolaydır diye mırıldandı kendine güven verircesine.

Eğilip sümbülleri kokladı.

"Ne güzel kokuyor bunlar. *Que disay vous,* Yvonne?"

Yvonne onun odada olduğunu unutmuş gibi baktı yüzüne. Bakışları karşılaşınca kız kahkahayı bastı ansızın. Fuselli kıza bakınca bedenini bir ılıklık kaplayıvermişti, yine arkasına yaslanıp onun daracık siyah giysisi içindeki düzgün vücuduna, saçları sıkı sıkı taranıp toplanmış küçücük başına baktı, rahatlatıcı bir sahip olma duygusuyla.

Başıyla işaret ederek, "Yvonne, buraya gelsene," dedi.

Kız kışkırtıcı bir bakışla gözlerini Fransız'dan yana çevirdi. Sonra gelip Fuselli'nin yanında durdu.

"Que voulez vous?"

Fuselli Eisenstein'a baktı. Stockton ve Fransızla epey heyecanlı bir konuşmaya dalmış görünüyordu. Fuselli, nedeni bilmeden, kendisini o kadar öfkelendiren o kötü sözcüğü duydu yine: 'İhtilâl.

"Yvonne, dedi yalnızca kızın duyabildiği bir sesle. "Benimle evlenmeye ne dersin?"

"Marniés... sen ve ben mi?" diye sordu Yvonne şaşkın şaşkın.

"Evet, evet.

Kız bir an erkeğin gözlerinin içine baktı, sonra başını geriye atarak kahkahalarla gülmeye başladı.

Fuselli'nin yüzü kıpkırmızı kesilmişti, kalkıp dışarı doğru yürüdü. Camları titreterek vurdu ardından kapıyı. Çamuriara bata bata kampa gitti. Anayolda soluk sarı ışıkları önlerindekilerin arkalarını aydınlatan uzun bir kamyon dizisi vardı. Barakalar karanlık ve hemen hemen bomboştu. Fuselli çavuşun masası başına oturup Askeri Yönetmelik kitabının sayfalarını çevirmeye başladı.

* * *

Ay ışığı kasabanın büyük alanının ucundaki çeşmenin üzerinde parıldıyordu. Karanlık ve ılık bir geceydi. Ay, sanki ipekli bir kumaş ardındanmış gibi soluk soluk parlıyordu bulutlar arasında. Fuselli çeşmenin yanında durmuş sigara içiyor, karşıda, içinden konuşma

sesleri ve bilardo toplarının gürültüsü gelen *Cheval Blanc*'ın sarı ışıklı pencerelerine bakıyordu. Sigaranın dumanını burnundan üflüyordu, kulaklarında yanıbaşındaki çeşmeden akan suyun gümüşsü şakırtısı vardı. Fuselli bekliyordu. İkide bir saatini çıkartıp gözlerini kısarak bakıyordu. Ama ışık yeterli olmadığı için göremiyordu. Sonunda kilise kulesindeki saatin kesik sesi duyuldu. Onbuçuk olmalıydı.

Yvonne'un bakkal dükkânının bulunduğu sokağa doğru yavaş yavaş yürümeye başladı. Ayın soluk parıltısı pancurları kapalı gri evleri, bir yığın gibi görünen kırmızı kiremitli damları ve küçük tavanarası pencerelerini aydınlatıyordu. Fuselli yaşamından çok mutluydu. Yvonne'un vücudunu kolları arasında hissedebiliyor, kızın kendisine gülerek, yüzünü binbir biçime sokarak bakışını anımsıyordu. Dükkânın kapalı kepenklerinin önünden geçip avluya giden kemerin gölgesine sığındı. Binanın köşesinden başını uzatıp bakınca mutfak kapısının önünde birkaç kişinin durmuş konuşmakta olduklarını gördü. Yine gölgeye çekildi. Ancak mutfak kapısının yanındaki büyük fıçının gölgesini farketmişti. Her zamanki gibi oraya kadar gidebilip milletin gitmesini orada bekleseydi.

Yine avlunun çevresindeki gölgeli alandan çıkmamaya çalışarak karşıya geçti. Tam fıçının arkasına sıçrayacaktı ki orada kendisinden önce gelmiş birinin gölgesini gördü.

Yüreği gümleyerek atmaya başladı, soluğunu kesti, kımıldamadan bekledi. Adam arkasına dönünce bunun başçavuş olduğunu farketti.

"Yavaş ol be!" dedi başçavuş huysuzca.

Fuselli yumruklarını sıkmış kımıldamadan duruyordu. Başının içinde kanı tutuşarak akıyor, kafatasının derisi yanıyordu.

Ama başçavuş ne de olsa başçavuştur diye düşündü. Herifin aksine gitmek doğru olmazdı. Fuselli farkında olmadan avlunun bir köşesine gidip sırtını ıslak duvara dayadı. Mutfak kapısının önünde durmuş konuşan iki kadınla, fıçının arkasındaki kara gölgeye öfkeyle bakıyordu. Sonunda birkaç gürültülü öpücükten sonra kadınlar ayrıldılar ve mutfak kapısı kapandı. Kilisenin saati ağır ağır ve yas tutarcasına çaldı on biri. Fuselli hafif bir kapı tıkırdatma sesi duydu, başçavuşun gölgesini kapının önünde gördü. Herif içeri girerken birşeyler fısıldadı, Yvonne bastırmaya çalıştığı bir kahkahayla güldü. Kapı kapandı, ışık söndürüldü. Avlu şimdi yalnızca gökteki soluk mermerimsi parıltıyla aydınlanıyordu.

Fuselli kaldırım taşları üstünde elinden geldiğince az gürültü çıkarmaya çalışarak dönüp yürümeye başladı. Soluk ay ışığının altında sessizdi kasabanın sokakları. Büyük alanda çeşmenin suyu gürültülü ve madeni bir sesle akıyordu. İzin kağıdını nöbetçiye verip asık yüzle yatakhaneye doğru yürüdü. Kapıda sırtı çantalı bir adama rastladı.

"Selam Fuselli," dedi tanıdığı bir ses. "Eski yatağım yerinde duruyor mu?"

"Ne bileyim ben! Seni memlekete gönderdiler sanıyordum."

Red Sox takımında oynayan onbaşı yeni bir öksürük nöbetiyle sarsıldı.

"Yok be! Öleceğimi anlayıncaya kadar hastanede tuttular, sonra da birliğime gönderdiler. Geldim işte."

"Rütbeni geri aldılar mı?" diye sordu Fuselli hevesle.

"Neden alacaklarmış ki? Yoksa yeni bir onbaşı mı getirdiler?"

"Yoo, pek öyle sayılmaz."

5

Meadville, kampın kapısında durmuş anayoldan geçen kamyonları seyrediyordu. Bir ucu görebildiği kadar kasabada, diğer ucu da yine görebildiği kadarıyla yolun öteki ucunda çamur çukurlarına bata çıka ilerleyen kurşuni hantal ve baştanbaşa çamurla kaplı kamyon konvoyunun sonu yok gibiydi.

Meadville bacaklarını iki yana açmış dururken yolun ortasına tükürdü, sonra Red Sox takımında oynamış olan onbaşıya döndü:

"Bir şeyler olmuyorsa adam değilim!"

"Hem de çok şeyler oluyordur," diye onbaşı başını salladı. "Cepheden dönen Daniels'i gördün mü?"

"Hayır."

"Kıyamet kopmuş dediğine bakılırsa. Kıyamet kopmuş!"

"Ne olmuş? Desene sonunda biz de biraz hareket göreceğiz." Meadville sırıttı. "Biraz hareket görebilmek için çiftliğimin en iyi kısrağını vermeye hazırım."

"Çiftliğin mi var senin?" diye sordu onbaşı.

Kamyonlar hiç durmamacasına geçip gidiyorlardı, sürücüleri öylesine çamura bulanmışlardı ki üzerlerindeki üniformalar bile seçilemiyordu.

"Sen ne düşünüyorsun?" diye sordu Meadville. "Burası daha iyi mi dersin?"

Fuselli yanlarından geçip kasabaya doğru yürüdü.

"Hey Fuselli," diye bağırdı Meadville. "Onbaşı cephede kıyamet koptuğunu söylüyor. Sonunda barut kokusunu ciğerlerimize çekeceğiz galiba."

Fuselli yanlarına geldi.

"Bill Grey epey barut koklamıştır şimdiye kadar," dedi.

"Keşke ben de onunla gitseydim," diye Meadville söylendi. "Burada daha uzun süre kazık çakacaksak, havalar da düzeldiğine göre aynı

numarayı ben de yaparım belki de.

"Çok tehlikeli bir şey ama!"

"Yavruya bak hele! Siperlerde tehlike yok mu sanıyorsun... Yoksa hep burada kampta rahat bir işte mi kalacağını düşünüyorsun, ha?"

"Yok be! Ben cepheye gitmek istiyorum. Bu delikten sıkıldım artık.

"İyi ya...

"Ama ucunda sana yararı dokunmayan serüvene atılmanın da anlamı yok.. İnsan asker oldu mu yükselmeye bakmalı."

"Yükselip de ne olacak, dedi onbaşı. "Memlekete daha çabuk dönecek değilsin ya!"

"Olsun! Yine de assubay olursun ya."

Yeni bir konvoyun homurtusu seslerini boğdu.

★ ★ ★

Fuselli'nin sandıklara sağlık malzemesi doldurduğu büyük deponun yana açılan oluklu teneke kapılarından içeri az da olsa güneş ışığı giriyordu. Fuselli hem çalışıyor, hem de yanında çalışan Meadville ile Daniels'in konuşmalarını dinliyordu.

"Bu gaz denen nesneye hiç akıl erdiremedim," diyordu Daniels. "Kolları iki misli şişmiş olan askerler gördüm. Hardal gazı diyorlar adına."

"Hastaneye neden gönderdiler seni?"

"Ben zatürree olmuştum.Ama bir arkadaşım bir şarapnel parçasıyla ikiye ayrıldı. Şimdi senin gibi tam yanımda duruyor, ıslıklar *'Tipperary'*yi söylüyordu, birden göğsünden oluk gibi kan fışkırdı, göğsü yarıldı ve başı bir iplikle bağlıymış gibi önüne düştü."

Meadville çiğnediği tütünü bir yanağından diğerine aktardı,yerdeki talaşlara tükürdü. Kendilerini dinleyenler işlerini bırakıp hayranlıkla baktılar Daniels'e.

"Peki şimdi cephede neler dönüyor dersin?" diye sordu Meadville.

"Bilmem. Orléans'daki hastane öylesine doluydu ki, millet günlerce sedyelerde kapı önlerinde bekliyordu. Bildiğim bu... oradakiler kıyametin koptuğunu söylediler. Bana sorarsanız Almanlar ilerlemeye başlamış olmalılar."

Meadville inanmayan bakışlarla baktı.

"O hayvanlar mı?" dedi Fuselli. "Onlar ilerleyemezler ki. Açlıktan ölüyor onlar."

"Bok ölüyorlar! Sizler gazetelerde her okuduğunuza inanırsınız zaten."

Öfkeli bakışlar toplandı Daniels'in üzerinde. Hiç konuşmadan işlerine döndüler.

Birden garip bir telâşla üsteğmen ardında teneke kapıyı açık bırakarak içeri girdi.

"Çavuş Osler'in nerede olduğunu bilen var mı?"

"Birkaç dakika önce buradaydı," dedi Fuselli.

"Peki şimdi nerede?" diye öfkeyle sordu üsteğmen.

"Bilmiyorum efendim." Fuselli kızardı.

"Git ara bakalım."

Fuselli deponun öteki ucuna doğru yürüdü. Dışarı çıkınca durup bir sigara yaktı. Birden çok öfkelenmişti. Çavuşun nerede olduğunu ne bilecekti kendisi? Bilmek zorunda mıydı? İçinde toplanan o acı dalga birden köpürerek dışarı taşmıştı. Haksızlık yapmışlardı kendisine. Bağlı bulunduğu bu büyük dönmedolaba karşı umutsuz bir öfke duyuyordu. Hepsi birbirine benzeyen günler, hep emiriere boyun eğmek, eğitimlerin tekdüzeliği birer birer gözlerinin önünden geçti. Artık devam edemeyeceğini hissediyor, ama yine de durma olamayacağını, devam etmek zorunda olacağını, devam edeceğini, ayaklarının dönmedolabın temposuna uyarak kalkıp ineceğini biliyordu.

Çavuşun kamyon tekerleklerinin izler bıraktığı taze çimenlerin üzerinden depoya doğru gelmekte olduğunu gördü.

"Çavuşum!" diye seslendi. Sonra esrarlı bir biçimde yanına yaklaştı. "Üsteğmen seni B Deposunda bekliyor."

Sonra ağır ağır yürüyerek işinin başına döndü. İçeri girdiğinde üsteğmenin sert bir sesle, "Çavuş, savaş mahkemesi için rapor hazırlamasını biliyor musun?" dediğini duydu.

"Evet efendim." Üsteğmenin ardından uygun adımla dışarı çıkan çavuşun yüzünde şaşırmış bir ifade vardı.

Fuselli bir an için paniğe kapıldı, çalışmasını aksatmamıştı ama elleri titriyordu. Belleğinde bilmeden işlemiş olacağı bir suç arıyordu. Ama korkusu geldiği gibi bir anda yok oldu. Korkacak bir nedeni yoktu kendisinin. Hafifçe güldü. Böyle korkmakla amma da budalalık etmişti ha, hem zaten savaş yargılanmasının hazırlık döneminde insana bir şey yapamazlardı ki. Uzun öğleden sonrası boyunca elinden geldiği kadar hızlı ve dikkatli çalışmaya devam etti.

Gece hemen hemen bütün bölük yatakhanenin bir ucunda toplanmıştı. İki çavuş da ortalarda yoktular. Onbaşı bir şey bilmediğini söyleyerek aksi bir yüzle yatağına yattı, battaniyelerine sarındı. Sık sık öksürük nöbetlerine tutuluyordu yine.

Sonunda biri, "Garanti o Eisenstein Yahudisi casus çıkmıştır," dedi.

"Al benden de o kadar."

"Zaten Polonya'da mı nerede doğmuş, yabancının biri."

"Hep garip konuşurdu zaten."

"Öyle konuşmasının onun bir gün başını belâya sokacağını biliyor-

dum," dedi Fuselli.

"Nasıl konuşuyordu?" diye Daniels sordu.

"Savaşın kötü bir şey olduğunu falan söylerdi... Alman propagandası yapar gibi falan işte."

"Cephede ne yaptılar biliyor musunuz? İkinci tümende iki kişiyi savaşmanın doğru olmadığını söylediler diye kendi mezarlarını kazdırıp kurşuna dizdiler."

"Yok canım! Gerçek mi bu?"

"Gerçek ki ne gerçek. Ben size askerlikle oynamanın boktan bir şey olduğunu söylemiyor muyum hep?"

"Yahu kesin şu gürültüyü!" diye onbaşı seslendi. "Yat borusu çalalı yıl oldu. Meadville, ışıkları kapat!" Baraka karanlıkta soyunan ve fısıldaşan erlerin sesiyle doldu.

* * *

Bölük sabah kahvaltısı için sıraya dizilmişti. Az önce doğmuş olan güneş gökyüzündeki incecik bulutların arasından pespembe parıldıyordu. Çınar ağaçlarının bulunduğu yolda serçeler cıvıldaşıyorlardı. Yemekhanenin karşısındaki bir barakadan çalıştırılan motorların homurtusu duyuluyordu.

Birden çavuş çıkıverdi ortaya. Omuzlarının kasılı olduğunu gören bölük ortada önemli birşeyler döndüğünü anlamıştı.

"Dikkat! Haz'rol!" diye bağırdı çavuş.

Erler dönerlerken yemek tasları şakırdadı.

"Yemekten hemen sonra yatakhanelerinize dönüp eşyalarınızı hazırlamanızı istiyorum. Ondan sonra herkes eşyasının başında durup yeni emirleri bekleyecek." Bölükten bir sevinç sesi yükseldi, yemek tasları yine şakırdadı.

"Rahat!" diye bağırdı başçavuş neşeli bir sesle.

Tutkal gibi yulaf ezmesiyle yağlı jambonları alelacele yutup eşyalarını toplamak üzere barakalarına koştular Toplanma emri almamış diğer bölüklerin gıpta dolu bakışları altında gurur duyuyorlardı.

Eşyalarını toplayınca boş yatakların üzerine oturup beklemeye başladılar.

"Buradan kolay kolay gideceğimizi hiç sanmıyorum," dedi Meadville sırt yükünün son bağını sıkıştırırken.

"Hep aynı şey... Emirleri yerine getireceğim diye canın çıkar, ondan sonra da..."

"Dışarı!" diye bağırdı kapıdan başını uzatan başçavuş. "Sıraya! Dikkat!"

Üzerinde trençkotu ve bacaklarına sarılı yeni tozluklarıyla üsteğmen

bölüğün karşısında durdu.

"İçinizden biri memlekette arkadaşlarına yazdığı bir mektupta ihanete giren sözler ettiği için büyük bir olasılıkla savaş mahkemesine çıkarılacak. Üsteğmen sert bir şeker ısırırmış gibi sözlerini kıra kıra konuşuyordu. "Komutamdaki bir bölükte böyle bir olay çıkması beni çok üzdü. Aranızda böyle düşüncelere sahip olacak kadar alçak bir başkasının bulunduğunu sanmıyorum..."

Üsteğmenden böyle bir hoşnutsuzlukla karşılaşmamak için bu tür fikirlere aldırış etmeyeceklerini içlerinden geçiren tüm bölük eratı göğüslerini şişirdiler. Üsteğmen bir an durakladı.

"Aranızda böyle biri varsa ağzını sıkı tutmasını ve memlekete neler yazdığına dikkat etmesini sâlık veririm... Serbestsiniz!"

Suçu işleyenin idamını emrediyormuş gibi sert sesle komutu vermişti.

"O kahrolası Eisenstein," diye mırıldandı biri.

Üsteğmen yanlarından uzaklaşırken söyleneni duymuştu.

"Çavuş, diğerlerinin hepsinin sağlam insanlar olduklarına inanıyorum," dedi dostça bir sesle.

Bölük barakaya dönüp beklemeye devam etti.

★ ★ ★

Alay başçavuşunun bürosu yazı makinelerinin takırtılarıyla doluydu. Odanın ortasında duran kara bir soba, arada sırada boruların çok yerlerinden dumanlar çıkarıyordu. Başçavuş çocuksu yüzlü ufak tefek bir adamdı. Büyük bir yazı makinesinin ardına oturmuş, kucağındaki dergiyi okuyordu.

Fuselli kepini eline alıp başçavuşun yanında durdu.

"Ne istiyorsun?" diye sordu aksi bir sesle.

"Başçavuşum, biri bana sizin optik deneyimi olan birini aradığınızı söyledi. Kadife gibi yumuşacıktı Fuselli'nin sesi.

"Eee, ne olacakmış?"

"Ben Frisco'da üç yıl bir gözlükçü yanında çalıştım, efendim.

"Adın, rütben, bölüğün?"

"Daniel Fuselli, birinci sınıf er, C Bölüğü, sağlık malzeme deposu.

"Pekâlâ, ben gerekeni yaparım.

"İyi ama efendim.

"Söyleyeceğini çabuk söyle, ağzında geveleyip durma. Başçavuş resimli dergisinin sayfalarını sabırsızlıkla karıştırdı.

"Bölüğüm gitmek üzere hazırlandı, efendim. Naklin bugün yapılması gerek.

"Daha önce neden gelmedin öyleyse?.. Stevens, karargâh bölüğüne

bir nakil emri hazırla, binbaşı geçerken imzalat... Zaten hep böyledir ya..." Başçavuş döner koltuğuna yasiandı. "Herkes en son dakikada gelir beni bulur."

"Teşekkür ederim, efendim," diye Fuselli gülümsedi.

Başçavuş eliyle saçlarını düzeltti, huysuzca dergisini açtı.

Fuselli acele barakaya döndüğünde bölük hâlâ bekliyordu. Birkaç kişi çömelmişler zar atıyorlardı. Diğerleri çıplak yataklarına uzanmışlar, ya da sırt yüklerini yeniden gözden geçiriyorlardı. Dışarda hafif bir yağmur başlamıştı. Açık kapıdan ıslak toprak kokusu doluyordu içeri. Fuselli yatağına oturup çakısını bacakları arasına, döşemeye fırlatmaya başladı. Bir yandan da hafif hafif ıslık çalıyordu. Saatler geçiyordu. Kasabanın saatinin çaldığını duydular birkaç kere.

Sonunda yüzünde ciddi ve önemli bir ifadeyle çavuş gelip yağmurluğunu silkeledi.

"Sağlık çantaları kontrol edilecek. Herkes sağlık çantasını açsın ve yatağının önüne bıraksın. Sizler de yatağın sol yanında hazırolda durun."

Üsteğmenle bir binbaşı barakanın öteki ucundan girip ağır ağır yürümeye, çantalardan küçük paketleri çıkartıp kontrol etmeye başladılar. Askerler gözlerinin uçlarıyla seyrediyorlardı ikisini de. Denetim sırasında sanki odada ikisinden başka kimse yokmuş gibi konuşuyorlardı.

"Bu kez artık işin şakası yok." dedi binbaşı. "O saldırı...

"Bizler de kolay yutulacak lokma olmadığımızı göstereceğiz," diye üsteğmen güldü. "Bunu gösterecek fırsatımız olmamıştı şimdiye kadar."

"Hmmm! Şu çantayı işaretle ve sonra değiştir. Cepheye gittin mi hiç?"

"Hayır, efendim."

"Eh... orada durumu başka açıdan görüyor insan."

Üsteğmen kaşlarını çattı.

"Bölüğün genel durumu çok iyi, üsteğmenim. Rahat!" Üsteğmenle binbaşı kapıdan çıkmadan önce durup yakalarını kaldırdılar, sonra yağmurda koşmaya başladılar.

Birkaç dakika sonra çavuş geldi.

"Pekâlâ, haydi yağmurluklarınızı giyin ve dışarıda sıra olun.

Uzun bir süre dışarda yağmur altında beklediler Kurşuni bir öğleden sonrasıydı. Bulutlar bile bakırımsı bir renk almışlardı Yağmur olanca hızıyla yüzlerine çarpıyordu. Fuselli endişeli bakışlarla çavuşa bakıyordu. Sonunda üsteğmen göründü.

Yoklama yapıldı, sıranın sonuna dana gibi çıkık gözlü yeni biri katıldı.

"Birinci sınıf er Daniel Fuselli karargâh bölüğüne gidecek."

Fuselli herkesin şaşkın şaşkın kendisine baktığını gördü. Hafifçe gülümsedi Meadville'e.

"Çavuş, bölüğü istasyona götüreceksin."

"Bölük sağa!" diye bağırdı çavuş. "Marş!"

Sağanak halinde yağan yağmur altında bölük yürüyüşe geçti.

Fuselli barakaya döndü, sırtındaki yükünü ve yağmurluğunu çıkardı, yüzünden akan suları sildi.

* * *

Sabahın ilk ışığında raylar altındanmış gibi parıldıyordu. Fuselli rayları kavşak noktasına kadar izledi bakışlarıyla, ıslak killi toprak orada parlak turuncu renkteydi. Bir gece öncesinin yağmurundan yer yer birikmiş suların rüzgârda dalgalandığı istasyon boştu. Fuselli ellerini ceplerine sokup aşağı yukarı yürümeye başladı. O sabah treni ile gelecek olan gereçleri indirmek için gönderilmişti. Karargâh bölüğüne katıldığından bu yana kendini başarılı ve özgür hissediyordu. Sonunda değerimi gösterecek bir iş buldum diye düşünüyordu. Islık çalarak yürümesini sürdürdü.

Tren ağır ağır girdi istasyona. Lokomotif su almak için durdu, vagonlar hat boyunca birbirlerine çarptılar. Platform birden hâki üniformalı insanlarla dolmuştu.

"Nereye gidiyorsunuz?" diye sordu Fuselli.

"Palm Beach'e gidiyoruz. Yoksa benzetemedin mi?" diye biri alay ederek seslendi.

Ancak Fuselli tanıdık bir yüz görmüştü. Günlerdir yük vagonlarında yolculuk etmeden yüzleri kararmış iki esmer yüzlü adamla el sıkışıyordu.

"Chrisfield! Andrews! Siz ne zaman geldiniz?"

"Dört ay oldu," dedi Chrisfield. Tanımak istermişçesine bakıyordu Fuselli'ye. "Tamam! Şimdi hatırladım seni, Fuselli'sin değil mi? Eğitim kampında birlikteydik. Anımsadın mı, Andy?"

"Anımsadım elbette."

"Nasılsın bakalım?"

"Fena sayılmaz," dedi Fuselli. "Optik bölümündeyim.

"Oda nerede?"

"Buralarda." Fuselli eliyle istasyonun arkasını gösterdi.

"Biz dört aydır Bordeaux yakınlarında eğitimdeydik," dedi Andrews. "Şimdi de işin aslını görmeye gidiyoruz."

Düdük öttü, lokomotif buhar koyverdi. Askerler yerlerini almak için koşuşurken istasyon beyaz buhar bulutlarıyla dolmuştu.

"Talihiniz açık olsun!" dedi Fuselli, ama Andrews ile Chrisfield gitmişlerdi bile. Onları tren hareket ettiği sırada bir kez daha gördü:

Güneş yanığı ve kirli yüzler arasında güneş yanığı ve kirli iki yüz. Trenin son vagonu kavşaktaki dönemeci aldığında buhar sarı bir renk almış, parlak sabah göğüne yükseliyordu.

* * *

Eskimiş süpürge yoğun bir toz bulutu kaldırıyordu. Sabah henüz hava iyice aydınlanmadığı için Fuselli'nin süpürdüğü büyük beyaz sandıklarla dolu odaya pek az ışık giriyordu. Fuselli arada bir durup süpürgesine yaslanıyordu. Uzaklardan trenlerin hat değiştirirken çıkardıkları gürültüler, bağrışmalar, eğitim alanından uygun adım hareket eden ayakların sesi geliyordu. Kendi bulunduğu bina sessizdi. Bölüğünün yağmur altında kamptan ayrılışını, Amerika'daki kamptan tanıdığı Andrews ile Chrisfield'in bir yük vagonunda sallana sallana, Daniel'in arkadaşının bir şarapnel parçasıyla göğsünün parçalandığı yere gidişlerini düşünüyordu. Eve de onbaşı olduğunu yazmıştı. Şimdi üstünde Onbaşı Dan Fuselli yazan mektuplar gelmeye başlayınca ne yapacaktı? Süpürgeyi kaldırıp sarı iskemlenin ve üzeri sipariş fişleriyle dolu masanın tozunu aldı. Aşağıda bir kapı vuruldu, deponun üst katına çıkan merdivende bir ayak sesi duyuldu. Maymunumsu kafalı, gözlüklü ufak tefek bir adam içeri girdi, kaputunu çıkardı. Büyük bir kabuktan çıkan ufak bir bezelye tanesi gibi.

Başçavuşun incecik kolundaki şeritler olduğundan geniş ve belirgindi.

Fuselli'ye homurdanarak bakıp hemen masasının başına oturdu ve sipariş fişlerini incelemeye başladı.

"Mektup kutumuzda bir şey var mı?" diye sordu Fuselli'ye.

"Hepsi orada, başçavuşum."

Başçavuş biraz daha baktı masanın üzerine.

Bir süre sonra, "O camı da silsen iyi olacak," dedi. "Binbaşı her an gelebilir... Dün yapmalıydın bu işi."

"Başüstüne, efendim."

Fuselli ayaklarını sürüyerek gidip köşede duran süpürgeyi aldı ve merdivenleri süpürmeye başladı. Havaya kalkan tozlardan öksürüp duruyordu. Durup süpürgeye yasiandı yine. Andrews ile Chrisfield'i Amerika'daki eğitim kampında son gördüğünden bu yana geçen günleri, bundan sonra geçecek günleri düşündü. Yeniden süpürmeye başladı, tozları basamaktan basamağa aktararak.

* * *

Fuselli yatağının ucuna oturmuştu. Yeni tıraş olmuştu. Günlerden pazardı ve öğleden sonra iznini iple çekiyordu. Havlusuyla yüzünü silip

ayağa kalktı. Dışarıda yağmur gümüş perdeler halinde yağıyordu. Barakanın muşamba damı üzerindeki gürültü kulakları sağır edecek dereceye varmıştı.

Yatak sırasının öteki ucunda birkaç kişinin toplanmış aynı yere baktıklarını görünce, gömleğinin kollarını indirirken o yana yürüdü. Yağmurun patırdısı arasında ince bir ses duyuluyordu:

"Hastayım, çavuş. Kalkmayacağım.

Fuselli'nin yanında biri, "Oğlan aklını kaçırmış," diyerek yürüdü gitti.

"Kalk ulan ayağa!" diye kükredi çavuş. Oduncuyu andıran iriyarı, kara saçlı bir adamdı çavuş. Yatağın başına dikilmişti. Yatakta, battaniyenin altında Stockton'un tebeşir beyazı yüzü görünüyordu. Çocuğun dişleri kenetlenmiş, korkudan gözleri fırlamıştı.

"Kalk ulan ayağa!" diye kükredi çavuş yine.

Çocuk sesini çıkarmadı, beyaz yanakları titriyordu.

"Nesi var bunun be?"

"Neden kendisine sormuyorsun, çavuşum?"

"Kalk ulan ayağa!" diye bağırdı çavuş yine, çevresindekilere aldırış etmeden.

Toplanmış olanlar dağıldılar. Fuselli biraz uzakta durmuş büyülenmişçesine bakıyordu.

"Pekâlâ, üsteğmeni çağıracağım öyleyse. Savaş mahkemesine kadar gider bu iş. Morton, Morrison, bu adamın başında nöbet tutacaksınız."

Çocuk hâlâ yatıyordu. Gözlerini kapatmıştı. Göğsünün kalkıp inişinden derin derin soluduğunu görebiliyorlardı.

"Ulan Stockton hıyarlığı bırak da kalk," dedi Fuselli. "Bütün orduya karşı çıkamazsın ya."

Çocuk karşılık vermedi.

Fuselli de dönüp yürüdü.

"Çıldırmış," diye mırıldandı.

Üsteğmen şişmanca bir adamdı. Uzun boylu çavuşun önünde oflaya puflaya girdi içeri. Şapkasını çıkartıp suyunu silkeledi. Yağmur damda kulakları sağır eden patırtısını sürdürüyordu.

"Bana baksana sen, hasta mısın nesin? Hastaysan hemen muayeneye çık." Yumuşak sesle konuşuyordu.

Çocuk adamın yüzüne anlamsızca baktı ve konuşmadı.

"Bir subay seninle konuşurken ayağa kalkıp hazırola geçmen gerekir."

"Kalkmayacağım," dedi ince ses.

Subayın yüzü kıpkırmızı kesilmişti.

"Çavuş, nesi var bu adamın?" diye öfkeyle sordu.

"Ben de bilmiyorum, üsteğmenim. Çıldırmış galiba."

"Lâf... Bal gibi itaatsizlik bu... Tutuklusun, aniadın mı?"

Yataktan cevap gelmedi. Yağmur hızla çarpıyordu damın üstüne.

"Gerekirse zor kullanarak askeri karakola getirin," dedi üsteğmen. Kapıya doğru yürüdü. "Çavuş, sen gerekli savaş mahkemesi raporunu hazırlamaya başla." Kapı çarpıldı adamın arkasından.

Çavuş iki nöbetçiye, "Şimdi onu kaldırın bakalım," dedi.

Fişekleri iyice uzaklaştı yanlarından.

Barakanın öteki ucunda birine, "Kimi insan amma da hıyar oluyor dedi. Pencereden parlak yağmur perdelerine baktı.

"Haydi kaldırın bakalım," diye bağırdı çavuş.

Çocuk gözleri sımsıkı yumulu yatıyordu, tebeşir beyazı yüzü yarıyarıya battaniyenin altındaydı. Hiç kımıldamıyordu.

"Kalkıp bizimle gelecek misin yoksa seni zorla mı götürelim?" diye bağırdı çavuş.

Nöbetçiler çocuğu tutup oturttular.

"Pekâlâ, çıkarın şunu yataktan!"

Hâki renk gömlekli beyaz donlu ince vücut bir an iki adamın arasında ayakta durdu. Sonra boş bir çuval gibi yere yığıldı.

"Bayıldı, efendim.

"Yok be... Hey, Morrison revirden birisini çağırsana."

"Bayılmadı," dedi diğer adam. "Çocuk öldü. El ver bana."

Çavuşun yardımıyla cesedi yatağa yatırdılar.

"Vay canına be!" dedi çavuş.

Ölünün gözleri açılmıştı. Başını battaniye ile örttüler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MAKİNALAR

1

Yük vagonları raylar üzerinde sarsıla sarsıla giderken yanlarında tarlalar ve sisle örtülü mavi yeşil ormanlar akıp gidiyordu. Tren kimi zaman saatlerce çayırların ortasında bir yan hatta bekliyordu; o zaman alayın tüm gürültüsünü bastıran tarla kuşlarının ötüşü duyuluyordu. Kimi zaman da köprülerin üstünden henüz yapraklanmaya başlamış ince kavakların yanında dizildiği ve arada sırada bir alabalığın sudan dışarı fırladığı zümrüt yeşili ırmakların kenarından geçiyorlardı. Yorgun ve toztoprak içinde kalmış askerler yük vagonunun kapısına birikmişler, birbirlerinin omuzlarına dayanarak önlerinden akıp giden ekili tarlaları, yemyeşil otlakları, şeftali tomurcukları arasında kalmış kırmızı damlı köyleri seyrediyorlardı. Buhar, kömür dumanı ve üniformalar içindeki yıkanmamış vücut kokularını yarıp geçiyordu, buğulu tarlaların yeni ekilmiş yerlerdeki gübrenin ve ineklerin ve çiçeklenmeye başlamış kırların kokuları.

"Kıyak yer burası," dedi Chrisfield. "O Polignac denilen yere hiç benzemiyor, değil mi Andy?"

"Bizi orada o kadar çok eğitime çıkardılar ki çimenlere büyüyecek zaman kalmadı."

"Bak şimdi doğru konuştun ahbap."

"Buralarda yaşamak isterdim" dedi Chrisfield.

"İstersen bizi burada indirmelerini söyleyelim ne dersin ha?"

Andrews ile Chrisfield'in başları arasından başını uzatan ve çenesindeki sakalları Chrisfield'in yanağına sürtünen Judkins, "Cephenin böyle olacağını hiç sanmam," dedi. Kısa kesilmiş sarı saçlı, güneş yanığı kırmızı yüzünde bembeyaz görünen gözkapakları altındaki gözleri porselen mavisi olan, dört köşe yüzlü, köşeli çeneli bir adamdı.

"Hey Andy, bu canına okuduğumun trenine bineli ne kadar oldu yahu? Ben saatımı günümü iyice şaşırdım artık.

"Hayrola, yaşlanıyor musun yoksa Chris?" diye gülerek sordu Judkins.

Chrisfield durduğu yerden çekilmiş, Andrews ile Judkins'in arasına girmeye çalışıyordu.

"Dört gün beş gecedir bu trendeyiz. yarım günlük tayınımız kaldığına göre, bir yerlere yaklaşıyor olmalıyız," dedi Andrews.

"Cephe böyle olamaz."

"Burada baharsa orada da bahardır," dedi Andrews.

Leylak rengi bulut kümelerinin gökyüzünde uçar gibi dolaştıkları bir gündü, bulutlar tepelerin ardında bir yağmurlu bölgeye rastladıklarında laciverte dönüşüyorlar, kavaklara mavi gölgeler veren ve uzun trenin başında oflaya puflaya giden lokomotifin dumanında sarı sarı parıldayan açık güneşe çıktıkları zaman renkleri de açılıyordu.

"Her şey ne kadar da küçük" dedi Chrisfield. "Bizim İndiana'da bu boyda bir mısır tarlasına kimse dönüp bakmaz bile. Ama yine de memleketin baharını anımsatıyor bana."

"Baharda İndiana'yı görmek isterdim," dedi Andrews.

"Savaş sona erince bize gelirsin... Ha olur mu, Andy?"

"Hiç kuşkun olmasın, gelirim."

Bir kentin varoluşlarına girmişlerdi. Küçük tuğla ve taş evler dizi dizi beliriyorlardı yol kenarlarında. Sarı ve leylak rengi ışıklarla dolu gökten yağmur düşmeye başlamıştı. Kentin düz kurşuni kiremitli damları ve kurşuni sokakları yağmurda neşeli bir parıltı almışlardı. Küçük küçük bahçeler canlı bir zümrüt yeşiliydiler şimdi. Sonra parlak gökyüzünü yansıtan ıslak düz damlardan yukarı uzanan dizi dizi kırmızı bacalara bakıyorlardı. Uzaklarda bir kilisenin mor gri kulesi ve eski eski yapıların değişik biçimleri yükseliyordu. Bir istasyondan geçtiler

"Dijon" diye okudu Andrews. Peronda mavi üniformalı Fransız askerleri ile siviller vardı.

"Hey şuraya bakın be?" diye bağırdı Judkins. "Avrupa'ya geldiğimden bu yana ilk kez bir sivil insan görüyorum. O kahrolası Polignac'takiler gerçek siviilere benzemiyorlardı. Oysa bakın burada sanki New York'taymış gibi giyinmişler."

İstasyonu arkada bırakmışlar, ardı arkası kesilmeyen yük trenlerinin arasından geçiyorlardı. Sonunda trenleri durdu.

Bir düdük öttü

"Kimse dışarı çıkmasın," diye öndeki vagondan çavuşları seslendi.

"Yok be! İnsanı tutukluymuş gibi tutuyorlar bu canına yandığımın vagonunda," diye mırıldandı Chrisfield.

"Oysa ben çıkıp biraz Dijon'u gezmek isterdim.

"Al benden de o kadar

Şöyle güzel bir süt içerdim doğruca.

"Bu Fransızlar arasında süt falan içemezsin oğlum. Beyaz şaraptan başka bir bok bulamayacağına bahse girerim."

"Ben biraz uyuyacağım," dedi Chrisfield. Vagonun ucundaki gereç yığının üzerine uzandı. Andrews de yanına çöktü, çamurlu çizmelerine baktı, Chrisfield'inkiler de güneşten yanmış uzun eliyle kısa kesilmiş saçlarını düzeltti.

Chrisfield yarı kapalı gözleri arasından Andrews'un ince yüzüne bakıyordu. İçine sıcak bir gülümseme gibi bir şey yayıldı. 'İyi çocuk' diye düşünürken. Sonra Güney İndiana'da ilk yazı, evlerinin ardındaki akasya ağacının dallarında ay ışığında cıvıldaşan kuşları düşündü. Akasya çiçeklerinin o ağır kokusunu şimdi bile duyabiliyordu. Tıpkı saban arkasında geçirdiği yorucu bir günün sonunda akşam yemeğinden sonra kapı önüne oturduğu zamanlarda olduğu gibi. Şimdi orada olmak istemiyordu ama yine de arada sırada bunu düşünmek, çiftliğin sarı rengini, babasının kapısını boyayacak zaman bulamadığı kırmızı ahırı anımsamak hoş bir şeydi. Cephenin nasıl bir yer olduğunu merak ediyordu. Burada olduğu gibi yemyeşil, böylesine hoş olmazdı. Herkes orasının bir cehennem olduğunu söylüyordu. Aman boşver dedi sonunda, kıvrılıp uyudu.

Ağır ağır, uykunun verdiği rahatlık yerini yatış biçiminin verdiği katılığa terkederken uyandı. Bir çizmenin kabaraları batıyordu sırtına. Andrews hâlâ aynı durumda oturuyordu, düşüncelerine gömülüp kalmıştı. Diğerleri ya açık kapıların önünde oturuyorlar ya da yerlere atılmış gereçlerin üzerinde yatıyorlardı.

Chrisfield kalktı, gerindi, esnedi ve kapıya gitti. Dışardan ağır ve önemli ayak sesleri geliyordu.Kalın kara kaşlı ve tıraşı iyice uzamış bir adam geçti vagonun yanından. Kolunda çavuş işaretleri vardı.

"Hey Andy! O orospu çocuğu çavuşmuş!" diye bağırdı Chrisfield.

"Kimmiş o?" diye Andrews gülümseyerek doğruldu. Mavi gözleri yumuşacık bir bakışla baktı Chrisfield'in kara gözlerine.

"Sen bilirsin kimden söz ettiğimi.

Chrisfield'in dolgun yanakları güneşten yanıklığına rağmen kızardı. Uzun kara kirpikleri altındaki gözleri sertleşti. Yumruklarını sıktı.

"Şimdi anladım. Onun bu alayda olduğunu bilmiyordum."

"Allah belasını versin! diye mırıldanan Chrisfield yere çöktü yine.

"Sakin ol oğlum, dedi Andrews. "Bir süre sonra hepimizin sonu gelebilir Öfkelenmenin anlamı yok.. başları

"Ölmek umurumda bile değil benim."

"Al benden de o kadar Andrews yine Chrisfield'in yanına oturdu.

Az sonra tren yine sarsılarak hareket etti. Chrisfield başını kolları arasına yerleştirip yeniden uyumaya başladı. Hâlâ öfkeliydi.

Andrews ise parmakları arasından sallanan kara yük vagonuna, yere

serilmiş insanlara bakıyordu. Her sarsıntıda başları kopacak gibi öne düşen insanlar Kapıda duranların başları ve omuzları arasından kızıl bulutlar ve parıl parıl mavi gökyüzü görünüyordu.

★ ★ ★

Vagon bütün uyuyanları uyandıran bir sarsıntıyla durdu, ayaktakilerden biri yere düştü. Dışarda keskin bir düdük sesi duyuldu.

"İnin bakalım! Çabuk olun! İnin aşağı!" diye bağırıyordu çavuş.

Erler silahlarını ve sırt çantalarını elden ele vererek dışarda karmakarışık bir yığın yaptılar Her vagonun kapısı önünde karmaşık bir insan ve gereç yığını vardı.

"Çabuk olun.... Donatımlar tamamlanacak.. Sıraya!.."

Sırt çantalarını ve silahlarını alıp ağır ağır sıraya dizildiler. Teğmenler oradan oraya koşup sıraları düzenlemeye çalışıyorlar, katı trençkotlarının kemerlerini sıkıyorlardı. "Rahat" komutu ile erler silahlarına dayanıp üzerine büyük bir örtü serilmiş olan üç ayaklı yeşil renkli bir su deposuna baktılar. Ayak sesleri kesilince uzaklardan bir gürültü geldiğini farkettiler, sanki biri teneke bir levhayı sallıyormuş gibi. Gökyüzü kızıl kırmızı ve sarı noktacıklarla doluydu ve hepsinin üzerinde batan güneşin kızıllığı vardı.

Yürüyüş komutu verildi. Üzerinde yürüdükleri çukurlar öylesine derindi ki, çoğu zaman kenarlarından dolaşmak için sıraları bozmak zorunda kalıyorlardı. Bir yanda küçük bir çam koruluğunda ağır kamyonlar ve cephane sandıkları vardı. Bir sahra mutfağının çevresine siperlikli şapkalı kamyon sürücüleri toplanmışlardı. Yürüyüş kolu korunun berisinde damları olmayan bir takım taştan evlerin ardındaki tarlaya girip durdu. Çimenler zümrüt yeşiliydi, ağaçlar ve uzaktaki tepeler de mavinin tüm renklerini almışlardı. Tarlanın üzerinde soluk mavi bir sis bulutu uzanıyordu. Çimenlerin orasında burasında küçük küçük kesintiler vardı sanki garip bir hayvan oradan geçmiş gibi. Hepsi eğilmişler bunları seyrediyorlardı.

Üsteğmen küçük çadırların kurulması komutunu verdikten sonra "Işık yakmak yasak," dedi. "Burada düşmanın gözü önündeyiz.Bir kibrit alevi bile bütün birliği ortadan kaldırabilir

Çadırları kuran askerler soğuk tayınlarını, gruplar halinde toplanmış, giderek bastıran sis altında yiyorlardı. Her yandan homurtular yükseliyordu.

"Biraz daha yatmazsak kemiklerimiz donacak be Chris," dedi Andrews.

Nöbetçiler işgüzar adımlarla aşağı yukarı yürüyorlar arada sırada kuşkulu bakışlarla kamyon sürücülerinin bulundukları küçük koruluğa

bakıyorlardı.

Chrisfield ile Andrews küçük çadırlarına girdiler, birbirlerine iyice sokulup battaniyelerini örttüler. İlk başlarda çok sert ve soğuk geldi yer kendilerine, huzursuzca kıpırdanıp durdular, ama sonra vucütlarının sıcaklığı ince battaniyelerini doldurunca kasları gevşemeye başladı. İlk uyuyan Andrews oldu. Chrisfield uzun bir süre onun derin soluklarını dinleri. Kaşları çatılmıştı. Dijon'da trenin yanından geçen o adamı anımsamıştı. Anderson adındaki o herifi en son eğitim kampında görmüştü. O zaman onbaşıydı. Onun onbaşılığa yükseltildiği günü de anımsıyordu. Bundan bir süre önce Chrisfield yatakhanede herife bıçak çekmişti. Biri kolunu tutmuş, Anderson'un yüzü sararmış ve çekip gitmişti. O günden sonra bir daha konuşmamıştı Chrisfield, şimdi bile adamın burnunun üstünde kavuşan kaşlarını, hep tıraşı uzamış olduğu için kapkara görünen çenesini hatırlıyordu. Sonunda zihnindeki gerginlik hafifledi. Bir an için kadınları, tren geçerken gördüğü sarı saçlı kızı düşündü. Sonra birden uyku bütün ağırlığıyla bastırdı üstüne, herşey yumuşak bir karanlığa büründü, bir yanındaki soğukluk ve diğer yanındaki arkadaşının vücudundan yayılan sıcaklıktan başka bir şey hissetmez oldu.

Gece yarısı uyandı ve sürünerek çıktı çadırdan. Andrews da ardından geldi. Dişleri takırdıyordu. Bacaklarını uzatıp gerindiler. Hava iyice soğuktu ama sis kalkmıştı şimdi. Yıldızlar parıldıyordu. İşemek için çadırlardan uzaklaştılar biraz.

Sürü halinde toplanmış hayvanlardanmış gibi yükselen hafif bir soluma ve sürtüşme sesi geliyordu uyuyan alaydan. Bir yerlerde küçük bir çay gürüldüyerek akıyordu. İyice kulak vermelerine karşın top seslerini duyamadılar. Yanyana durmuş yıldızlara bakıyorlardı.

"Şu yıldız, Orion," dedi Andrews.

"Ne?"

"Şu küme yıldıziara Orion derler Bak şurada işte. Elinde ok ve yay tutan bir insana benzediği söylenir, ama ben onu hep gökyüzünde ata biner gibi binmiş bir adam olarak görürüm.."

"Amma da çok yıldız var bu gece, değil mi?"

Karanlık tepelerin ardında bir parıltı yayılıp kayboldu, demirci ocağı gibi

"Cephe oralarda olmalı," dedi Andrews, ürpererek.

"Yarın öğreneceğiz herhalde."

"Evet yarın gece cephe hakkında daha çok bilgimiz olacak.

Bir süre hiç konuşmadan çayın gürültülü akışını dinlediler.

"Ne kadar sessiz ortalık, değil mi? Cephe burası olamaz. Kokuyu duyuyor musun?"

"Ne kokusu bu?"

"Bir elma ağacı çiçek açmış olmalı... Haydi gel battaniyelerimiz soğumadan yatalım."

Andrews hâlâ Orion dediği yıldız kümesine bakıyordu

Chrisfield arkadaşını kolundan tutup çekti. Sürünerek çadırlarına girdiler, birbirlerine sokuldular; az sonra yorgunluğun verdiği uykunun altında eziliyorlardı.

★ ★ ★

Chrisfield önünde, göz alabildiğine, hepsi de yürüyüşün hızlı temposuyla yukarı aşağı sallanan kasketli başlar ve sırt çantaları görüyordu. Yağan hafif yağmur, yüzünden akan terlere karışmıştı. Yürüyüş kolu yoğun trafiğin iyice bozduğu dümdüz bir yol boyunca yürüyordu uzun bir süredir. Öbek öbek sarı çiçeklerin noktaladığı tarlalar ve çitler şimdi yerlerini iki yanına kavakların sıralandığı bir yola bırakmışlardı. Ağaçların hafifçe ıslak gövdeleri, sert yeşil dalları, Chrisfield'in kulağında uğuldayan ayak sesleri ve sırtlarında sallandıkça şakırdayan gereçlerin gürültüsü kadar sonsuz geliyordu.

"Cepheye mi gidiyoruz yahu?"

"Ne bileyim ben be!"

"Cephe buradan kilometrelerce ötede."

Konuşmalar da solumaları gibi kesik kesikti.

Karşıdan gelen bir kamyon konvoyuna yol vermek için yürüyüş kolu yolun kenarına indi. Kamyonlar geçtikçe Chrisfield üzerine çamur yağdığını hissediyordu. Islak elinin tersiyle yüzündeki çamuru silmek istedi, ancak kum taneleri yağmurun hassaslaştırdığı derisini acıtıyordu. Hafif bir sesle uzun uzun sövdü. Tüfeği demir bir putrel kadar ağır geliyordu.

Ahşap evlerden oluşan bir köye girdiler. Açık kapılardan yeni temiz, kırmızı taşlı ve içlerinde bakır kapkacağın parıldadığı rahat mutfaklar görünüyordu. Evlerinin bazılarının önlerindeki bahçeler sonbahar safranlarla doluydu, çitler yağmur altında koyu yeşil parıldıyorlardı. Dört köşe sarı kaldırım taşlarından yapılmış küçük alandan, kapısı kemerli kurşuni kilisenin, üzerlerinde adları yazılı kahvelerin önünden geçtiler. Kadın erkek pencerelere, kapılara birikmiş kendilerine bakıyorlardı. Yürüyüş kolu gözle görülebilecek kadar azalttı hızını ama yine yürümeye devam etti. Evlerin arası giderek uzadığı ve sayıları azaldığı zaman askerlerin mola verme umutları da artık iyice suya düşmüştü. Asfalt yolda düzensiz ayakların sesleri kulaklarını sağır ediyordu. Sanki sırtlarındaki yükün tüm ağırlığını ayakları çekiyormuşçasına, kurşun gibi ağırlaşmıştı artık bacakları. Nasır tutan omuzlar, sürekli terleme yüzünden acımaya başlamıştı. Başlar öne sarkmıştı şimdi. Herkesin

bakışı önündekinin ayağının topuğundaydı. Hiç durmadan yükselen ve alçalan topuğunda. Yürüme, her biri için kendi sırtındaki yükle kişisel bir savaşım olmuştu artık. Sırtlarındaki yükler sanki canlanmış, kötü ve güçlü bir nesne olmuş, kendilerini yıkmaya çalışıyordu.

Yağmur dinince gökyüzü biraz açılır gibi oldu, güneşi saklayan bulutlar hafifliyormuşçasına soluk bir sarı ışık belirdi.

Yürüyüş kolu yolun kenarına sıralanan bir dizi çiftlik ve anbar binası önünde durmuştu. Askerler yol kenarına yayılmışlar, parlak yeşil çimenleri üniformalarının çamuruyla örtüyorlardı.

Chrisfield yolun yanındaki tarlaya uzanmış, ateş kesilen yüzünü ıslak otlara gömmüştü. Kanı kulaklarında zonkluyor gibiydi. Kolları ve bacakları, bir daha sanki hiç oynatmayacakmış gibi yapışmıştı toprağa. Gözlerini kapattı. Giderek soğuk bir ürperti yayıldı vücuduna. Kalkıp kollarını sırt çantasının kayışlarından kurtardı. Biri bir sigara uzatıyordu, hafif sert ve tatlı bir koku duydu.

Andrews yanında, başını sırt çantasına dayamış yatıyor, arkadaşına sigara uzatıyordu. Çamurlu yüzünün alev alevyanan kızıllığında bir garip görünüyordu gözleri.

Chrisfield sigarayı aldı, cebinde kibritini araştırdı.

"Ağzıma sıçıldı," dedi Andrews.

Chrisfield homurdandı. Açlıkla çekti sigaranın dumanını içine

Bir düdük sesi duyuldu.

Ağır ağır doğrulup, sırt çantalarının ağırlığı altında kamburlaşarak sıraya dizildiler.

Bölükler ayrı ayrı yönlere dağıldılar.

Chrisfield üsteğmenin çavuşla konuşmasına kulak misafiri olmuştu:

"Eşeklik de bu kadar olur yani! Neden ilk başta yollamadılar bizi buraya?"

"Demek cepheye gitmiyoruz?" diye sordu çavuş.

"Ne cephesi, Allahını seversen!" Üsteğmen jokeyi andıran kısa boylu, kırmızı yüzlü bir adamdı. Şimdi öfkelenince yüzü morarmış olmuştu.

"Bizi buraya yerleştirecekler herhalde," dedi birisi.

"Buraya yerleşiyoruz," demeye başladı neferi.

Uzun bir süre, sırt çantaları omuzlarını çürütecek beklediler orada.

Sonunda çavuş seslendi:

"Pekâlâ, haydi şimdi eşyalarınızı yukarı götürün bakalım!" Birbirlerinin ayaklarına basarak yukarı karanlık bir samanlığa çıktılar. Aşağıdaki ahırdan gelen gübre kokusu genizlerini yakıyordu. Köşede bucakta az bir şey saman vardı. İlk gelenler battaniyelerini bunların üstüne yaydılar.

Chrisfield ile Andrews damdan kiremitlerin kırılıp döküldüğü bir

köşeye yerleşmişlerdi. Burada aşağı bakınca avluyu, benekli ve beyaz tavukların koşuşmalarını görebiliyorlardı. Evin önünde duran orta yaşlı bir kadın, her kapının yanındaki samanlığa ağır ağır dolan bu hâki üniformalı asker sıralarına kuşkuyla bakıyordu.

Elinde küçük bir kırmızı kaplı kitap olan bir subay kadına yaklaştı. Güçlükle konuştular bir süre. Subay kıpkırmızı kesilmişti. Andrews başını geriye atarak, tepine tepine gülmeye başladı. Chrisfield de nedenini bilmeden katıldı ona. Başlarının üstünde kumrukların ayak seslerini ve bir horozun hiç durmadan ötüşünü duyuyorlardı.

Avludan sahra mutfağında kaynayan kazanın yağlı kokuları geliyordu.

"Umarım ki iyi bir şey çıkarırlar," dedi Chrisfield. "Açlıktan ölüyorum."

"Ben de."

"Hey Andy, sen az da olsa onların dilini biliyorsun, değil mi?"

Andrews hafifçe salladı başını.

"O kadından bir iki yumurta falan alabiliriz belki. Yemekten sonra gider bir sorar mısın?"

"Olur."

Samanlara uzanıp gözlerini kapattılar. Yedikleri yağmurdan hâlâ yanakları yanıyordu. Ortalık çok sessizdi, herkes uzanmış alçak sesle konuşuyordu. Dışarıda yine sağanak başlamış kiremitlere vuruyordu. Chrisfield, ıslak postalları buz gibi ayaklarını sıktığı ve dizleri ıslak ve soğuk olduğu halde yaşamı boyunca bu kadar rahat olduğunu hiç anımsamıyordu. Yağmurun ve çevresindeki alçak sesle konuşmaların verdiği uyuşuklukla daldı.

Indiana'da evinde olduğunu gördü düşünde. Ama mutfakta ocak başında yemek pişiren annesi değil de çiftliğin kapısında duran Fransız kadınıydı. Yanında da elinde kırmızı kaplı kitabıyla üsteğmen vardı. Kırık bir tabaktan reçelle mısır ekmeği yiyordu. Taze ve kıtır kıtır ekmeğin üzerindeki tereyağ dilinde buz gibi ve tatlı bir lezzet bırakıyordu. Birden yemeyi bırakıp olanca gücüyle sövmeye başladı: "Uian ben şimdi senin..." diye başladı ama sonunu getiremedi. "Uian ben şimdi senin..." diye başladı yine. Üsteğmen burnu üstünde kavuşan kaşlarını oynatarak kendisine doğru yürüdü. Çavuş Anderson'du bu. Chris bıçağını çekip herifin üzerine saldırdı, ama bıçağını sapladığı dostu Andy'ydi. Sıcak gözyaşları dökerek Andy'nin cesedine sarıldı... Uyandı sonra. Karanlık samanlıkta yemek tasları şakırdıyordu. Aşağı inmeye başlamışlardı bile.

* * *

Chrisfield ile Andrews bir tepenin yamacında beyaz çiçeklerle kaplı bir çimenlikte dolaşıyorlardı. Aşağıda vadide çiftlikerin kırmızı damları

ve uzun kamyon konvoylarının böcekler gibi sürünerek gittikleri beyaz yol şeridi görülüyordu. Güneş vadinin öte yanındaki alçak tepelerin ardında az önce batmıştı. Derin derin içlerine çektiler çiçeklerin kokularını.

"İyi ki o kalabalıktan kurtulduk," diyordu Andrews.

Chrisfield ayaklarını sürüyerek, konuşmadan yürüyordu. Kurşundan bir ağırlık bacaklarını sıcak ve ezici bir örtü gibi örtmüştü, yürümek hatta konuşmak bile güç geliyordu. Ama bu örtünün altında kasları yine gergindi, kavgaya girişeceği ya da bir kızla sevişeceği zamanlarda olduğu gibi.

"Neden sanki bizi götürmüyorlar?" dedi birdenbire.

"Evet öyle. Ne olursa olsun bundan iyidir. Bekle... bekle... bekle... yeter artık be!"

Başları üstünde uçan tarla kuşlarının cıvıltılarını, ayaklarının çimenler arasında çıkardığı hışırtıyı, Chrisfield'in cebindeki bozuk paraların şıngırtısını ve uzaklarda bir uçağın motorunun düzensiz gürültüsünü dinleyerek yürüdüler. Andrews arada sırada eğilip bir iki beyaz çiçek kopartıyordu.

Uçak birden yaklaştı ve tarlanın üzerine daldı, gürültüsü diğer bütün sesleri bastırmıştı. Pilot ile gözlemciyi gördüler uçak yeniden yükselip gökyüzündeki kızıl bulutlar arasında kaybolmadan önce. Gözlemci el sallamıştı kendilerine. Giderek kararan çayırda durup göğe baktılar.

"Onların yerinde olmak isterdim," dedi Chrisfield.

"Sahi mi?"

"Bu ağzına sıçtığımın piyadesinden kurtulmak için her şeye razıyım. İnsana zenciymiş gibi davranıyorlar burada."

"Doğru, adam olan oturmaz burada."

"Cepheye gönderip savaşmamıza izin verseler bari... Bütün gün eğitim, el bombası eğitimi, yürüyüş eğitimi, süngü eğitimi, yürüyüş eğitimi... yeter artık be! İnsanı zorla deli edecek bunlar!"

"Bunları konuşmanın anlamı var mı, Chris? Olduğumuzdan daha fazla alçalamayız, değil mi?" Andrews güldü.

"Bak işte uçak orada."

"Nerede?"

"Şu ağaçların arkasına iniyor."

"Uçak alanı orada demek ki.

"Onların heyecanlı bir yaşantıları vardır garanti. Ben eğitim kampındayken havacı yapmaları için dilekçe vermiştim ama yanıt bile gelmedi. Havacı olabilseydim şimdi bu domuz ahırında boktan da aşağı olmazdım.

Güneşin battığı yerdeki soluk turuncu renge özlemle bakan Andrews, "Bu akşam bu tepe de şahane, dedi. "Haydi gel aşağı inip bir şişe şarap

alalım.

"İşte şimdi adam gibi bir çift laf ettin, arkadaşım. O kız orada mı acaba, ha?"

"Antoinette mi?"

"Evet... Bir gece onu sabaha kadar alakoyabilsem..."

Tepenin altındaki köye doğru ilerlerken adımları daha bir canlanmıştı. Öte yanda çalılıkların gölgesi iyice karanlıktı. Tepelerinde kızıl bulutlar soluk sarı bir ışıkla yıkanıyor, hava kararıyordu. Taze yaprakların arasında kuşlar ötüyordu.

Andrews elini Chrisfield'in omuzuna koydu.

"Acele etmeyelim. Buradan erken çıkmamız doğru olmaz."

"Yok be sen de! Yemek yiyecek zaman bulamayacağız. Saat epey geç olmuştur herhalde."

Yine hızlandılar ve az sonra köyün pancurları sıkı sıkı örtülü evlerini gördüler.

Yolun ortasında duran bir inzibat eri elindeki copu gevşek hareketlerle sallıyordu. Gözleri, arasından hafif sarı bir ışık sızan bir evin ikinci katındaki kapalı pancurlarındaydı. Islık çalacakmış gibi dudaklarını büzmüştü. Kararsızca ileri geri sallanıyordu. İnzibatın önündeki evin yeşil kapısından ansızın bir subay çıktı. İnzibat eri topuklarını vurarak subayı selâmladı. Subay elini hafifçe şapkasına değdirdi. Ağzındaki puroyu bir an için çıkardı. Subayın ayak sesleri uzaklaşınca er yine eski gevşek haline döndü.

Chrisfield ile Andrews öteki taraftan geçmişler ve pencereleri kalın tahta kepenklerle örtülü harap bir evin küçük kapısından içeri dalmışlardı.

"Bu orospu çocuklarının çoğu cephede değildirler bana sorarsan," dedi Chris.

"Sanki bizimkilerin çoğu cephede mi?" diye güldü Andrews. Kapıyı arkasından kapattı. Bir zamanlar bir çiftliğin salonu olan bir odadaydılar. Bir iki kristal parçalı avize ve şöminenin üstünde duran bir cam fanusun içindeki portakal çiçekleri bunu belirtiyordu. Mobilyalar çıkarılmış. İçeri dört büyük meşe masa yerleştirilmişti. Masalardan birinin başında üç Amerikalı, diğerinde ise, önündeki şarap kadehine dalgın dalgın bakan genç ve esmer bir Fransız askeri oturuyorlardı.

Omuzlarının ve göğüslerinin güçlü yuvarlaklıklarını iyice ortaya çıkaran solmuş bir mor giysi içinde bir kız süzülerek girdi içeri. Elleri lacivert önlüğünün ceplerindeydi. Kolları güneşten yanmış, bronzlaşmıştı. Koyu sarı saçlarının örttüğü yüzü de öyle. İki askeri görünce ince dudaklarını aralayıp çirkin dişlerini göstererek gülümsedi.

"*Ça va bien*, Antoinette?" diye sordu Andrews.

Evet," dedi kız. Adamların omuzları üzerinden küçük odanın ucunda

oturan Fransız askerine baktı.

"Bir şişe kırmızı şarap, çabuk," dedi Chrisfield.

Öteki masadakilerden biri, "Bu akşam o kadar acele etmezsen de olur," diye atıldı.

"Neden?"

"Yoklama yok. Onbaşı söyledi bana. Çavuş kafayı çekmeye gitmiş. Üsteğmen de yokmuş."

"Bu gece istediğimiz saate kadar kalabiliriz," dedi bir diğeri.

"Köyde yeni bir inzibat var," dedi Chrisfield. "Az önce gördüm... Sen de gördün mü, Andy?"

Andrews başını salladı. Gölgede oturan ve kirpikleri gözlerini örten Fransız askerine bakıyordu. Yanaklarının esmerliği üzerine bir kızıllık yayılmıştı.

"Şu şarap da amma çabuk bitiyor be!" dedi Chrisfield. "Hey Antoinette... konyak var mı?"

"Ben biraz daha şarap içeceğim," dedi Andrews.

"Canın ne isterse onu iç, dostum. Ben şöyle içimi ısıtacak bir şey istiyorum."

Antoinette getirdiği konyak şişesiyle iki küçük kadehi masanın üzerine bıraktıktan sonra boş bir iskemleye oturup kırmızı ellerini kucağında kavuşturdu. Bir Chrisfield'e bir Fransız'a bakıyordu.

Chrisfield hafifçe dönüp Fransız'a baktı. Bir an adamın elâ gözleri ile karşılaştı.

Andrews duvara yaslanmış, koyu renkli şarabını içiyordu. Gözleri avizeye dalmıştı. Teneke aynalı ucuz gaz lambası karşı duvarın dökülen sıvaları üstüne gölgesini düşürmüştü.

Chrisfield arkadaşını dürtükledi.

"Hey, uyan Andy!"

"Olmaz," dedi Andy gülümseyerek.

"Biraz daha konyak iç."

Chrisfield titreyen elleriyle iki kadehi doldurdu yine. Gözleri Antoinette'deydi. Soluk mor bluzunun üstten üç düğmesi açıktı, esmer teni ve beyaz iç çamaşırı görünüyordu.

"Hey Andy," diye arkadaşının kulağına eğildi, "benim için ona birşeyler söylesene, ne olur? O körolası Fransız'a el sürdürtmem ona. Namussuzum el sürdürtmem. Birşeyler söyle ona benim için, ne olur."

Andrews güldü.

"Antoinette, *J'ai un ami...*" dedi kirli elini Chris'ten yana uzatarak.

Antoinette çirkin dişlerini gösterdi yine.

"Joli garçon" dedi Andrews. "İyi çocuktur."

Antoinette'in yüzü yine ifadesizleşti, güzelleşti. Chrisfield elinde boş kadehiyle arkasına yaslanmış hayranlıkla bakıyordu arkadaşına.

"Antoinette, mon ami... vous, ... vous admire," dedi Andrews.

Bir kadın kapıdan içeri başını uzattı. On yıl sonraki Antoinette'ti bu, yalnız altın rengi olan teni buruşmuş ve sarkmıştı.

"Gel,"dedi kadın tiz bir sesle.

Antoinette kalktı, yanından geçerken Chrisfield'in bacağına sürtündü ve çıkıp gitti. Fransız da yerinden kalktı. odadakileri selâmladı, çıktı.

Chrisfield yerinden fırladı. Oda, çevresinde dönen bembeyaz bir kutuydu sanki.

"Kurbağa da peşinden gitti!" diye bağırdı.

"Öyle bir şey yok oğlum Chris," diye öteki masadan biri seslendi. "Otur oturduğun yerde, senin üzerine bahse girdik."

"Otur da iç, Chris," dedi Andy. "Ben daha yeni yeni başladım içmeye." Arkadaşını çekip iskemlesine oturttu. Chrisfield yeniden kalkmaya davrandı. Andrews koluna asıldı, ikisi birden yerin kırmızı taştan döşemesine düştüler.

"Ev basıldı!" diye bağırdı biri.

Chrisfield iri ve kıpkırmızı yüzünde yayılan bir sırıtmayla başucunda duran Judkins'i gördü başını kaldırınca. Ayağa kalktı ve somurtarak yerine oturdu. Andrews yine yüzünde hiçbir ifade olmadan karşısında oturuyordu.

Masalar iyice dolmuştu şimdi. Biri monoton bir sesle bir şarkıya başlamıştı.

Meşe ve çınar ve salkım söğüt
Yemyeşildir vatanımın çimenleri...

"Yaşasın İndiana!" diye bağırdı Chris. "Benim bildiğim tek vatan orasıdır."Birden Andy'ye evinden, Temmuz güneşi altında parıldayan ve hışırdayan geniş mısır tarlalarından, yüzmeğe gittiği çevresi kırmızı killi ırmaktan sözedebileceğini farketti. Hepsi gözlerinin önündeydi şimdi, silonun o şarabımsı kokusunu duyuyor, ağızlarının kenarları çiğnedikleri otların yeşiliyle boyanmış sığırları, buğday harmanlanırken kalkan sarı toz bulutlarını görüyor, bütün gün yakıcı güneş altında kaldırdığı saman yığını üzerine uzandığı zaman esen hafif akşam rüzgârını yine boğazında ve boynunda hissediyordu.

"İndiana Tanrı'nın vatanıdır, değil mi Andy?"

"Onun o kadar vatanı vardır ki, " diye mırıldandı Andrews.

"Bizim oralarda çevresi onbeş santim olan dolu yağdığını bilirim. Kendi gözlerimle gördüm, yemin ederim ki gördüm diyorum sana."

"Top ateşi gibi olmalı desene."

"Bizim oralarda fırtınaların. kasırgaların yaptığı hasarı top falan yapamaz oğlum!" diye bağırdı Chris.

"Bizim göreceğimiz top ateşi yalnızca elbombası eğitimi olacak galiba."

"Hiç kaygılanma dostum," diye öteki masadan biri seslendi. "Yeteri kadar göreceksin. Bu savaş öyle uzun sürecek ki..."

"Ah Andy, o Almanlarla bu gece bir kapışsaydık, ah canım nasıl istiyor bilemezsin.."

Chris,kaslarının şiddetle gerildiğini hissediyordu.Yarı kapalı gözleriyle odadakilere bakınca onları çarpıtılmış beyaz ışıklar ve kızıl gölgeler olarak gördü. Ortalarına bir elbombası fırlattığını düşündü. O sırada burnu üstünde kavuşan kaşları, yeni tıraş olmuş mavimtrak çenesiyle Anderson'un iri beyaz yüzünü görür gibi oldu.

"O Andy eşşoğlusu nerede, gidip canına okuyacağım," dedi.

Andrews arkadaşının neler hissettiğini anlamıştı.

"Otur da iç Chris," dedi. "Bu gece Saba Melikesi ile yatacağını unutma."

"Ben şimdi onların topunun birden..." Chris'in sesi kesildi sövüp dururken.

Meşe ve çınar ve salkım söğüt
Yemyeşildir vatanımın çimenleri

diye biri şarkı okuyordu.

Chrisfield masanın yanında sırtı kendisine dönük bir kadının şişeleri topladığını farketti. Andy hesabı ödüyordu.

"Antoinette," dedi. Kalkıp kızın boynuna sarıldı. Kız bir dirsek hareketiyle Chris'i iskemlesine oturttu. Dönüp baktı. Chris karşısında Antoinette'nin ablasının solgun yüzünü, düşük göğüslerini gördü. Kız şaşkın şaşkın bakıyordu kendisine. Chris sarhoşça sırıttı. Kadın odadan çıkarken başıyla arkasından gelmesi için işaret etti. Chris kalktı, Andrews'u kolundan çekerek sallana sallana yürüdü.

İç odada kadınların yattığı önü perdeli büyük bir yatak vardı. Bir de yemeklerini pişirdikleri ocak. Masanın üstündeki gözlerini parıldatan tek mumun bulunduğu köşe dışında oda karanlıktı. Ötede ancak gölgeler ve kırmızı örtülü, perdeli yatak vardı.

Odanın karanlığından bir yerden Fransız askeri birşeyler söyledi.

Avions boches.. şşşttt!"

Seslerini çıkarmadılar.

Başlarının üzerinde uçak motorlarının homurtusu duyuluyordu. Bir pencere camına çarpan bir sineğin yükselip alçalan vızıltısı gibi.

Birbirlerine baktılar Antoinette, yüzü yine ifadesiz, yatağa yaslanmıştı. Gür saçları altın dalgalar halinde omuzlarına dökülüyordu. Yaşlıca kadın kıkır kıkır gülüyordu.

"Gel bakalım ne yapıyorlar," dedi Andrews.

Hep birlikte karanlık köy sokağına çıktılar.

"Kadınların canı cehenneme, Chris!" diye bağırdı Andrews kolkola giderlerken. "Savaş bu!"

"Savaş elbette... Ben şimdi o...." Chrisfield, arkadaşının elini ağzı üzerinde hissetti. Yolun kenarına itilirken ses çıkarmadı.

Karanlıktan bir subayın sesi duyuluyordu:

"O askerleri buraya getirin."

"Başüstüne, efendim," dedi başka bir ses.

Kendilerine doğru gelen ayak sesleri vardı şimdi. Andrews arkadaşını bir evin yan duvarından geriye doğru iteliyordu. İkisi birden bir gübre çukuruna düştüler.

Andrews kolunu Chrisfield'in göğsüne bastırarak, "Allahını seversen sesini çıkarma," dedi, Yoğun bir tezek kokusu çarptı burunlarına.

Ayak seslerinin yaklaştığını, kararsızca bir iki adım attığını, sonra geldikleri yönde uzaklaştığını duydular. Başları üzerindeki motor homurtuları giderek artıyordu.

"Ne oldu?" diye subay sordu.

"Bulamadım efendim."

"Saçmalama. Sarhoştu onlar."

Chrisfield kıs kıs gülmeye başladı. Kahkahayla gülmek istiyordu.

En yakındaki uçağın homurtusu kesilmiş, gece ölümcül bir sessizliğe bürünmüştü.

Andrews ayağa fırladı.

Hava bir çığlık ve ardından bir patlamayla yarıldı. İçinde yattıkları çukurun yanındaki duvarın kızıl bir ışıkla aydınlandığını gördüler.

Chrisfield alevler içinde bir yıkıntı görmeyi umarak kalktı. Köy sokağı yine eskisi gibiydi. Ay gökyüzünü hafifçe aydınlatıyordu. Karşılarındaki evin bir penceresinde sarı bir ışık vardı. Ve bir subay üniforması ile şapkasının mavi gölgesi.

Pencerenin altında birkaç kişi toplanmıştı.

Penceredeki adam otoriter bir sesle," Neydi o?" diye seslendi.

"Alman uçağı bir bomba attı Binbaşım," diye biri soluğu kesilmişcesine cevap verdi.

Bu arada bir ses de, "Ne bok yemeye kapatmıyor o pencereyi?" diye söylenip duruyordu. Hedef belirtiyor düşmana hedef belirtiyor...

"Hasar var mı?"

Sessizlikte, motorların homurtusu dev sivrisineklerin vızıldamasını andırıyordu.

"Başkaları da geliyor galiba, dedi Binbaşı.

"Evet efendim, çok uçak geliyor efendim."

"Üsteğmenim, Allah aşkına şuna pencereyi kapatmasını söyleyin,

dedi biri.

"Nasıl söyleyeyim be! Sen kendin söylesene."

"Ölüp gideceğiz boş yere be!"

"Sığınak ve siper yok," diye binbaşı pencereden seslendi. "Karargâhın suçu bu."

"Mahzen var ya."

"Doğru," dedi binbaşı.

Arka arkaya üç homurtu ortalığı kızıl bir ışığa boğdu. Sokak birden sığınacak bir yer arayan köylülerle doldu.

"Hey Andy, bölükte yoklama yapabilirler," dedi Chrisfield.

"Kestirmeden gidelim hemen."

Dikkatle çıktılar gübre çukurundan. Chrisfield titremekte olduğunu farkedince iyice şaşırmıştı. Elleri buz gibiydi. Dişlerinin çatırdamasını güçlükle önleyebiliyordu.

"Bir hafta bok kokacağız şimdi," diye söylendi, Andrews.

"Gidelim bu kahrolası köyden, haydi," dedi Chrisfield.

Bir meyve bahçesinden geçtiler, çiti atlayıp tepeyi tırmanmaya başladılar.

Anayolun berisinde uçaksavar topu ateşe başlamıştı, gökyüzü patlayan şarapnellerle ışıl ışıldı. Bir makineli tüfeğin 'tak tak tak' diye sesi duyuldu.

Chrisfield arkadaşının yanıbaşında yürüyordu. Arkalarında bombalar yağıyor, başlarının üstünde gökyüzü uçak homurtuları ve patlayan şarapnellerle dolu gibiydi. Kanlarındaki konyağın etkisi de bütün bütüne kaybolmamıştı daha. Yürürken birbirlerine çarpıyorlardı. Tepenin üstüne varınca dönüp geriye baktılar. Chrisfield damarlarında konyaktan daha güçlü bir sevincin dolaştığını hissetti. Bilinçsizce kolunu arkadaşının omuzuna attı. Çevrelerinde dönüp duran dünyanın tek canlılarıydılar sanki.

Vadide bir ev yanıyordu. Dört bir yandan uçaksavar toplarının gümbürtüleri duyuluyor, başları üzerinde de motorların umursamaz homurtuları sürüp gidiyordu.

Birden Chrisfield kahkahalarla gülmeye başladı.

"Uian Andy," dedi. "Ne zaman senle birlikte çıksam cümbüş oluyor be!"

Dönüp aceleyle birliklerinin bulunduğu öteki yamaçtaki çiftliklere doğru yürüdüler.

2

Göz alabildiğince gri gövdelerinin bir yüzleri parlak yeşil yosunla

kaplı huş ağaçları uzanıyordu önünde. Geçen yılın dökülmüş yaprakları her adımda insanı çıldırtacak kadar hışırtı çıkarıyorlardı. Gözleriyle ağaç gövdeleri arasında yürüyen diğer hâki giyimli gölgeleri izliyordu. Başı üstünde açık ve koyu yeşil yapraklar arasından arasıra, çevresinde dolaşan gri renkli ağaç gövdelerinden daha gri gökyüzü görünmekteydi. Önündeki hışırtılar ansızın kesiliyor. Hâki gölgeler kımıldamıyorlardı. Sonra, kulaklarında uğuldayan kanın gürültüsünü bastıran bataryaların uzaktan gelen ateş seslerini duyuyor, koruluk, ağaçların üzerinden kilometrelerce öteye atılan ağır bir merminin geçişiyle dolu yağıyormuş gibi çınlıyordu.

Chrisfield ter içindeydi, ama ne kolunu ne bacağını hissedebiliyordu artık. Bütün duyuları gözlerinde ve kulaklarında ve silâhının bilincinde olmasında toplanmıştı. Kimi zaman kendini hareket eden gri bir gölgeye nişan alıp ateş eder gibi düşünüyordu. Tetiğe basmak için parmağı karıncalanıyordu. Çok dikkatle nişan alacağım, diyordu kendi kendine. Gri bir ağaç gövdesinin ardından gri bir rengin fırladığını, silahının keskin patlamasını ve gri rengin geçen yılın yaprakları üzerinde yuvarlandığını görür gibi oluyordu.

Başına çarpan bir dal miğferini yere savurdu. Miğfer yuvarlandı hafif bir madensi sesle bir ağaç köküne çarptı.

Chrisfield birden kalbini sıkan bir korkuyla körleşmiştl. Kalbi göğsünde çırpınıyor gibiydi. Eğilip miğferi alamadan bir an felç olmuşçasına kaldı olduğu yerde. Ağzında kanlı bir tat hissetti.

"Ben bunu onlara ödetirim," diye söylendi kasılı dişleri ardından.

Miğferi alırken parmakları hâlâ titriyordu. Başına dikkatle geçirip çenesinin altında sıkıca bağladı bağlarını.

Korkunç bir öfkeye kapılmıştı.

İlerdeki hâki gölgeler yeniden hareket ettiler. Birşeyler görebilme umuduyla sağına soluna bakarak o da yürüdü. Ne yana baksa bir yanları yeşil renkli gümüşsü huş ağaçlarını görüyordu. Her adımda geçen yılın kuru yaprakları ayakları altında insanı çıldırtırcasına büyük bir gürültüyle eziliyorlardı.

Hareket eden ağaç gövdeleri arasında, hemen hemen göze çarpmayacak bir yerde bir kütük yatıyordu. Kütük değildi bu, gri yeşil bir bez yığınıydı. Chrisfield hiçbir şey düşünmeden o yana yürüdü. Huş ağaçlarının gümüş renkli gövdeleri çevresinde dolanıyorlardı.

Ağaçlar altında yatan şey bir Alman'dı.

Chrisfield damarlarında öfkeyle akan kandan coşkuncasına bir mutluluk duyuyordu.

Alman'ın kaputunun sırtındaki düğmeleri, kepindeki kırmızı şeridi görebiliyordu.

Alman'a bir tekme savurdu. Postalının derisinden ucunda parmaları

adamın kaburgalarına değmişti. Bütün gücüyle bir daha, bir daha vurdu. Alman yuvarlandı. Yüzü yoktu. Chrisfield içindeki nefretin birden boşaldığını hissetti. Yüzünün olması gereken yerde kızıl, sarı ve mor, süngerimsi bir şey vardı, yarısı da yuvarlanırken kuru yaprakların üzerinde kalmıştı. Parlak yeşil gövdeli iri sinekler çevresinde uçuşuyorlardı. Esmer ve çamurlu elinde bir tabanca vardı.

Chrisfield iliklerinin donduğunu hissetti: Alman kendisini öldürmüştü.

Keşif takımına yetişmek için soluksuzca koşmaya başladı. Sessiz huş ağaçları çevresinde dolanıyorlar, budaklı dallarını başının üstünde sallıyorlardı. Alman kendisini öldürmüştü. Bu nedenle yoktu yüzü.

Chrisfield diğerlerinin arkasında yerini aldı. Onbaşı kendisini bekliyordu.

"Bir şey görebildin mi?"

"Bir bok göremedim," dedi Chrisfield duyulmayacak kadar hafif bir sesle.

Onbaşı yürüyüş kolunun başına geçti.

Chrisfield yine yalnız kalmıştı. Ayakları altında kuru yapraklar insanı çıldırtırcasına hışırdıyorlardı.

3

Chrisfield'in gözleri, renksiz gökyüzüne maden gibi kazınmış duran ceviz ağaçlarının tepelerindeydi. Hazırol durumunda kaskatı durmasına rağmen, ağrıyan sol ayak bileği yıpranmış postalını delecekmiş gibi şişmişti. İki yanındaki adamları, onların da yanındakileri hissedebiliyordu. Hazırolda duran ve kendilerini bu dimdik felç durumundan kurtaracak birini bekleyen hâki üniformalı insanlar birbirlerinin yanısıra dünyayı çevreliyorlar gibi geldi kendisine. Bakışlarını alayın dizildiği alanın ayaklar altında ezilmiş çimenlerine çevirdi. Arkasında bir yerlerde bir subayın topuklarında şakırdayan mahmuz seslerini duyuyordu. Sonra yoldaki bir otomobilin motoru sustu, kendilerine yaklaşan ayak sesleri duyuldu ve bir grup subay, işgüzar adımlarla, sanki yaşamlarında başka hiç bir şey yapmazlarmış gibi, önlerinden geçip gittiler. Chrisfield hâki omuzlardaki kartalları, sonra bir yıldız, sonra iki yıldız gördü. İki yıldızın üzerinde kırmızı bir kulak ve bir tutam kır saç vardı; daha fazlasını göremeden general geçip gitti yanından. Bileği çok ağrıdığı için bir süre sövdü durdu Chrisfield. Siperlerde geçirdiği, yüzüstü kendini çamura attığı, gri çamurlar arasındaki gri lekelere ateş ettiği o haftalara karşılık ödülü buydu ha! Sırtında bir şey yürüyordu. Bir bit miydi yoksa hayâl mi ediyordu. Bir komut verilmişti. Düşünmeksizin rahat durumuna

geçti. Uzaktan bir adam uzun gri sıralara doğru yürüyordu. Ansızın çıkan rüzgâr ceviz ağaçlarının bulunduğu yerdeki kuru yaprakları savuruyordu. Ses rüzgârın uğultusunu bastırıyordu ama Chrisfield adamın ne söylediğini anlayamıyordu. Ağaçların arasından dolanan rüzgâr geldiği nakliye gemisinin ardında çalkalanan sular gibi uyumlu bir ses çıkarıyordu. Dallar parlak gökyüzüne karşı sallandıkça, sanki birşeyler süpürülüyormuş gibi altın noktacıklar ve yeşil gölgeler dansediyordu dallar arasında. Chrisfield'in aklına bir fikir geldi. Dallar giderek daha büyük dalgalar halinde sallansa ve süpürse süpürse de, sonunda toprağın üzerindeki her şeyi, bütün bu acıları, bitleri, üniformaları ve defne yapraklı, kartallı, tek yıldızlı, çift yıldızlı, üç yıldızlı subayları kaldırıp götürse... Kendini eski iş tulumu içinde, gömleğinin göğsü, sanki bir kız içine üflüyormuş gibi, rüzgârın okşayışına açık, sıcak İndiana güneşi altında bir saman yığını üzerinde yatarken görür gibi oldu. Bunu aklıma getirmem de çok garip, diye düşündü. Andy ile tanışmadan önce bunları hiç düşünmezdi. Ne oluyordu böyle kendisine bugünlerde.

Alay dörder kişilik sıralar halinde yürüyordu. Chrisfield'in bileği her adımda keskin ve sıcak bir acı yayıyordu vücuduna. Gömleği çok dardı, sırtından terler akıyordu. Çevresinde hep terli ve huzursuz yüzler vardı; yüksek yakalı yün gömlekler o sıcak öğleden sonrası insana deli gömleği gibi geliyordu. Chrisfield yumruklarını sıkmış öyle yürüyordu, biriyle dalaşmak, süngüsünü o bitmek tükenmek bilmeyen eğitimlerde olduğu gibi bir insana saplamak, çırılçıplak soyunmak, bağırtana kadar bir kızın bileklerini sıkmak istiyordu.

Bölüğü, damı yaşlı bir ineğin sırtı gibi ortasından sarkmış yıkık bir samanlığın önünde serbest bırakılmayı bekleyen başka bir bölüğün önünden geçiyordu. Önlerinde duran çavuş ellerini göğsünde kavuşturmuş eleştirici bakışlarla gözlüyordu geçen bölüğü. Beyaz bir yüzü ve burnunun üzerinde birleşen kaşları vardı. Chrisfield önünden geçerken adamın gözlerinin içine baktı, ancak Çavuş Anderson kendisini tanımamış gibiydi. Bir arkadaşı tarafından görmezlikten gelinmiş gibi öfkeli bir duyguya kapıldı Chrisfield.

Bölük az sonra yerleştikleri tahta bir barakanın önünde gömleklerini ve ceketlerini çıkarmakta olan bir grup askerin yanında durdu. Biri Andy'ye barakanın yıllarca önce Fransızlar tarafından yapılmış olduğunu söyledi.

Chrisfield'i şaka ile yumruklayan Judkins, "Hayrola, hâlâ İndiana'yı mı düşüyorsun?" diye sordu.

Chrisfield sert bir yumruk indirdi adamın yüzüne. Judkins bunu tam zamanında savuşturmuştu.

Şimdi Judkins'in yüzü kıpkırmızıydı. Yumruğunu sıkıp salladı o da.

"Ne oluyorsunuz be?" diye bağırdı biri.

Judkins, soluk soluğa, "Bana durup dururken vurmak istedi," dedi.

Aralarına başkaları girmişti.

"Bırakın şunun çenesini dağıtayım."

"Sus ulan sersem!" dedi Andy. Chrisfield'i kolundan tutup çekti. Askerlerden bir kısmı evin yıkıntıları arasında gölgede çimenlere uzanmışlardı. Yattıkları tahta barakaya bitişik bir tek sağlam duvarı kalmıştı evin.

Andrews ile Chrisfield ayaklarının altındaki toprağı tozutarak sessizce yürüdüler. Chrisfield topallıyordu. Yolun her iki yanında güneş altında altın altın parıldayan buğday başakları uzanıyordu. Olgun başakların yer yer açık sarıya boyadığı maviliğe dönüşen alçak tepeler vardı uzaklarda. Orada burada bir ağaçlık ya da kavaklardan bir dizi, alçak tepelerin düzlüğünü kırıyordu. Bir dönemeci aşınca tümenin görüntüsü geride kalmıştı. Şimdi papatyaların altın renkli yüreklerinde vızıldayan arıların sesleri duyuluyordu.

"Sen delisin Chris. Zavallı Judkle'ye neden vurdun öyle? Hem zaten dövüşseniz pestilini çıkarırdı. Senin iki katın herif!"

Chrisfield cevap vermeden yürümeye devam etti.

"Artık bunlardan bıktığını sanıyordum... Kimseye zarar vermek, canını acıtmak istemeyeceğini düşünüyordum. Sen kendin acıdan hoşlanmazsın, değil mi?" Andrews gözlerini yerden ayırmadan, kesik kesik konuşuyordu.

"Dün o kahrolası kamyondan düştüğümde ayağımı burktum."

"Viziteye çık... Chris be, ben bıktım bunlardan artık... Böyle sürüp gitmektense insanın kendini öldürmesi daha iyi diye düşünüyorum zaman zaman."

"Karalar basmaya başladı seni de, desene. Bana bak, Andy... haydi gel yüzmeye gidelim. Az aşağıda bir göl var."

"Cebimde de sabun var, biraz yıkanırız bari."

"Hızlı yürüme yahu... Andy, sen benden çok okumuşsun. Bir insanı böyle çılgına çevirten şey nedir... kimi zaman içime şeytan girmiş gibi oluyorum."

Andrews bir gelinciğin yumuşacık taç yapraklarını yüzüne sürtüyordu.

"Bunlardan birkaçını yesem bir etkisi olur mu acaba?"

"Ne etkisi?"

"Bir gelincik tarlasına yatarsan uyuyakalacağını söylerler. İstemez miydin, Chris? Düşün hele uyuyacaksın ve bir daha savaş bitince, yeniden bir insan olabileceğin zaman uyanacaksın?"

Andrews elindeki yeşil tohumu ısırdı. Süt gibi bir su aktı.

"Acı," dedi. "Haşhaş herhalde."

"O nedir?"

"İnsanı uyutan ve şahane düşler gösterten bir şey. Çin'de..."

"Düş ha!" diye Chrisfield arkadaşının sözünü kesti. "Dün akşam bir düş gördüm. Bringy Ormanı'nda keşifteyken kendini vurmuş olan adamı gördüm düşümde."

"Kimdi o?"

"Bir bok değil, Alman'ın biri kendini öldürmüştü."

Sesi birden heyecandan titreyen Andrews, "Haşhaştan daha iyi," dedi.

"Onun başının çevresinde dolaşan sinekler, uçaklardı düşümde... Son kaldığımız köydeki uçakları hatırlıyor musun?"

"Ve de pencereyi kapatmayan binbaşıyı? Hiç unutur muyum?"

Yoldan göle inen yamaçta uzandılar. Aralarından rüzgârın hışırdadığı uzun kamışlar yolu örtüyordu. Başları üzerinde yelken açmış dev kalyonlar gibi kocaman beyaz bulutlar uçuşuyor, hafif yeşilimsi gökyüzünde biçim değiştiriyorlardı. Bulutların, küçük gölün gümüş suları üzerindeki yansımaları yer yer sazlar ve yüzen otlar tarafından kırılıyordu. Soyunmadan önce bir süre sırtüstü yatıp, okyanus gibi okyanustan daha engin ve özgür olan gökyüzüne baktılar.

"Çavuş etüv makinasının yakında buralara geleceğini söylüyor."

"Doğrusu buna çok ihtiyacımız var, Chris."

Andrews soyundu.

"İnsanın güneşi ve rüzgârı vücudunda duyması ne iyi bir şey değil mi, Chris?"

Andrews suya yürüyüp kenardaki yumuşak çimenlerin üzerine karınüstü yattı.

"Gerçekte vücudun olması iyi bir şey," dedi düşe dalarcasına. "İnsanın derisi yumuşacık ve ince, dünyada hiçbir şey bir kasın verdiği duyguyu veremez... Vücudum olmasaydı ne yapardım bilmiyorum doğrusu."

Chrisfield güldü.

"Şu bileğimin haline bak, amma da şişmiş ha... Bit buldun mu?"

"Onları suda boğacağım. Chris çık şu kokulu üniformanın içinden. Bitli bir asker yerine vücudunda güneşi hisseden bir insan olmak neymiş gör bakalım."

"Selâm çocuklar!" dedi arkalarından bir ses. Uzun burunlu ve uzun çeneli bir moral subayı idi bu. "Çok güzel."

"Sen de gelsene," dedi Andrews.

"Teşekkür ederim... Kusura bakmayın ama suya girseniz daha iyi olmaz mı... İki Fransız kızı yolda durmuş size bakıyorlar." Adam hafifçe güldü.

Kuvvetle sabunlanan Andrews, "Onların buna aldırdıkları yok ki,"

dedi.

"Tersine, hoşlanıyorlardır," diye atıldı Chrisfield.

"Onlarda ahlâk diye bir şey olmadığını biliyorum ama yine de..."

"Hem neden bakmayacaklarmış ki? Belki bir daha buna fırsat bulamayacaklar."

"Ne demek istiyorsun?"

"Bir şarapnelin insanın vücuduna neler yaptığını hiç gördün mü?" diye sordu Andrews vahşi bir sesle. Sığ suya atlayıp gölcüğün ortasına doğru yüzdü.

Andrews'un ardından suya dalan Chrisfield, "Onlara gelip bitlerimizi ayıklamaya yardım etmelerini söyle," diye bağırdı. Suyun sığlık yerinde sırtüstü kumların üzerine yaslanıp hâlâ kıyıda duran adama baktı. Arkada daha başkaları da soyunuyordu şimdi. Az sonra çimenlik yamaç çıplak ve sarımsı gri iç çamaşırlı insanlarla dolmuştu, suyun içinde kara başlar, parlayan sırtlar seçiliyordu. Chrisfield sudan çıkınca Andrews'u çamaşırlarının yanında bağdaş kurmuş otururken gördü.

Andrews kendi kendine konuşurmuşçasına alçak sesle, "Giyip giymemeyi düşünüyorum," diye söyleniyordu. "Kendimi öylesine temiz ve özgür hissediyorum ki. Şimdi bunları giymek gönüllü olarak pisliği ve köleliği seçmek gibi bir şey... Böyle olduğum gibi çırılçıplak yürüyüp gitmek en iyisi..."

"Yurduna hizmet etmeye sen kölelik mi diyorsun, dostum?" Yıkanan erler arasında dolaşmakta olan moral subayı Andrews'un yanına oturdu. Çevresindeki insanların terli ve çamurlu üniformaları arasında onun temiz üniforması, parıl parıl çizmeleri ve tozlukları garip bir çelişki yaratıyordu.

"Hiç kuşkun olmasın."

"Böyle konuşursan başın belâya girer oğlum."

"Peki, senin kölelik anlayışın nedir, onu söyle bakalım."

"Sen demokrasi uğruna gönüllü bir işçi olduğunu unutmamalısın... Bunu çocuklarının barış içinde yaşamaları için yapıyorsun..."

"Sen hiç adam öldürdün mü?"

"Hayır... Öldürmedim, yine de gönüllü olarak yazılabilirdim askere. Ama gözlerim zayıftı."

"Tahmin edebiliyorum," diye Andrews mırıldandı.

"Şu anda sizler için dua eden kadınları, kızkardeşleri, sevgilileri, anaları düşün bir kere."

"Biri temiz bir gömlek bulmam için dua etse daha iyi olurdu," dedi giyinmeye başlayan Andrews. "Sen buraya geleli ne kadar oldu?"

"Henüz üç ay." Sivri burunlu ve çeneli adamın soluk yüzü aydınlandı "Ama size şu kadarını söyleyeyim ki bu üç ay geçmiş bütün yaşantımın bedeldi. Burada Amerika'nın o büyük yüreğinin atışlarını hissedebildim.

Sizlerin büyük bir Hıristiyanlık savaşı verdiğinizi hiç unutmayın çocuklar.

"Haydi Chris, kıralım buradan artık." Moral subayını kıyı boyunca yatan erlerin arasında dolaşırken bıraktılar. Yeşilimsi gümüş gökyüzü küçük gölün üzerinde yansıyor, kocaman beyaz bulutlar boşluğun tüm o özgür enginliğini gözler önüne seriyordu. Yola çıktıkları zaman bile moral subayının tiz sesini duyabiliyorlardı.

"İşte biz ölüp gittikten sonra bile arkamızda kalacak biri," dedi Andrews.

"Andy be, sen bu adamlarla konuşmasını ne güzel beceriyorsun," dedi Chrisfield hayran hayran.

"Konuşmanın ne yararı var ki? Şuraya bak, hâlâ çiçek açmış hanımelleri var. Sıla kokusu bu, ne dersin Chris?"

"O moral subaylarına kaç para veriyorlardır, Andy?"

"Bilmem."

★ ★ ★

Yemek için kuyruğa girecek kadar ancak zamanları vardı. Yemek kokusu ve teneke tasların şakırtısı herkesi canlandırmıştı, herkes konuşup şakalaşıyordu. Sahra mutfağının yakınlarında Çavuş Anderson'un kendi çavuşları Higgins ile konuşmakta olduğunu gördü Chrisfield. Çavuşlar gülüşüyorlardı. Anderson'un yüksek sesi duyuldu: "Bu kez paçayı kurtardık, Higgins... Bir daha da kurtarırız." İki çavuş birbirlerine baktılar, sonra babacan bakışlarını adamlarına çevirdiler ve bir kere daha gürültüyle güldüler.

Chrisfield kendini boyunduruk altında bir öküz kadar güçsüz hissediyordu. Kendisi ancak çalıştığı ve ezildiği ve hazırolda durabildiği halde, o beyaz yüzlü Anderson sanki yeryüzünün sahibiymişçesine ortalıkta salına salına dolaşıyor, önemli bir kişiymişçesine gülüp duruyordu. Tabağını uzattı. Mutfak eri bir parça et ve salça doldurdu. Chrisfield muşamba kaplı duvara dayanıp yemeye başladı. Bir yandan da, adamları köpekler gibi acele acele yemek yerlerken dünyayı umursamaz bir davranışla konuşup gülen çavuşlara bakıyordu.

Chrisfield birden evin arkasındaki çimenlikte oturup, ağzındaki sigaranın yükselen dumanları arasından önündeki buğday tarlalarına gözünü dikmiş olan Anderson'a baktı. Rahat, hemen hemen mutlu bir hali vardı. Chrisfield yumruklarını sıktı, adama karşı duyduğu nefretin içini yakarak yükseldiğini hissediyordu.

"İçimde bir şeytan dolaşıyor ama..." diye düşündü.

★ ★ ★

Pencereler otlara o kadar yakındı ki, bölüğün yattığı barakada soluk ışık hafif yeşilimsi bir renk alıyordu. Erierin güneşten yanmış yüzleri hep kapalı yerlerde çalışan insanların hastalıklı rengine bürünürdü, kümes telinden yapılma yataklarına serdikleri battaniyeleri üzerine uzandıklarında. Damın sivri köşesinde yuva yapmış olan kırlangıçların pislikleri yataklar arasındaki tahta döşemede beyaz beyaz lekeler oluşturmuştu. Şimdi boştu baraka. Chrisfield çamurdan yuvaları içindeki küçük kırlangıçların cıvıltılarını duyuyordu. Yatak sıralarının birinin ucunda oturmuş, açık kapıdan arkadaki çayırın otları üzerinde uzamaya başlayan mavi gölgelere bakıyordu. Artık toprak rengini almış olan ellerini bacaklarının arasından sarkıtmıştı. Hafif hafif ıslık çalıyordu. Uzun kara kirpiklerinin arasındaki gözleri, sanki hiçbir şey düşünmüyormuş gibi uzaklara dikilmişti. Anlatılmaz bir rahatlık içindeydi. Diğerleri el bombası eğitimindeyken burada tek başına olmak iyi bir şeydi. Kendisine herhangi bir komut verilmesi olasılığı yoktu burada.

Ilık bir uyuşukluk çöküyordu içine. Sahra mutfağı yönünden şarkı söyleyen birinin sesini duydu:

Sevgilim benim, güzelim benim,
Lulu'm, benim güzel sevgilim.

Başı üstünde kırlangıçlar kesik kesik ötüşüyorlardı. Ara sıra kanat sesleri duyuluyor ve iri bir kırlangıç süzülerek kulübenin içine giriyordu. Chrisfield'in yanakları hafifçe kızardı. Başı göğsüne düştü. Dışarda aşçı, tencere gürültüleri arasında hepa yni şarkıyı mırıldanıyordu:

Sevgilim benim, güzelim benim,
Lulu'm, benim güzel sevgilim.

Chrisfield uyuyakaldı.

Birden irkilerek uyandı. Baraka kararmıştı. Kapının parlak dikdörtgeni önünde uzun boylu bir adamın kapkara gölgesi uzanıyordu.

"Ne yapıyorsun orada?" Kavgacı bir ses.

Chrisfield gözlerini kırpıştırdı. Güdüsel olarak ayağa kalkmıştı. Bir subay olabilirdi. Gözlerini kısıp baktı. Işıkla kendisi arasındaki yüz Anderson'un yüzüydü. Loş yeşillik içinde burnu üstünde kavuşan kara kaşların altındaki yüzü tebeşir beyazlığındaydı.

"Neden bölüğünde değilsin?"

"Nöbetçiyim," diye mırıldandı Chrisfield. Bileklerinde ve şakaklarında kanının zonkladığını, gözlerini dağlarmış gibi yaktığını hissediyordu. Yere, Anderson'un bacakları arasına bakıyordu.

"Bölüklerin nöbetçi bırakmadan eğitime çıkacakları emri verilmişti."

"Öyle mi?"

"Çavuş Higgins gelince görüşürüz bunu. Burası düzenli mi?"

"Yani benim yalancı olduğumu mu söylüyorsun?" Chrisfield ansızın çok soğukkanlı ve neşeli hissetti kendini. Öfkesi yavaş yavaş benliğine üstün geliyordu. Sanki vücudunun dışında bir yerden kendi kendisinin yavaş yavaş öfkelenmekte olduğunu seyreder gibiydi.

"Burasının hemen temizlenmesi gerek.. O canına yandığımın General'i her an denetime çıkabilir," diye Anderson sakin bir sesle devam etti.

"Bana yalancı diyorsun demek! "Chrisfield sesine küstahça bir ifade vermeye çalışıyordu. "Beni tanımadın galiba?"

"Tanıdım. Beni bıçaklamaya kalkışan herifsin sen." Anderson sakindi, omuzlarını kabartmıştı. "Artık disiplin nedir öğrendin sanırım. Burayı toparlaman gerek. Kuş yuvalarını bile temizlememişsiniz. Ne bölük ama!" Güldü Anderson.

"Sen söyledin diye yapacak değilim."

"Bana bak ya dediklerimi yaparsın, ya da senin için çok kötü olur," diye bağırdı çavuş kalın, törpü gibi sesiyle.

"Askerlikten kurtulursam seni öldüreceğim. Yeteri kadar sıktın canımı!" Chrisfield de Anderson gibi sakin ve tane tane konuşuyordu.

"Savaş mahkemesi ne diyecek buna bakalım."

"Ne bok yaparsan yap, beni korkutamazsın."

Çavuş Anderson topukları üzerinde dönüp dışarı çıktı. İri parmakları arasında ceketinin düğmesini çevirip duruyordu. Dışardan ayaksesleri ve 'Serbest' komutu duyuldu. Erler konuşup gülüşerek doldular içeri. Chrisfield hâlâ uçtaki yatağın üzerinde oturmuş, kapının parlak dikdörtgenine bakıyordu. Dışarda Anderson'un Çavuş Higgins ile konuştuğunu gördü. El sıkıştılar, Anderson yürüdü gitti. Çavuş Higgins'in Anderson'un ardından seslendiğini duydu:

"Seni bir daha gördüğümde topuklarımı bitiştirip selâmlaman gerekecek sanırım."

Anderson'un gürültülü kahkahası duyuldu.

Çavuş Higgins içeri girince doğrudan doğruya Chrisfield'in yanına geldi.

"Tutuklandın," dedi resmi sesiyle. "Small, bu adamın başında nöbete geç kütüklüğünü ve silahını kuşan. Yemek zamanı nöbetini ben alacağım."

Higgins dışarı çıktı.Herkes ilgiyle Chrisfield'e bakıyordu şimdi. Üst dudağına kadar sarkan uzun burunlu, kırmızı yüzlü ufaktefek bir adam koyun gibi ayaklarını sürerek Chrisfield'in yatağının yanına geldi ve tüfeğinin dipçiğini hızla yere vurdu.Biri güldü. Mavi gözlerinde ve zayıf güneş yanığı yanaklarının çizgilerinde bir sıkıntı ifadesiyle Andrews

geldi yanlarına.

"Ne oldu, Chris ?" diye sordu alçak sesle.

"O orospu çocuğuna ne bok yaparsa yapsın beni korkutamayacağını söyledim," diye Chrisfield kırık bir sesle cevap verdi.

"Andy, korkarım ki onun kimseyle konuşmasına izin yok," dedi Small özür dilercesine, "Çavuş da pis işleri hep bana yükler."

Andrews karşılık vermeden uzaklaştı oradan.

Kapının yanında duran Jenkins gülümsedi. "Aldırma Chris, bir bok yapamazlar sana."

"Yapsalar bile umurumda değil ki."

Chrisfield yatağına uzanıp tavana baktı. Baraka şimdi bir temizlik telaşına girmişti. Judkins kuru dallardan yapılma bir süpürgeyle yerleri süpürüyordu. Bir başkası süngüsünün ucuyla kuş yuvalarını parçalıyordu. Çamurdan yuvalar parça parça yerlere ve yatakların üzerine dökülüyorlar, havada tüyler uçuşuyordu. Turuncu gagaları başlarına çok büyük gelen küçük çıplak kuşlar pat pat diye tahtaların üzerine düşüyorlar ve kısık kısık ötüşlerle oldukları yerlerde kalıyorlardı. Büyük kırlangıçlar tiz çığlıklar atarak barakanın içinde uçuşuyorlar, arasıra da alçak dama çarpıyorlardı.

"Kaldırsana şunları be!" dedi Small. Judkins hâlâ sekiz yuvayan küçük kuşları toz ve pisliklerle birlikte süpürüyordu.

İriyarı bir adam eğilip yerden kuş yavrularını birer birer kaldırdı. Dudaklarını sevecenlikle ileri uzatmıştı. Avuçlarını bitiştirip bir yuva yapınca parmakları arasından uzun boyunlar ve açık turuncu ağızlar uzandı. Andrews kapının önünde rastladı adama.

"N'aber, Baba, nedir o elindekiler?"

"Yerden topladım."

"Demek zavallıları yerlerinde bırakmadılar ha? Tanrım! Kuş olsun, hayvan olsun, insan olsun, bunlar herkese acı çektirmek için ellerinden geleni esirgemiyorlar galiba."

"Savaş eğlence değildir," dedi Judkins.

"Daha iyi ya. Bu, insanların duygularıyla gerektiğinden fazla oynamamak için yeterli bir neden değil mi?"

Sivri çeneli ve burunlu beyaz bir yüz uzandı kapıdan.

"Selâm çocuklar," dedi moral subayı "Size yarın kantini açacağımı haber vermek için uğradım. Beaucort yolunda son baraka. Çikolata, sigara, sabun, daha bir sürü şey olacak."

Herkes alkışladı adamı. Moral subayı sırıttı.

Birden gözü Baba'nın elindeki yavru kuşlara ilişti.

"Nasıl yaptın bunu ? Amerikan askeri bile bile kötülük eder mi? Gözümle görmeseydim inanmazdım"

"Öğrenecek çok şeyin var," diye mırıldanan Baba çarpık bacakları

üzerinde iki yana sallanarak dışarı çıktı.

Chrisfield görmeyen gözlerle bakıyordu kapıdaki sahneye. Yenmeye çalıştığı bir endişe giderek benliğini sarıyordu. Kendi kendine hiçbir şeyin umurunda olmadığını yinelemesi yararsızdı. Bütün o subayların karşısına yapayalnız çıkarılma düşüncesi, o aksi seslerin kendisini sorguya çekecekleri düşüncesi korkutuyordu Chrisfield'i. Kırbaçlanmayı buna yeğ tutardı. Ne söyleyeceğim orada diye sorup duruyordu kendi kendine; ya söylemek istemediği şeyleri söyleyecek, ya da ağzından tek sözcük çıkmayacaktı. Andy de kendisiyle birlikte gelebilseydi. Andy, oradaki subaylar gibi okumuş bir insandı Kendisini savunabilirdi, hatta izin verseler arkadaşlarını bile savunurdu.

Jenkins, gülerek, "Boticourt'da silahlar bizim siperlere çevrilince kendimi o yavru kuşlar gibi hissetmiştim," dedi.

Chrisfield çevresindeki konuşmaları sanki başka bir dünyadan gelen seslermiş gibi dinliyordu. Bu birlikle ilişkisi daha şimdiden kesilmişti. ortadan yok olacaktı kendisi ve onlar başına neler geldiğini ne bilecekler ne de umursayacaklardı.

Yemek borusu çalınca erler birer ikişer dışarı çıktılar. Dışarda konuşmalarını, yemek taslarını açarken çıkan şakırtıları duyuyordu. Gözlerini karanlığa dikerek yatağına uzandı. Dışardan giren soluk bir mavi ışık Small'ın kırmızı yüzüne garip bir morluk veriyordu.

* * *

Chrisfield, Andrews'u tümenin yerleştiği binaların önünden geçen yolun karşı yakasındaki yıkık köyün içinden akan derede gömleğini yıkarken gördü. Mavi gökyüzündeki pembemsi beyaz bulutlar parlak suyu mavi, mor ve beyaz renklere boyamıştı. Suyun dibinde delik miğferler, donatımlar, konserve tenekeleri görülüyordu. Andrews başını çevirdi, burnunda bir parça çamur, çenesinde sabun köpükleri vardı.

Parıltılı mavi gözleriyle arkadaşının gözlerinin içine baktı."Merhaba Chris." Alnı belirsiz bir endişeyle kırışmıştı.

"Aylığın üçte ikisi ve göz hapsi," dedi Chrisfield, neşeyle.

"İnsaflı davranmışlar doğrusu."

"Öyle, iyi bir atıcı olduğumu falan söylediler, o yüzden bu kerelik az ceza vermişler."

Andrews yine gömleğini yıkamaya devam etti.

"Bu gömlek de öyle çamurlanmış ki,bir daha temizleneceğini hiç sanmıyorum."

"Git öteye,Andy, ver ben yıkayayım. Senin elinden hiçbir iş gelmez."

"Yok canım, ben yaparım."

"Çekil dedim sana."

"Teşekkür ederim."

Andrews doğrulup çıplak koluyla burnundaki çamuru sildi.

Gömleği çitileyen Chrisfield, "O orospu çocuğunu vuracağım," dedi.

"Hıyarlık etme, Chris.

"Yemin ederim ki öldüreceğim onu."

"Durup dururken kendini neden öfkelendiriyorsun böyle? İş kapandı işte. Hem belki bir daha görmeyeceksin bile onu."

"Hiç de öfkeli değilim...Ama öldüreceğim onu." Gömleği dikkatle sıkıp Andrews'un yüzüne salladı. "İşte, tamam."

"İyi bir adamsın Chris. Biraz hıyarlık etsen de, iyi bir insansın."

"Bir iki gün içinde cepheye sürülüyormuşuz diyorlar."

"Yoldan sürekli olarak topçular geçiyor...Fransızlar, İngilizler falan."

"Oregon ormanında kıyamet kopuyormuş diye duydum."

Ağır ağır yürüyorlardı. Motosikletli bir haberci geçti yanlarından.

"Bunların işi de çok eğlenceli," dedi Chrisfield.

"Kimsenin fazla eğlendiğini sanmıyorum."

"Ya subaylar?"

"Onlar kendilerini önemli hissetmekten eğlenmeye zaman bulamıyorlardır."

* * *

Buz gibi yağmur yüzünü kamçılıyordu. Ortalıkta hiç ışık yoktu, yağmurun otlar arasında çıkardığı hışırtının dışında ses de yoktu. Karanlıkta görmek için gözlerini kısınca önünde kırmızı ve sarı lekeler dans ediyordu. Ağır ağır, dikkatle yürüyor, yağmurluğun altındaki elinde bir şey tutuyordu. Garip bir yatışmış öfkenin etkisindeydi, sanki kendi ardından hareketlerini gizlice izleyerek yürüyor gibiydi. Gördüğü şeyden de mutluluk duyuyor, sevincinden şarkılar söylemek istiyordu.

Yağmurun yanağına vurması için yüzünü yana çevirdi. Miğferi altında saçları yağmurla birlikte yüzünden akan terlerle sırılsıklam olmuştu. Parmaklarıyla elindeki düz sopayı sıkıca kavramıştı.

Durdu ve bir an gözlerini kapattı; yağmurun hışırtısı ardında barakaların birinden bir konuşma sesi duymuştu. Gözlerini kapatınca Anderson'un tıraşı uzamış çenesi ve burnunun üstünde kavuşan kaşlarıyla beyaz yüzü önünde belirivermişti.

Birden önünde bir evin duvarını farketti. Elini uzattı. Parmakları ıslak ziftli kağıda değince ölü bir şeye dokunmuş gibi hemen çekti elini. Adımlarını çok dikkatle atarak duvar boyunca yürüdü. Bringy Ormanı'nda keşifteydi sanki. O zaman olduğu gibi şimdi de aklına bazı cümleler geliyordu. Anlamlarını düşünmeden *Dünyayı Demokrasi için Güvenli yapın* sözcükleri kafasında bir araya geldiler. Rahatlatıcı bir

sözdü bu. Düşüncelerini şimdi bu dolduruyordu. Bir daha , bir daha söyledi aynı şeyi. Bu arada serbest eli ile bir pencereyi örten tahta pancuru açmaya çalışıyordu. Barakanın damına vuran yağmurdan daha gürültülü olarak gıcırdayan pancur hafifçe aralandı. Damdan oluk gibi su akıyordu yüzüne.

Birden bir ışık her şeye biçim değiştirtti, karanlığı bıçak gibi ikiye kesti. Yağmur boncuktan bir perde gibi parıldıyordu. Chrisfield bir gaz lambasının yandığı bir odaya bakıyordu. Çeşitli basılı kağıtlarla dolu bir masanın başında bir onbaşı oturuyordu; arkasında bir yatak ve yere yığılmış donatım vardı. Onbaşı bir dergi okuyordu. Chrisfield elndeki cilalı sopayı sıkı sıkı kavrayarak uzun uzun baktı içeri. Odada başka kimse yoktu.

İçini bir korku kapladı birden; gürültülü adımlarla pencerenin önünde çekilip kulübenin kapısını açtı.

"Çavuş Anderson nerede?" diye sordu karşısına çıkan adama soluk soluğa.

"Önemli bir şey varsa kolordu karargâhına başvur. Anderson önceki gün Subay Okulu'na gitti."

Chrisfield yine yağmura çıktı. Yağmur şimdi doğrudan yüzüne yağdığı için gözleri su doluyordu. Titriyordu. Birden bir korkuya kapılmıştı. Elindeki cilalı sopa avcunu yakıyordu sanki. Bir patlama duymak istercesine kulaklarını kabartmıştı. Bundan kaçmak için hızlı, daha hızlı yürümeye başladı. Ayağı bir taş yığınına takıldı, sendeledi. Düşünmeden cebinden bir elbombası çıkardı, pimini çekti ve fırlattı.

Bir anlık bir bekleme oldu.

Buğday tarlasının ortasından kızıl alevler yükseldi. Kulak zarı sert bir patlamayla titredi.

Yağmur altında hızla yürüyordu şimdi. Arkasında, barakanın kapısından heyecanlı sesler işitiliyordu. Gözlerini kör eden yağmura aldırmaksızın yürüdü. Sonunda ışığa baktığı zaman gözleri öyle kamaşmıştı ki meyhanede kimlerin bulunduğunu göremedi.

"Sen burada ne arıyorsun Chris?" dedi Andrews'un sesi. Chrisfield gözlerini kırpıştırarak kirpiklerindeki suları boşalttı. Andrews önünde bir şişe şampanya ve bir dizi kağıt, oturmuş bir şeyler yazıyordu. Andy'nin sesi Chrisfield'i yatıştırmış gibiydi. Onun hiç durmadan uzun uzun konuşmasını istedi.

"Sen dünyanın gelmiş geçmiş en hıyarısın," dedi Andrews alçak bir sesle. Chrisfield'i kolundan tutup kahverengi örtülü büyük bir yatak ile üzerinde yenmiş yemek kalıntıları bulunan büyük bir mutfak masasının bulunduğu arka odaya götürdü.

"Ne oldu, Chris? Kolun titriyor Neden ama...Ah, özür dilerim, Crimpette, bir dost bu...Crimpette'i tanıyorsun, değil mi?" Yatağın

arkasından çıkan genç bir kadını gösterdi. Kadının etli pembe bir yüzü vardı. Gözlerinin altındaki mor lekeler yumruk darbeleriyle yapılmışçasına koyuydu, saçları taranmamıştı. İri göğüsleri ve etii vücudu düğmeleri tam iliklenmemiş kirli bir gri pazen giysiye sığdırılmıştı. Chrisfield açlıkla baktı kadına. Öfkesinin alev alev yanan bir tek arzuya dönüştüğünü hissediyordu.

"Ne'n var böyle,Chris? Aklını mı kaçırdın yoksa? Dışarı çıkmanın yasak olduğunu biliyorsun."

"Andy, çekil git burdan. Ben zaten senin dostun olacak insan değilim...Çekil git buradan."

"Sen çılgının birisin. Bunu kabul ediyorum...Ama başkasına benzeyeceğime sana benzemeyi yeğ tutarım...Gel bir şeyler içelim."

"Şimdi olmaz."

Andews kağıtlarını ve şişesini alıp masanın başına oturdu. Kendisine yağlı masanın üzerinde bir yer açmak için bayat yiyecek dolu kırık dökük tabakları eliyle iteledi. Şişeden bir yudum aldı, öksürdü, kurşunkaleminin ucunu ağzına sokup ciddi ciddi önündeki kağıda baktı.

"Hayır, ben de senin gibiyim. Chris," dedi omzu üstünden. "Yalnız evcilleştirdiler beni. Tanrım, ne kadar da evcilleştim, bir bilsen."

Chrisfield onu dinlemiyordu bile. Kadının önünde durmuş, yüzüne bakıyordu. Kadın da budalaca bir korkuyla bakıyordu erkeğe. Chrisfield elini cebine sokup paralarını araştırdı. Aylığını yeni aldığı için elli franklığı vardı. Kağıt parayı kadının önüne yaydı. Kadının gözleri parladı. Renkli kağıt parçasına bakarken gözbebekleri küçülüyordu. Chrisfield parayı avcunun içinde buruşturup kadının memeleri arasına sokuşturdu.

★ ★ ★

Bir süre sonra Andrews'un önüne oturdu Chrisfield. Üzerinde hâlâ ıslak yağmurluğu vardı.

"Şimdi de domuzun biri olduğumu düşüneceksin sanırım," dedi normal sesiyle. "Haklısın ama."

"Hiç de öyle bir şey düşünmüyorum, Andrews içinden gelen bir hareketle elini Chrisfeld'in masanın üstündeki elinin üzerine koydu. Serin bir sağlıklılık duygusu veriyordu Chrisfield'in eli.

"Buraya geldiğin zaman tirtir titriyordun, şimdi kendini toparladın galiba."

"Bilmem ki.

Bir süre hiç konuşmadılar. Arkalarında kadının ayak seslerini duyuyorlardı.

"Haydi gidelim," dedi Chrisfield.

"Pekala...*Bon soir,* Crimpette."

Dışarda yağmur kesilmişti. Fırtına gibi esen rüzgâr bulutları paçavraya çevirmişti. Orada burada yıldız kümeleri göze çarpıyordu.

Su birikintilerine basa basa yürüdüler Rüzgâr suyun yüzünü kırıştırmadığı zamanlar yıldızlar sularda yansıyorlardı.

"Ah, senin gibi olabilmeyi nasıl isterdim, bilemezsin Andy, dedi Chrisfield.

"Sen aslında benim gibi olmak istemiyorsun, Chris. Ben kişiliği olan bir insan değilim. Evcilleştirilmişim ben. Hem de ne kadar evcilleştirilmiş olduğumu tahmin bile edemezsin."

"Okumuş olmak insana yaşamında çok yardımcı oluyor."

"İyi ama içinde yaşanacak dünya olmazsa yaşamanın ne anlamı var, Chris ? Ben yalnızca okumuşluk taklidi yapan kalabalıktan birisiyim ancak. Başımıza gelebilecek en iyi şey bu kasaplıkta öldürülüp gitmemizdir bence. Biz evcil bir kuşağız.. Oysa önemli olan seni öldürmek."

"Ben hiçbir işe yaramam.. umurumda bile değil ama.. Üff, öyle uykum geldi ki."

Barakalarına girerlerken çavuş sorgu dolu bakışlarla baktı Chrisfield'e. Andrews hemen söze başladı.

"Helâda bir takım söylentiler dolaşıyor, Çavuşum. Otuzikinci'den çocuklar Perşembe günü cepheye sürüleceğimizi söylüyorlar."

"Sanki bir bok biliyorlarmış gibi konuşuyorlar desene.

"Helâ haberlerinin son baskısı bu.

"Palavra.. Sana bir şey söyleyeyim mi, Andrews.. Bana kalırsa Perşembeden önce gideceğiz." Çavuş Higgins esrarlı bir havaya bürünmüştü.

Chrisfield yatağına gitti, sessizce soyundu ve battaniyesinin altına girdi. Bir iki kere gevşek gevşek gerindi ve sonra Andrews daha çavuşla konuşurken gözlerini kapatıp uyuyakaldı.

4

Ay ufuktaki bulutlar arasında, yaprakları içinde yatan iri bir kırmızı balkabağı gibiydi.

Chrisfield taze havaya bir şarap kokusu veren elmalarla yüklü dalların arasından bakıyordu gökyüzüne. Bir elma ağacının kalın gövdesine sırtını dayamış, ayaklarını yorgunca öne uzatmış oturuyordu. Karşısında başka bir ağaca yaslanmış olan Judkins'in dört köşe biçimi ile uzun çeneli yüzü vardı. İkisi arasında boş konyak şişeleri sıralanmıştı. Çevrelerinde elma bahçesinin hışırtıları doluydu. Sonbahar rüzgârında birbirlerine sürtünen dallar çatırdıyor, rutubetli ağaçların, çürüyen meyvelerin, olgun tarlaların kokusu duyuluyordu. Chrisfield alnına

yapışan ıslak saçlarının arasında duyuyordu rüzgârı. Konyağın verdiği bulanıklığın ardında her rüzgâr esişinde düşen elmaların patırtıları da duyulmaktaydı. Uzaklardan bir vahşi dansının tamtamları gibi topların hiç tükenmeyen homurdanmaları geliyordu.

Çok içmekten kısılan bir sesle, "Albayın dediklerini duydun, değil mi?" diye sordu.

Chrisfield geğirdi, başını ağır ağır salladı. Bölük serbest bırakıldıktan sonra Andrews'un nasıl bir öfkeye kapıldığını hatırlıyordu. Sahra mutfağının yanında bir kütüğün üstüne oturmuş, postalının burnuyla çamurda açtığı çukura dikmişti gözlerini.

Albay'ın o ciddi ve becerikli sesini taklit etmeye çalıştı Judkins:

" 'Tutsaklar konusunda... tutsaklar konusunda size bir şey söylemeyeceğim. Ama Hunların Belçika'da yaptıklarını unutmayın. Ayrıca kumanyamızın çok az olduğunu ve ne kadar çok tutsağınız olursa size o kadar az yiyecek kalacağını anımsatırım.' " Judkins hıçkırdı.

"Evet Judkins, böyle demişti albay."

"Ne kadar çok tutsağınız olursa size o kadar az yiyecek kalacak," diyen Judkins elini kaldırıp salladı.

Chrisfield konyak şişesine uzandı; boştu. Bir an havada salladıktan sonra karşısındaki ağaca savurdu. Judkins'in başına küçük küçük elmalar yağdı. Sallanarak ayağa kalktı.

"Ben size söylemiştim beyler, savaş eğlence değildir."

Chrisfield de kalkıp ağaçtan bir elma kopardı. Dişlerini geçirdi meyveye.

"Tatlı," dedi.

"Tatlıymış, hah! Savaş eğlence değildir, dostum... Albay'ın sözlerini duyduktan sonra," -hıçkırdı- "Albay'ın sözlerini duyduktan sonra tutsak alırsan canına okurum bak. Torba hedeflermiş gibi deş hepsinin karınlarını. Dök barsaklarını dışarı." Birden çocuksu bir korkuya büründü sesi. "Chris be, kusacağım," diye mırıldandı.

"Dikkat et," diye Chrisfield arkadaşını iteledi. Judkins bir ağaca yaslanıp kustu.

Dolunay şimdi bulutların üstüne çıkmış ve elma bahçesini, çıplak yerdeki elmalara ve kırık dallara garip gölgeler verdiren soğuk sarı bir ışıkla aydınlatıyordu. Top sesleri daha da yakınlaşmıştı şimdi.

"Orada kıyamet kopuyordur," dedi Chrisfield.

"Ben biraz rahatladım şimdi. Haydi gidip biraz konyak daha alalım."

"Ben acıktım," dedi Chrisfield. "O kadına gidelim de bize yumurta pişirsin."

"Çok geç oldu," diye Judkins homurdandı.

"Saat kaç ki?"

"Bilmem, saatimi sattım."

Elma bahçesinde yürüyorlardı. Önlerine iri balkabağı dolu bir tarla çıktı. Ayışığında parıldayan balkabakları çukurlar kadar kara gölgeler veriyorlardı. Uzaklarda ağaçlıklı tepeler görünüyordu.

Chrisfield orta boy bir balkabağını alıp olanca gücüyle havaya fırlattı. Kabak pat diye yere düşünce üçe ayrıldı, ıslak sarı çekirdekleri çevreye yayıldılar.

"Güçlüymüşsün," diyen Judkin daha iri birini alıp havaya fırlattı.

"Bak karşıda bir çiftlik var, belki de kümesten birkaç yumurta alabiliriz."

Tam o anda bir horoz ötüşü duyuldu sessizliğin içinde. Karanlık çiftlik binalarına doğru koştular.

"Dikkatli ol, subayların kaldıkları bir yer olabilir."

Çiftlik yapılarının çevresinde dikkatle dolaştılar. Hiç ışık yoktu. Avlunun büyük tahta kapısı kolayca, gacırdamadan açıldı. Samanlığın damında güvercinlik ay yuvarlağının tam ortasına kazınmış gibiydi. Gübre serili avluda ilerlerken yüzlerine ılık bir ahır kokusu çarptı. Sundurmalardan birinde büyük bir masanın üzerine olgunlaşması için armutlar serilmişti. Chrisfield birini ısırdı. Meyvenin tatlı suyu çenesinden aşağı süzüldü. Çabucak yedi armudu, bir ikincisini aldı.

"Ceplerini doldur," diye fısıldadı Judkins'e.

"Ya yakalanırsak!"

"Nerde yakalayacaklar be! Bir iki güne kadar cepheye gidiyoruz."

"Benim canım yumurta çekti."

Chrisfield ambarlardan birinin kapısını açtı. Burnuna yağlı süt ve peynir kokusu dolmuştu.

"Gel buraya," diye fısıldadı. "Peynir ister misin?"

Uzun bir tahta üzerine yayılmış peynir kalıpları aralık kapıdan giren ayışığında gümüş gibi parlıyordu.

Taze peynir kalıplarından birine yumruğunu bastıran Judkins, "İşe yaramaz, daha olmamış," dedi.

"Yapma öyle."

"Biz onları Hunlardan kurtardık ama."

"Olsun."

"Savaş eğlence değildir," dedi Judkins.

Bir sonraki samanlıkta buldular tavukları. Gürültüyü duyan hayvanlar uykuları arasında tüylerini kabartarak hafifçe gıdaklar gibi ses çıkardılar.

Birden gürültülü bir gıdaklama duyuldu ve bütün tavuklar, piliçler hep birlikte gıdaklamaya başladılar.

"Kaç!" diyen Judkins avlunun kapısına doğru koşmaya başladı.

Evden kadın çığlıkları geliyordu. *"C'est les Boches, C'est les Boches.* Almanlar!" diye bağırıyordu birisi. İki arkadaş koşarlarken bir kadının korku dolu çığlıkları güz gecesini parçalıyordu.

"Allah kahretsin," dedi Judkins soluk soluğa. "Hakları yok bunu yapmaya. Bu kurbağa Fransızların böyle davranmaya hakları yok."

Yine elma bahçesine daldılar. Judkins'in elinde bacaklarından tuttuğu bir piliç vardı. Chrisfield hâlâ bağıran kadının çığlıklarını duyuyordu. Judkins pilicin boynunu kırdı. Ayakları altında elmaları ezerek elma bahçesinin ucuna doğru koşmaya başladılar. Kadının sesi uzaklaştı, sonunda top gürültülerinden duyulmaz oldu.

"Acıdım kadıncağıza," dedi Chrisfield.

"Neden? Onu Hunlardan kurtarmadık mı?"

"Andy öyle düşünmüyor ama."

"Ben Andy hakkında ne düşünüyorum, biliyor musun?.. Korkağın biri o. Anladın mı şimdi?"

"Andy korkak değildir."

"Üsteğmen öyle diyordu ama. Korkak köpeğin biri o."

Chrisfield öfkeyle sövmeye başladı.

"Bekle görürsün dostum. Savaş eğlence değildir diyordum sana."

"Bu pilici ne yapacağız?" diye sordu Judkins.

"Eddie White'ın başına gelenleri hatırlıyor musun?"

"Töh be! Burada bıraksak iyi olacak desene."

Judkins boynundan tuttuğu pilici başı çevresinde salladı, salladı ve fırlattı.

Kestane ağaçları arasındaki yoldan kaldıkları köye doğru yürüyorlardı. Yaprakların gölgeleri arasında süt beyazı gibi duran ay ışığının aydınlattığı yerler dışında yol karanlıktı. Çevrelerinde ağaçların, olgun meyvelerin, çürüyen yaprakların serin kokusu yükseliyordu.

★ ★ ★

Üsteğmen bölük karargâhının önündeki sokağa çıkardığı bir masanın başında oturmuştu. Önünde dizi dizi madeni paralar ve renkli banknotlar yığılıydı. Yanında Başçavuş Higgins, Üstçavuş ve onbaşı ciddi bir havaya bürünmüşler, duruyorlardı. Erler masanın önünde kuyruk yapmışlardı. Masaya yaklaşan er selâm veriyor, parasını alıyor ve sıkılgan bir halde oradan uzaklaşıyordu. Kırık dökük badanalı evlerinin boyaları dökülmüş çerçeveli pencerelerinden birkaç köylü de bu sahneyi seyrediyordu. Güneş ışığında insan kuyruğundan düzensiz bir mavi-mor gölge uzanıyordu sarı taşlı yola. Dev bir kırkayak gibi.

Aylıklarını ceplerine yerleştirmiş olan Small, Judkins ve Chrisfield, *"Nos Brave Pollus"* meyhanesinin camı önündeki bir masaya yerleşmişler, yolun karşı tarafında turuncu kadife çiçeklerinden bir çitin ardındaki evin basamaklarına oturmuş beyaz saçlı bir kadınla konuşan Andrews'u seyrediyorlardı.

"İşte şuna bakın," dedi Judkins ciddi bir sesle. "Parasını almaya bile gitmiyor. Kendini amma da önemsiyor şu herif."

Chrisfield kızardı, ama bir şey söylemedi.

"Bütün gün o morukla konuşmaktan başka bir iş yaptığı yok," diye atıldı Small. "Anasını mı hatırlatıyor nedir?"

"Zaten kurbağalardan ayrıldığı yok ki. Bana sorarsan Amerikalı yerine kurbağalarla içmeyi yeğliyor."

"Dillerini öğrenmek istiyordur," dedi Small.

"Askerlikte pek başarılı olamayacak, Judkins söyledi dersin."

Karşıdaki küçük evler batan güneşin kızıllığını almışlardı. Andrews sallana sallana ayağa kalktı ve elini yaşlı kadına uzattı. Kadın da kalktı. Kara ipekli bir şala örtünmüş ufak tefek bir ihtiyardı. Andrews kadına doğru eğilince, kadın askeri birkaç kere öptü yanaklarından. Andrews kepi elinde yürümeye başladı, gözlerini yerden ayırmıyordu.

"Kulağının arkasına sigara sokar gibi bir çiçek yerleştirmiş," dedi Judkins, küçümseyen bir homurtuyla.

"Biz de artık gitsek iyi olacak," diye Small atıldı. "Saat altıda yerimizde olmalıyız."

Bir süre ses çıkarmadılar. Uzaklarda toplar hiç durmadan tamtamlar gibi uğulduyorlardı.

"Yakında orada olacağız," dedi Small.

Chrisfield sırtından buz gibi terlerin boşandığını hissetti. Dudaklarını diliyle ıslattı.

"Cehennem gibi olmalı orası," dedi Judkins. "Savaş eğlence değildir."

"Umurumda bile değil," diye mırıldandı Chrisfield.

* * *

Sırt çantaları omuzlarında köy yoluna dizilmişler, yürüme komutunu bekliyorlardı. Ağaçların ve evlerin önlerindeki küçük bahçelerin üzerinde ince beyaz sis bulutları vardı. Güneş daha doğmamıştı, ancak başları üstündeki soluk mavi gökyüzünde dizi dizi bulutlar altın sarısı ve kızıl renklere bürünmüşlerdi. Erler, yüklerinin ağırlığı altında hafifçe öne eğilmiş, ayaklarını yere vurup kollarını açıp kavuşturarak, kulakları ve burunları sabah ayazından kıpkırmızı, düzensiz bir sıra oluşturmuşlardı. Soluklarının buharı yükseliyordu başlarının üzerinde.

Sisli yolun başında kurşuni bir otomobil belirdi. Ağır ağır yaklaştı, erlerin önünde durdu. Üsteğmen eldivenlerini eline geçirerek karşı evden aceleyle çıktı. Sıradakiler ilgiyle bakıyorlardı otomobile. Lastiklerinden ikisi inmişti, camları kırıktı. Kurşuni boyası çizik çizikti, kapının üzerindeki üç delik arabanın numarasını silmişti. Erler arasında hafif bir

mırıltı yükseldi. Kapı güçlükle açıldı ve içerden açık renk kaputlu bir binbaşı çıktı. Kanlı sargılarla sarılı kolu mendilden yapılma bir askıyla boynuna asılıydı. Yüzü bembeyazdı ve acıdan katı bir maske gibi gerilmişti. Üsteğmen selâma durdu.

"Onarım istasyonu nerede?" diye sordu Binbaşı titrek bir sesle.

"Bu köyde onarım istasyonu yok, Binbaşım."

"Peki hangi cehennemde var öyleyse?"

"Bilmiyorum," dedi üsteğmen saygılı bir sesle.

"Neden bilmiyormuşsun? Çürümüş bu düzen... beş para etmez... Binbaşı Stanley az önce vuruldu. Bu köyün adı nedir?"

"Thiocourt."

"Neresi yani?"

Arabanın sürücüsü başını uzattı. Başı açıktı ve saçları tozla kaplıydı.

"Üsteğmenim, biz şeye gitmek istiyoruz... Chalons.."

"Tamam. Chalons sur Marne," dedi Binbaşı.

"Yerleştirme subayında bir harita var," dedi üsteğmen. "Soldaki son ev."

"Oraya gidelim hemen." Binbaşı kapıyı açmaya çalıştı. Üsteğmen uzanıp açtı.

Kapı açılınca sıradaki erlerden yakında olanları içini gördüler. Arabanın öte yanında battaniyelere sarılı bir cisim koltuğa oturtulmuştu.

Binbaşı arabaya binmeden sağlam koluyla içeri uzanıp yünlü bir keçe aldı ve yere attı. Araba ağır ağır yürümeye başladı. Komut bekleyen erler ilgiyle kapıdaki üç deliğe baktılar.

Üsteğmen yolun ortasında yatan keçeye bakıyordu. Ayağı ile dokundu keçeye. Yer yer pıhtılaşmış kanla ıslanmıştı.

Üsteğmen ile erler sessizce baktılar keçeye. Güneş yükselmiş, arkalarındaki beyaz badanalı küçük evlerin damlarında parıldıyordu şimdi. Yolun ötekı ucunda alay yürüyüşe geçmişti.

5

Tepenin yamacında mola verdiler. Chrisfield, silahını bacakları arasına almış, kıllı toprağa çökmüş çevresine bakınıyordu. Önünde, yol kenarında bir Fransız mezarlığı vardı. Rastgele çarpılmış küçük tahta haçlar gökyüzüne yükseliyorlardı. Yolda, görebildiği kadarıyla, yer yer kamyon dizileriyle kesilen, uzun kurşuni bir solucan ilerliyordu. Bu uzun kurşuni solucan tepeyi dönüyor, köyün damsız yıkıntıları arasında kıvrılıyor, karşı tepelerin parçalanmış ağaçları arasında kayboluyordu. Chrisfield daha ötedeki tepeleri görebilmek için gözlerini kastı. Sisler arasında mavi ve sakindiler. Nehir yıkılmış bir taş köprünün ayakları dibinde parıldıyor, iki dizi sarı yapraklı kavak ağacı arasında gözden

kayboluyordu. Vadide bir yerde büyük bir topun ateş ettiği duyuldu. Mermi mavi, sakin tepelere doğru çığlıklar atarak uçtu.

Chrisfield'in alayı yine yürüyüşe geçmişti. Kılıl çamurda ayakları kayan erler uzun adımlarla tepeden aşağı indiler, sırtlarındaki yükün ağırlığı omuzlarını çökertiyordu.

"Ne güzel bir ülke, değil mi?" dedi yanıbaşında yürüyen Andrews.

"Ben o orospu çocuğu Anderson gibi Subay Okulu'nda olmayı yeğlerdim."

"Haydi canım sen de!" Andrews tozlu ceketinin iliklerinden birine sarı bir çiçek geçirmişti. Burnunu havaya kaldırmış, öyle yürüyor, burun delikleri açılıp kapanıyor, göz güneşinin kokusunu zevkle içine çekiyordu.

Chrisfield ağzındaki yarısı içilmiş izmariti çıkartıp önündeki adamın ayakları dibine tükürdü.

"Beyaz bir insana göre yaşam değil bu."

"Ben bunu... ona yeğ tutarım." Andrews başını yolun kenarında kalmış olan subay dolu bir arabaya doğru salladı. Subaylar bir Pazar gezintisi havasında, termostan birşeyler içiyorlardı. Bile bile disiplin kurallarını hiçe sayarak önlerinden geçen erlere el salladılar. Sivri kara bıyıklı ufak tefek bir teğmen, "Tavşanlar gibi kaçıyorlar, çocukları Tavşanlar gibi kaçıyorlar!" diye bağırıyordu. Subayların yanından geçenlerden arada sırada titrek bir kahkaha dalgası yükseliyordu.

Büyük top bir daha ateş etti. Chrisfield topun biraz daha yaklaşmış olduğunu hissetti. Patlamayı başının içinde duymuş gibiydi.

"Yavrul" dedi arkasındaki.

Hep bir ağızdan şarkı söylemeye başlamışlardı. Köyün yıkılmış evleri arasında zikzaklar çizen taşlı yolda adımları şarkısının temposuyla çınlıyordu. Yanlarından, içlerinde gri yüzlü insanlar dolu ve ter, kan ve fenol kokan kamyonlar, cankurtaranlar geçiyordu.

Biri yeni bir şarkıya başladı:

Toz toza kavuşur
Kül küle..

"Onu söylemeyin, uğursuzluk getirir," diye bağırdı Judkins.

Ama hep bir ağızdan başlamışlardı şarkıya. Chrisfield, Andrews'un gözlerinin parladığını farketti. "Şeytandan da beter bu," diye düşündü. Ama o da diğerleri gibi olanca sesiyle bağırıyordu:

Toz toza kavuşur
Kül küle
Gaz bombaları canını almazsa
Seksensekizlikler ne güne...

Yine bir tepeye çıkıyorlardı. Yolda derin mermi çukurları vardı. Çamurlu sulara giriyorlar, ayakları kayıyordu. Sonra ormanlar başladı, iskelet ağaçlardan oluşan ormanlar, orada burada topçu mevzileri, ağaçlardan sarkan kamuflaj ağları. Yerler olsun yol olsun, konserve tenekeleri ve bakır mermi kovanlarıyla doluydu. Yolun iki kenarındaki ağaçlarda kat kat telefon telleri, sarmaşık gibi sarılmıştı.

Bir daha mola verdiklerinde Chrisfield bir Fransız yetmişbeşlik bataryasının yanında durmuştu. Üzerlerindeki mavili pembeli gömleklerin kollarını sıvamış ve kütükler üzerinde oturup kağıt oynayan Fransızlara ilgiyle baktı. Hareketlerine sınırlenmişti.

"Onlara ilerlediğimizi söyle," dedi Andrews'a.

"İlerliyor muyuz ki? Pekâlâ.. *Dites donc, les Boches courent ils comme des lapins?*"

Adamlardan biri kendilerinden yana bakıp güldü.

"Dört yıldan beri o yana kaçtıklarını söylüyor Almanların," dedi Andrews. Sırt çantasını çıkartıp üstüne oturdu, bir sigara yaktı. Chrisfield miğferini çıkartıp çamurlu elleriyle saçlarını düzeltti. Bir parça tütün alıp çiğnerken, ellerini dizlerinin üstünde kavuşturdu.

"Acaba bu kez ne kadar bekleyeceğiz.?" diye mırıldandı. Parçalanmış ağaçların gölgeleri giderek uzuyordu yolda. Fransız topçuları akşam yemeklerini yiyorlardı. Uzun bir kamyon konvoyu yanlarından geçiyor, yolun iki yanında oturan erleri çamura bulaştırıyordu. Güneş batmıştı. Vadideki bataryalar hep birlikte ateşe başlayınca konuşmak da olanaksızlaştı. Başları üzerinden uçan mermilerin uğultusuyla doluydu hava. Fransızlar gerindiler, esnediler ve siperlerine girdiler. Chrisfield imrenerek bakıyordu onlara. Uzun çıplak ağaçların ardındaki yeşil gökyüzünde yıldızlar da belirmişti artık. Chrisfield'in ayakları soğuktan ağrıyordu. Birşeyler olmasını istiyordu, ne olursa olsun da birşeyler olsun, ama yürüyüş kolu hiç kımıldamadan bekliyordu çöken karanlıkta. Chrisfield ağzındaki tütünün tadından başka hiç bir şeyi düşünmemeye çalışarak durmadan çiğniyordu.

Yine yürümeye başladılar. Başka bir tepenin yamacına vardıklarında Chrisfield burnunu yakan tatlımsı garip bir koku duydu. "Gaz," diye düşündü korkuyla, hemen elini boynunda asılı duran gaz maskesine uzattı. Ama maskeyi ilk takan asker olmak istemiyordu. Maskelerin takılması için komut da gelmedi. Çavuş'a ve üsteğmen'e sövgüler yağdırarak yürümeye devam etti. Belki ikisi de ölmüşlerdi gazın etkisiyle. Bütün alayın bir anda gazdan zehirlenip yola yığıldığını görür gibi oldu.

"Bir koku duyuyor musun Andy?" diye sordu hafifçe.

"At leşi, gül, kolejdeyken yediğimiz dondurma ve muz yağı, ölü fare kokusu karışımı bir şey duyuyorum, ama artık ne farkeder ki?" Andrews

gülüyordu. "Öyle bir saçmalık ki..."

"Çıldırmış," diye mırıldandı Chrisfield. Kendileriyle birlikte yürüyen yıldızlara baktı. Yoksa kendileri ve yıldızlar duruyorlar da ağaçlar mı, çıplak iskelet gibi dallarını sallayarak yanlarından uzaklaşıyorlardı? Önlerindeki ve arkalarındaki topların gürültüsü öylesine fazlaydı ki, şimdi ayak seslerini bile duyamıyordu artık. Arada sırada önlerinde bir işaret fişeği patlıyor, kızıl ve yeşil ışıkları yıldızlarla karışıyordu. Yıldızları ancak başını yukarı kaldırınca görebiliyordu. Her yanda, sanki ufuk ateş almış gibi, beyaz ve kızıl parıltılar yükselip düşüyorlardı.

Yamaçtan inmeye başladıklarında ağaçlar birden sona erdi ve topların namlularından çıkan parıltılar ve işaret fişeklerinin beyaz ışığı ile dolu vadi belirdi önlerinde. Patlamalar ve sarı alev dilleri bulundukları yamaca kadar uzanıyordu. Yolun yakınlarındaki bir bataryada, hiç bitmeyen kızıl bir parıltı önünde topçuların garip biçimler alan gölgelerini görüyorlar, her top atılışında kafatasları parçalanıyormuş gibi oluyordu. Sersemlemiş ve körleşmiş bir halde yollarına devam ediyorlardı. Her an bir topun parıldıyan namlusunun önüne çıkacaklarmış gibi geliyordu Chrisfield'e.

Tepenin altında ateşten zarar görmemiş bir ağaçlığın yanında bir mola daha verdiler. Yanlarından yeni bir kamyon konvoyu, karanlıkta dev lekeler halinde geçiyordu. Yakınlarda batarya olmadığı için kamyonların vitesleriniıı değiştirilirken, mermi çukurlarına dalıp çıkarken, çıkan gürültüyü duyabiliyorlardı.

Chrisfield eğreltiotu dolu bir hendeğe uzanıp başını sırt çantasına dayadı, biraz uyukladı. Çevresi kendisi gibi uzanmış insanlarla doluydu. Biri başını Chrisfield'in kalçasına dayamıştı. Uykusu arasında diğerlerinin alçak seslerle, sanki yüksek sesle konuşmaktan korkuyorcasına, konuştuklarını duyuyordu. Yolda kamyon sürücüleri tiz seslerle birbirlerine seslenıyorlardı. Motorlar birer birer sustu, ortaya çöken yarı sessizlikte, Chrisfield tam olarak uyuyakaldı.

Bir şey uyandırdı kendisini. Soğuktan kaskatı kesilmişti, korkuyordu. Bir an için bölüğün çekip gittiğini ve kendisinin orada tek başına kaldığını sandı.

Başı üzerinde dev sivrisineklerin vızıltısı gürültülü bir titreşime dönüşüyordu. Üsteğmenin sesini duydu:

"Çavuş Higgins! Çavuş Higgins!"

Ansızın arkasında beliren alev dalgası önünde kapkara görünüyordu üsteğmen. Chrisfield onun kepinin yana kaydığını, beli sıkılı trençkotunu farkedebiliyordu. Patlama sarstmıştı kendisini. Herşey yine kararclı. Chrisfield kulakları uğuldayarak ayağa kalktı. Yürüyüş devam ediyordu. Karanlıkta bir inleme duydu. Ayaksesleri ve donatım şakırtısı diğer bütün sesleri boğdu. Sırt çantasının ağırlığından omuzlarının kesildiğini hissediyordu. Arkasında ara sıra patlayan uçaktan atılan

bombalar yol kenarına yığılmış kamyon iskeletlerini aydınlatıyordu. Biryerlerde bir makineli tüfek sesi duyuldu. Ama öldürücü yorgunluğa, sırt çantalarının ağırlığına rağmen yürüyüş kolu ,yürümeye devam ediyordu.

Chrisfield sonunda durduğunda karmakarışık parıltılı aydınlık, şafağın griliği ile sakinleşmek üzereydi. Gözbebekleri alev alev yanıyormuş gibi gözkapakları ağrıyordu. Kollarında ve bacaklarında duygu kalmamıştı artık. Top sesleri beynine inen balyozlar gibi durmamacasına sürüp gidiyorlardı. Şimdi tek sıra halinde ağır ağır yürüyorlardı. Arada, sırada önündeki adama çarpıyordu. Her iki yanında toprak vardı, rutubetten kenarlarından sular akan kerpiç duvarlar. Birden ayağı bir yere takıldı, bir iki basamak kayıp zifiri karanlık bir sipere düştü. Alışamadığı bir koku, kendini rahatsız eden bir koku vardı burada, ama düşünceleri sanki çok uzaklardan kendine uzanıyor gibiydiler. El yordamıyla duvarı buldu. Dizleri üzerinde bir battaniye olan bir yatağa çarpmıştı. Bir an sonra derin bir uykuya daldı Chrisfield.

Uyandığında zihni pırıl pırıldı. Siperin üstü kütüklerden bir çatıyla örtülmüştü. Uzaktaki parlak nokta kapıydı. O gün nöbet sırasının kendisinde olmadığını umuyordu. Andy neredeydi acaba; ama sonra Andy'nin kaçık olduğunu hatırladı, "Korkak köpek" demişti Judkins onun için. Güçlükle doğrulup postallarını ve dizliklerini çıkardı, battaniyesine sarındı. Çevresinde horultular ve bitkinliğin getirdiği uykunun derin solumaları vardı. Gözlerini kapattı.

Savaş mahkemesinde yargılanıyordu. Masa başında oturan üç subayın önünde iki eli yanında duruyordu. Üçünün de tıraşı uzamış çeneleri, burunları üstünde kavuşan kara kaşları, birbirinin eşi olan beyaz yüzleri vardı. Bir kağıttan yüksek sesle bir şeyler okuyorlar, ancak kendisi ne kadar gayret gösterse de, okuduklarını duyamıyordu. Hafif bir inleme duyuyordu yalnızca. Subayların öfkeli bakışları karşısında bile esas duruşta duramıyordu. Alışık olmadığı garip bir koku vardı. "Anderson, Çavuş Anderson bu koku nedir? diye soruyordu sızlayan bir sesle. "Ne olur bu kokunun ne olduğunu söylesene." Ama masa başında oturan subaylar okumalarına devam ediyorlardı. İniltİ giderek artıyordu, sonunda dayanamayıp yüksek sesle bir çığlık attı. Elinde bir elbombası vardı. Pimini çekip fırlattı. Üsteğmenin trençkotunu görmüştü alev perdesi önünde. Biri üzerine atladı. İri göğüslü dev bir kadına dönüşmüş olan Anderson'la kıran kırana bir mücadeleye girmişti. Onun kolları arasında parçalarcasına sıkarak üzerine gelen üç subaya döndü. Trençkotları bellerine sıkıca kemerlenmişti, yabanarılarına benziyorlardı. Birden herşey soldu gözlerinin önünde uyandı.

* * *

Burnu hâlâ o garip, rahatsızlık verici kokuyla doluydu. Yatağın kenarında oturup kaşındı, vücudu bit kaynıyordu.

"Almanların kısa süre önce oldukları biryerde bulunmak ne garip!" dedi bir ses.

"İlerliyoruz, oğlum."

"Ne biçim ilerleme bu be! Daha bir Alman göremedik."

"Kokusunu duyduk ama," diye Chrisfield birden ayağa kalktı.

Çavuş Higgins kapıda göründü. "Sıraya" diye bağırdı. "Haydi çocuklar saldırı zamanı geldi," diye ekledi sonra herzamanki sesiyle.

★ ★ ★

Chrisfield tozluğunu fundalığa takınca kurtulmak için ayağını hızla ileri geri salladı. Sonunda ayağı kurtuldu. Yırtılan tozluk yerde sürüklendi. Açıklığın ortasında kurşunî üniformalı birisinin yerde yatan bir şeyin üzerinde eğilmiş olduğunu gördü. Bir Alman yüzüstü yatıyordu. Sırtında kırmızı bir delik vardı. Diğer adam onun çeplerini karıştırıyordu. Başını kaldırıp Chrisfield'in yüzüne baktı.

"Bir kaç anı," dedi.

'Sen hangi birliktensin dostum?"

"143'üncüden," diye cevap verdi adam ayağa kalkarak.

"Neredeyiz?"

"Ne bileyim ben!"

Açıklıkta iki Amerikalı ile sırtından vurulmuş Alman'dan başka kimse yoktu. Uzaktan topçu ateşi ve daha yakından tek tek makineli tüfeklerin "Put put put" sesleri geliyordu. Kahverengi, kızıl ve sarının çeşitli renklerinde yapraklar güneşte sallanıyorlardı.

"O paranın hiçbir değeri yok, değil mi?" diye sordu Chrisfield.

"Alman parasının mı? Beş para etmez...Ama esaslı bir saat ele geçirdim." Adam Chrisfield'e altın bir saat uzatıp gösterdi, bir yandan da sarı kapalı gözleri arasından kuşkuyla süzüyordu Chrisfield'i.

"Tanımadığım biri altın kabzalı bir kılıç aldı."

'Nerede?"

"Orada, ormanın içinde."Chrisfield elini ormandan yana salladı."Ben birliğimi bulmaya gidiyorum, geliyor musun?" Chrisfield açıklığın öte yanına doğru yürüdü.

"Ben burada rahatım," diyen biri güneşe, otların arasına uzandı.

Chrisfield ağaçlıktan geçerken ayaklarının altında kuru yapraklar hışırdıyordu. Yalnız kalmaktan korkmuştu. Tozluğu hâlâ ardından sürüklenerek hızla yürüyordu. Dökülmüş yapraklar altında yarı yarıya gömülmüş dikenli tel engeline geldi. Tel bir yerden kesilmiş olduğu halde geçerken bacağını yırttı. Yırtık tozluğunu çıkartıp bacağına

pantolonunun üstüne sardı ve yürümeye devam etti.

Daha sonra ormanı dikleme sine kesen bir yol çıktı önüne. Yolun güneşin aydınlattığı bölümünde bir insan görünce o yana doğru yürüdü. Kızıl saçlı, pembe beyaz yüzlü genç bir adamdı bu. Gömleğinin yakasındaki sarı şeritten onun bir teğmen olduğunu anladı. Teğmenin ceketi ve şapkası yoktu, yüzüstü çamurlarda yatmış gibi üstü başı yeşil yosunlar kaplıydı.

"Nereye gidiyorsun?"

"Bilmiyorum efendim."

"Pekâlâ, benimle gel öyleyse." Teğmen kollarını sallaya sallaya hızla yürümeye başladı.

"Makineli tüfek yuvalarını gördün mü?"

"Hiç görmedim, efendim."

"Hımmı!"

"Hızla yürüyen teğmeni izlemekte güçlük çekiyor, çamur birikintilerine batıp çıkıyordu.

Birden durup elini kızıl saçları üzerinden geçiren teğmen, "Topçu nerede? Bilmek istiyorum, topçu nerede?" diye bağırdı. "Topçu hangi cehennemde?" Yeşil gözleriyle vahşice baktı Chrisfield'e. "Topçu olmadan ilerlemenin anlamı yok." Eskisinden daha hızlı yürümeye başladı.

Bir süre sonra karşılarında güneşi ve kurşuni üniformaları gördüler. Makineli tüfekler ansızın ateşe başladı. Chrisfield tanımadığı insanlarla birlikte koşmaya başladı. Tüfeklerin kırbaç gibi sesleri makineli tüfeklerin takırtısına karışıyordu. Başı üzerinde mavi gökyüzünde beyaz bulutlar dolaşıyordu, önünde bulutlar gibi lavanta grisi evler vardı.

İki elinde birer teneke ananas gibi elbombaları olduğu halde bir evin içindeydi. Bu ansızın çöken yalnızlık Chrisfield'i yine korkutmuştu. Evin dışından makineli tüfek sesleri geliyor, arada bir de, bir mermi patlaması duyuluyordu. Kırmızı kiremitli dama ve musluğun üstünde beyaz badanalı duvarda asılı duran çocuğunu emziren kadın resmine baktı. Küçük bir mutfaktaydı. Ocaktaki ateşin üzerinde kara bir tencerede bir şey kaynıyordu. Chrisfield ayaklarının ucuna basarak gidip baktı. Kaynayan suyun içinde beş tane patates vardı. Mutfağın öteki ucunda iki kırık iskemlenin berisinde bir kapı gördü. Ayağı altındaki taşların kaydığını hissederek o yana yürüdü. Elini kapının tokmağına değirdi sonra geri çekti. Soluğunu tutarak uzun bir süre kapıya baktı. Sonra korkusuzca açtı kapıyı. Sarı saçlı genç bir adam başını elleri arasına almış, masanın önünde oturuyordu. Chrisfield adamın üniformasının yeşil olduğunu görünce içinde bir sevinç dalgasının kabardığını duydu. Çok sakin bir hareketle elbombasının pimini çekti, bir saniye elinde tuttu, sonra bombayı içeri, kendisini de geri mutfağın ortasına fırlattı.

Sarı saçlı adam kımıldamamıştı, mavi gözleri yine dimdik ileri bakıyordu.

Chrisfield sokakta uzun boylu bir adamın koştuğunu gördü. Adam Chrisfield'in kolunu tuttu:

"Baraj ateşi ileri kayıyor."

"Ne barajı?"

"Bizim baraj ateşimiz. Koşmalıyız, biz ateşten ilerideyiz." Soluk soluğaydı adam. Yüzünde pençe pençe kırmızı lekeler vardı. Boş köy sokağından aşağı koşmaya başladılar. Kızıl saçlı teğmen beyaz badanalı bir duvara yaslanmıştı. Bacakları kan içindeydi. Açık yola kadar kendilerini izleyen ateşli bir sesle çılgınlar gibi bağırıyordu:

"Topçu nerede? Bilmek istiyorum, topçu nerede?"

* * *

Chrisfield üzerinde uyuduğu yaprak yığını içinde doğruldu. Soğuktan ve açlıktan uyuşmuş gibiydi, biriliğini kaybetmişti, yalnızdı. Çevresinde başka bir tümenin erleri vardı. Ağaçların hemen arkasındaki yolda sırtına bir battaniye atmış sarı bıyıklı bir yüzbaşı dolaşıp duruyordu. Chrisfield adamın şafak söktüğünden bu yana ağaçların ıslak gövdeleri arkasında bir ileri bir geri gidip geldiğini görmüştü. Ayaklarını ıslak yapraklara vura vura kalkıp yürüdü. Kimse gittiğini farketmemiş gibi görünüyordu. Ağaçlar çevresini sarmıştı şimdi. Islak, yeşilimsi gri ve kara ağaçlarla, sarı yapraklardan başka bir şey görünmüyordu. Neden o yöne doğru yürüdüğünü bilemiyordu. Kafasının bir yerinde kendi biriliğini bulma fikri yatıyordu. Çavuş Higgins, Andy, Judkins ve Smaii... Ne olmuştu onlara acaba.. Bölüğün yemek kuyruğuna girdiğini görür gibi oldu. Sahra mutfağından yükselen yağlı yemek kokusunu duydu. Çok acıkmıştı. Durup bir ağacın yosun kaplı gövdesine yaslandı. Bacağındaki derin yara sanki kanı oradan boşalıyormuş gibi zonkluyordu. Ayak sesleri kesildiği için ağaçlık şimdi dallardan damlayan çiy tanelerinin tıpırtısı dışında tümüyle sessizdi. Başka bir ses duyabilmek için kulaklarını dikti. Birden küçük kırmızı yaban elması ile yüklü bir ağaca baktığını farketti. Bir avuç toplayıp ağzına attı, ama elmalar sert ve ekşiydi, eskisinden daha çok duydu açlığını. Ağzındaki ekşi tat Chrisfield'i iyice öfkelendirmişti. Gözlerinden yaşlar akarken ağacın ince gövdesine bir tekme savurdu. Tekdüze bir sesle sövgüler yağdırarak gözlerini yerden ayırmadan yürümeye başladı. Dallar yüzüne çarpıyor, çalılara bacakları takılıyor, ama yine de aldırmadan, duraksamadan yürüyordu. Birden sert bir şeye çarptı ayağı.

Korkuyla durup çevresine bakındı. Ayağının altında iki elbombası vardı. Az ötede de bir ağaca dayanmış oturan ağzı açık bir adam. Gözleri

kapalı olduğu için adamın uyumakta olduğunu sandı ilk önce. Dikkatle baktı elbombalarına. Yaylarına basılmamıştı. Yerden alıp herbirini birer cebine yerleştirip hâlâ uyur gibi duran adama bir kere daha baktıktan sonra ormanın içinde güneşi gördüğü başka biryöne doğru yürüdü. Gökyüzü, orası burası sarı renge boyalı yüklü mor bulutlarla kaplıydı.Güneşe doğru yürürken adamın çeplerini arasaydı belki de bir dilim ekmek bulabileceği geldi aklına. Bir an duraksadı, düşündü ama sonra inatla güneşe doğru yürümeye devam etti.

Güneş ile göigenin düzensiz bir çizgiyle birleştiği yerde bir şey parıldıyor, bir adam kepini gözlerine indirmiş, toprağa çömelmiş öylece duruyordu. Güneş ışığı yakasındaki sarı demiri aydınlatıyordu. Chrisfield'ın aklına ilk gelen şey adamın üzerinde yiyecek bir şey bulunabileceği oldu.

"Hey teğmenim,bir lokma yiyecek bir şey nerede bulabilirim?" diye seslendi.

Adam ağır ağır kaldırdı başını. Chrisfield Anderson'un beyaz yüzünü görünce birden donakaldı olduğu yerde. Köşeli çenesinde tıraşı uzamıştı, sol yanağında ağzının köşesinden kaşına kadar uzunan kanı kurumuş uzun bir yara izi vardı.

"Bana biraz su ver dostum," dedi Anderson hafif bir sesle.

Chrisfield konuşmadan matarasını uzattı. Anderson'un kolu askıdaydı, suyu çenesine ve yaralı koluna dökerek uzun uzun içti.

"Albay Evans nerede?" diye sordu Anderson ters bir sesle.

Chrisfield cevap vermeden aksi aksi baktı adamın yüzüne. Matara yere düşmüş, yerde yatıyordu. Kızıl yapraklar arasından parlayarak akıyordu içindeki su. Rüzgâr çıkmış orman yine gürültüsüne kavuşmuştu. Çevrelerine sarı yapraklar dökülüdü.

"Önce onbaşıydın, sonra çavuş oldun, şimdi de teğmensin," dedi Chrisfield tane tane.

"Bana Albay Evans'ın nerede olduğunu söyle.. Bilmen gerek...Yolun ilerisinde olmalı." Anderson ayağa kalkmak için çabaladı.

Chrisfield cevap vermeden yürüdü. Cebindeki elbombası buz gibi parmakları arasındaydı şimdi. Ayaklarına bakarak yürümeye başladı.

Birden elbombasının pimini çekmiş olduğunu farketti. Bombayı cebinden çıkarmaya çalıştı. Dar cebinde sıkışıp kalmıştı elbombası. Kolu ve buz gibi parmakları birden tutulmuş kalmıştı. Sonra içinde bir sevinç dalgası yayıldı. Bombayı fırlatmıştı.

"Anderson kalkmış, ileri geri sallanıyordu. Patlama ormanı titretti. Bir sarı yaprak yağmuru boşaldı üzerlerine. Anderson dümdüz yatıyordu yerde. O kadar düz ki sanki toprağa gömülmüş gibi.

Chrisfield diğer bombanın da pimini çekip gözlerini kapatarak fırlattı. Bomba yeni dökülen yaprakların içinde patladı.

Yağmur başlamıştı. Chrisfield yoldan ayrılmadan yürüyordu. Yeni bir sıcaklık ve güç dolmuştu içine. Yağmur buz gibi inliyordu başına ve sırtına.

Gözlerini yerden ayırmadan yürüyordu. Yabancı dilde konuşan bir ses duyunca durdu. Sakalı çamurlu, paramparça yeşil üniformalı biri önünde ellerini havaya kaldırmış duruyordu. Chrisfield kahkahalarla gülmeye başladı.

"Yürü bakalım! Çabuk ol!" dedi.

Adam öne geçip yürümeye başladı. Her adımda düşecek gibi titriyordu.

Chrisfield adamı tekmeledi.

Adam arkasına bakmadan sendeleyerek yürümeye devam etti. Chrisfield bir tekme daha indirdi. Adamın kaba etlerinin yumuşaklığını ayağının ucunda hissediyor, nereye gittiğini göremeyecek kadar da görültülü kahkahalarla gülüyordu.

"Dur!" dedi bir ses.

"Bir tutsağım var," diye seslendi Chrisfield, hâlâ kahkalarla gülerek.

Karşısına çıkan adam süngüsünü Alman'a çevirerek, "Tutsak sayılmaz bu," dedi. "Keçileri kaçırmış bu herif. Ben onun gereğine bakarım... Geriye göndermenin anlamı yok."

"Nasıl istersen." Chrisfield hâlâ gülüyordu. "Hey ahbap, yiyecek bir şeyler nereden bulabilirim be? Birbuçuk gündür ağzıma bir lokma bile koymadım."

"İlerde bir keşif takımı var, onlar sana yiyecek verirler.. Geldiğin yönde durum nasıl?" Adam yolu gösterdi.

"Ne bileyim ben? Birbuçuk gündür ağzıma tek lokma koymadım diyorum sana."

* * *

Tasındaki haşlama etin kokusu Chrisfield'i kendinden geçirmişti. Ağzını yumuşacık yağlı patatesle doldururken kendini önemli bir kişi olarak görüyordu. Çevresindekiler durmadan sorular yağdırıyorlardı. Karnı doyunca uyumak istedi. Ama eline bir silah tutuşturmuşlar ve keşif mangasıyla gitmesini söylemişlerdi. Keşif kolu az önce geldiği yola doğru ilerlemeye başladı.

Önde yürüyen yüzbaşı, "İşte işi bitmiş bir subay daha," dedi. "Hey çocuklar, ikiniz geri gidip bir battaniye getirin de bu zavallıyı yol kavşağına çıkarın." Yüzbaşı dilini şaklatarak yoluna devam etti.

Chrisfield dimdik önüne bakıyordu. Şimdi kol halinde yürüdüğü için artık yalnızlık duymuyordu. Ayakları başka ayakların temposuna uyarak yürüyordu artık. Sola mı sağa mı gitmesi gerektiğini düşünmek zorunda değildi. Başkaları ne yaparsa o da onu yapacaktı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
PASLANMA

1

Yol kenarındaki macun renkli su birikintilerinde küçücük yeşil kurbağalar vardı. John Andrews ağır ağır ilerleyen yürüyüş kolundan bir an ayrıldı kurbağalara bakmak için. Kurbağaların üçgen kafaları suyun ortasından dışarı çıkmıştı. Andrews sırtındaki yükün ağırlığını hafifletmek için ellerini dizlerine dayayıp eğildi. Şimdi onların yakıt rengi küçücük gözlerini görebiliyordu. Kurbağaların minnacık canlı vücutlarına duyduğu sevecenlik gözlerini doldurmuştu. İçinde bir ses koşup sırasına girmesini, çamurlar içinde bata çıka yürümesine devam etmesini söylüyordu. Ama o yine kurbağalardan ayıramadı bakışlarını. Sonra suyun içinde kendini gördü. İlgiyle baktı. Asık yüzlü boyalı bir maske ve arkasında bir silah namlusunun gölgesi. Demek kendisini bu duruma sokmuşlardı ha! Bakışları yine macun renkli suda rahat ve gergin bacak hareketleriyle yüzen kurbağalara döndü.

Sanki kendisinin çevresinde olup bitenle hiçbir ilgisi yokmuşçasına yolun aşağısından patlayan şarapnel seslerini duydu. Yorgunluktan bitkin bir halde doğruldu ve bir adım attı. Ama su birikintisine batmakta olduğunu farketti. Büyük bir rahatlama hissediyordu. Bacakları suya gömülmüştü, kımıldamadan sırtını çamurlu kenara dayamış yatıyordu. Kurbağalar gitmişlerdi, ama bir yerlerden kızıl bir renk çamurlu suya karışıyordu. Hâki renkli üniformalı adamların düzensiz sıralar halinde geçişlerini seyretti. Ayak sesleri kulaklarında çınlıyordu. Onlardan ayrılmayı başarmış gibi hissediyordu kendini, bir camın arkasından askerlerin geçişlerini, bir tiyatro locasından sıkıcı bir oyunu seyrediyordu sanki. Onlardan giderek geriye, daha geriye çekiliyordu, sonunda ufalmıştı askerler, bir tavanarası odasının tozları arasında unutulmuş oyuncak askerler gibi. Işık o kadar azdı ki, onları göremiyor yalnızca çamurlar içinde sonu gelmeyen ayak seslerini duyabiliyordu.

* * *

John Andrews korkunç bir biçimde sallanan bir merdivenin üstündeydi. Elindeki kaba süngerle bir yatakhanenin camlarını siliyordu. Sol köşeden başlamış, küçük camları birbiri ardından temizliyordu. Kolları kurşun gibi ağırdı, sallanan merdivenden düşecek gibi oluyor, ama aşağı inmeden önce her baktığında bir general şapkasıyla, siperliğin altından fırlayan bir general çenesi görüyor, bir ses, 'Dikkat!' diye bağırıyordu. O zaman daha çok korkuyor, merdiven daha çok sallanıyordu. Merdivenin sallanışı ile vücudunun bütün eklemleri de sallanıyor, bitip tükenmek bilmeyen saatler boyu elindeki kaba süngerle birbiri arkasından o küçük camları silmeye devam ediyordu. Düzenli bir biçimde sildiği pencerelerin içinden parlak bir ışık yayılıyordu. Aynaydı camlar. Her camda, bir gölge olarak kendi yüzünü ve hemen arkasında da bir tüfek namlusunun gölgesini görüyordu. Sallantı durdu ansızın. Derin bir karanlık çukura battı.

Kulağında kırık bir sesin söylediği bir şarkı vardı:

Maryland'da bir kız var
Kalbi benim için, benim için çarpar

John Andrews gözlerini açtı. Yıldızları seçebildiği gökyüzüne fışkıran bir dizi parlak dik dörtgen dışında ortalık zifiri karanlıktı. Zihni birdenbire herşeyin bilincine varmıştı. Korkuyla ne durumda olduğunu öğrenmeye çalıştı. Boynunu hafifçe yana çevirdi. Karanlıkta yanında sırtüstü uzanmış bir adam başını garip biçimde bir yandan öbür yana sallayarak avaz avaz tiz bir sesle şarkı söylüyordu.Andrews o anda fenol kokusunun çok güçlü olduğunu duydu. Sedyenin iki yandaki sırıklarını hissedebilmek için omuzlarını oynattı. Sonra gözlerini birbiri üstündeki üç parlak sarı dik dörtgene çevirdi. Kuşkusuz pencereydi bunlar, bir evdeydi.

Hafifçe kollarını oynattı. Kurşun gibi ağırdılar, ama yaralı değildi. Sonra birden bacaklarında ateşler yandığını farketti. Ayaklarını oynatmaya çalıştı, korkunç bir ağrıyla her şey yine karanlığa gömüldü. Ses hâlâ kulağının dibindeydi:

Maryland'da bir kız var
Kalbi benim için, benim için çarpar

Ama başka bir sesin de daha yumuşak bir tempoda hiç durmaksızın konuştuğunu duyabiliyordu.

"Beni güneye götüreceklerini söylediler, deniz kıyısında küçücük bir ev varmış, oraları sıcacık ve sakinmiş..."

Yanındaki adamın sesi ezgisiz bir çığlığa dönüşmüştü şimdi,

kurulması biten bir gramofon gibi:

Bir düşler ülkesi oldu Maryland
Sevgilim benim olacağını söyleyince...

Başka bir ses kesik hırıltılarla başlayıp sonunda sövgü parçalarına dönüştü. Yumuşak ses konuşmaya devam ediyordu. Andrews sesi duyabilmek için kulaklarını dikmişti. Sanki vücuduna serin ve kokulu bir yağ dökülüyormuş gibi ağrıları hafifliyordu onu duyunca.

"Gül dolu bir bahçesi olacak o güneydeki evin, hava hep sıcacık ve sakin olacak, güneş sabahtan akşama kadar parıl parıl, gökyüzü masmavi..."

Andrews bir duayı tekrar eder gibi sözcükleri dudaklarının tekrarladığını farketti.

"...Öyle sakin öyle sessiz olacak ki. Hiç gürültü olmayacak. Gül dolu bir bahçesi olacak..."

Ama başka sesler araya giriyor, yumuşak ses inlemeler, küfürler arasında boğuluyordu.

"Bana kapının önünde oturabileceğimi söyledi. Güneş öyle sıcak ve sakin olacak ki, bahçe mis gibi kokacak, evin önünde pırıl pırıl bembeyaz bir kumsal ve deniz..."

Andrews birden önce başının sonra ayaklarının havaya yükseldiğini hissetti. Karanlıktan parlak beyaz bir koridora çıktı. Bacakları alev alev yanıyordu. Ağzında sigara olan bir yüz yüzüne yaklaştı. Bir el boynundaki künyeyi tuttu:

"Andrews, 1.432.286."

Ama, o arkasında, karanlıkta kalan ve sayıklamanın keskin tonlarıyla çığlıklar atan sesi dinliyordu:

Maryland'da bir kız var
Kalbi benim için, benim için çarpar.

Birden inlemekte olduğunu farketti. Zihni inlemelerinin garip temposuna kapılmıştı şimdi. Vücudunun varolan parçaları yalnızca bacakları ve boğazında inleyen, durmadan inleyen bir şeydi. Çok ilginç bir şeydi bu. Çevresinde beyaz biçimler dolaşıyordu, kısa kollu gömlek giymiş birinin kıllı kollarını gördü, ışıklar parlıyor ışıklar sönüyordu, burnuna garip kokular doluyor, vücudunu dolaşıyordu ama o inlemelerinin tekdüzeliğinden çekip ayıramıyordu dikkatini.

Yağmur yağıyordu yüzüne. Birden varlığının bilincine varıp başını iki yana salladı. Ağzı kupkuruydu, deri gibi; yağmur damlalarını yakalamak için dilini uzattı. Sedyede yana döndü. Başını kaldırdı hafifçe, hâlâ

başını kaldırabildiği için büyük bir çoşku hissetti.

"İndir kafanı aşağı be," diye biri yanından seslendi.

Sedyenin ucunda ıslak bir yağmurluk giymiş bir adamın sırtını görmüştü.

"Bacağıma dikkat edin," diye arka arkaya söylendiğini farketti. Birden başını sedyenin üst tahtasına çarptıran bir salıantı oldu; beyaz boyanın yer yer dökülmüş olduğu tahta bir tavan bakıyordu şimdi. Benzin kokusu duyuyor, bir motor homurtusu hissediyordu. Geriye doğru düşünmeye başladı; su birikintisindeki kurbağaları seyrettiğinden bu yana ne kadar zaman geçmişti? Macun renkli su birikintisi ile kurbağaların üçgen kafalarını çok canlı olarak görebiliyordu. Ama bu çocukluğunun bir anısı kadar eskiydi; bundan önceki yaşamı arabanın harekete başladığından bu yana geçen süre kadar uzun değildi. Sedyede sallanıp duruyordu, elleriyle sıkı sıkı kavramıştı sırıkları. Bacaklarında sancı giderek artıyordu, vücudunun geri kalan bölümü kavruluyordu sanki. Alt tarafından cankurtaranın her çukura girişinde haykıran bir ses geliyordu. İniemek isteğini yenmek için savaşıyordu ama sonunda pes etti ve iniltilerinin tekdüzeliğinde yitip gitti.

Bir an yüzüne yine yağmur yağdı, sonra vücudu yana çevrildi. Gözlerinin önünde bir dizi ev, kuru yapraklı ağaçlar ve bacalar kurşun rengi gökyüzü altında birden belliriverdiler, sonra yerlerini hemen bir tavana ve bir merdivene bıraktılar. Andrews hâlâ hafifçe inliyordu, ama şimdi gözleri tavandaki oymalı süslere, çiçeklere, armalara takılmıştı. Birden sedyenin öteki ucunu taşıyan adamla yüzyüze geldi. Ağzının kenarında ergenlik çıbanları olan, iyilikçi mavi gözlü bir yüzdü bu. Andrews adamın gözlerine bakıp gülümsemeye çalıştı, ama adam kendisine bakmıyordu.

Sedye üzerinde sonsuz saatlar boyu oradan oraya atıldıktan, ağrıların acısıyla gidip gidip döndükten sonra kendisini kavrayan eller üzerindekileri çıkardılar ve onu çarşaflarında serin mikrop öldürücü kokusu bulunan bir yatağa yatırdılar. Başının üstünde sesler duyuyordu.

"Çok kötü değil, bacak yarası...kesmek gerekecek dediğini sanmıştım."

"Peki nesi var öyleyse?"

"Şok geçiriyordur belki de..."

Andrews korkudan buz gibi ter dökülüyordu. Gözlerini kapatmış, hiç kımıldamadan yatıyordu. İçinden birbiri ardından isyan kasılmaları geçiyordu. Hayır, daha ezememişlerdi kendisini. Sinirlerime hakim olmalıyım, diyordu içinden. Yine de karnı üzerinde kavuşmuş olan ellerinin titrediğini hissediyordu. Duyduğu korkudan bacaklarının acısı yokolmuştu. Aklını kendi dışında bir şeye takmaya çalışıyordu deliler gibi. Mırıldanacak bir şarkı düşündü. Ama kulaklarında o aylarca,

yıllarca önce dinlediği ses vardı:

Maryland'da bir kız var
Kalbi benim için, benim için çarpar

Boğuk ezgiyi haykıran ses ve bacaklarındaki sancı garip bir biçimde birbirine karışıyor, birleşiyor, sonunda sancı çıldırtıcı ezginin zonklamasına dönüşüyordu.

Gözlerini açtı. Solgun bir sarıya dönüşen karanlık. Kendini şöyle bir yokladı, başını ve kollarını oynattı. Serin, çok bitkin ve sakindi, uzun bir süre uyumuş olmalıydı. Kaba kirli elini yüzüne değdirdi. Derisi yumuşak ve serindi. Yanağını yastığa bastırarak mutlulukla gülümsedi, nedenini bilmiyordu.

Saba Melikesi, çevresinde kendisine doğru yürürken sallandıkça serin bir çınlama sesi veren küçük kırmızı çıngıraklar bulunan bir şemsiye taşıyordu. Başının üstünde topladığı saçına mavi lale tozu serpilmişti, kuyruğunu bir maymunun taşıdığı uzun tuvaletinin üzerine parlak renklerle burçların işaretleri işlenmişti. Saba Melikesi değildi bu, karanlıkta yüzünü göremediği bir hemşireydi. Elini ustaca bir hareketle ensesine yerleştirip başını kaldırmış ve bir bardakta içecek bir şey vermişti yüzüne bakmadan. Andrews normal sesiyle, 'Teşekkür ederim' dedi ama çıkan sessizlik kendisini şaşırttı. Kadın cevap vermeden gitti. Çınlayan şeyler taşıdığı tepsideki bardaklardı.

Karanlık olmasına karşın yandaki yatağa, yürüyen kadının vücudunun sıkılgan katılığına dikkat etmişti. Hemşirenin, yandaki adamın başını altına elini sokup ilacını ne kadar dikkatle içirdiğini görmek için başını çevirdi.

"Bir bakire," diye mırıldandı."Tam bir bakire." Bacaklarındaki sancıya aldırış etmeden hafif hafif gülümsedi. Ruhu uzun süren bir uyuşukluktan uyanmış gibiydi. Aylardır kendisini öldüren o her şeyi itme büyüsü kalkmıştı üzerinden. Hastanedeki bu yatakta yattığı sürece kimsenin kendisine bağırarak emir veremeyeceğini düşündü neşeyle. Kimse tüfeğini temizlemesini isteyemeyecekti. Selâmlayacak kimse olmayacaktı. Çavuşa hoş görünmeye çalışmayacaktı. Bütün gün orada yatıp kendi düşüncelerine dalabilecekti.

Belki de askerlikten çıkartılacak kadar ağır yaralıydı. Bunu düşününce delicesine çarpmaya başladı kalbi. Kendisini yitik kabul eden, hiçbir karşılık göstermeden kölelik çamurunda ayaklar altında ezilmeye baş eğen, bu dönme dolaptan kendisini ancak ölümün kurtaracağına inanan John Andrews yaşayacaktı artık.

Pes etmeyi düşünmüş olması, insanı ezip öğüten o disiplinin kendisine egemen olmasına izin vermiş olması akıl alacak bir şey

değildi. Yaşamı birdenbire kendi kendine yok olduğu andan önce, köleler arasında bir köle olmadan önceki kendini bütün canlılığıyla gördü bir kere daha. İlk gençliğinde sıcak yaz öğleden sonraları çalılıkların altında oturduğu bahçeyi, çevresindeki buğday başaklarının hışırtısını ve sıcakta parıltısını hatırlıyordu. Askere alındığı gün bir bodrum odasında çırılçıplak durduğunu, çavuşun kendisini elleyip ölçüşünü hatırladı sonra. Ne zaman olmuştu bu acaba? Bir yıl önce olmuş olabilir miydi? Ama işte o yıl içinde yaşamının tüm geçmiş yılları silinmiş gitmişti. Şimdi yine yaşamaya başlayacaktı. Dış şeyler karşısında bu korkakça yaltaklanmadan vazgeçecekti. Kendisi olacaktı artık, dünyayı umursamak yoktu bundan sonra.

Bacaklarındaki sancı giderek yara yerleri olarak belirleniyordu. Bir süre buna karşı çabalayarak düşünmeye çalıştı. Ama sancının sürekli zonklaması düşünmesini engelliyordu. Sonunda, yaşamında canlı ve özlemli olan her şeyi, çok hafif de olsa soluk anılarından çekip çıkarmak istemesine, yeniden yaşamaya başlamak için dünyaya karşı bir direnme temeli kurmak istemesine karşın yine yaralanmış bir aksi et parçası, dönmedolaba alıştırılmış bir köle oldu; inlemeye başladı.

Koğuşa giren soğuk çelik grisi ışık, önce kızaran sonra da büsbütün yok olan sarı parıltıyı boğmuştu. Andrews karşısındaki karyolaları, başının üstündeki tavanın koyu renkli kirişlerini farketti. "Çok eski bir ev olmalı burası" diye düşündü. Bu düşünce belli belirsiz heyecanlandırmıştı kendisini. Saba Melikesi'ni hatırlaması da çok garipti onu düşünmeyeli yıllar olmuştu. *Sokak lambası altında köşebaşında şarkı söyleyen kızdan, tahtırevanın yüksekliklerinde gülleri paramparça eden soylu kadına kadar, yarı yarıya bilinen bütün görünüşler, tutkunun bütün düşleri..* Saba Melikesi buydu. *"La reine de Saba, le reine de Saba"* diye vineledi yüksek sesle. Noel gecesi küçük bir çocukken duyduğu bekleme titreyişiyle kendisini şimdi bekleyen yeni şeyleri düşündü, başını koluna dayadı ve uyudu.

"Bu kurbağa Fransızlardan beni böyle bir hastaneye getirmelerinden başka şey beklenmezdi zaten," dedi hastane hademesi. Elleri kalçalarında, bacaklarını iki yana açmış, karyolaların başında durup kendisini dinleyebilenlere sesleniyordu. "Doğrusunu isterseniz sizlerin bu delikte nasıl olup da ölmediğinize şaşıyorum...Biz gelene kadar elektrik bile yoktu burada...Ne dersiniz, ha? İşte kahrolası kurbağalar bu kadar önem verirler insana..." Hastane hademesi kısa boylu, soluk, kırışık yüzlü, iri sarı dişli bir adamdı. Gülümsediği zaman alnındaki yatay çizgilerle burnunun kenarlarından inen çizgiler derinleşiyor, yüzü, sinemada komik rolüne çıkmak üzere makyaj yapılmış gibi oluyordu.

"Sanatı gelişmiş bir yer ama, değil mi?" dedi karyolası Andrews'unkinin yanında olan Applebaum. İri ve ürkek gözlü, derisi

soyulmuş gibi kırmızı yüzlü, iri kafalı, iskelet gibi bir adamdı. "Şu tavana bakın hele. Yeniyken epey pahalıya malolmuş olmalı."

"Biraz onarılsa iyi bir dans salonu olur, ama hastane olarak kulak asma!"

Andrews karyolasında rahattı, başka bir dünyadan bakıyordu koğuşa. Çevresindeki konuşmalarla, Rönesans çağı salonu dolduran sıra sıra dar karyolalarda sessiz yatan ya da inleyerek oradan oraya dönen insanlarla hiçbir ilgisi yoktu. Elektrik ışığının sarı parıltısında, hademenin çarpık yüzünün ve dar kafasının ötesinde, tavanı tutan kemerlerin duvardan çıktığı yerde, duvara oyulmuş biçimlerin tuttuğu yarı karanlıkta kalmış bir dizi kalkan vardı. Ayrıca taştan boynuzlu ve keçi sakallı satirler, kısa boylu savaşçılar, kılıçlarını dizleri arasında tutan dört köşe şapka giymiş kasabalılar hademenin aceleci adımlarından ampuller ileri geri sallandıkça, altlarındaki salonda yatan insan dizilerine bakıp alayla gülüyorlar, göz kırpıyorlardı sanki. Ama bunlar Andrews'e tanıdık, dost geliyorlardı. İçinde belli belirsiz bir duygu vardı, onların da yanında olmak, bir kemerin altına sıkışmak, taştan ayıpençesi yaprakları arasından sırıtmak, yüzyıllar önce toz olmuş temiz ateşlerin, eski zengin tutkuların yeniden doğuşu olmak için. Geniş el kol hareketleri ve iri adımlar için yapılmış olan bu büyük salonda evinde olduğu kadar rahattı. Askerliğin küçük tekdüzeliği burada gerçekdışıymış gibi oluyor, yaralı askerler sıralar halinde dizilmiş kırık oyuncaklara, bir kenara atılmış robotlara dönüşüyorlardı.

Andrews birden düşüncelerinden çekilip kopartıldı. Applebaum kendisiyle konuşuyordu; başını ondan yana çevirdi.

"Yaralanmak hoşuna gitti mi, ahbap?"

"Fena sayılmaz."

"Fena sayılmaz mı? İyi desene şuna... Bütün gün eğitim yapmaktan iyi herhalde."

"Nerenden yaralandın?"

"Artık tek kollu kaldım... Ama aldırdığım yok... Son yolcumu da taşıdım, hepsi bu kadar."

"Ne demek istiyorsun?"

"Taksi sürücüsüydüm."

"İyi iş sürücülük, değil mi?"

"Hem de nasıl! İyi para var eğer işini bilirsen."

"Demek taksi sürücüsüydün, ha?" diye hademe söze karıştı. "Esaslı meslek... Ben Providence Hastanesi'nde çalışırken gelen kırık vakalarının yarısı araba kazasındandı. Çocuk koğuşunda altı yaşında bir kız vardı, taksinin biri iki ayağını da bileklerinden kopartmıştı. Ne güzel sarı saçları vardı. Kangren oldu... Bir gün dayanabildi zavallıcık... Neyse, ben gidiyorum artık. Bu akşam gideceğim yeri bir bilsenız...

Ama siz de o bakımdan talihlisiniz doğrusu, hastalık kapma korkunuz yok." Hademe yüzünü buruşturup gösterişli bir biçimde gözünü kırptı.

"Bir şey istesem yapar mısın?" diye sordu Andrews.

"Güç bir iş değilse."

"Bir kitap alır mısın bana?"

"Kitaplıkta yeteri kadar kitap yok mu ki?"

"Hayır... bu özel bir kitap," diye gülümsedi Andrews. "Fransızca bir kitap."

"Fransızca ha? Eh, bakalım öyleyse. Adı ne?"

"Flaubert'in bir eseri... Kağıt kalemin varsa yazayım adını."

Andrews bir sipariş kağıdının arkasına kitabın adını yazdı.

"İşte."

"Ver bakalım. Antoine da kim oluyor? Bahse girerim esaslı bir kitaptır, ha? Öyle açık falan. Keşke Fransızcam olsaydı. Eğer böyle kitaplar okuyorsan yakında buradan kaçar Villiay sokağında dört numaraya da gidersin sen."

"Resimli mi bari?" diye sordu Applebaum.

"Biri bir ay önce kaçtı buradan... Daha fazla kalmaya dayanamadı sanırım. Yarası açıldı, kanama yaptı... şimdi de arka bahçede gömülü... Ama ben gidiyorum. İyi geceler." Hademe iki yana sallanarak koğuşun ucuna gitti ve gözden kayboldu.

Bir uçtaki hemşire masası üstündekinin dışında bütün ışıklar söndü. Kapının önündeki beyaz bezden perdenin üstünden kapının ince süslü taş kemeri görünüyordu.

"Bu kitap neden söz ediyor, ahbap?" Applebaum, Andrews'u görebilmek için ince boynunun üstündeki kafasını iyice yana çevirmişti.

"Her şeyi yapmak isteyen ve bu yüzden de hiçbir şeyin istenmeye değer olmadığında karar kılan bir adamın öyküsü."

"Sen okumuş birine benziyorsun," dedi Applebaum alayla.

Andrews güldü.

"Ben sana taksi sürdüğüm günlerden söz edecektim. Askere gönüllü yazıldığım zaman çok iyi para kazanıyordum. Seni kura ile mi aldılar?"

"Evet."

"Her neyse, ben kendi istekleri ile askere geldiler diye şişinen o insanlara önem vermem hiç. Ya sen?"

"Al benden de o kadar."

"Yok canım!" diye ince bir ses duyuldu Andrews'un öteki yanından. "Ben gönüllü yazılmasaydım işim altüstü olurdu. Hayır efendim, kimse bana zorla askere alınmış diyemez!"

"O senin görüşün," dedi Applebaum.

"Tam üstüne bastın, çek ayağını bakalım."

"Peki şimdi işin altüst olmadı mı?"

"Ne münasebet. Bıraktığım yerden başlayabilirim yine. Benim yerleşmiş bir adım vardır."

"Ne iş yapardın?"

"Mesleğim cenaze kaldırıcılığıdır. Babam da öyleydi."

"Tam yerine düştün öyleyse!" dedi Andrews.

"Öyle konuşmaya hakkın yok, genç adam." Cenaze kaldırıcısı kızmıştı. "Ben insanlığı olan bir adamım. Bu kasaplık içinde yerim yok benim."

Hemşire karyolaların arasında dolaşıyordu.

"Nasıl bu kadar korkunç şeylerden söz edebiliyorsunuz?" dedi. "Işıklar da söndü. Sesinizi çıkarmamalısınız... Hele sen..." Cenaze kaldırıcısının örtüsünü çekiştirdi. "...Hunların Belçika'da yaptıklarını hatırla... Zavallı Bayan Cavell, benim gibi bir hemşireydi o da."

Andrews gözlerini kapattı. Çevresindeki parçalanmış insanların derin solumalarından ve horultulardan başka ses yoktu koğuşta. Yüzünü buruşturarak, "Ben de onu Saba Melikesi sanmıştım," dedi. Sonra kendisini ölçtükleri çıplak odada yaşamını sıyırıp atmadan önceki günlerde Saba Melikesi için yazmak istediği müziği düşündü. Umutsuzluğun karanlık çölünde dururken birden uzaklardan bir kervan sesi duyacaktı, çıngırak sesleri, eşek anırmaları, koşum takımlarının şakırtısı, ıssız yolların şarkılarını söyleyen insanların gür sesleri. Başını kaldırınca önünde ağızlarından köpükler çıkan üç yaban eşeğine binmiş üç yeşil atlının parmaklarını kendisine uzattıklarını görecekti. Sonra birden müzik ani ve sıcak bir kasırga gibi kopuverecekti çevresinde; flütler, davullar, kornalar, zurnalardan oluşan bir müzik. Meşaleler sarı ve kırmızı alevleriyle çevresinde ışıktan bir çadır oluşturacaklardı. Katırlar, esmer tenli katırcılar, renkli süsleriyle develer, değerli taşlı eyerleriyle filler dolacaktı çevresi. Çıplak köleler ayakları önüne bir halı sermek için eğildiklerinde sırtları parıldayacak ve meşalelerin arasından, uzun tuvaletinin kuyruğunu bir maymunun taşıdığı ve zümrütler ve mat altın süslerle örtünmüş Saba Melikesi kendisine doğru yürüyecekti. İnce uzun tırnaklı elini omuzuna koyacaktı. Kendisi onun gözlerinin içine bakarken tutkusunun tüm o ateşli düşlerini elinin altında hissedecekti.

Ah, çalışabilmekte özgür olabilseydi. Yaşamının boşa harcanmış ayları bir hortlaklar dizisi gibi geçip gidiyordu gözlerinin önünden. Ve kendisi de karyolasında yatıp açık gözlerini tavana dikerek yaralarının iyileşmesinin uzun sürmesini diliyordu.

★ ★ ★

Temiz bir üniforma giymiş olan Applebaum karyolasının kenarında oturuyordu. Sol kolu boştu, yeni üniformanın ütü kıvrımları olduğu gibi duruyordu.

Başını ondan yana çeviren Andrews,"Gidiyorsun ha," dedi.

"Öyle bir gidiyorum ki, Andy... Sen de gidebilirdin, ağzını açıp biraz konuşsaydın."

"Keşke yapabilseydim. Şu anda evime dönmek istemiyorum ama... şu üniformadan bir kurtulsaydım."

"Seni ayıplamıyorum dostum. Bir daha sefere akıllanırsın umarım. Artık bir daha beni gördüğünde mahalle muhtarı falan olurum herhalde."

Andrews güldü.

"Hıyarlık etmeseydim..."

"Tek hıyar sen değildin," diye arkasından cenaze kaldırıcısı seslendi.

"Ulan mezarcı, ben seni gönüllü geldin sanıyordum."

"Gelmesine öyle geldim ama ben buraların böyle olacağını nerden bilebilirdim ki?"

"Pikniğe falan mı geliyorum sandın yoksa?"

"Benim yaralanmaya, gazlanmaya, kolumu bacağımı bırakmaya falan bir dediğim yok. Ama ben buraya gelmekle herşeyi düzelteceğimi sanıyordum... Bana bakın siz, babam gibi benim de esaslı bir işim vardı... Tilletsville'in ustalarıydık biz.."

"Nerenin nerenin?" diye Applebaum gülerek adamın sözünü kesti.

"Tilletsville. Sen hiç coğrafya okumadın mı?"

"Haydi bize Tilletsville'i anlat biraz," dedi Andrews adamı yatıştırırcasına.

"Senatör Wallace öldüğü zaman cesedini kim mumyaladı, kim hazırladı, istasyona kim götürdü sanıyorsunuz siz? Biz yaptık... Üstelik güzel bir kızla evlenecektim, iyi bir yere girecek ya da bir subay olacak kadar tanıdığım, pistonum falan da vardı. Ama hıyar gibi gidip gönüllü olarak piyadeye yazıldım, hem de er olarak... Ama herkes dünyayı demokrasi için güvenilir bir yer yapacağımızdan söz ediyordu. Bu yüzden eğer askere gönüllü gitmezsek artık kimse iş vermez diyorlardı."

Adam birden öksürmeye başladı ve bir türlü kesilmedi öksürüğü. Sonunda öksürüğü arasında zayıf bir sesle devam etti:

"İşte şimdi buradayım. Bir bok da yapamayız artık."

"Demokrasi... Demek demokrasi bu ha: Biz kokmuş haşlama eti yiyelim, o şişko moral subayı karı da albaylarla çikolatalı pasta yesin... Kusursuz demokrasi!... Size bir şey söyleyeyim mi, bu dünyada keçi olmanın yararı yok."

"Ama keçiden bol şey de yok," dedi Andrews.

"Barnum'un dediği gibi her saniye bir hıyar doğuyor. Taksi sürücülüğü yaparken hiç bir şey öğrenmezsen bunu öğrenlyorsun işte... Yok efendim, ben politikaya atılacağım. Yüzyirminci Sokak'ta esaslı dostlarım var... Teyzem Bayan Sallie Schultz'un Yüzotuzuncu Sokak'ta bir oteli var. Jim O'Ryan adını duydunuz değil mi? İşte O'Ryan teyzemin

çok iyi ahbabıdır. Ikisi de koyu katoliktirler, ha!.. Ama şimdi boşverin bunları, ben bugün kasabaya gidiyorum... bizim Ford burada kızların kaymaklı lokum gibi olduklarını söyledi."

"Ahh, insanı çatlatmak için söyüyor bunları," dedi cenaze kaldırıcısı.

"Ben de seninle gidiyor olmak isterdim," dedi Andrews.

"Yakında iyileşeceksin dostum Andy, seni Birinci Sınıf diye damgalayacaklar, eline bir silâh tutuşturacaklar... sonra da 'Hücum çocuklar!' Bakalım Almanlar bu kez iyi nişan alabilecekler mi... Bir de hıyarlardan söz ediyorsun ha! Senden hıyarı olur mu be? Üsteğmene neden bacaklarının ağrısının azaldığını söyledin? Daha ne olduğunu anlayamadan seni taburcu edecekler, görürsün... Eh, ben artık gideyim de şu matmazelleri bir göreyim bakalım."

Zayıf vücudundan sarkan üniformasıyla Applebaum kurumlu kurumlu kapıya doğru yürüdü. Tüm koğuşun imrenen bakışları üzerindeydi.

Cenaze kaldırıcısı, "Şuna bakın, kendini Başkan olacak sanıyor," diye alay etti.

"Olur bile," dedi Andrews.

Yine yatağına gömüldü sonra, bacaklarının kopan liflerinin ağır ağır yeniden kaynarken duyduğu sancının düşüncesine kaldı. Sancıyı unutmaya çalışıyordu, düşünmek istediği o kadar çok şey vardı ki. Hiç kımıldamadan yatabilse ve zihninin üstüne çıkıp duran bölük pörçük düşünceleri bir toplayabilseydi. Hastanede geçirdiği günleri hesapladı: On beş. Bu kadar çok zaman geçmiş olabilir miydi? Applebaum'un dediği gibi yakında kendisini taburcu edip gerisin geri gönderirlerdi. Cesaretini ve kendisine egemenliğini ele geçiremeden. Boyun eğmekle ne büyük bir korkaklık göstermişti. Yanındaki adam öksürüp duruyordu. Andrews bir an yastığın üstündeki uzun burunlu, küçük gözlü sarı yüzün gölgesine baktı. O güzelim cenaze kaldırma kuruluşunu, kara eldivenleri, üzgün yüzleri, yumuşak anlayışlı sesleri düşündü. Karşısındaki bu adam da, babası da duymadıkları şeyleri duymuş gibi davranarak gerçeği gösteriş ve sarı yaldızlı siyah kağıtlarla örterek yaşamışlardı. Bu insanlar için kimse ölmezdi, yalnızca öteki dünyaya geçerler, Tanrı'nın rahmetine kavuşurlardı. Ama ne olursa olsun yine de cenaze kaldırıcıları olmalıydı. Onların mesleklerinin başka mesleklerden daha lekeli bir yanı yoktu. İşte bu yüzden adamcağız da ticaretinin bozulmaması için askere yazılmıştı. Bir de dünyayı demokrasi için güvenli bir yer yapmak için. Bu cümle, bir vodvil tiyatrosu sahnesinin yurtsever oyunları ve tutulan şarkılarının görüntüleri arasında caniandı Andrews'un zihninde. Beşinci Cadde'nin üzerinde utkuyla sallanan bayrakları, kaldırımların kenarında dizilen halkın bir görev anlayışıyla alkışlamalarını anımsadı. Ama bunlar cenaze kaldırıcısı için geçerli nedenlerdi. Kendisi için, John Andrews için böyle miydiler? Hayır. Onun

bir mesleği yoktu. Askere, kamuoyunun gücüyle ya da satın alınma propagandacıların sloganlarına duyduğu körükörüne inanç yüzünden girmiş değildi. Yaşayacak gücü yoktu kendisinin. Tarihin uzun trajik geçmişi içinde, kendilerini düşüncelerinin bütünlüğü adına seve seve feda etmiş olanların tümünü anımsadı sonra. Kendisinde, özgürlüğü için, kolunu kıpırdatacak yüreklilik yoktu. Ama yine de, yararsız olduğuna inandığı dava uğruna yaşamını bir asker olarak tehlikeye atmakta umursamazca davranmıştı. Düşünceleri ve duyguları için, kendisini soydaşlarından apayrı bir birey yapan her şey için direnmeyecek ve daha iradeli birinin kendisine buyruklar vermesini şapkası elde bekleyen bir köle olmayı kabul edecek kadar korkak olan bir insanın yaşamaya ne hakkı vardı?

Ani bir iç bulantısı gibi bir öğrenmenin içinde yükseldiğini hissetti. Zihni bir takım düşünceleri ve cümleleri sıralamaktan vazgeçti. İradesinin dizginlerine sıkı sıkı tutunan aşırı içmiş bir insanın birdenbire sarhoşluğun karmakarışıklığına atılması gibi, kendisini bir tıksınme duygusuna terketti.

Hiç kımıldamadan, gözleri kapalı yatıyor, koğuşun gürültülerini, insanların konuşmalarını, yanındaki adamı sarsan öksürük nöbetlerini dinliyordu. Canını yakan yarası durmadan zonkluyordu. Karnı acıkmıştı, yemek zamanının gelip gelmediğini düşündü. Hastanede de insana ne kadar az yiyecek veriyorlardı.

Karşısında yatan adama seslendi:

"Hey Stalky, saat kaç?"

"Yemek zamanını geçti. Güzel bir biftek, taze soğan ve kızarmış patatese ne dersin?"

"Sus be!"

Koğuşun öte yanından gelen teneke tabakların şakırtısını duyunca Andrews yastığından biraz daha kaldırdı başını. Aklından 'Shropshire Çocuğu'nun dizeleri geçiyordu:

"Dünya yine eski dünyaydı
Ben bendim yine, üstüm başım ıslak,
Artık bir tek şey vardı yapacak
Oyuna yeniden, hep yeniden başlamak.'

Yemeğini yedikten sonra *'Tentation de Saint Antoine'*ı kımıldatamadığı ayaklarının yanıbaşından aldı ve kitap sanki kendini unutturacak bir ilaçmış gibi içine gömülüp okumaya başladı.

Kitabı bırakıp gözlerini kapattı sonra. Sıcak bir gece okyanusta dalgaların soluk bir alev gibi yandığı, karanlık suların içinden esrarlı süt beyazı ışıkların yüzeye çıkıp kaybolması gibi elle tutulamayan yüzer bir parıltıyla doluydu zihni. Akşam saati, gri gökyüzünün birdenbire sürekli değişen ışık, renk ve göige biçimleriyle doluşu gibi tüm bedeni garip

akıcı ezgilerin içinde kaybolmuştu.

Düşüncelerini yakalamayı, onlara zihnindeki kesin müzik anlatımlarını vermeye çalıştığı sırada ansızın kendini boşalmış buluverdi. Bir deniz kıyısında içi gümüş balıklarla dolu sığ kumluğun üzerinden bir bulutun geçtiği anda birden boşalması ve onları seyreden insanın binlerce oynak gümüş vücut yerine suda kendi yüzünün soluk yansımasını görmesi gibi.

★ ★ ★

Alnının üzerindeki soğuk el uyandırdı John Andrews'u.

"İyi misin?" diye sordu kulağının dibinde bir ses.

Uzun burunlu, altı mor halkalı gri gözlü, şişmanca orta yaşlı bir yüze bakıyordu. Andrews karşısındaki gözlerin sorgu dolu bakışlarla kendisini süzdüğünü farkettl. Adamın hâki gömleğinin kolundaki kırmızı üçgeni gördü.

"Evet," dedi.

"Bir sakıncası yoksa seninle biraz konuşmak istiyorum, dostum."

"Konuşalım, iskemleniz var mı?' Andrews gülümsedi.

"Seni uyandırmam doğru değildi ama kusura bakma... Sırada sen vardın, atlayıp geçersem unutacağımdan korktum."

"Anlıyorum." Andrews, girişimi moral subayının elinden almak istedi birden. "Ne kadardır Fransa'dasınız?" diye sordu aceleyle. "Savaşı seviyor musunuz?"

Moral subayı acı acı gülümsedi.

"Çok canlı görünüyorsun," dedi. "Cepheye dönüp birkaç Hun daha haklamak için sabırsızlanıyorsundur." Hoşgörülü bir havayla gülümsedi yine.

Andrews cevap vermedi.

"Hayır oğlum, burasını sevmiyorum," dedi moral subayı, bir süre bekledikten sonra. "Yurdumda olmayı yeğlerdim... ama görevini yaptığını bilmek de iyi bir duygu..."

"Öyle olmalı," dedi Andrews.

"Bizimkilerin hava saldırısını duydun mu? Frankfurt'u bombalamışlar, şimdi bir de Berlin'i haritadan silebilseler..."

"Onlardan gerçekten bu kadar nefret mi ediyorsunuz?" diye Andrews sesini alçaltarak sordu. "Gerçekten öyleyse size çok hoşlanacağınız bir şey söyleyebilirim... Eğilin hele biraz."

Moral subayı merakla eğildi.

"Her akşam saat altı sularında hastaneye çöp toplamak için Alman tutsakları geliyor; onlardan gerçekten o kadar nefret ediyorsanız, subay dostlarınızdan birinin tabancasını ödünç alın ve tutsak konvoyunu

sıradan geçirin..."

"Sen... sen nerede yaşıyorsun, evlât?" Moral subayı, yüzünde korkuyla doğruldu birden. "Savaş tutsaklarının kutsal olduklarını bilmiyor musun?"

"Argonne saldırısına başlamadan az önce albayımızın bize ne söylediğini biliyor musunuz? Ne kadar çok tutsak alırsak bize o kadar az yiyecek kalacağını söyledi. Ve alınan tutsaklara ne olduğunu biliyor musunuz? Neden Hunlardan böyle nefret ediyorsunuz?"

"Onlar barbardırlar, uygarlığın düşmanlarıdır. Bunu bilecek kadar eğitim görmüş olmalısın." Moral subayı öfkeyle yükseltmişti sesini. "Hangi kilisedensin sen?"

"Hiç birinden."

"İyi ama bir kiliseye bağlı olman gerek, oğlum. Amerika'da dinsiz olarak yetiştirilmiş olamazsın. Her Hıristiyan bir kiliseye, bir mezhebe bağlıdır."

"Ben Hıristiyan olduğum iddiasında bulunmadım ki."

Andrews gözlerini kapatıp başını yana çevirdi. Moral subayının kararsızca başında durduğunu hissediyordu. Bir süre sonra açtı gözlerini. Moral subayı yanındaki yatağın üzerine eğilmişti.

Koğuşun öte yanındaki pencerelerden leylak gölgeli beyaz bulutlar arasında mavi göğün bir parçasını görebiliyordu. Bulutlar akşamın altın rengine bürünüp maviliği örtene kadar baktı. Öfkeli, umutsuz bir huzursuzluk kaplamıştı içini. Bu insanlar nefret etmeyi ne kadar seviyorlardı! Bu bakımdan ele alınınca cephede olmak daha iyiydi. İnsanların birbirlerini öldürmeleri, onların bu konuda konuşmalarından daha insanca bir şeydi. Şu halde uygarlık büyük bir yalan yapısından başka bir şey değildi ve savaş da uygarlığın çöküntüsü değil onun en kusursuz ve en geniş belirtisiydi. Ama dünyada açgözlülükten, nefretten ve acımasızlıktan daha başka şeyler de olmalıydı. İnsanlığın başı üstünde süslü uçurtmalar gibi uçan bu dev sloganlar da hep yalan mıydı? Uçurtmalar, bir ipin ucundaki ince kağıttan uydurma şeyler, ciddiye alınmaması gereken süsler. Yaşamlarının anlamsızlığının etkilediği o uzun insanlar sürüsünü, sözlerle nesneleri değiştirmeye çalışanları, dünyalık olmamayı öğretenleri düşündü. Bilmecemsi bulanık kişiler: Demokritus, Sokrates, Epikür, İsa; o kadar çoktular, tarihin gümüşümsü sisleri arasında o kadar belirsizdiler ki, bunların kendi düşlerinin ürünleri olup olmadığını bile tam kestiremiyordu. Felaket dolu yüzyıllar içinde bilinenler bilinmeyenler, Lucretius, Aziz Francesco, Voltaire, Rousseau ve diğerleri. Kimi ağlamış, kimi gülmüştü. Sözleri sabun köpükleri gibi yükselmiş, insanların bir an için gözlerini kamaştırmış, sonra patlamışlardı. Andrews bu yitip gidenlere kavuşmak için çılgınca bir istek duyuyordu, kendini kaçınılmaz yenilgiye

atmak, hayatını her şeye karşın istediği gibi yaşamak, zaten dayanılmaz olan insan yaşamının acısını, gerçekler maskesi altında, giderek daha çok açgözlülük ve korkuyla dolduran ve bu gerçek sanılan şeylerin yalan olduğunu bir kere daha ilan etmek.

Hastaneden çıkar çıkmaz askerden kaçacaktı. Bu karar birdenbire belirlenmişti zihninde, birden heyecanlanan kanı gürül gürül akmaya başlamıştı damarlarında. Yapacak başka şey yoktu. Kaçacaktı. Topal ayakları üzerinde sendeleyerek koşmaya çalıştığını, üniformasını sıyırıp attığını, kendini Fransa'nın bir köşesinde kaybettiğini, ya da nöbetçilerin arasından sıyrılıp İspanya'ya ve özgürlüğe kavuştuğunu görür gibi oluyordu. Her şeye katlanmaya, herhangi bir ölüm biçimine razıydı bu son yılın alçalmışlığını unutacağı birkaç aylık özgürlük için. Sürüyle birlikte dolaşmanın sonu gelmişti artık.

İçini dayanılmaz bir sevinç dalgası kaplamıştı. Yaşamı süresince ilk kez bir eyleme karar vermiş gibiydi. Geri kalan zamanı oradan oraya sürüklenmekle geçmişti. Kulaklarında kanı çınlıyordu. Karşısındaki duvarın kemerleri altında, kalkanları tutan yarı karanlık biçimlere dikti gözlerini. Eğri büğrü durumlarından sıyrılıp kendisini yüreklendirmeye çalışıyorlardı sanki. Eski hikâyelerin bu kahramanlarını büyülü ormanlarda canavarlar öldürmeye giderken, becerikli elli ustaların yerlerinden fırlayıp flüt sesleri eşliğinde kendisini de kapıp acı kalelerine son bir hamle yapmaya hazırlanırken görür gibi oldu.

Işıklar söndü; bir hademe teneke maşrapalara dökülürken hoş ve yatıştırıcı bir ses çıkaran kakaolarını getirdi. Ağzında kakaonun yağlılığı ve midesinde sıcaklığı ile John Andrews uykuya daldı.

* * *

Uyandığı zaman koğuşta bir hareketlilik vardı. Karşısındaki pencereden kızıl güneş ışığı giriyor, dışarıdan bağırışlar, çan sesleri, düdük sesleri geliyordu.

Andrews ayaklarının ucundan karşısındaki Stalky'nin yatağına baktı. Stalky gözleri faltaşı gibi açılmış, oturuyordu yatağı üzerinde.

"Çocuklar, savaş bitmiş!"

"Susturun şunu."

"Kes sesini be."

"Kapatın şunun çenesini."

"Atın şunu dışarı."

"Çocuklar!" diye bağırdı Stalky. "Gerçekten diyorum size. Az önce düşümde Kayzer'in Ondördüncü Sokak'ta yanıma yaklaşıp bir bira parası istediğini görüyordum. Savaş bitti. Düdük seslerini duymuyor musunuz?"

"Öyleyse evlerimize gidelim haydi."

"Sus be! Bırak uyuyalım biraz."

Koğuş yine sakinleşti, ama artık herkesin gözleri açıktı, bekleyerek düşünerek sessizce yatıyorlardı yataklarında.

"Sürdüğü sürece esaslı bir savaştı," diye bağırdı yine Stalky... "Demedim mi size?"

O sözünü bitirmeden kapının önündeki bezden perde bir yana devrildi ve kırmızı yüzü, yana devrik şapkası ve elinde bakır bir çıngırakla binbaşı göründü. Binbaşı koğuşun içinde yürürken çıngırağı sallıyordu.

Beyzbol sonuçlarını ilan eden sunucunun kükremesiyle, "Arkadaşlar!" diye bağırdı. "Savaş bu sabah dördü üç geçe sona erdi... Ateş kes imzalandı! Kayzer'in canı cehenneme!" Sonra çıngırağı çalarak karyolalar arasında dansederek yürümeye başladı. Bir eliyle başhemşireyi, diğer eliyle sarı saçlı üsteğmeni tutmuştu. Üsteğmen de bir hemşirenin elinden tutuyordu. Uzun bir kuyruk halinde doluşuyorlardı koğuşa. Öndekiler *'Spar Spangled Banner'*i, arkadakiler ise *'Yanks Are Coming'*i söylüyorlar, binbaşı ise hiç ara vermeksizin çıngırağı çalıyordu. Kalkabilenler yataklarında doğrulmuşlar bas bas bağırıyorlardı.

Gürültüden rahatsız olan diğerleri ise huzursuzca dönüp duruyorlardı yattıkları yerde.

Binbaşı ve arkasındakiler koğuşu dolaştıktan sonra arkalarında bir karışıklık bırakarak çıkıp gittiler. Binanın öteki yanlarında yemek çanının sesi duyuluyordu.

"Ne diyorsun mezarcı?" diye sordu Andrews.

"Hiç bir şey."

"Neden?"

Cenaze hazırlayıcısı küçük kara gözlerini Andrews'a çevirip dimdik yüzüne baktı.

"Bu yara dışında ne'm var biliyor musun?"

"Hayır."

"Öksürüğümü duyunca birşeyler anlamışsındır sanmıştım. Verem oldum, delikanlı, verem."

"Nereden biliyorsun?"

"Yarın beni veremliler koğuşuna götürecekler."

"Yok be!" Andrews'un sözleri yanındaki adamı sarsan öksürük nöbeti arasında kayboldu.

"Yurdumuz, yurdumuz, yurdumuza dönüyoruz biz."

Iyi olanlar şarkı söylüyorlardı. Kendisine kısa gelen, kızıl kıllı ince bacaklarını ortaya çıkaran pembe Kızıl Haç pijamasıyla yatağının ayakucunda dikilmiş olan Stalky koroyu yönetiyordu. Elindeki iki lazımlığı gürültüyle çarpıyordu.

"Yurt ha, dedi cenaze kaldırıcısı. "Ben hiç gidemeyeceğim

yurduma." Gürültü biraz hafiflemişti. "Ne isterdim biliyor musun? O orospu çocuklarının her biri ölene kadar savaşın sürmesini isterdim."

"Hangi orospu çocuklarının?"

"Bizi buraya gelmeye zorlayanların." Adam zayıf zayıf öksürdü yine.

"Ama onlar yine güvenlik içinde olacaklardır eğer..." diye Andrews başladı. Koğuşun öte yanından gürleyen bir ses kesti sözünü.

"Dikkat!"

"Yurdumuz, yurdumuz, yurdumuza dönüyoruz biz."

diye şarkı devam etti. Stalky koğuşun ucuna bakınca binbaşıyı gördü, elindeki lazımlıkları gürültüyle yere fırlattı ve yatağına girip battaniyesinin altında büzüldü.

"Dikkat!" diye gürledi yine binbaşı.

Koğuşa, ancak Andrews'un yanındaki adamın öksürükleriyle kesilen huzursuz bir sessizlik çöktü.

"Bu koğuştan bir ses daha duyacak olursam hepinizi hastaneden kapıdışarı ederim. Yürüyemezseniz, sürüklenerek defolup gidersiniz... Savaş bitmiş olabilir ama askerlik bitmedi. Asker olduğunuzu unutmayın."

Binbaşı öfkeli bakışlarla yatakları süzdü. Topukları üzerinde dönüp kapıdan dışarı çıktı. Yere yıkılmış perdeye baktı çıkarken. Koğuşta çıt çıkmıyordu. Dışarda düdükler ötüyor, kilise çanları çalınıyordu. Arada sırada şarkı sesleri de geliyordu.

2

Hastanenin bir kenarına yapılan ve güneş odası diye anılan sundurmanın teneke damına ve pencerelerine kar yağıyordu. Moral subaylarından birinin tavandaki eğimli kirişlere Noel'i kutlamak için astığı renkli ipler ve tozlu kağıt bayraklarla süslü iç kapayıcı bir odaydı. Yırtık resimli dergiler dolu masalar, bir kenarda da seyrek aralıklarla kakao içilebilen arkasında çatlak fincanların dizildiği bir tezgâh vardı. Odanın ortasında, ana binanın duvarına yakın bir yerde yanan sobanın çevresinde hastane giysili bir takım adamlar oturmuş uykulu seslerle konuşuyorlardı. Andrews pencerenin yanındaki koltuğundan onlara bakıyor, sobaya eğilmiş geniş sırtlarını, dizlerine dayanan ve can sıkıntısından gevşek gevşek sarkan ellerini seyrediyordu. Havada kömür, giysilerden yükselen fenol ve yerleşmiş sigara dumanı kokusu vardı. Tezgâhın gerisinde kısa boylu, kızıl saçlı bir moral subayı *New York Herald* gazetesinin Paris baskısını okuyordu. Pencere yanındaki Andrews bu çürümüşlüğün içine işlediğini hissediyordu. Dizleri üzerindeki nota kağıtlarını sinirli bir hareketle büküp büküp açıyor, sobaya, çevresindeki adamların hareketsiz sırtlarına bakıyordu. Soba

hafif bir gürültüyle yanıyor, moral subayının gazetesi hışırdıyor, oturan adamların uyuşuk sesleri fısıltı halinde duyuluyor, kar taneleri camiara hep aynı tempoyla vuruyordu. Andrews kendisini yüzüne vuran kara karşı sokakta yürürken düşündü. Çevresinde kent yaşamı vardı; soğuktan kızarmış yüzler, şapkaların siperlikleri altında parlak gözler bir an kendi yüzüne bakarak geçip gidiyorlardı; kadınların şallara bürünmüş ince bedenleri, hafifçe görülen göğüs ve kalçaları. Bir daha şöyle özgürce bir kent sokağında yürüyebilecek miyim diye düşündü. Bacaklarını uzattı. Garip, katı ve titreyen bacaklar. Ama onlara bu kurşun ağırlığını veren yaraları değildi. Ruhunun her kıvrımına girdiğini hissettiği çevresindeki yaşam çürümüşlüğündendi bu. Üzerinden atamıyordu bunu. Kendi yaşamlarını yitirmiş, tozlu ve parçalanmış robotların çürümüşlüğü. Bacakları eğitim yönetmeliğini o kadar çok uygulamıştı ki artık kendi başlarına canlılıkları kalmamıştı, şimdi sıkıntı içinde çökmüş oturuyorlar, buyruk verilmesini bekliyorlardı.

Andrews birden düşüncelerinden sıyrıldı. Pencerenin dışında pırıl pırıl dönen kar tanelerini seyrederken yanında ovuşturulan ellerin sesiyle başını kaldırıp bakmıştı. Kırmızı yanaklı, dümdüz taranmış kır saçlı ufak tefek bir adam pencerenin önünde durmuş küçük şişman ellerini ovuşturuyor ve her soluk alıp verdikçe puf puf diye sesler çıkarıyordu. Andrews adamın pembe boynunda beyaz papaz yakalığını, subay üniformasının kollarından taşan kolalı beyaz gömleğini gördü. Belindeki palaskası ve ayağındaki çizmeleri de pırıl pırıldı. Omuzunda küçük bir gümüş haç vardı. Çelik gibi bir çift göz gözlerinin içine dikildiğinde Andrews'un bakışları yine adamın pembe yanaklarına dönmüştü.

"İyileşmişe benziyorsun dostum," dedi şarkı söyler gibi papaz.

"Sanırım."

"Çok iyi, çok iyi... Odanın öteki köşesine gider misydin acaba. Tamam, tamam." Adam aynı yumuşak, yatıştırıcı sesle konuşarak Andrews'u izledi. "Kısa bir dua ettikten sonra sizlere ilginç bir şeyler anlatacağım."

Kızıl saçlı moral subayı da yerinden kalkıp odanın ortasına gelmiş, elinde hâlâ gazetesi olduğu halde sıkılmış bir sesle, "Öteki uca beyler, lütfen... Gürültü etmeyin... gürültü etmeyin, lütfen..." diyordu.

Askerler odanın öteki ucundaki açılır kapanır iskemlelere oturdular, bir iki dakika daha sürdü konuşmalar, sonra sustular. Bir ikisi dışarı çıkmışlardı. Birkaç kişi de ayaklarının ucuna basarak içeri girmiş, ön sıradaki iskemlelere oturmuşlardı. Andrews çaresiz bir teslimiyetle bir yere oturdu, başını avuçları içine alıp gözlerini ayaklarının arasına, yere dikti.

"Çocuklar, size Rahip Dr. Skinner'i tanıştırmak istiyorum," diye söze başladı moral subayı sıkılmış bir sesle. Ama birden sesi yurtsever bir

havaya bürünmüştü. "Kendisi Almanya'da İşgal Ordusu'ndan gelmiş bulunuyor."

'İşgâl Ordusu' sözünü duyunca, sanki bir yaya dokunulmuş gibi, herkes alkışlayıp bağırıştı.

Dr. Skinner dinleyicilerine gülümseyerek güvenle bakıp susmaları için ellerini kaldırdı. Adamlar onun pembe, tombul avuç içlerini gördüler.

"Çocuklar, önce Büyük Yaradan'a birkaç dakika içimizden dua edelim," diye rahip iyi giyimli, iyi beslenmiş topluluklara dinsel konuşmalar yapmaya alışkın birinin yükselip alçalan dalgalı sesiyle konuştu. "Bizi güvenliğe kavuşturduğu ve sıkıntılarımızı hafiflettiği için O'na şükür edelim. Ailelerimize, karılarımıza, analarımıza, bir gün eş adıyla onurlandıracağımız kimselere, dönüşümüzü bekleyen herkese sağ salim bizi döndürmesi için ona yalvaralım. Yaşamımızın geri kalanını da gönüllü bir özveriyle güvenliği ve yükselmesi için gençliğimizi sunduğumuz büyük ülkemizin yararlı hizmetlerinde geçirtmesini isteyelim kendisinden... Dua edelim!"

Odaya sessizlik çökmüştü. Andrews çevresindeki insanların sıkılgan solumalarını ve teneke dama düşen karın sesini duyabiliyordu. Birkaç kişi ayaklarını sürttü yere. Uzun bir duraklamadan sonra ses devam etti:

'Cennetteki Babamız...'

'Amin' denilince herkes neşeyle kaldırdı başını. Öksürüldü, iskemleler çekilip düzeltildi. Dinlemek için arkalarına yaslanıp, yerleştiler.

"Dostlarım, size şimdi birkaç sözcükle Almanya'yı anlatacağım. İşgal Ordusu'ndaki silâh arkadaşlarınızın Hunlar arasında nasıl yaşadıklarını göstermek istiyorum sizlere... Noel yemeğimi Coblenz'de yedim. Ne diyorsunuz buna? Bir Noel'de evimden ve sevdiklerimden uzak bulunacağım hiç aklıma gelmezdi. Ama işte görüyorsunuz, dünyada ne beklenmedik şeyler geliyor başımıza! Coblenz'de Amerikan bayrağı altında Noel!"

Bir an sustu, seyrek alkışların dinmesini bekledi.

"Hindi çok güzeldi diyebilirim size... Evet, Almanya'daki çocuklarımız çok rahatlar ve gerektiği an Berlin'e doğru yürüyüşe hazırlar. Ne yazık ki Almanlar beklediğimiz değişikliği gösteremediler. Doğru, kuruluşlarının adlarını değiştirdiler ama ruhları hiç değişmedi... Alman halkını mantıklı düşündürmek için kendisini yıpratırcasına uğraşan onlara dünyaya yaydıkları dehşetten yalnızca kendilerinin sorumlu olduklarını öğretmeye çalışan büyük Başkanımız için ağır bir düş kırıklığı olmalı bu! Ne yazık ki durum budur! Hatta bundan da ilerisi, askerlerimizin morallerini bozmak için sinsice propaganda da yapmaktadırlar..." Odada alçak sesle mırıldanılan bir küçük sövgü fırtınası

dolandı durdu. Rahip Skinner tombul ve pembe avuç içlerini göstererek sevecenlikle gülümsedi. " bu yüzden komutanlarımız çok sıkı disiplin önlemleri almak zorunda kaldı. Dostlarım, zafer dolu ilerleyişimizi çok erken durdurduğumuz düşüncesindeyim ben. Almanya tümüyle ezilmeliydi. Ancak şimdi beklemekten başka bir şey gelmez elimizden. Kısa bir süre sonra Paris Konferansı'nda biraraya gelecek olan o büyük adamların alacakları kararları beklemeli ve bunlara uymalıyız... Amerikalılar ve Hıristiyanlar olarak acımasız bir düşmanın elinden soylu bir biçimde kurtardığınız uygarlığı, korkarım ki bir süre daha savunmak için her an tetikte olan şanlı ordumuzun saflarına bir an önce katılmanız için çabuk iyileşmenizi dilerim, arkadaşlar... Şimdi hepinizin bildiğine emin olduğum *'İsa İçin Doğrulun'* ilâhisini söylemek üzere herkesin ayağa kalkmasını rica edeceğim."

Bacaklarını yitirmiş birkaç kişi dışında hepsi ayağa kalkıp uyumsuz seslerle ilâhinin birinci bölümünü okudular. İkinci bölümün sonunda odada yalnızca moral subayı ile Rahip Dr. Skinner olanca sesleriyle okuyorlardı.

Rahip Skinner cebinden altın saatini çıkartıp kaşlarını çatarak baktı.

"Eyvah, treni kaçıracağım," diye mırıldandı. Moral subayı adamın geniş trençkotunu giymesine yardım etti, birlikte dışarı çıktılar.

Sobanın yanındaki koltukta oturan bacaksız adam, "Çok esaslı tozlukları vardı," dedi.

Andrews gülerek oturdu adamın yanına. Çıkık elmacık kemikli, sert çeneli, soluk kahverengi gözlü ve ince dudaklı bir adamdı bu. Andrews adamın vücuduna bakmadı.

"Biri herifin bedava sigara dağıtacak Kızıl Haç adamı olduğunu söylemişti," dedi Andrews. "Kazıkladı bizi."

"Sigara ister misin? Bende var." Bacaksız adam mermer rengi iri ve etsiz eliyle sigara paketini uzattı.

"Teşekkür ederim."

Andrews kibritini çakıp sigarasını yakmak için bacaksız adama doğru eğildi. Koltuğun kenarından sarkan pantolonunun paçalarını görmemek elinde değildi. Bacağındaki zikzak izleri düşününce sırtından soğuk terler boşandı.

"Sen de bacağından mı yaralandın, ahbap?" diye sordu bacaksız adam.

"Evet ama talihim varmış... Sen ne kadardır buradasın?"

"İsa'nın onbaşı oluşundan beri. Ne bileyim ben. Birliğim cepheye gittikten iki hafta sonra geldim... 1917'nin 16 Kasımıydı.. Pek savaş gördüm sayılmaz, değil mi?... Yine de çok bir şey kaçırdığımı sanmıyorum."

"Öyle... Ama askeriliği yeteri kadar görmüşsündür, ha?"

"Bak bu doğru işte... Askerlik olmasaydı savaşa pek diyeceğim yoktu aslında..."

"Yakında memlekete gönderirler seni, değil mi?"

"Sanırım...Nerelisin sen?"

"New York'luyum," dedi Andrews.

"Ben Cranston'luyum. Wisconsin'li. Orasını bilir misin? Göller diyarıdır. Günlerce kanoyla dolaşabilirsin karaya rastlamadan. Big Loon gölünde bir kamp yerimiz vardır. Çok güzel günler geçirirdik orada, ilkel insanlar gibi yaşardık. Bir keresinde bir eve rastlamadan tam üç hafta dolaşmıştım. Kanoyla göle çıktın mı hiç?"

"Fazla sayılmaz,"

"İnsanın kendini bulması için birebirdir. Battaniyelerinin arasından fırladığın an ilk işin suya atlayıp bir güzel yüzmek olur. Sabah daha suyun üstünden sis kalkmamışken ve güneş çam ağaçlarının tepelerini ancak aydınlatırken yüzmek kadar güzel şey olamaz. Hiç jambon kızarırken çıkan kokuyu duydun mu? Yani ormanda, çam dallarının ateşinde yağ kızarırken..Ne şahane kokudur o..Bütün gün kürek çekipde ayaklarının altına kadar güneşten yanmış ve yorgunluktan bitmişken, bir ateşin başında oturmak, külünde bir balık pişirmek,cızırdayan yağın sesini dinlemek...Hey anam hey!" Adam kollarını iki yana açtı alabildiğine.

"O kahrolası papazı boğazlamak geldi içimden," dedi Andrews.

"Sahi mi?" Bacaksız adam iri kahverengi gözlerini Andrews'e çevirdi. "Onun da diğerlerinden fazla bir suçu yok ki bence...onun gibi insanlar...Almanya'da da öyleleri vardır sanırım."

"Dünyayı demokrasi için yeterince güvenli bir yer yapamadık mı dersin?" diye sordu Andrews alçak sesle.

"Ne bileyim ben yahu? Bahse girerim ki sen hiç buz arabası sürmemişsindir...Ben bizim orada bir yaz boyu yaptım bunu...Esaslı bir yaşantıydı ha. Sabah üçte kalk ve herkesin buzluğuna elli kilo, yüz kilo buz taşı. İşte insan böyle bir iş yaparken yaşadığını hissediyor. Yanımda Olaf adında İriyarı bir Norveçli vardı.Gördüğüm en güçlü insan.Bir de içerdi ki sorma. Bir keresinde tam yirmi beş tane Martini kokteyli içtikten sonra gölü bir uçtan öbürüne yüzdüğünü gördüm gözlerimle.. Doksan kilo gelirdim o zamanlar, beni tek eliyle kaldırır sırtına atardı...Dediğim gibi insan topuz gibi olurdu o yaşamda. Bir gece geç yatsak ertesi sabah bir kedi canlılığıyla kalkardık yine saat üçte.."

"Peki bu Olaf şimdi nerede?" diye sordu Andrews.

"Avrupa'ya gelirken yolda öldü. Gripten öldü...Onun alayından birine rastladım burada. Azor adalarına gelirken yolda denize atmışlar...Ben gripten ölmedim işte. Bir sigara daha yakar mısın?"

"Teşekkür ederim, istemem," dedi Andrews.

Sustular. Sobada odunlar gürül gürül yanıyordu. Adamlar ise dalgın dalgın oturuyorlardı iskemlelerinde. Arada biri tükürüyordu. Dışarda yumuşak yumuşak uçuşuyordu kar taneleri. Andrews'un kolları bacakları kurşun gibiydi; modası geçmiş makina parçaları ile çatlak soluk kapkacağın arasında kırık dökük oyuncak yığınlarının yattığı bir tavanarasının durgunluğuna benzeyen tozlu bir durgunluk çökmüştü zihnine.

* * *

John Andrews ıhlamur ağaçlarıyla dolu bir alanda bir sıranın üzerine oturmuş, soluk kış güneşine yüzünü ve ellerini vermişti. Kirpikleri arasından bal rengi güneşe bakıyordu. Sonra bakışlarını ağır ağır dantel gibi dallar arasından, ağaçların yeşil gövdelerine oradan da karşısında oturan iki dadıya indirdi. Dadıların ortasında beyaz çoraplı, sarı ayakkabılı, işlemeli eteğinin altından beyaz dizkapakları görünen, bir bebek yüzü kadar renkli ve cansız yüzlü küçücük birkız vardı. Dadıların et yığınları arasındaki bu çocuğun o saçma zarifliğine kapılan Andrews uzun uzun baktı kıza. Birden ayların-yalnızca aylar mıydı-geçtiğini düşündü eli yumuşak bir şeye değmeyeli beri, bir çiçek görmeyeli beri. En son olarak Argonne'da bir köyde yaşlı bir kadın kendisine turuncu bir kadife çiçeği vermişti. Sonra uzanıp kendisini öptüğünde kadının yanaklarına sürünen kurumuş dudaklarının ne kadar yumuşak olduğunu da anımsıyordu. Birden sanki müzik sesi duymuş gibi, tarlalarda tekdüze işlerle küçük taşra kentlerinin gri sokaklarında, pencere içlerinde saksı saksı çiçeklerin durduğu ve ocağından duman ve baharat kokusu yükselen eski mutfaklarda geçen sakin yaşamın tatlılığı doldurdu içini.

İçinden gelen bir hareketle küçük kızın yanına gidip elini uttu. Çocuk birden başını kaldırıp karşısında soluk yüzlü, uzun boylu, başına küçük şapkasının altından saman rengi saçları fışkıran askeri görünce bir çığlık kopartıp elindeki balonu bıraktı. Balon esen hafif rüzgârda sallanarak ağır ağır yükseldi. Çocuk umutsuzca ağlıyordu şimdi. Dadıların öfkeli bakışları altında kıpkırmızı kesilen Andrews, ne yapacağını bilemeden durduğu yerde özürler mırıldanıyordu. Dadıların beyaz başlıkları çocuğun üzerine eğildi, onu avutmaya çalışırlarken kordeleleri rüzgârda savruldu. Andrews arada bir başını kaldırıp, şimdi gri ve mor renkli bulutlar arasında kara bir leke gibi hâlâ yükselen balona bakarak oradan çekildi.

"Pis Amerikalı!" diye arkasından dadının birinin diğerine söylendiğini duydu,

Aylardır ilk boş saatıydı bu. İlk yalnızlık anı. Yaşamalıydı. Yakında

tümenine geri gönderilecekti. Bedensel zevkler için bir tutku dolaştı içinde, bol baharatlı soslu, dumanı tüten şeyler yemek, iyi şarap içerek sarhoş olmak istiyor; çıplak ve şehvetli kadınların kolları arasında kalın tüylü halılar üstünde yuvarlanmak istiyordu. Kırmızı bacalı, mavi düz taştan damlı, sarı parke döşenmiş sokaklı bu taşra kentinin kurşun rengi sokaklarında yürüyordu. Bir yerde saatin dördü çaldığını duydu. Güldü Andrews. Saat altıda hastanede olması gerekiyordu.

Daha şimdiden yorulmuştu, bacakları ağrıyordu.

Savaş zamanının getirdiği bütün çıplaklığa rağmen bir pastacı vitrini çekici geliyordu kendisine. Camda İngilizce olarak 'Çay' yazıyordu. Andrews içeri girip kırmızı örtülü masaların birine oturdu. Bir kenarda oturan üç genç subay kendi çayhanelerine girmeye cesaret eden bu hastane armalı ere öfkeyle baktılar. Andrews de buruk bir öfkeyle tutuşarak baktı onlara.

Önünde boş bir sayfa nota kağıdı olduğu halde oturup, sıcak, kokulu çayını içerken bir yandan da subayların konuşmalarını dinliyordu. Ronsard'dan söz ediyorlardı. Andrews bu adı öfkeli bir şaşkınlıkla duydu. Ne hakları vardı Ronsard hakkında konuşmaya? Kendisi onlardan çok şey biliyordu bu konuda. Onlar kadar duyarlı, zeki, insansever ve okumuştu kendisi de. Odaya girdiği anda kendisine o soğuk, kuşkulu bakışla bakmaya ne hakları vardı? Ama bu da olasılıkla bilinçsizdi, kendisinin o ısırıcı imrenmesi gibi.Onlardan biri yanına gelirse ayağa kalkması, selâm vermesi ve alttan alarak konuşması gerekiyordu. Bunu kibarlıktan değil, cezalandırılma korkusu ile yapacaktı. İşte şimdi de onlara değerini kanıtlamak için çocukça bir istek duyuyordu. Tıpkı çocukluğunda, büyük çocuklar kendisine kötü davrandıklarında okulun yanması için dua ettiği zaman olduğu gibi.Okul yanınca kendisi de kahramanca bir hareketle onları kurtaracaktı. İçerdeki odada bir piyano olduğunu görmüştü. Karanlıkta iskemleler başaşağı gelmek üzere masaların üzerine yerleştirilmişlerdi. İçinden gelen dürtüye uyup oraya gidip piyano çalacaktı neredeyse.Çalışının ustalığı ile kendisini bir robot, insanla köpek arası bir şey sanan bu insanlara onlara eşit olduğunu, onlardan üstün olduğunu gösterecekti.

"Savaş bitti ama. Ben yaşamak istiyorum. *Kırmızı şarap diye seslenir bülbül güle,*" dedi subaylardan biri.

"Hep birlikte izinsiz olarak Paris'e kaçmaya ne dersiniz?"

"Tehlikeli."

"Ne yapabilirler ki? Biz er değiliz. Ancak memlekete geri gönderirler. Benim istediğim de bu zaten."

"Bak ben ne diyorum. Cochon Bleu'ye gidip bir kokteyl içerken düşünelim bunu."

"*Aslanla kertenkele*... hangi cehennemdeydiler, gerisini unuttum

işte. Her neyse, Binbaşı Peabody Dijon'da pinekierken biz de gidip göniümüzce bir içelim."

Mahmuz şakırtıları arasında çıktı üç subay. John Andrews şimdi müthiş bir tiksinti içindeydi. O kinci öfkesinden utanmıştı. New York'ta bir salon dolusu arkadaşına piyano çalarken işçi giysileri içinde biri içeri girseydi kendisi de iç güdüsel olarak bir küçümseme duymayacak mıydı? Talihlilerin talihsizlerden nefret etmeleri kaçınılmazdı, çünkü onlardan korkarlardı. Ama kendisi bu düşüncelerden öylesine bıkmıştı ki. Kalan çayını bir yudumda bitirip dükkânın arkasında oturan, dudaklarının üstünde kara bir bıyık izi olan yaşlı kadına gidip biraz piyano çalıp çalamayacağını sordu.

Tepetaklak edilmiş iskemieler arasında, boş çay salonunda katılaşmış parmakları tuşların üzerinde gezinlyordu. Her şeyi unutmuştu. Zihninde sıkı sıkı kilitli kapılar ardına kadar açılıyor, düşlerinin unutulmuş geniş salonları ortaya çıkıyordu. Tutkunun dünyalarıyla beyaz ve alevli Saba Melikesi elini omzuna dayayınca tüm bedeninden ılık bir tatlılık dalgalanarak akıyor, kulaklarındaki sesi yaşamın o bitip tükenmeyen şehvetliliğini fısıldıyordu.

Odanın karanlığı içinde bir yerde öksürüklü bir saat çaldı. *"Yedi!"* John Andrews parasını verdi, bıyıklı yaşlı kadına iyi akşamlar diledi ve "Balodaki Külkedisi gibi," diye düşündü. Hafif aydınlatılmış sokaklardan geçerek hastaneye doğru giderken adımları ağırlaştı birden. "Neden dönüyorsun?" diyordu içinde bir ses. "Herhangi bir şey oradan iyidir." Kendini nehire atmak bile dönmekten iyiydi. Nehir kıyısındaki çalılıklar arasında hâki üniformasını bir yığın halinde görür gibiydi... Bir Çin lakesi kadar kara suyun içinde çırılçıplak incecik buzlar arasında yüzdüğünü düşündü. Soluk soluğa ve uyuşmuş olarak karşı kıyıya çıktığında sanki yeniden doğmuş gibi yaşamını sürdürmeyecek miydi? Yaşamına ikinci bir kez başlayabilse ne kadar güçlü olurdu! Artır savaş da olmadığına göre, ne kadar çılgıncasına, ne kadar coşkuncasına yaşardı... Hastanenin kapısına varmıştı. İğrenme titremeleri ile sarsılıyordu.

Bir çavuş kendisini geç kaldığı için azarlarken aptalcasına bir boyun eğmişlikle bekledi.

* * *

Andrews uzun bir süre baktı yatağının karşısındaki tavan kirişlerini tutan kalkanlara. Üzerlerindeki yazılar silinmiş ve kalkanları tutan heykelcikler —keçi bacaklı yarı tanrı, dörtköşe şapkalı kasabalı, kılıcı bacakları arasındaki savaşçı— çok zaman önce başka savaşlarda

çizilmişler, kırılmışlardı. Güçlü öğleden sonra ışığında onların hiç görülmeyecek kadar dökülmüş olduklarını görüyordu.Yatağında yatarken onların nasıl o kadar canlı görüldüklerine, iyileşmeye yüz tutan yaraları kaşınır ve yanarken nasıl onların dostluklarıyla avunmuş olduğuna şaşıyordu şimdi. Yine de koğuştan çıkarken sevecenlikle baktı gri taş heykelciklere.

Aşağıda, havası tozlu kağıt, boya ve sigara dumanı kokusuyla katlanılmaz olduğu büroda ağırlığını bir ayağından diğerine aktararak uzun bir süre bekledi.

Masasının üstündeki kağıtlardan başını kaldırmayan kızıl saçlı bir çavuş,"Ne istiyorsun?" diye sordu.

"Yol izin kağıtlarım için geldim."

"Ben sana saat üçte gel demedim mi?"

"Saat üç."

"Haa!" Çavuş bir yığından diğerine aktardığı kağıtlar hışırdarken yine kaldırmadı başını. Odanın öteki ucunda bir yazı makinası aksak aksak takırdıyordu. Andrews makinanın üzerine eğilmiş yün gömlekli birinin sıkıntılı omuzlarına düşmüş esmer başının arkasını görebiliyordu. Yüksek kara sobanın yanında uzun bıyıklı hastane çavuşu, kırmızı kaplı bir roman okumaktaydı. Uzun bir suskunluktan sonra kızıl saçlı çavuş başını kalırdı.

"Ted!"

Yazı makinasının önündeki adam ağır ağır döndü. Kırmızı iri bir yüzü ve mavi gözleri vardı.

"Ne var?" dedi tembelce.

"Git bak bakalım üsteğmen kağıtları imzalamış mı."

Adam kalktı, gerindi, ağır ağır sobanın yanındaki kapıdan dışarı çıktı. Kızıl saçlı çavuş döner koltuğuna yaslanıp bir sigara yaktı.

"Sıkıldım," dedi esneyerek.

Sobanın yanındaki bıyıklı adam dizindeki kitabı yere düşürdü, o da esnedi.

"Bu canına yandığımın ateşkesi de insanın elini kolunu iyice bağlıyor ha."

"Bombok bir durum," dedi kızıl saçlı çavuş. "Subay Okulu adayı olarak adımı yazmış olduklarını biliyor muydun? Şimdi yaldızlı subay palaskası ile eve dönmemek çok kötü olacak.'

Öteki adam gelip yazı makinasının önüne çöktü. Aksak takırdama başladı.

Andrews ayaklarını sürttü yere.

"Yol izni ne oldu?" diye sordu kızıl saçlı çavuş.

"Üsteğmen yok," dedi diğeri yazmasını kesmeden.

"Masasının üstüne de mi bırakmamış peki?" diye bağırdı kızıl

saçlısı.

"Bulamadım."

"Gidip benim aramam gerekecek...Yeter be!" Kızıl saçlı çavuş öfkeyle çıktı odadan. Bir an sonra elinde kağıtlarla döndü.

"Adın Jones'mu?" diye sordu Andrews'a.

"Hayır."

"Snivisky mi?"

"Hayır...Andrews, John."

"Öyle söylesene be adam!"

Sobanın yanındaki bıyıklı adam birden ayağa fırladı. Yüzünde dikkatli, gülümseyen bir ifade vardı şimdi.

"İyi günler, Yüzbaşı Higginsworth," dedi neşeyle.

Geniş ağzından bir puro sarkan bir adam girdi içeri. Konuştukça puro da sağa sola sallanıyordu ağzında. İri ellerine sıkı gelen yeşil eldivenler giymişti, tozlukları maun gibi koyu bir parıltıyla parlıyorlardı.

Kızıl saçlı çavuş dönüp gelişi güzelbir selâm çaktı.

"Yine eğlenceye mi, Yüzbaşım?"

Yüzbaşı sırıttı.

"Çocuklar Kızıl Haç sigarası var mı? Bende yalnız puro var, bir bayana da puro ikram etmek olmaz yani."Yine sırıttı Yüzbaşı.Odadakiler anlayışla güldüler hafifçe.

"Bir iki paket yeterse bende var," diyen kızıl saçlı çavuş çekmeceye uzandı.

"Çok iyi." Yüzbaşı paketleri cebine yerleştirip kaputunu iliklleyerek dışarı çıktı.

Çavuş önemli bir iş yapmış insanların gülümsemesiyle oturdu koltuğuna.

"Yol iznini buldunuz mu?" diye sordu Andrews çekinerek. "Saat dördü on geçe trenine binmem gerekiyor."

"Yetişemezsin...Adın Anderson muydu?"

"Andrews...John Andrews.."

"Al bakalım...Neden daha erken gelmezsiniz bilmem ki!"

★ ★ ★

Hastanenin bayat kokularından sonra ciğdiri gelen kış akşamının havası John Andrews'a bir özgürlük duygusu kazandırmıştı. Pencerelerde lambaların turuncu ışıklar yaymaya başladığı kent sokaklarında yürürken kendi kendine bir dönemin daha kapanmış olduğunu söylüyordu. Hastaneyi ve içindeki insanları bir daha görmeyeceğini bilmek rahatlatıcı bir şeydi. Chrisfield'i düşündü. Haftalar olmuştu. Chrisfield aklına gelmeyeli. Şimdi ani bir sevecenlik duygusuyla

İndiana'lı çocuğun yüzünü gözleri önüne getirdi. Güneşten esmerleşmiş, çocuksu bir yuvarlaklığa sahip, uzunca, kara kaşlı ve uzun kara kirpikli bir yüz. Chrisfield'in yaşayıp yaşamadığını bile bilmiyordu. Sarsıcı bir neşeye kapıldı birden. Kendisi, John Andrews, yaşıyordu; tanıdığı herkesin ölmüş olması onun için hiç önemli değildi. O güne kadar tanıdıklarından çok daha iyi dostlar vardı dünyada, konuşulacak daha akıllı insanlar, kendilerinden bir şeyler öğrenilecek daha canlı kimseler. Soğuk hava ağzına burnuna doluyor, kollarının daha güçlü ve gergin olduğunu hissediyordu. Yürüdükçe bacak kaslarının gerilip gevşediklerini hissediyor, ayakları sokağın eğri büğrü taşlarında sert sesler çıkarıyordu. İstasyondaki bekleme odası soğuk ve havasızdı, solunmuş hava ve kirli üniforma kokuyordu. Uzun mavi kaputlarına sarınmış Fransız askerleri öbek öbek birikmişler, ekmek yiyorlar, mataralarından bir şeyler içiyorlardı. Ortadaki gaz lambasından ölgün bir ışık yayılıyordu. Andrews umutsuz bir uysallıkla bir köşeye yerleşti. Trenin gelmesine beş saat vardı ve daha şimdiden bacakları ağrıyor, bitkinlik hissediyordu. Hastaneyi terketmenin ve parlak akşam havasında şarap rengi sokaklarda özgürce yürümenin verdiği sevinç giderek bir umutsuzluğa dönüşmüştü. Havanın arka arkaya kerelerce solunduğu yerlere tıkabasa doldurulmuş pis vücutların bu köleliğinde sürecekti yaşamı. Savaşın bitmiş olması ne ifade ederdi ki? Ordular eti ete sürterek yaşamları öğütmeye devam edeceklerdi. Bu dönmedolabın sıkıntısını gideren neşeli saatlar yaşayacak kadar özgür ve tek başına olabilecek miydi bir daha? Hiç umudu yoktu. Yaşamı bu pis kokulu, üniformalı insanların yürüme, ya da bir çocuğun bir tavan arasında unuttuğu kurşun askerler gibi, hareketsiz durma komutu alana kadar uyudukları bu bekleme odalarında sürüp gidecekti.

Andrews kalkıp boş istasyona çıktı. Soğuk bir rüzgâr esiyordu. Yük vagonlarının bulunduğu bölümde bir lokomotif çalışıyor, loş istasyondan beyaz buhar dumanları yükseliyordu. Çenesini göğsüne dayamış, elleri ceplerinde aşağı yukarı yürürken biri çarptı Andrews'e.

"Allah kahretsin!" diyen adam üzerinde 'Büfe' yazılı bir camlı kapıdan içeri girdi koşa koşa. Andrews da dalgın dalgın yürüdü peşinden.

"Çarptığım için özür dilerim...Sizi fark etmiştim, onun için kaçtım buraya." Amerikalı er sorgu dolu bakışlarla baktı Andrews'un yüzüne. Kırmızı yanakları, kumral bir bıyığı vardı. Boston şivesiyle konuşuyordu.

"Önemi yok," dedi Andrews.

"Birer içki içelim öyleyse. Ben izinsiz kaçtım. Sen nereye gidiyorsun?"

"Tümenime. Bar le Duc yakınlarında bir yere. Hastanedeydim

burada."

"Uzun zamandan beri mi?"

"Eklm'den bu yana."

"Vay canına! Bir Curaçao iç, iyi gelir. Rengin çok soluk. Adım Henslowe benim. Fransız ordusu cankurtaran hizmetindeyim."

Trenlerden çıkan kurumların şarap ve içki kadehlerinin bıraktıkları yuvarlak izleri karaya boyadığı kirli bir mermer masanın başına oturdular.

"Paris'e gidiyorum," dedi Henslowe. "İznim üç gün önce bitti. Paris'e gidip peritonit, zatürree olacağım, ya da bir kalp krizi geçireceğim...Askerlik sıktı artık."

"Hastane daha iyi değil," diye Andrews içini çekti. "Yaralandığım zaman duyduğum sevinci hiç unutamayacağım. Eve gönderilecek kadar ağır yaralandığımı sanmıştım."

"Anlatamadım galiba, ben savaşın bir dakikasını bile başka şeye değişmem...Ama şimdi savaş bitti artık..Bundan sonra yolculuk var ancak. Pirenelerde tam iki hafta dolaştım. Nimes,Arles, Les Baux, Carcassonne, Perpigman, Lourdes, Gavarnie, Toulouse! Ne dersin, ha?...Sen hangi sınıftasın?"

"Piyade."

"Cehennem hayatı yaşadın desene."

"Hem de nasıl. Hâlâ da yaşıyorum."

"Benimle Paris'e gelsene."

"Yakalanmak istemem," diye kekeledi Andrews.

"Yakalanmazsın ... bütün dümenleri bilirim ben ... Olympia'ya ve tren istasyonlarına yaklaşmadığın, hızlı yürüdüğün ve ayakkabılarını parlattığın sürece yakalanmazsın. O kadar da aklın yok değil ya?"

"Pek var sayılmaz...Gel bir şişe şarap açtıralım. Buralarda yiyecek bir şeyler bulunur mu?"

"Bir lokma bile bulamazsın. Kapıdaki inzibat yüzünden istasyondan dışarı da çıkamam...Marsilya ekspresinde yemek vagonu vardır."

"Ama ben Paris'e gidemem ki."

"Gidersin kuşkusuz...Bana bak, adın ne senin?"

"John Andrews."

"Bak John Andrews, yuları sakın ellerine verme onların. Pes etme, anladın mı. Onlara rağmen iyi vakit geçirmeye çalış. Canları cehenneme hepsinin." Şişeyi masaya öyle şiddetle indirdi ki, dibi parçalandı ve kızıl renkli şarap kirli mermer masaya yayılıp parıltılı damlalar halinde yere aktı.

Barın çevresinde toplanmış bir grup Fransız askeri dönüp baktılar.

"V'la un gars qui gaspille le bon vin," dedi uzun boylu, kırmızı yüzlü, sarkık bıyıklı biri.

"Pour vingt sous j'mangerai la bouteille," diye sarhoşça yalpalayan bir adam yanlarına yaklaştı.

"Kabul," dedi Henslowe, "Hey,Andrews, bu herif bir franga şişeyi yiyeceğini söylüyor"

Parlak gümüş frankı şişesinin kırıklarının yanına koydu. Adam kara, pençe gibi eliyle şişenin boynundan yakaladı. İskelet gibi, ufak tefek, inanılmayacak kadar pis, yüzü kırmızı. bıyıklı sakallı bir adamdı. Üniforması çamur içindeydi. Diğerleri çevresini sarıp da onu yapmak istediği şeyden vazgeçmeye zorlayınca, *"M'en fous, c'est mon metier,"* dedi. Gözlerini yuvarlayınca loş ışıkta beyazları ölü bir morina balığınkiler gibi parlamıştı.

"Hey, herif gerçekten yiyecek şişeyi" diye bağırdı Henslowe.

Adamın dişleri parıldadı ve şişenin kırık parçaları üzerinde kapandı. Korkunç bir çatırtı işitildi. Adam şişenin parçasını kaldırıp gösterdi.

"Gerçekten yiyor be!" Henslowe kahkahalarla gülüyordu. "Ve sen "Paris'e gitmeye korkuyorsun ha!"

İstim savura savura bir lokomotif girdi istasyona.

"Hey! Paris treni geldi işte! *Tiens!*" Henslowe adamın eline bir frangı sıkıştırdı.

"Yürü Andrews."

Büfeden çıkarlarken bir çatırdı işittiler, adam şişeden bir parça daha ısırmıştı.

Andrews Henslowe'un ardından birinci mevki, vagona doğru yürüdü. İçeri girdiler. Henslowe hemen kompartımanın lambasının üzerindeki kara örtüyü indirdi. Kompartıman boştu. Yumuşacık koltuğa bıraktı kendini derin bir göğüs geçirerek.

"Ama neden? Nasıl?" diye kekeledi Andrews.

"M'en fous, c'est mon metier. Orası benim bileceğim iş," dedi Henslowe.

Tren ağır ağır çıktı istasyondan

3

Henslowe'un kahverengi toprak bir testiden boşalttığı şarap, kara üzüm renginde, parlak ince kırmızı bir çizgi gibi parıldıyordu kadehlerde.Andrews arkasına yaslanıp yarı kapalı gözlerle beyaz örtülü masaya, küçük kara ekmek dilimlerine baktı. Sonra bakışlarını pencereden dışarı, limon sarısı gaz lambalarının aydınlattığı küçük alana ve alanı çevreleyen küçük evlerin kapıları üstündeki koyu renkli kemerlere kaydırdı.

Karşı duvara dayalı bir masada, sakalsız beyaz yüzlü ve menekşe gözlü topal bir genç yanında oturan açık başlı kızdan gözlerini ayırmıyor

ve sürekli olarak koltuk değneğine yaslanıyordu. Odanın ortasında bir soba hafif bir gürüldemeyle yanıyor, mutfağın yarı açık kapısından kızıl bir ışık ve bir kızartma cızırtısı geliyordu. Duvarlarda, yapıldıkları günden beri bütün o zengin yemek kokuları ile kahverengileri bir ılıklık kazanmış olan, yeldeğirmenleri ve uçsuz bucaksız tarlalarıyla Montmartre Tepesi'nden görünümler vardı.

"Ben yolculuğu çok severim," diyordu Henslowe ağzını yayarak. "Habeşistan, Patagonya, Türkistan, Kafkasya, neresi olursa olsun...Birlikte Yeni Zelanda'ya gidip koyun yetiştirmeye ne dersin?"

"Buranın suyu mu çıktı? Burası kadar güzel bir yer olamaz ki."

"Öyleyse Yeni Gine'ye gitmeyi bir hafta erteleyeyim. Buradan sonra başka bir yerde kalırsam çıldırırım herhalde. Kanıma girdi burası benim...Olmaz böyle şey, cinayet bu. Beni bir serseriye çevirdi. Ben serüvenciyim."

"Keşke beni senin kadar ilginç bir insan yapsaydı."

"Kararsızlığına bir taş bağla, Pont Neuf'ten Seine Nehri'ne at ve yola çık...Oğlum, insanın aklınla yaşayacağı altın çağdayız şimdi."

"Daha askerlikten kurtulmadın ama."

"Umurumda mı sanki...Kızıl Haç'a girerim."

"Nasıl ama?"

"Bir yolu varmış diye duydum."

Uzunca suratlı ve üst dudağında hafif esmer tüyler olan bir kız yüzlerine doğru buram buram buharlar saçan koyu yeşilimsi bir çorba getirdi.

"Askerlikten yakamı nasıl kurtaracağımı öğretirsen yaşamımı kurtarmış olursun," dedi Andrews ciddi bir sesle.

"İki yolu var...Ama bunu sonra anlatırım. Şimdi adam gibi bir şeyler konuşalım... Demek müzik yazıyorsun ha?"

Andrews başını salladı.

Ortalarında bir omlet duruyordu şimdi, yeşil noktalı altın sarısı; kenarlarında hâlâ bal rengi yanık tereyağ kabarcıkları vardı.

"Peki sen bir serüven düşkünüysen ve hiçbir vicdan sorumluluğun yoksa neden hâlâ ersin?" diye sordu Andrews.

Henslowe bir yudum şarap içti, kahkahayla güldü.

"İşin komik yanı da bu ya."

Bir süre konuşmadan yediler. Karşılarındaki çiftin alçak sesle konuşmalarını duyuyorlardı. Soba mırıldanarak yanıyordu, mutfaktan kase içinde dövülen bir şeyin gürültüsü geliyordu. Andrews iskemlesinin arkalığına yaslandı.

"Burası öyle sakin ve hoş ki...Yaşamda neşe diye bir şey olduğunu unutmak ne kadar da kolay."

"Palavra...Sirk geçit töreninden başka şey değil."

"Sen hiç sirk geçit töreninden daha iç kapayıcı bir şey gördün mü? Yaptıkları esprilerden biri bile komik değildir."

"Justine, şarabı tazele," diye seslendi Henslowe.

"Onu tanıyorsun demek?"

"Ben burada yaşıyorum... Montmartre tepesi, kalkanın üzerindeki armanın ortasına yapılmış kabartma süstür. Tekerleğin dingilidir. Onun için sakindir, bir kasırganın merkezi gibi."

Justine, başka insanların içinden iyi yemekler yedikleri tabakları yıkamaktan kızarmış elleriyle birkaç damla mor şarap lekeli masanın üstüne kıskaçları yayılan kızıl bir istakoz yerleştirmişti. Sarı salçası bir kanaryanın göğsü gibi kabarık ve yumuşaktı.

Alnına düşen sarı saçlarını geriye iten Andrews heyecanla, "Biliyor musun, burada yıl sonuna kadar bir piyano ve milyonlarca nota kağıdı ile yaşayacak olsam yıl sonunda öldürülmeye razıyım," dedi. "Buna değer doğrusu."

"Ama burası dönülecek bir yerdir. Az daha boğulacağın, bir Afgan kabile başkanının kızı ile seviştin diye kafanın derisinin yüzüleceği Tibet yaylalarından buraya dönüşü düşün hele... Kızıl dudakları ağzında tat bıraksın diye lokuma bulanmış bir kız..." Henslowe küçük kumral bıyığını sıvazladı.

"İyi ama anlatamadıktan sonra bir şeyleri görüp duymak neye yarar ki?"

"Yaşamanın anlamı nedir? Sonucu bırak oğlum, zevkin için yaşa."

"Benim duyduğum en büyük zevk..." Andrews'un sesi titriyordu. "Tam olduğuna inandığım bir sayfayı bitirmeye dünyanın bütün zevklerini feda ederdim.. Biriyle bunları konuşmayalı yıllar olduğunu biliyor musun?"

İkisi de pamuk gibi sımsıkı cama yapışmış sise baktılar. Ama sis pamuktan daha yumuşaktı ve yeşilimsi altın bir rengi vardı.

"İnzibatlar bu gece bizi enseleyemezler," diye Henslowe yumruğunu masaya indirdi. "St. Anne Caddesi'ne gidip İnzibat Amiri'nin masası üstüne kartvizitimi bırakmak gelliyor içimden... Allah kahretsin! Şarap şişemizi ısıran adamı hatırlıyor musun? Kimseyi umursadığı yoktu, değil mi? Anlatımdan söz ediyorsun sen. Neden bunu anlatmıyorsun işte? Yaşamının dönüm noktası bu senin. Paris'e gelme nedenin bu. Bunu yadsıyamazsın."

İkisi de kahkahalarla güldüler sarsıla sarsıla. Andrews topal gencin menekşe ve kızın koyu renk gözlerinde bu neşelerinin parıltısını farketti.

Aylarca hastanede yatmaktan sapsarı olan yüzü kızarmıştı. Hâlâ gülerek, "Haydi gel bunu onlara anlatalım," dedi.

"Salut", dedi Henslowe dönüp kadehini kaldırarak. *"Nous rions parce que nous sommes gris de vin gris."* Sonra onlara cam yiyen adamı

anlattı. Ayağa kalkmış el hareketleriyle, ağzını yaya yaya konuşuyordu. Justine, koyu kahverengi salçası içinden kırmızı derilerinin göründüğü bir tabak domates dolması ile kenarda durmuş bakıyordu. Güldüğü zaman yanakları şişiyor, kıza beyaz bir kedi görünümü veriyordu.

"Sen burada yaşıyorsun demek?" diye sordu Andrews kahkahalar dindikten sonra.

"Her zaman. Kente çok az inerim... Benim için güç...ayağım sakat da." Yeni oyuncağından söz eden bir çocuk gibi parıltıyla güldü genç.

"Peki ya sen?"

"Ben buradan başka nerede olabilirim?" diye cevap verdi kız. "Bir talihsizlik, ama elden ne gelir." Koltuk değneği ile yere vurarak yürüyen bir insan sesi çıkardı. Oğlan gülerek kızın omuzlarındaki kolunu biraz daha sıktı.

"Ben de burada yaşamak isterdim," dedi Andrews.

"Neden yaşamıyorsun öyleyse?"

"Onun asker olduğunu görmüyor musun?" dedi kız aceleyle.

Gencin alnında bir kırışık belirdi.

"İsteyerek olduğunu sanmam."

Andrews susuyordu. Hiç asker olmamış, hiç asker olmayacak bu insanlar karşısında açıklaması olanaksız bir utanca kapılmıştı.

Uzun süredir aklında olan bir şeyi dile getirerek, "Eski Yunanlılar bir insanın köle olduğunun ilk gününde erdeminin yarısını yitirdiğini söylerler," dedi.

"Bir insan köle olduğunun ilk gününde erdeminin yarısını yitirir," diye topal genç yineledi.

"Erdemin ne yararı var?" dedi kız. "Senin sevgiye gereksinmen var."

"Dostum Andrews, senin domatesini ben yedim," diye Henslowe atıldı. "Justine bize biraz daha getirir." Şarabın geri kalanı ile kadehlerini yarı yarıya doldurdu.

Dışarda sis, tek tük sokak lambalarının altında bile bulanık bir sarı ve kırmızıya dönüşen karanlıkta her şeyi örtmüştü. Andrews ile Henslowe, Montmartre tepesinin sakin karanlığından daha kalabalık sokakların karmaşık ışıklarına ve gürültülerine inen uzun parıltılı merdivenlerde önlerini görmeden ilerliyorlardı. Sis boğazlarını yakıyor, burunlarını sızlatıyor, ıslak eller gibi yanaklarına sürtünüyordu.

"Neden çıktık o lokantadan," diye söylendi Andrews. "O insanlarla biraz daha konuşmak isterdim."

"Daha kahvemizi de içmedik. Ama oğlum, Paris'teyiz şu anda. Ve uzun zaman burada kalamayacağız. Hep aynı yerde kalmak doğru olmaz. Kapanma saati de yaklaşıyor..."

"O genç ressamdı. Oyuncak yaparak yaşamını kazanıyormuş...Nuh'un Gemisi için tahtadan filler ve develer yontuyormuş...Duydun mu?"

Dimdik bir yokuştan aşağı iniyorlardı. Aşağıda bir bulvarın altın parıltısı görünüyordu.

Andrews kendi kendine konuşur gibiydi.

"Burada, o büyük pembe kente tepeden bakan küçük bir odada oturmak, yaşamını kazanmak için böyle saçma bir işle uğraşmak ve bütün boş zamanını çalışarak, konserlere giderek geçirmek ne güzel bir şey...Sakin yumuşak bir varoluş...Bir de benim yaşayışıma bak. O demirden, madenden yüzsüz New York'ta Pazar gazetesinde müzik konusunda beceriksizce yazılar yazmak...Tanrım! Bir de buna bak!"

Gözbebeklerinde, kadehlerde ve şişelerde parıltılar yaratan bol sarı ışıklı, gürültülü, kadehlerin ince sert kenarlarında ezilen kırmızı dudaklarla dolu bir kahvede oturuyorlardı.

"İçinden koparıp atmak gelmiyor mu?" diyen Andrews iki eliyle ceketinin yakalarını kavrayıp çekti. "Düğmelerimi koparıp fırlatmak istiyorum, likör kadehlerine, galip gelecek kadar uzun yaşadılar diye kendilerinden o kadar gurur duyan bütün bu züppe Fransız subaylarına."

"Buranın kahvesi ünlüdür," dedi Henslowe. "Bundan daha iyisini son iznimde Nice'teki bir bistro'da içmiştim."

"Yine mi başka bir yer?"

"Elbette...Her zaman ve sonsuza kadar, hep başka bir yerde. Gel biraz erik likörü içelim. Savaştan önce erik likörü."

Garson, sakalını başbakanınki gibi uzatmış, ciddi yüzlü bir adamdı. Dinsel bir törendeymişcesine şişeyi önünde tutarak geldi yanlarına. Parıltılı beyaz içkiyi kadehlerine boşaltırken kendisini işine vermiş bir adamın dikkatiyle dudaklarını ısırıyordu. Kadehler dolunca dramatik bir hareketle şişeyi başaşağı çevirdi: tek bir damla bile kalmamıştı.

"O eski iyi günlerin sonu geldi," dedi.

"Eski iyi günler yerin dibine batsın," dedi Henslowe. "Yeni patırtılı sirklerin şerefine!"

"O patırtılı sirklerin kaç kişinin işine yarar sanki?" dedi Andrews.

"Bu geceyi nerede geçireceksin?"

"Bilmem...Bir otel bulurum herhalde."

"Benimle gel de Berthe'e gidelim. Bir arkadaşı falan vardır."

"Ben yalnız dolaşmak istiyorum," dedi Andrews. "Berthe'in arkadaşlarını küçümsüyorum falan sanma. Ancak yalnızlığa karşı öylesine bir açlık duyuyorum ki."

* * *

John Andrews sisle örtülü sokaklarda tek başına yürüyordu. Arada sırada yanından bir taksi geçiyor, sonra karanlığın içinde kayboluyordu. Sisin içinde ayak sesleri boğuklaşan dağınık insan grupları çevresinde uçuşuyorlardı. Ne yana yürüdüğünü düşündüğü yoktu, durmadan, hiç

durmadan yürüyor, ışıkların sis içinde altın ve turuncu renkli biçimler ördüğü büyük kalabalık caddelerden, geniş ve bomboş alanlardan geçiyor, başka ayak seslerinin birkaç saniye için sert gürültüsünün yankılandığı daracık sokaklara dalıyor, arada bir durup kentin uzaktan gelen kısık solumasını dinlediğinde bu seslerin de yokolup geriye bir şey kalmadığını farkediyordu. Sonunda sisin en yoğun ve soğuk olduğu nehir kıyısına varmıştı, köprülerin ayakları altından suların çağıldayarak aktığını hafifçe duyabiliyordu. O yürüdükçe ışıkların parıltısı kâh çoğalıyor, kâh azalıyor, kimi zaman lambaların aydınlık çemberi içinde ağaçların çıplak dallarını seçebiliyordu. Sis yatıştırırcasına kendisini okşuyor, gölgeler titrek titrek yanından geçip gidiyorlar, karanlıktan ve sisten parıldayan yanaklar, gözler görüyordu. Dost yüzlü, tanıdık insanlar görüş alanının hemen dışında sisi dolduruyor gibiydi. Kentin boğuk mırıltısı dostlarının sesi gibi geliyordu kendisine.

Sokak lambası altında şarkı söyleyen kızdan, tahtırevanının yüksekliklerinde gülleri paramparça eden soylu kadına kadar... Tutkunun bütün düşleri..

Çevresindeki yaşam mırıltısı kulaklarında uzun uyumlu ezgilere dönüşüyordu. Biçimleriyle kendisine sakin bir mutluluk duygusu veren ezgiler. Bir Attika atelyesinde Paros mermerinden yontulmuş danseden insanlar kabartmasına bakıyormuşçasına.

Bir ara durup bir sokak lambasının boncuk boncuk ıslanmış direğine dayandı. Kendisine doğru yürüyen iki gölge, birbirlerinin kollarına sıkı sıkı sarılmış soluk yüzlü bir gençle açık başlı bir kız biçimlerini aldı. Genç hafifçe topallıyordu, menekşe gözleri özlemle kasılmıştı. Sanki bu ikisi yanına gelip de ellerini kollarına dayayacaklar ve yaşamı için çok önemli bir açıklamada bulunacaklarmış gibi John Andrews birden zonklayan bir heyecanla doldu. Ama gelenler lambanın ışığına vardıkları zaman Andrews yanıldığını gördü. Montmartre tepesinde konuştuğu kızla oğlan değildi gelenler.

Yine hızlı adımlarla dolambaçlı sokaklara daldı, kaldırım taşları üzerinden yürüdü. Kimi zaman ışıklı bir dükkânın vitrininden içeri, arka taraftaki bir ışık altında masa çevresinde sakin sakin oturan insanlara bakıyor, bir barda uykudan gözleri ağırlaşmış yorgun bir küçük çocuğun ince kollarını ortaya çıkaracak biçimde gömleğini sıvamış kadehleri yıkadığını görüyor, ya da biçimsiz bir kara giysi yığını halinde yaşlı bir kadının yerleri silmesini seyrediyordu. Kapı önlerinden konuşmalar ve hafif kahkahalar geliyordu. Üst pencerelerden sisi yaran sarı ışınlar yayılıyordu.

Bir kapı aralığında, duvara gömülü loş bir ışığın altında iki gölge sıkı sıkı sarılmışlardı birbirlerine. Kalın postalları ıslak kaldırımda gürültüler çıkararak geçerken başlarını kaldırdılar. Gencin menekşe gözleri ve

sakalsız soluk yüzü vardı. Kızın başı açıktı, gözlerini gencin yüzünden ayırmıyordu. Andrews'in kalbi küt küt atmaya başladı. Sonunda bulmuştu onları. Onlara doğru bir adım attı ve sonra yürümeye devam ederek kendini saran serin sis içinde kayboldu. Yine yanılmıştı. Sis çevresinde dolanıyor, özlem dolu dost yüzleri, ellerine uzanmaya hazır elleri, bakışıyla ateşlenecek bakışları, dudaklarıyla ezeceği pustan soğumuş dudakları kendisinden saklıyordu. *Sokak lambası altında şarkı söyleyen kızdan...*

Savrulup sürüklenen sisin arasında yapayalnız yürüdü durdu.

4

Andrews istemeye istemeye çıktı istasyondan. Köy sokağındaki evler, sıra sıra kamyonlar ve uzun biçimsiz kaputlara bürünmüş birkaç Fransız askerinin bulanık şafak ışığında kara lekeler gibi göründüğü gri sisin içinde titriyordu. Kalabalık bir kompartmanın sıcak kokuşmuş havasında geçirilen geceden sonra vücudu yapış yapıştı. Sırt çantası omuzlarını keserek sokağın ortasında durdu, esnedi gerindi. Birkaç kızıl ışığın parıldadığı istasyon binalarının kara yığını ardında lokomotifin düdüğü işitildi ve tren istasyondan çıkarak uzaklaştı. Andrews sisin içinden gelen zayıf yankıyı dinledi giderek artan bir umutsuzluk duygusuyla. Giden, kendisini Paris'ten tümenine geri getiren trendi.

Gri sisin içinde titreyerek dururken tatilden sonra yatılı okula dönüşündeki o garip, umutsuzca istemezliği anımsadı. İstasyondan okula en uzun yoldan gider, elinde kalan özgürlüğün her anını çılgıncasına kullanmaya çalışırdı. Bugün de ayakları, tıpkı okulun yokuşunu tırmanmak istemedikleri zaman olduğu gibi aynı kurşun ağırlığı içindeydiler.

Askerliğin insanı alçaltıcı yakınlığı içine dalmadan önce kendisine son bir kez daha bakmak için, birkaç dakika oturabileceği açık bir kahve bulma umuduyla sessiz köyde amaçsızca bir süre dolaştı.Tek bir ışık bile yoktu. Yıkık dökük tuğladan evlerin pancurları kapalıydı. Ağır adımlarla istasyondan kendisine gösterdikleri yönde yürümeye devam etti.

Başı üzerinde açılan gökyüzü dört bir yanda toprağa yapışan sise kızılımsı bir çerçeve çizıyordu. Ayakları altında hafif sert bir ses geliyordu donmuş yoldan. Sisler içinde arada sırada üst dalları güneşte parıldayan bir ağaç biçimi belirliyordu yol kenarlarında.

Andrews kendi kendine savaşın sona ermiş olduğunu, birkaç ay kalmaz ne olursa olsun özgürlüğüne kavuşacağını yineleyip duruyordu. Birkaç ayın sözü mü olurdu? Ama paniğe kapılmış yabani sığırlar çılgın koşuşmalarını andıran kör bir koru önünde savruldu düşünceler

Tartışma yoktu. Ruhu isyanla öylesine gerilmişti ki etleri büzülüyor, gözlerinin önünde kara lekeler beliriyordu. Çıldırmış olup olmadığını düşünüyordu. Zihnindeki karmaşıklıktan dev boyutlu planlar gelişiyor ve sonra şiddetli rüzgârda savrulan duman gibi ansızın yokoluveriyorlardı. Kaçacaktı. Kendisini yakalariarsa da intihar edecekti. Bölüğünde isyan kışkırtıcılığı yapacak, sözlerinin ateşliliği bütün erieri etkileyecek, bir silaha dönüşmeyi onlar da reddedecekler, subaylar yüzleri kıpkırmızı kesilene kadar bağırıp komut verdiklerinde boyun eğmeyi reddedecekler, bütün tümen silahsız ve sancaksız buz tutmuş tepelere çıkacak, bütün orduları kendisine katılmaya çağıracak, şarkılar söyleyerek yürüyecek, kahkahalarıyla kanlarındaki karabasanı söküp atacaklardı. Şimşek gibi bir görüş parıltısı insanların bilinçlerine yeniden can veremez miydi? Askerlik sürüp gittiği sürece savaşın sona erdirilmesinin ne yararı vardı?

Ama bu güzel söz söyleme sanatından başka bir şey değildi.Zihni aklına sahip kılabilmek için güzel sözlere boğuyordu kendisini. Kupkuru çılgınlıkla yüzyüze gelmemek için zihni sıkılan bir süngermişcesine güzel sözler salıveriyordu.

Bu sırada donmuş yoldaki sert ayaksesleri kulaklarında çınlıyor, kendisini tümenin konduğu köye yaklaştırıyordu. Yüksek bir tepeyi tırmanmaktaydı. Sis biraz açılmış, güneş ışığıyla parıldamaya başlamıştı. Az sonra başının üstünde soluk mavi gökyüzü, tepede güneşin altında yürüyordu. Arkasında ve önünde sisle kaplı vadiler, daha ötede güneşte hafifçe parlayan kızılımsı menekşe ormanlıklarla başka tepeler dizisi uzanıyordu. Ayaklarının dibindeki vadide, üzerinde bulunduğu tepenin gölgesinin içinde sanki sudan yükseliyormuş gibi sisin içinden çıkan bir kilise kulesi ile birkaç dam görünüyordu.

Evler arasında yemek boruları çalınıyordu.

Sessizliğin içinden yükselen sert ve madeni notaların kaygısızlığı bir acıydı içinde. Ne kadar uzun sürecekti acaba bugün. Saatına baktı. Yedibuçuk. Nasıl oluyordu da bu kadar geç yemek yiyorlardı?

Güneş altındaki birkaç dakikasından sonra yeniden gömüldüğü sis eskisinin iki katı soğuk ve karanlıktı. Yüzündeki terler donmuş, sırtındaki yükün ağırlığından sırılsıklam olmuş giysilerinin arasına soğuk dalgaları yayılmaya başlamıştı. Köy sokağında tanımadığı bir adama karargâhın nerede olduğunu sordu. Bir şeyler çiğnemekte olan adam sesini çıkarmadan sokağın karşısındaki yeşil pancurlu evi işaret etti.

Masalardan birinin başında Chrisfield oturmuş sigara tüttürüyordu. Yerinden fırlayınca Andrews arkadaşının kolunda onbaşı şeritlerini gördü

"Merhaba Andy

Heyecanla el sıkıştılar.

"İyileştin mi artık, dostum?"

"Çok iyiyim," dedi Andrews. Aralarında bir gerginlik doğuvermişti ansızın.

"Sevindim," dedi Chrisfield.

"Onbaşı oldun demek. Tebrikler."

"Öyle, bir ay falan oldu işte."

Sustular. Chrisfield yine oturdu yerine.

"Ne biçim yer burası?"

"Çöplük. Cehennem çukuru...Felâket."

"İyiymiş desene."

"Yakında gidecekmişiz diyorlar...İşgâl Ordusu'na. Ama bunu söylememeliydim sana. Sakın çocuklara söyleme, olmaz mı?"

"Birlik nerede kalıyor?"

"Birliği görünce tanıyamayacaksın, on beş yeni adamımız var.İkinci tertipten askere alınanlar."

"Kasabada siviller var mı?"

"Hem de nasıl...Benimle gel Andy, sana yemekhanede bir şeyler vermelerini söyleyeyim. Hayır, hayır, dur bir dakika...Biraz bekle de yürüyüşü kaçır bari...Kırolası ateşkesten beri hergün yürüyüş var. Eğitimi hızlandırmaları için genel emir geldi."

Dışarda komutlar yağdıran bir ses duyuldu, az sonra daracık sokak yere aynı anda vuran postalların gürültüsüyle dolmuştu. Andrews sırtını pencereye vermişti. Bacaklarında bir şey diğer bacaklarla aynı uyumda yürüyor gibiydi.

"İşte gidiyorlar," dedi Chrisfield. "Üsteğmen de başlarında bugün. Yiyecek bir şeyler ister misin?"

* * *

'Moral' barakası boş ve karanlıktı. Kirli camlardan tarlalar ve koyu aşıboyası rengi ışıkla dolu kurşuni gökyüzü görünüyordu. Bu ışıkta yapraksız ağaçlar ölü, grimsi kahverenginin çeşitli renklerini almışlardı. Andrews çalmadan oturuyordu piyanonun başında. Bir zamanlar bu yaşantının sıkıcılığını nasıl ifade etmeyi düşündüğünü anımsıyordu; bir araya getirilmiş x çarpık kol ve bacaklar, düz çizgiler halinde bağlanmışlar, köleliğin tekdüzeliği...Bunu düşünürken bir elinin parmakları akordu bozuk piyanonun tuşları üzerinde bilinçsizce dolaştı. Elini çekerek, 'Ne kadar saçma, Tanrım' diye söylendi. Sonra birden bildiği parçalardan bölümler çalmaya başladı. Müziği çarpıtıyor, ritmi isteyerek bozuyor, araya ragtime müziği karıştırıyordu. Piyano, boş barakayı gürültüyle doldurarak canlanıyordu ellerinin altında. Birden durdu, parmaklarını tizden pese kaydırdı ve ciddi olarak çalmaya

başladı.

Arkasında yapay ve saygılı bir öksürük sesi duyuldu. Andrews dönmeden çalmaya devam etti.

"Güzel, güzel," dedi bir ses.

Andrews arkasına dönünce geniş alınlı, çıkık kahverengi gözleri örten iri gözkapaklı, üçgen bir yüzle karşılaştı.Adamın üzerinde kendisine dar gelen ve bu yüzden ceketinin düğmelerinden yaniara doğru kırışmış olan bir YMCA üniforması vardı.

"Çalın lütfen. Yıllar oldu Debussy dinlemeyeli."

"Debussy değildi."

"Sahi mi? Ne olursa olsun, çok güzeldi ya. Devam edin. Ben bir kenarda durup dinlerim."

Andrews biraz çaldı, bir yanlış yaptı, yeniden başladı, aynı yanlışı yineledi, yumruğunu tuşlara indirerek arkasına döndü.

"Çalamıyorum," dedi hırçın bir sesle.

"Çalıyorsun oğlum,hem de mükemmel çalıyorsun..Nerede öğrendin piyano çalmasını? Bir milyonum olsaydı gözümü kırpmadan verebilirdim senin gibi çalabilmek için."

Andrews hiçbir şey söylemeden öfkeyle baktı adamın yüzüne.

"Hastaneden yeni geldin sanırım."

"Ne yazık ki öyle."

"Seni ayıplamıyorum. Bu Fransız kasabaları dünyanın en can sıkıcı yerleridir, bunu Fransa'yı çok sevdiğim halde söylüyorum ha. Sen sevmiyor musun Fransa'yı?" Moral subayının sızlanan bir sesi vardı.

"Askerlikteyken her yer sıkıcı gelir."

"Bak, birbirimizi tanımamız gerek. Benim adım Spencer Sheffield... Spencer B.Sheffield..Sana bir sır vereyim mi, koca tümende şöyle gönül rahatlığıyla konuşacak tek kişi bile yok. İnsanın çevresinde aydın kişiler olmaması çok kötü bir şey. Sen New York'lusun sanırım."

Andrews başını salladı.

"Ben de. *Vain Endeavor* dergisinde yazılarımı okumuşsundur...Ne, *Vain Endevaor*'u hiç okumadın mı? Aydın çevrelerinde pek dolaşmadın şu halde..Müzikçiler o çevreye pek katılmazlar. Kuşkusuz Village'den söz etmiyorum. Bütün anarşistler ve kadınlar orada..."

"Ben hiçbir gruba bağlı değilim ve hiç..."

"Aldırma, New York'a dönünce bir şeyler yaparız bu konuda. Şimdi otur ve bana Debussy'den 'Arabesk'i çal bakalım...O parçayı benim kadar senin de sevdiğine eminim. Adın ne senin?"

"Andrews."

"Ailen Virginia'lı mı?"

"Evet." Andrews ayağa kalktı.

"Şu halde Pennelton'larla akrabasın."

"Bildiğim kadarıyla Kayzerle bile akraba olabilirim."

"Penneltonlar... Evet, hiç, kuşku yok. Benim annem Virginia'da Spencer Falls'dan Bayan Spencer'dı. Onun annesi ise Bayan Pennelton'du. Böylece akraba oluyoruz seninle. Ne büyük bir rastlantı, değil mi?"

"Çok uzak bir akrabalık. Ben artık yatakhaneye dönmeliyim."

"Canın istediği zaman beni görmeye gelebilirsin," diye Spencer B. Sheffield arkasından seslendi. "Barakanın arkasına gel. Kapıyı iki kere vur ki gelenin sen olduğunu anlayabileyim."

Andrews kaldığı evin dışında yeni başçavuşlarına rastladı. Yer fırçası renginde ve sertliğinde küçük bir bıyığı olan gözlüklü bir adamdı.

"Sana bir mektup var," dedi başçavuş. "Yeni astığım mutfak nöbeti listesine bakmayı da unutma."

Mektup Henslowe'dandı. Henslowe'un hiç gitmediği yerler hakkında konuşmalarını, cam yiyen adamı ve Paris'te geçen bir buçuk günü anımsayan Andrews mektubu soluk akşam ışığında zevkten gülümseyerek okudu.

"Andy," diyordu Henslowe mektubunda. "Konuyu iyice öğrendim sonunda. Kurslar Paris'te Şubat'ın onbeşinde başlıyormuş. Paris Üniversitesi'nde okumak için derhal komutanına başvur. Herhangi bir yalan uydurmakta özgürsün. Çavuşlar, teğmenler, bunların metresleri, çamaşırcı kadınları falan kim olursa olsun bütün yolları dene, bir piston bulmaya çalış. Selâmlar, Henslowe."

Birden heyecanlanan Andrews başçavuşun ardından koşmaya başladı. Heyecandan yanından geçtiği bir teğmeni selâmlamamıştı.

"Buraya bak," diye hırladı teğmen.

Andrews selâm verip hazırola geçti.

"Neden selâm vermedin bana?"

"Aceleden sizi göremedim, efendim. Çok önemli bir bölük işi için koşuyordum.'

"Ateşkes imzalandı diye askerlik bitti sanma. Rahat!"

Andrews selâma durdu. Teğmen de selâm verdi, topukları üzerinde döndü ve yürüdü.

Andrews başçavuşu yakaladı.

"Başçavuşum, sizinle bir dakika kadar konuşabilir miyim?"

"Acele işim var."

"Askerî birliklerin isteyenleri Fransa'da üniversitelere gönderdikleri konusunda bir şey duydunuz mu? YMCA böyle bir olanak hazırlıyormuş."

"Erler için böyle bir şey olamaz. Sanmam. Ama bu konuda hiçbirşey duymadım. Yeniden okula gitmek mi istiyorsun yoksa?"

"Bir fırsat bulursam, efendim. Fakülteyi bitirmek istiyorum da."

"Üniversitelisin ha? Ben de öyle. Pekâla, bir emir falan gelirse sana haber veririm. Emir gelmeden bir şey yapamam, ama doğrusunu istersen bütün bunlar palavraymış gibi geliyor bana."

"Haklısınız efendim."

Sokak kararmıştı.İktidarsızlık duygusuyla kıvranan, umutsuz bir isyancılıkla dolup taşan Andrews bölüğünün yerleştiği binalara doğru yürüdü. Yemeğe geç kalacaktı. Gri sokak bomboştu. Şurada burada bir pencereden yayılan kızıl ışık karşı evin duvarında bir dikdörtgen oluşturuyordu.

★ ★ ★

"Ulan bana inanmıyorsan git de üsteğmene sor...Hey Toby, bizim birlik canına yandığımın istihkâmcılarından daha çok çarpışma görmedi mi?"

Uzun boylu, buldog köpeği yüzlü ve sol yanağında bir yara izi olan Toby o anda girmişti kahveye. Maine kıyısı ağzıyla çok seyrek ve pek ciddi konuşurdu.

"Sanırım," dedi yalnızca. Acı acı konuşmaya devam eden adamın yanına oturdu.

"Sanacağını tahmin etmiştim...Siz siper kazıcılar savaş mı gördünüz yani."

"Siper kazıcı ha!" İstihkâmcı yumruğunu masaya indirdi. Zayıf etsiz yüzü kıpkırmızı kesilmişti öfkeden. "Biz piyadenin yarısı kadar siper kazmayız be. Kazdığımız siperlere de girip tavşan gibi sinmeyiz anladın mı."

"Ulan sizler cepheyi bile görmezsiniz..."

"Tavşan gibi," diye turşu yüzlü istihkamcı yineleyerek güldü. "Öyle değil mi?"

Destek aramak için odaya bakındı. İki uzun masanın çevresindeki tahta sıralar kendisine öfkeyle bakan piyade erleriyle doluydu. Destek falan bulamayacağını anlayınca sesini ılımlaştırdı.

"Piyade de gereklidir, bak bunu kabul ederim," dedi. "Ama bizler dikenli telleri germezsek haliniz ne olur sorarım size."

"Bizim bulunduğumuz Oregon ormanında dikenli tel falan yoktu oğlum. İnsan düşmana saldırırken dikenli telli ne yapsın?"

"Bana bak...benim bölüğümün daha çok kayıp verdiğine bir şişe konyağına bahse girer misin?"

"Kabul et. Joe," dedi Toby birden konuşmaya ilgi göstererek.

"Oldu, kabul ediyorum."

"On beş ölü ve yirmi yaralı verdik," dedi istihkâmcı gururla.

"Ağır yaralı mı, hafif yaralı mı?"

"Sana ne? Sen konyağı ver bakalım."

"Hadi ordan sen de! Bizim de on beş ölü ve yirmi yaralımız vardı, değil mi Toby?"

"Haklısın sanırım," dedi Toby.

"Haksız mıyım?" diye adam arkadaşlarına dönüp sordu.

"Haklısın, haklısın," diye mırıltılar yükseldi.

"Öyleyse bahis suya düştü," dedi Istihkâmcı.

"Öyle şey olmaz. Yaralılarını say. Kimin ağır yaralısı çoksa konyağı o alır. Tamam mı?"

"Tamam."

"Yedi yaralı memlekete gönderildi," dedi Istihkâmcı.

"Bizden de sekiz kişi, değil mi çocuklar?"

"Elbette," diye herkes bir ağızdan bağırdı.

"Yaraları ne kadar ağırdı?"

"İkisi kördü."

"Haydi oradan sen de," diye istihkâmcı ayağa fırladı."Biz memlekete kolsuz ve bacaksız birini yolladık, üç kişi de zehirli gazdan verem oldu."

John Andrews odanın bir köşesinde oturuyordu. Ayağa kalktı. Hastanede bunun yaşanmaya değer bir hayat olduğunu söyleyen adamı anımsamıştı birden. Sabahın üçünde kalkmak, kedi gibi yatağından sıçramak...Adamın içi boş gri yeşil pantolon paçalarının iskemlenin kenarından sarktığını görür gibi oldu.

"O da bir şey mi? Bizim çavuşlardan birine yeni bir burun takıldı."

Köy sokağı karanlık ve çamurlu çukurlarla doluydu. Andrews amaçsızca yürümeye başladı. Çıktığından başka bir kahve daha vardı. Ama o da bunun eşiydi. Yattıkları sıkıcı çiftlik ambarına da gidemezdi. Uyuyamayacak kadar erkendi. Buz gibi bir rüzgâr esiyordu, gözyüzünde yüzen kara bulutlar vardı. Ayaklarının altındaki yer yer donmuş çamur postallarına yapışıp kalıyordu. Sokağın ucundaki YMCA barakası önünde durdu. Bir kararsızlık anından sonra güldü ve adamın odasının bulunduğu arka bölüme yürüdü.

Yanıt alamayacağını umarak iki kere vurdu kapıya. Sheffield'in tiz ve ağlamaklı sesi duyuldu, "Kim o?"

"Andrews."

"Gel içeri...Ben de seni görmek istiyordum." Andrews, eli kapının tokmağında kapıda duruyordu.

"Gel otur,evindeymiş gibi rahatına bak."

Spencer Sheffield kaba tahtadan yapılmış ve küçük tek pencereli odada küçük bir masanın başında oturuyordu. Masanın arkasında sıra sıra bisküvi kutuları ve sigara sandıkları vardı. Sandıkların arasındaki tren bilet gişesine benzeyen küçük bir açıklıktan Sheffield barakanın öteki yanında saatlarca kuyruklarda bekleşen erlere öteberi satardı.

Andrews bir iskemle bulmak için çevresine bakındı.

"Ah unutmuştum," dedi Sheffield. "Tek iskemlede ben oturuyorum." Küçük ağzını bir deve ağzı biçiminde buruşturup, iri fırlak gözlerini yuvarlayarak güldü.

"Önemi yok. Ben size bir şey sormak istiyordum...şey..."

"Odama gelsene," diye Sheffield sözünü kesti. "Üsteğmen Bleezer'in odasının yanındayım. Gürül gürül yanan bir şöminem de var...Her şeyi konuşuruz orada. Ruh ve duygu konularında birisiyle konuşmak için can atıyorum zaten."

"Erleri Fransız üniversitelerine gönderme konusunda bir bilginiz var mı? Fakülte öğrenimlerini tamamlamamış olanları falan.."

"Ah ne güzel bir şey bu. Oğlum, işte böyle şeyleri ancak Birleşik Devletler hükümeti düşünür."

"Bu konuda bir şey duydunuz mu?"

"Hayır, ama böyle bir şey varsa duyarım kuşkusuz...Işığı söndürür müsün lütfen?... Tamam . Şimdi ardımdan gel. Benim de dinlenmeye ihtiyacım var. O Kolomb Şövalyeleri örgütünün adamı geldiğinden beri çalışmaktan canım çıktı. Hiçbir 'Y' dükkânı böyle işletilir mi kuzum?...Şimdi seninle uzun uzun konuşabiliriz. Bana kendinden söz etmelisin."

"Gerçekten bu üniversite planı konusunda bir şeyler duymadınız mı? Şubatın on beşinde başlayacağını söylüyorlardı." Andrews yumuşak bir sesle konuşuyordu.

"Üsteğmen Bleezer'e bir şey bilip bilmediğini sorarım," diyen Sheffield Andrews'un omzuna kolunu atıp ilerdeki kapıya doğru yürüdü.

Karanlık bir koridordan geçip şöminesinde yanan ateşin kızıl ve sarı alev dilleriyle dörtköşe ceviz bir masayla cilalıymış gibi parlayan sırtı ve oturacak yeri meşin iki koltuğu aydınlattığı küçük bir odaya girdiler.

Andrews, elinde olmayarak, "Ne güzel bir yer burası," dedi.

"Romantik derim ben. İnsana Dickens'i ve Locksley Şatosunu anımsatıyor, değil mi?"

"Evet," diye mırıldandı Andrews belli belirsiz bir sesle.

"Çoktandır Fransa'da mısınız?" diye sordu koltuklardan birine oturup yanan kütüğün üzerindeki danseden alevlere bakarak. "Sigara içer misiniz?" Sheffield'e buruşuk bir sigara uzattı.

"Teşekkür ederim, ben ancak bazı özel sigaralar içerim, kalbim biraz zayıf da ondan. Zaten bu yüzden askere alınmadım...Ama senin askerliğini er olarak yapman çok üstün bir şey. Düşlerimde yatan bir şeydi bu, yürüyen adsızlar kalabalığı arasında biri..."

"Bence bu insanın kendisine karşı işlediği bir suç, bir hıyarlık," dedi Andrews aksilenerek. Hâlâ ateşe bakıyordu.

"Böyle düşünemezsin ama. Yoksa vatanına daha yararlı olabilecek

başka yeteneklerin olduğunu mu düşünüyorsun?...Böyle duygulara kapılan pek çok dostum var..."

"Hayır...Bir insanın doğasına aykırı hareket etmesinde haklı bir yan yok...İnsanları kasap gibi öldürmek iyi bir şey değil...Ben ise bunun iyi bir şey olduğuna inanıyormuş gibi davrandım...umursamazlıktan ya da korkaklıktan, ne olursa olsun, kötü bir şey bu."

"Böyle konuşmamalısın," dedi Sheffield aceleyle. "Demek müzisyensin ha?" Bir sır açıklarcasına, kaygısız bir sesle sormuştu bunu.

"Biraz piyano çalardım, eğer bunu söylemek istiyorsanız," dedi Andrews.

"En çok ilgilendiğim sanat müziktir. Beni etkileyen pek çok şey vardır...Debussy, sonra Nevin'in o küçük güzel parçaları. Ama bilirsin bunları...Benim alanım daha çok şiirdir. Gençken, senden de genç bir delikanlıyken...Ah, hep genç kalabilsek, Otuzikі yaşındayım."

"Gençliğin kendi başına pek bir değeri olduğumu sanmıyorum. Ama başka şeyler için en üstün bir ortamdır gençlik. Artık gitme zamanım geldi. Bu üniversite konusunda bir şeyler duyarsanız, bana bir haber verirsiniz, değil mi?"

"Elbette, sevgili oğlum, elbette."

El sıkıştılar, Andrews karanlık koridordan geçip kapıya gitti. Çiğ gece havasına çıkınca derin bir soluk aldı. Bir pencereden sızan ışıkta saatına baktı. Yat borusundan önce alay başçavuşunun bürosuna gidecek kadar zamanı vardı.

Köy sokağının öteki ucunda diğerlerinden önündeki geniş bir çimenlik ile ayrılmış olan küp biçiminde bir baraka vardı. Durmadan gidip gelen subay arabaları ve kamyonlar çimenliği bataklığa dönüştürmüştü. Ana yoldan kapıya dar bir tahta yoldan gidiliyordu. Andrews tahta yolun ortasında bir yüzbaşıyla karşılaşınca selâm verip çamura inmek zorunda kaldı.

Alay bürosu, bir zamanlar Puvis de Chavannes üslubunda kötü çizilmiş duvar resimleriyle süslüydü. Ancak duvarlar beş yıllık askeri işgâl sonunda öylesine kirli ve yıkıktı ki pek bir şey görülemiyordu. Asılı haritalarve ilanlar arasında orada burada bir parça çıplak et, birkaç parça dalgalanan kumaş resmi görünüyordu. Odanın ucunda, bir Fransız Savaş Tahvili afişinin altından Nil yeşili ve pastel mavisi peri kızları çıkıyorlardı. Yer yer sıvaların sırıttığı tavanda çiçekler ve alçıdan aşk ilahları kabartmaları vardı. Büro hemen hemen boştu. Üstü kağıtla dolu masalar ve sessiz duran yazı makineleri kırılıp geçilmiş salona garip bir ıssızlık havası veriyordu. Andrews bir yazı makinesinin önündeki kırmızı kağıtta 'Alay Başçavuşu' yazan uçtaki masaya doğru yürüdü bütün cesaretini toparlayarak.

Makine ile yazılı bir yığın rapor arkasında oturan seyrek sarı saçlı,

ufak tefek adam Andrews yaklaşırken gözlerini kısarak baktı ve gülümsedi.

"İşi ayarladın mı?" diye sordu.

"Neyi ayarladım mı?" dedi Andrews.

"Ah, ben seni başkası sanmıştım." Alay başçavuşunun ince dudaklarındaki gülümseme kayboldu. "Ne istiyorsun?"

"Başçavuşum, bana erlerin burada üniversiteye devam edebilmeleri konusunda bilgi verebilir miydiniz acaba? Kime başvuracağımı falan..."

"Hangi genel emir gereğince? Üstelik gelip bana danışmanı kim söyledi sana?"

"Bu konuda kesin bir şey duydunuz mu acaba?"

"Kesin hiçbir şey yok. Hem şimdi çok işim var. Kendi assubaylarından birine sor." Adam kağıtlarının üzerine eğildi yine.

Andrews, sıkıntıdan kıpkırmızı kesilmiş kapıya doğru yürürken pencere kenarındaki masada oturan adamın başını garip biçimde bir başçavuşa bir de kapıya salladığını farketti. Yüzüne gülümseyerek baktı, başını salladı. Sonra kapının dışında, kısa bir sıra üstünde oturmuş yırtık bir *Saturday Evening Post* okuyan emirlerinin yanında durup bekledi. Hol eskiden bir balo salonunun bölümü olmalıydı.Yerler epey hasar görmüş parkedendi, duvarlardaki çıplak sıvalı bölümlerin çevrelerindeki yaldızlı çerçevelere bakılırsa bir zamanlar buralarda halılar asılı olduğu anlaşılıyordu.

"Sen Kappa Mu bölümünden misin?"

Andrews başını tavandan yere indirince, başçavuşun odasında kendisine işaret eden adamın karşısında durduğunu gördü.

"Kappa Mu bölümünden misin?" diye sordu adam yine.

"Hiç sanmıyorum," diye kekeledi Andrews. Şaşırmıştı.

"Hangi okuldaydın?"

"Harvard'da."

"Harvard, ha...Orada bir bölüm açmış olduğumuzu sanmıyorum. Ben North Western'denim. Her neyse, sen olanak bulursan burada fakülteye devam etmek istiyorsun. Ben de öyle."

"Gelip bir şeyler içer miydin?"

Adam kasketini kaşlarına kadar inen saçlarının üzerine çekip esrarlı bir bakışla çevresine baktı.

"Evet."

Çamurlu köy sokağında yürümeye başladılar.

"Yat borusuna onüç dakika var...Benim adım Walters, ya seninki?" Kesik kesik alçak sesle konuşuyordu.

"Andrews."

"Andrews, bu işi çok gizli tutmalısın. Millet bir öğrenirse açıkta kaldığımızın resmidir. Kappa Mu olmadığına üzüldüm, ama yine de biz

üniversiteliler birbirimizi kollamalıyız. Ben böyle düşünürüm."

"Sır saklarım," dedi Andrews.

"İnanılmayacak kadar iyi bir haber bu. Genel emir henüz yayınlanmadı ama ben bir taslağını gördüm. Sen hangi üniversiteye gitmek istiyorsun?"

"Sorbonne'a, Paris'e."

"Tam yerini seçmişsin. Maymun'un arka odasını biliyor musun?"

Walters birden sola saptı ve çalılıklardan çitin arasında açılmış bir delikten içeri daldı.

Bir köy evinin arka kapısından girerlerken Andrews gökyüzünün daha açık renk karalığına karşı kiremitli bir damın dalgalanışını farketti. Birkaç dal parçasının ince alevlerle yandığı bir şöminenin yanına yerleştirilmiş tahta sıraya oturdular.

"Beyler ne arzu ediyorlar?" Kucağında bir bebek taşıyan kırmızı yüzlü bir kız geldi yanlarına.

"Bu Babette," dedi Walters gülerek. "Maymun derim ben ona."

"Kakao," dedi Walters.

"Bu işime gelir, ısmarlayan benim nasıl olsa."

"Biliyorum. Şimdi işe bakalım. Yapılacak şey şu: bir dilekçe yazacaksın. Ben yarın sabah yazı makinasında senin adına bir tane yazarım, yarın akşam sekizde burada buluşuruz, dilekçeyi imzalayıp bölük çavuşuna verirsin. Tamam mı?"

"Bu sıradan bir başvurma olacak, emir yayınlanınca bir dilekçe daha vermek gereklr."

Bu kere bebeği bırakmış olan kadın odanın karanlığından elinde bir mum ve dumanı tüten iki çatlak fincanla göründü.

Walters fincanı bir yudumda boşalttı, homurdandı ve sözüne devam etti:

"Bir sigara versene...Dilekçeyi çok çabuk vermen gerek, emir yayınlandığı anda tümendeki herkes birden bir okuma hevesine kapılacak. Sen haberi nereden duydun?"

"Paris'te bir dosttan"

"Paris'e gittin ha?" Walters hayranlıkla baktı Andrews'e. "Gerçekten söyledikleri kadar var mı? Bu Fransızlar amma da ahlâksız insanlar değil mi? Şu kadına bak hele. Canının istediği erkekle umursamadan yatar. Oysa bir de bebeği var."

"Dilekçeler kime verilecek?"

"Albaya ya da onun görevlendirdiği birine. Katolik misin?"

"Hayır."

"Ben de. İşin boklu yanı da bu zaten. Alay başçavuşu Katoliktir."

"Eee?"

"Tümen karargâhında işlerin nasıl yürüdüğünden haberin yok galiba.

Gerçek bir katedrale çevirdiler orasını. Bir tek mason bile yok aralarında..Ama artık gitsem iyi olacak...Sokakta beni görürsen tanımazlıktan gel, olmaz mı?"

"Pekala."

Walters aceleyle çıktı dışarı. Andrews iki avucu arasında tuttuğu fincandan sıcak kakaosunu yudumlarken şöminedeki dal parçalarının üzerinde danseden aleviere baktı.

Çok küçükken duyduğu kötü bir romantik oyundan bir tirad anımsıyordu.

"Üstüne yağdırıyorum...Roma'nın lanetini."

Ayaklarını ateşe uzatıp ısıtan kuşaklarca insanın pantolonlarının cilaladığı tahta sıra üzerinde ileri geri kayarak güimeye başladı. O güidükçe kırmızı yüzlü kadın da ellerini kalçalarına dayamış kendisini seyrediyordu.

"Mais quelle gaité, aman ne neşe, ne neşe," diye söyleniyordu bir yandan da.

★ ★ ★

Andrews battaniyesinin üzerinde uykulu uykulu her ..ırdandığında altındaki samanlar hafifçe hışırdıyordu. Bir iki dakika sonra borazan çalacak ve kendisi örtünün altından fırlayacak, giyinecek, koşup köy yolunun çamurları arasında sıraya girecekti. Hastaneden döneli hepsi bir ay mı olmuştu; hayır olamazdı. Her sabah boru sesiyle sıcacık battaniyesinin altından çıktığı, yoklama yapılmasını beklerken titrediği, ağır ağır yemekhane barakasının önünde ilerleyen kuyrukta beklediği, sonra yine ağır ağır yediklerinden artakalanı çöp tenekesine atmak için kuyrukta ayaklarını sürüdüğü, kendinden önce yüz kişinin yağlı yemek taslarını yıkadıkları yağlı suyun içine tasını batırdığı; eğitim için sıraya dizildiği, çamurlu yollarında yürüdüğü, yoldan geçen kamyonların üstünü başını çamura buladığı; iki kere daha yemek kuyruğuna girdiği ve sonunda başka bir boru sesiyle, burnunda terli yün giysi, solunan hava ve tozlu battaniye kokusu dolu olarak derin bir uykuya daldığı bu köyde bir ömür boyudur yaşıyordu. Bir dakika sonra çalacak olan boru onu bu sefil düşüncelerinden bile kopartıp alacak, başka insanların komutlarıyla hareket eden bir robota dönüştürecekti. Çocuksu bir kinle dolu düşünceler birikiyordu zihninde. Borazancı birden ölüverseydi. Geniş yüzlü, soluk yanaklı, küçük bıyıklı ve eğri bacaklı ufak tefek adamı battaniyelerinin üzerinde mermer bir kasap tezgâhında yatan dana gibi düşündü. Saçmalıktı bu! Ondan başka borazancı da vardı. Orduda kaç tane borazancı olduğunu bilmiyordu bile. Hepsini gözlerinin önüne getirebiliyordu, pis küçük köylerde, taştan kışlalarda, kentlerde, büyük

kamplarda, birbiri ardında kilometrelerce uzanan kara depo binalarında ve daracık barakalarda ayaklarını hafifçe iki yana açmış, yanaklarını şişirmeden önce küçük bakır borularını ellerinde şöyle bir tartıyorlar ve sonra olanca güçleriyle üfleyerek birbuçuk milyon (Yoksa iki ya da üç milyon mu) insanın yaşamını hırsızlamasına çalıyorlar, sıcacık duygulu bedenleri, çalıştırılması gereken, aksi halde bir dahaki öldürme zamanına kadar tembelleşecek olan kaba robotlara dönüştürüyorlar...

Boru çaldı. Son küstah notalarla birlikte samanlığın içinde bir kıpırdanma oldu.

Onbaşı Chrisfield avludan uzanan merdivene tırmanmış, başı samanlığın tabanı düzeyinde, bağırıyordu:

"Haydi bakalım çocuklar! Kımıldayın biraz. Yoklamaya geç kalana bir hafta mutfak nöbeti var."

Üniformasını ilikleyerek yanından geçen Andrews'e da, "Yakında yine savaş görecekmişiz, Andy...İşgâl Ordusu'na katılıyormuşuz," diye fısıldadı.

Çavuşun adını okuduğunda ses vermek için hazırolda dururken Andrews'un zihni endişeyle dalgalanıyordu. Ya Üniversite planı konusunda Genel Emir yayımlanmadan yola çıkarlarsa? Dilekçesi, tümenin taşınması sırasında kesinlikle yitirilir, bu sıkıcı yaşamı daha haftalar ve aylar boyu sürdürmek zorunda kalırdı. Bu köleliğin alçaltıcı acısını gelecek yılların mutluluğu ve çalışması örtebilecek miydi?

"Rahat!"

Yemek tasılarını almak için merdivenden yukarı koştu ve birkaç dakika sonra yine çukurlu köy sokağında kuyruktaydı. Kurşun rengi gökyüzü gri evlerin biçimlerini ortaya çıkartacak kadar aydınlanmıştı. Burnuna gelen hafif kızarmış, jambon ve kahve kokusu karnını acıktırmış, düşüncelerini çabuk çabuk yenen yağlı yiyeceğin ve teneke bir maşrabadan içilen sulu kahvenin sıcaklığında boğma hevesini yaratmıştı. kendi kendine umutsuzca bir şeyler yapması gerektiğini söylüyordu. Kendini kurtaracak bir şey yapmalı, uyuşukluk veren bu öldürücü tekdüzelikle savaşmalıydı.

Daha sonra bölük karargâhının tahta döşemelerini süpürürken, çok uzun zaman önce, sanki daha önce başka bir vücut içinde yaşarken, eğitim kampında barakaların pencerelerini süngerle silerken aklına gelen bir müzik parçasını anımsadı. Son bir yıl içinde zaman zaman bunu düşünmüş, boyunduruk altında geçen günlerinin tekdüzeliğini belirten bir ezgiye dönüştürmeyi düşlemişti. 'Boyunduruk Altında', adı bu olacaktı. Orkestra şefinin değneğinin sert tak tak sesini, kalabalık salonun sessizliğini, ilk notaların kadın ve erkeklerin gerilmiş kulaklarına acıyla dolduğunu düşündü. Ama aklını müziğe vermeye çalıştıkça başka şeyler zihnini dolduruyor, düşüncelerini belirsizleştiri-

yordu. Saba Melikesi'nin sosiü filinin sırtından kayarak inişinin temposunu duyuyor, onun ışıklar ve meşaleler arasında kendisine doğru yürüdüğünü, uzun tırnaklı ve yüzüklerle dolu parmaklarını omzuna değdirince tüm bedeninde tutkusunun şehvetli imgeleri dolaşıyor, düşlenemez şeylere duyulan özlemle bir alev gibi titriyordu. Sonra hepsi birden karışıyor, trompetler trombonlar ve kornolar akortsuz sesler çıkarırken bir flüt 'Star Spangled Banner'ın ilk notalarını çalıyordu.

Süpürmeyi bırakmış şaşkın şaşkın çevresine bakınıyordu. Dışarda bir sesin 'Dikkat' diye bağırdığını duydu. Tahta merdivenden koşa koşa inerek sıranın sonuna geçti. Uzun burnunun iki yanına yapışık gibi, bir yengeçinkine benzeyen kara ve sert gözleriyle üsteğmen öfkeyle kendisine bakıyordu.

Bölük çamurların içinden yürüyerek eğitim alanına yollandı.

* * *

Akşam borusundan sonra Andrews YMCA barakasının kapısına vurdu. Karşılık alamayınca uzun, kararlı adımlarla Sheffield'in odasına yöneldi.

Kapıyı vurması ile yanıt alması arasında geçen süre içinde kalbinin atışını hissediyordu. Şakakları terlemişti.

"Bu ne hal oğlum, çok berbat bir durumdasın galiba," dedi Sheffield. Kapıyı yarı açmış, ince bedeniyle girişi kapatmıştı.

"İçeri gelebilir miyim ? Sizinle konuşmak istiyorum."

"Şey...bilmem ki...Önemi yok ama...Bir subay konuğum var da..." Sheffield'in sesinde bir titreme farkediliyordu. "Gel, gel" dedi sonra ani bir hevesle, "Teğmen Bleezer de müziği çok sever. Teğmenim, size sözünü ettiğim genç bu işte. Bize bir şeyler çaldırmalıyız. Fırsat bulabilirse ünlü bir müzisyen olacağından hiç kuşkum yok."

Teğmen Bleezer sapsız gözlüklü, gaga burunlu esmer bir gençti. Üniformasının önü açıktı, elinde bir puro vardı. Karşısındaki eri rahat ettirmek için gülümsemeye çalıştı.

"Evet, ben çağdaş müziğe bayılırım," dedi şömineye yaslanarak. "Sen meslekten müzisyen misin?"

"Pek sayılmaz...şey, hemen hemen." Andrews ellerini pantolonun ceplerine soktu, kararlı bir meydan okumayla baktı diğerlerine.

"Bir orkestrada falan çalmışsındır herhalde. Nasıl oldu da alay bandosunda çalmıyorsun?"

"Ben yalnızca Plerlan'da çaldım."

"Plerlan'da mı? Harvard'lı mısın yoksa?"

Andrews başını salladı.

"Ben de Harvard'da okudum."

"İşte buna rastlantı denir," diye Sheffield söze karıştı. "İçeri girmen için ısrar ettiğime şimdi sevindim işte."

Parmağını ince kara bıyığı üzerinde dolaştıran Teğmen Bleezer sesinde hafif bir değişiklikle, "Hangi yıl mezun oldun?" diye sordu.

"On beş."

"Ben daha mezun olmadım," dedi teğmen gülerek.

"Bay Sheffield ben size şunu sormak istiyordum.."

"Oğlum, oğlum, Spencer diyecek kadar tanıyorsun beni artık."

"Beni Paris Üniversitesi'ne gönderilecekler listesine sokabilir misin, bunu bilmek istiyorum...Genel Emir yayımlanmadığı halde bir listenin hazırlandığını öğrendim. Assubayların çoğu benden nefret ettikleri için birinin yardımı olmadan listeye giremem...Bu yaşantıya daha fazla katlanamayacağım." Andrews dudaklarını sıkıca kapatıp yere baktı, yüzü kızarmıştı.

Sesinde hafif bir duraksama titremesi sezilen Teğmen Bleezer, "Senin yeteneğinde bir insan üniversiteye gidebilmeli," dedi. "Ben Oxford'a gideceğim."

"Bana güven oğlum," diye Sheffield atıldı. "Söz veriyorum. Gel el sıkışalım." Andrews'un elini yakalayıp kendi nemli avcunda sıktı. "İnsan gücü içindeyse kuşkusuz," diye ekledi.

Kapıya yönelen Bleezer, "Benim gitmem gerek," dedi. "Markiz'e veda etmeye söz vermiştim...Bir puro alsana." Andrews'e doğru üç tane puro uzattı.

"Teşekkür ederim, kullanmam."

"Fransa'nın bu eski aristokratları ne fevkalâde bir şey değil mi? Teğmen Bleezer her akşam Markiz de Rompemouville'e gider. Kadın anlatılmayacak kadar espri sahibi bir insanmış...Komutanla da sık sık karşılaşır orada."

Andrews iskemleye çökmüş, başını elleri arasına almış, parmakları arasından gri bir kütüğü yalayan alevlere bakıyordu. Bir çıkış yolu arıyordu umutsuzca.

Birden ayağa kalkıp bağırdı

"Bu yaşantıya dayanamam artık, anlamıyor musun? Gelecekteki olasılıklar buna değmez. Paris'e gidebilirsem, ne âlâ..yoksa kaçacağım, ne olursa olsun, kaçacağım."

"Ama ben sana elimden geleni yapacağıma söz verdim..."

"Şimdi yap öyleyse," diye Andrews haşince sözünü kesti.

"Pekâlâ, gidip albaya senin ne yetenekli bir müzisyen olduğunu anlatacağım."

"Birlikte gidelim, şimdi."

"Ama yavrum bu biraz garip kaçmaz mı?"

"Umurumda bile değil...yürü haydi. Sen konuşursun. Bütün

subaylarla aran iyi zaten."

"Üstümü başımı toplayana kadar bekle hiç olmazsa."

"Pekâlâ."

Sheffield dışarı çıkana kadar Andrews evin önünde çamurlar arasında, parmaklarını sabırsızlıkla şaklatarak, ileri geri yürüdü. Sheffield çıkınca konuşmadan birlikte yürüdüler.

Albayın oturduğu beyaz evin önüne gelince Sheffield, "Sen biraz bekle burada," dedi.

Bir süre bekledikten sonra Andrews kendini parlak ışıklarla aydınlatılmış bir salonun kapısında buldu. İçerde yoğun bir puro dumanı vardı. İyi yüzlü yaşlı bir adam olan albay, elinde bir kahve fincanıyla karşısında duruyordu. Andrews kusursuz bir selâm çaktı.

"İyi bir piyanist olduğunu söylüyorlar...Daha önceden bunu duymadığıma üzüldüm," Albay yumuşak bir sesle konuşuyordu. "Demek bu yeni plana göre Paris'te öğrenimine devam etmek istiyorsun?"

"Evet efendim."

"Daha önce bilmemem çok yazık oldu doğrusu. Gideceklerin listeleri hazırlandı...Ama belki de son dakikada biri gitmezse...o zaman senin adını yazarız."

Albay kibarca gülümseyerek odanın içine doğru yürüdü.

"Teşekkür ederim, Albayım." Andrews selâm verdi.

Sonra Sheffield'e tek söz söylemeden karanlık köy yolunda yatakhaneye doğru yürüdü.

★ ★ ★

Andrews, çamurun kurumaya yüz tuttuğu geniş köy sokağında durmuş, kahvenin penceresinden içeri, iki kadeh içki parası borç alacak bir tanıdık yüz var mı diye bakıyordu. Aylığını almayalı iki ay olduğu için cebinde metelik kalmamıştı. Güneş, erken bir ilkbahar akşamında az önce batmış, gökyüzünü, gri evleri ve düzensiz kiremitil damları ılık bir menekşe renginiyle doldurmuştu. Soğuk toprağın içinde kıpırdanan canlılığın o çok hafif belirtisini içine çektiği pırıl pırıl rüzgârla hisseden Andrews'un sıkıntısı öfkeye dönüşüyordu. Mart'ın biri geldi diyordu kendi kendine. Oysa Şubat'ın onbeşinde Paris'te olacağını ummuştu. Özgür ya da yarı özgür olarak. Ama yine de çalışma olanağı bularak. Şimdi ise Mart'ın biri gelmişti ve hâlâ eli kolu bağlı olarak burada, tekdüzeliğin çarklarına bağlı, gerçek bir çaba gösterme yeteneğinden yoksun, boş zamanını, yolunu yitirmiş bir köpek gibi bu çamurlu sokakta, bir uçtaki YMCA barakasından ortadaki kilise ve çeşmeye oradan da öteki uçtaki Tümen Karargâhına kadar yürüyerek, isteksizce

pencerelere görmeyen bakışlarla insanların yüzlerine bakarak geçiriyordu, kafasının içinde hep o sıkıntılı umutsuzluk, kırık bir gramafon plağı gibi dönüp duruyordu.

Bir süre *Brave Allies* kahvesinin camlarından içeri baktıktan sonra biraz daha yürüdü ve aynı biçimde *Repos du Poilu*'dan içeri baktı. Pencerenin yarısına kadar çıkan iri harflerle 'Amerikanca konuşulur' diye yazıyordu camda. İki subay geçti yanından. Mekanik bir yol işareti gibi otomatik olarak eli şapkasına gitti. Hava da iyice kararmıştı. Bir süre sonra rüzgârın serinliğini hissetti, titredi ve amaçsızca yoluna devam etti.

Walters kendisine doğru geliyordu. Tam yanından konuşmadan geçecekti ki, Walters kendisine çarparak 'Maymun'a gel' diye mırıldandı. Sonra da yine bir işi varmışcasına hızlı adımlarla yürümesini sürdürdü. Andrews bir an kararsızca başı öne eğik durdu, sonra yine isteksiz adımlarla yürüdü, çitin arasındaki delikten geçip Babette'in mutfağına girdi. Ocakta ateş yanmıyordu. Walters'ın sesini duyana kadar asık yüzle baktı durdu gri küllere.

"Her şeyi ayarladım."

"Ne demek istiyorsun?"

"Hey Andrews, uyuyor musun yoksa? Okul listesinden birini çıkardılar, hepsi bu kadar. Şimdi biraz harekete geçip de diğerlerinden önce davranırsan Paris- yolunu tutman işten bile değil"

"Bana bunu söylemen büyük erkeklik."

Cebinden bir kağıt çıkartan Walters, "İşte başvurma belgen," dedi. "Al ve hemen albaya götür, onun imzasını alıp doğru başçavuşa. Sen kendin götür ama. Yol izin kağıtlarını yazıyorlar şimdi. Haydi eyvallah."

Walters birden yokolmuştu. Andrews yine tek başına küllere bakıyordu. Birden yerinden fırladı ve karargâha doğru hızla yürüdü. Kalın bir çamur tabakasıyla kaplı postallarına bakarak uzun bir süre bekledi albayın odası önünde. Beyninin içinde bir ses 'Bu çamurlu postallar çok kötü bir etki yapacaklar, çok kötü bir etki yapacaklar' deyip duruyordu. Bir teğmen de albayı bekliyordu. Pembe yanaklı, süt beyazı alınlı bir subay; bir elinde hâki renkli deri eldivenleri vardı, diğer elliyle iyi taranmış sarışın saçlarını düzeltip duruyordu. Üstünde iğreti duran üniformasıyla Andrews kendini pis ve kokulu buluyordu onun yanında. Tertemiz tozlukları, kusursuz parlatılmış çizmeleri, uzun bakımlı tırnaklarıyla bu genç adamın görüntüsüne bile dayanamıyordu. Kendisinin daha üstün olduğunu kanıtlamak, aklıyla onun üstesinden gelmek için, ona o önemli havasını ve rütbesini unutturmak için dövüşmeyi arzuladı...Teğmen albayın yanına girmişti...Andrews duvara asılı duran bir yazıyı okumaya başladı. Adlar, tarihler ve sayılar vardı ama ne olduğunu anlayamıyordu bir türlü.

"Haydi gir içeri, hadi!" diye fısıldadı emirleri. Şimdi şapkası elinde, kendisine sert bakışlarla bakan ve damarlı elleriyle masasının üstündeki kağıtları düzelten albayın karşısındaydı.

Andrews selâm verdi. Albay elliyle sabırsız bir hareket yaptı.

"Albayım, sizinle okul planı hakkında konuşabilir miyim?"

"Bana gelmek için izin aldın herhalde?"

"Hayır efendim." Andrews söyleyecek bir şeyler bulmak için çırpınıyordu.

"Öyleyse git izin al da öyle gel."

"Ama Albayım buna zaman yok ki. Şu anda yol izin kağıtları hazırlanıyormuş, listeden birinin silindiğini duydum."

"Artık çok geç."

"Ama Albayım, benim için çok önemli bu. Ben müzisyenim. Terhis olmadan önce çalışmadığım takdirde bir daha iş bulamam...Anneme ve yaşlı teyzeme ben bakıyorum, efendim. Ailem zamanında iyi günler yaşamıştı.Mesleğimde yükselirsem onlara alıştıkları yaşantıyı sağlayabilirim Albayım. Sizin dünya görüşünüze sahip bir insan Paris'te birkaç aylık bir çalışmanın bir piyanist için ne denli değerli olduğunu çok iyi bilir sanırım efendim."

Albay gülümsedi.

"Şu dilekçeni bir görelim bakalım."

Andrews titrek ellerle uzattı dilekçesini. Albay kağıdın bir köşesine kurşunkalemle bir paraf attı.

"Haydi bakalım, başçavuşa zamanında yetişebilecek misin şimdi, yolun açık olsun."

Andrews selâm verip odadan çıktı. Birden midesi bulanmıştı. Elindeki kağıdı parça parça etmek gibi çılgın bir istek vardı içinde. "Orospu çocukları...orospu çocukları," diye mırıldandı kendi kendine. Ama yine de alay bürosunun bulunduğu yere kadar koşa koşa gitti.

Alay Başçavuşu yazılı masanın önünde soluk soluğa durdu. Başçavuş başını kaldırıp sorgu dolu bakışlarla baktı.

"Başçavuşum, işte Sorbonne Üniversitesi için dilekçem. Albay Wilkins bunu size benim getirmemi söyledi, bir an önce işleme konulacakmış."

"Çok geç kaldın," dedi başçavuş.

"Ama albayım hemen işleme konulmasını söyledi."

"Elimden bir şey gelmez...geç kaldın."

Andrews, odanın, zeytin yeşili üniformalı adamların, yazı makinalarının, Savaş Tahvili afişi altındaki peri kızlarının çevresinde döndüklerini hissediyordu. Birden arkasından bir ses duydu:

"Şunun adı John Andrews mu, Başçavuşum?"

"Ne bileyim ben bel" diye bağırdı kızmış olan başçavuş.

"Eğer öyleyse yol kağıtları hazır da...Nasıl buraya girmiş bilmiyorum ama hazır işte." Walters'tı konuşan; kesik kesik ve işgüzar bir sesle konuşan Walters'ın sesi.

"Öyleyse beni ne diye rahatsız ediyorsunuz? Ver şu kağıdı bana." Alay Başçavuşu kağıdı öfkeyle Andrews'un elinden kapıp baktı.

"Tamam, yarın sabah gidiyorsun. Emrin bir kopyası sabaha bölüğüne gönderilecek."

Andrews çıkarken Walters'e baktı, ama adam kendisine bakmadı. Yeniden açık havaya çıktığında içindeki iğrenme daha acı yükseliyordu göğsüne doğru. Böyle alçaltılmış olmanın öfkesi gözlerini doldurmuştu. Umursamazca su birikintilerine basa basa, yol kenarındaki vıcık vıcık çamurlara dala dala yürüdü. İçinde, yaralı bir insanınkine benzeyen bir ses, durmadan sövgüler yağdırıp duruyordu. Uzun bir süre yürüdükten sonra yumruklarını sıkmış olarak durdu. Hava tam olarak kararmıştı. Bulutların ardındaki ay hafif bir mermer rengi veriyordu gökyüzüne. Yolun iki yanında kavak ağaçlarının iskeletleri duruyordu. Ayak sesleri kesilince bir akar su sesi duydu. Yolun ortasında öylece dururken birden gevşediğini hissetti. "Sen sersemin birisin, John Andrews!" dedi birkaç kere yüksek sesle. Sonra ağır ağır, düşünceli adımlarla köye doğru yürümeye başladı.

5

Andrews omzuna dolanan bir kol hissetti.

"Seni aramadığım yer kalmadı be Andy," dedi Chrisfield kulağının dibinde. Andrews dalgınlığından birden çekilip çıkarılmıştı. Yüzünde Chrisfield'ın konyak kokan soluğunu duyuyordu.

"Yarın Paris'e gidiyorum Chris," dedi.

"Biliyorum oğlum, biliyorum. Onun için arıyordum seni...Paris'e gidip ne yapacaksın, kuzum? Neden bizimle Almanya'ya gelmiyorsun? İnsan orada krallar gibi yaşıyormuş, duyduğuma göre."

"Pekâlâ, haydi Babette'in arka odasına gidelim," dedi Andrews.

Chrisfield arkadaşının omzuna asılarak sallana sallana yürüyordu. Yolda ayağı bir çukura girince az daha ikisi birlikte yere yıkılıyorlardı. Güldüler. Karanlık mutfağa girdiklerinde hâlâ gülüyorlardı. Kırmızı yüzlü kadın kucağında bebeğiyle şöminenin yanında, kömürleşmiş odunlardan ara sıra yükselen kıvılcımların ışığında oturuyordu. İki asker gürültüyle içeri girince bebek hafifçe ağlamaya başladı. Kadın bebekle konuşmasını hiç kesmeden ayağa kalktı, ışık ve şarap getirmeye gitti.

Andrews alevlerin ışığında baktı Chrisfield'ın yüzüne. Eğitim kampında izmarit toplarken tanıştıkları gündeki çocuksu yuvarlaklıkları yoktu artık yanaklarının.

"Oğlum, bizimle Almanya'ya gel diyorum sana...iParis'te orospudan başka bir şey mi var yani?"

"Chris, bütün iş de burada zaten. Ben kral gibi, başçavuş gibi ya da general gibi yaşamak istemiyorum...Ben John Andrews gibi yaşamak istiyorum."

"Paris'te ne yapacaksın, Andy?"

"Müzik öğrenimi."

"Desene günün birinde sinemaya gittiğimde ışıkları yaktıklarında piyano başında eski silah arkadaşım Andy'yi göreceğim, ha?"

"Öyle bir şey işte...Onbaşılık nasıl, Chris?"

"Bilmem ki." Chrisfield yere, ayaklarının arasına tükürdü. "Komik, değil mi? Yani senle bir zamanlar iyi dosttuk hani...Şimdi assubaylık var arada..."

Andrews cevap vermedi.

Chrisfield ateşten gözlerini ayırmıyordu.

"Sonunda vurdum onu..." dedi bir süre sonra. "Çok kolay oldu."

"Ne demek istiyorsun?"

"İntikamımı aldım, o kadar işte."

"Yani sen...?"

Chrisfield başını salladı.

"Oregon ormanında."

Andrews bir şey söylemedi. Birden çok yorgun hissetmişti kendisini. Gördüğü cesetlerin durumlarını anımsıyordu.

"Bu kadar kolay olacağını hiç sanmamıştım," dedi Chrisfield.

Kadın elinde bir şamdanla mutfak kapısında göründü. Chrisfield sustu.

"Yarın Paris'e gidiyorum," diye neşeyle bağırdı Andrews." Benim için askerlik sona erdi demektir."

"Biz Almanya'da epey eğleneceğiz sanırım, Andy... Başçavuş bir yere gideceğimizi söyledi... Kob falan gibi bir yer... Adı ne oranın, Andy?"

"Coblenz."

Chrisfield bir kadeh şarap doldurup içti, dudaklarını yaladı, ağzını elinin tersiyle sildi.

"Andy, ilk karşılaştığımızda o yere batasıca eğitim kampında izmarit topladığımızı anımsıyor musun?"

"O günden bu güne köprülerin altından çok su aktı."

"Bir daha karşılaşacağımızı hiç sanmam."

"Neden olmasın?'

Ateşin sönmek üzere olan korlarına baktılar bir süre konuşmadan. Şamdanın yarı karanlığında kadın ellerini kalçalarına dayamış, gözlerini ayırmadan kendilerine bakıyordu.

"İnsan askerlik bitince ne yapacağını pek bilemez, sudan çıkmış ördeğe benzer değil mi, Andy?"

"Eyvallah, Chris, ben gidiyorum," dedi Andrews sert bir sesle. Birden ayağa kalktı.

"Eyvallah Andy dostum... İçkiler benden." Chrisfield kırmızı yüzlü kadına elini salladı.

"Teşekkür ederim, Chris."

Andrews dışarı çıktı. Buz gibi bir yağmur yağıyordu iğne iğne. Ceketinin yakasını kaldırıp çamurlu köy yolunda barakaya doğru koşmaya başladı.

6

Andrews kompartımanın karşı köşesinde Walters'ın kasketini kaşlarına indirmiş, omuzlarını kaldırmış uyumakta olduğunu görüyordu. Ağzı açıktı, trenin her sarsılışında başı iki yana sallanıyordu. Işığın üzerindeki perde kompartımanı lacivert bir karanlığa boğmuştu; dışardaki gece karanlığında yanlarından geçerken kayan, danseden evler ve ağaçlar olduğundan yakın görünüyordu bu yüzden. Andrews'un içinden uyumak gelmiyordu. Uzun bir süre başını pencereye dayamış, kaçıp giden gölgelere, kırmızı yeşil ışıklara, bir an için parıldayan, sonra ışıksız evler, iskelet ağaçlar ve kara tepeler ardında yitip giden istasyonların parıltılarına bakmıştı. Yaşamının bütün dönemlerinin nasıl da hep geceleri yapılan tren yolculukları ile belirlendiğini düşünüyordu. Tekerleklerin sarsıntılı gürültüsü damarlarındaki kanı daha bir hızlı akıtıyordu sanki; parıltılı raylar üzerindeki takırtısını ta içinde hissediyordu. Tren tarlaları, evleri ve ağaçları silip atıyor, geçmişle gelecek arasına kilometreler yerleştiriyordu. Camı indirdiği zaman yüzüne çarpan soğuk gece havası ve burnunu gıcıklayan hafif buhar ve kömür kokusu kalabalık bir sokakta görülen yabancı bir yüzdeki gülümseme gibi heyecanlandırıyordu kendisini. Geride bıraktığını düşünmüyordu. Gözlerini istekle karanlığa dikmiş, bundan sonra sürdüreceği canlı yaşamı görmeye çalışıyordu. Sıkıntı ve küçük görülme sona ermişti artık. Çalışmak, müzik dinlemek ve dostluklar kurmak özgürlüğü vardı şimdi. Derin soluklar alıyordu. Ciğerlerinden sıcak canlılık dalgaları parmak uçlarına, tüm vücudunu dolaşıp bacaklarının kaslarına kadar yayılıyordu. Saatına baktı: Bir. Altı saat sonra Paris'te olacaktı. Altı saat süreyle orada oturup yanından akıp geçen kırlara bakacak, kanında trenin o istekli titreşimini hissedecek, kendisini geçmişteki şeylerden uzaklaştıran her kilometreyi arkada bıraktıkça sevinecekti.

Walters hâlâ uyuyordu, kâh oturduğu yerden kayarak, ağzı açık ve

kaputu başının altında. Andrews burnunda buhar ve kömür kokusunu hissederek dışarı baktı. İlyada'dan bir tümce takılmıştı aklına: *"Ölümsüzlük gecesi, Ölümsüzlüğün sonsuz gecesi."* Ama bir kamp ateşi çevresinde oturup şarap ve su içerken uzun saçlı Akaaların övünç dolu öykülerini dinlemekten daha iyiydi, geçmiş mutsuzlukların tekdüzeli mırıltısından mutluluğa ve yaşama doğru bu kırları yararcasına gidiş.

Andrews geride bıraktığı insanları düşünmeye başladı. Gecenin şu saatında barakalarda ve ahırlarda uyuyorlar ya da ıslak rutubetli ayaklarla, buz gibi namlusuna dokundukları zaman ellerini yakan silahları ile nöbet tutuyorlardı. Hep birlikte yürüyen ayakların sesinden, insanların hayvan sürüleri gibi sıra sıra uyudukları kalabalık barakaların kokusundan uzaklaşıyor olabilirdi ama yine onlardan biri olarak hissediyordu kendisini. Bilinçsiz bir uşaklık hareketi yapmadan bir subayın yanından geçemeyecek, nefretten kusar gibi olmadan boru sesi duymayacaktı. Bu çarpıtılmış yaşamları, sanayileşmiş kıyımın bu sefil anlamsızlığını dile getirebilse bir değeri olacaktı - o da kendisi için ancak; diğerleri için değersizdi bu. "Ama sen herşeyden kurtulmuş gibi konuşuyorsun, hâlâ asker olduğunu unutma, John Andrews." Sözler sanki yüksek sesle konuşmuş gibi canlı bir biçimde oluşmuştu kafasında. Acı acı gülümsedi, arkasına yaslanıp karanlık gökyüzüne doğru uzaklaşan ağaçları, çitleri, evleri ve tepeleri seyre devam etti.

Uyandığı zaman gökyüzü kurşun rengini almıştı. Tren ağır ağır ilerliyordu makaslarda görültüler çıkararak, mavi sislerin üstünde garip biçimler alan ıslak taş damlarla dolu bir kasabadan geçerek. Walters sigara içiyordu.

Andrews'un uyandığını görünce, "Bu Fransız trenleri kadar boktanı da yok," dedi. "Yaşamım boyunca gördüğüm en beceriksiz ülke."

"Beceriksizliğin canı cehenneme," diye söylenen Andrews kalkıp gerindi. Camı indirdi. "Isıtmaya diyecek yok ama... Paris'e yaklaşıyoruz sanırım."

Hafif sisle birlikte tatlı bir soğuk hava dolmuştu havasız kompartımana. Soluk almak bile başlıbaşına mutluluktu. Andrews içinde çılgıncasına bir sevincin yükseldiğini hissetti. Tekerleklerin takırtısı şarkılar söylüyordu sanki. Tozlu mavi koltuğa kendini atıp bir tay gibi ayaklarını havaya kaldırdı.

"Tanrı aşkına canlanın biraz be!" diye bağırdı. "Paris'e yaklaşıyoruz."

Ağzının kenarından sigarası sarkan Walters sırıttı."Az talihli değiliz hani! Ben gidip çocukları arayacağım."

Kompartımanda yalnız kalan Andrews olanca sesiyle şarkı söylemekte olduğunu farketti.

Güneş yükseldikçe yapraksız kavak dizileriyle kesilen ihlamur yeşili dümdüz tarlalardan sis de kalkıyordu. Mavi damlı pembemsi evler daha şimdiden bir kent havasına bürünmüşlerdi.

Diplerinde kızılımsı su birikintileri olan tuğla ve kil ocaklarının yanından geçtiler, pruvaları parlak renklere boyanmış uzun kanal motorları dizilerinin üzerinde ağır ağır ilerledikleri zümrüt yeşili bir nehri aştılar. Lokomotif tiz sesler çıkarıyordu. Küçük bir yükleme platformunu geçince varoşlardaki evler sıralanmaya başladı, önce geniş bahçeler içinde karmakarışık, sonra aralarında sokaklar ve köşelerinde dükkânlar olan düzenli diziler halinde. Birden bellren yüksek, ıslak ve gri bir duvar görüntüyü kesti. Tren yavaşladı, işlerine giden insanlarla dolu istasyonlardan geçti. Çeşitli giysiler içinde sıralanan insanların, aralarında pek seyrek olarak mavi ya da hâkî bir üniforma vardı. Gri duvar başladı yeniden. Altlarında yanan tozlu gaz lambalarının turuncu ve kızıl ışıklarının arkalarındaki ıslak duvarlarda parıldadığı ve tekerleklerin gürültüsünün çoğaldığı geniş köprüler. Manevra alanları, trenin yüzler ve karartılar dolu başka trenlerin yanından geçişi ve sonunda bir istasyonda duruş. Andrews gri çimento platformdaydı şimdi, kereste, ticarî eşya ve buhar kokuları geliyordu burnuna. Çirkin yük çantası ve battaniyesi bir haç gibi asılıydı omuzlarında. Silahını ve kütüklüğünü kompartımanda koltuğun altında bırakmıştı.

Çantalarını taşıyan ya da arkalarında çeken Walters ile beş kişi kendisine yaklaştı.

Walters'in yüzünde korku okunuyordu.

"Şimdi ne yapacağız?" diye sordu.

"Yapmak mı!" Andrews kahkahayı bastı.

* * *

Yol kenarındaki yeşil çimenler, üzerlerinde yatan hakî üniformalı vücutlar altında görünmüyordu bile. Bölük dinleniyordu. Chrisfield bir kütüğün üstünde oturmuş asık suratla çakısıyla bir dalı yontuyordu. Judkins yanında uzanmıştı.

"Onbaşım, bizi ne diye böyle yürütüyorlar dersin?"

"Yürümeyi unutacağımızdan korkmuş olmalılar."

Karşıda oturan adam iri parmağı ile piposuna doldurduğu tütünü bastırdı.

"Bütün gün karargâhta boş boş dolaşıp memleketi özlemekten daha iyi herhalde."

"Körolası Fransızlar bizi aval aval seyrederlerken bütün gün yürümek hiç hoşuma gitmiyor, üstelik..."

"İddiaya girerim ki bizimle alay ediyorlar," diye bir başkası söze

katıldı.

"Pek yakında İşgâl Ordusu'na katılacağız," dedi Chrisfield neşeyle. "Almanya'da günümüz eğlenceyle geçecek."

"Sen bunun ne demek olduğunun farkında mısın?" diye Judkins bağırdı. Birden doğrulmuştu. "Almanya'da ne kadar kalacağımızı biliyor musun? Tam on beş yıl."

"İnsaf be dostum, onca yıl insanı orada tutabilirler mi?"

"Canlarının istediğini yaparlar. Değneğin boklu ucu bize düştü nasıl olsa. Andrews ve Çavuş Coffins gibi okumuş insanlar öyle mi ya? Onlar moral subaylarının falan kıçlarını yalayıp istediklerini elde ediyorlar. Biz ise herifleri her gördüğümüzde selâma durup "Evet teğmenim,' 'Başüstüne teğmenim' demekten başka bir şey yapabiliyor muyuz? Söylediklerim doğru değil mi, onbaşım?"

"Herhalde haklısın, Judkle. Değneğin boklu ucu bizim elimizde."

"O korkak köpek Andrews Paris'e gidiyor ve beleşten okuyor ha!"

"Kendine gel, Judkle, Andy, korkak değildi."

"Öyleyse neden sanki her şeyi üsteğmenden daha iyi bilirmiş gibi kasılıp duruyordu, söyle bakayım."

"Biliyordu da ondan."

"Ne olursa olsun, Paris'e gidenlerin bizlerden daha çok çalıştıklarını da söyleyemezsin ya...İnsaf be, daha bir kere bile izne çıkmadım ben."

"Şimdi söylemenin hiç yararı yok dostum."

"Öyle, ama memlekete dönüp de millet bize nasıl davranıldığını öğrenince büyük bir soruşturma açılacak, hiç kuşkun olmasın bundan," dedi yeni erlerden biri.

"Böyle kazıklanmak insanı çıldırtıyor be...Paris'teki herifleri düşün, şarap, kadın, istediğin kadar, oysa biz burada silâh temizle, eğitim yap...Tanrı bilirya, onları bir ele geçirsem..."

Düdük çaldı. Çimenlik, askerler kalkıp sırada yerlerini aldıkça yine dümdüz yeşillik oldu.

"Dikkat!" diye bağırdı Çavuş.

"Sağa dön!"

"Geriye dön! Ne biçim insanlarsınız siz be! Hey sen, karnını içeri çek. Hazırolda öyle durulur mu?"

"Takım, sağa dön! Marşl Sol sağ! Sol sağ!"

Bölük çamurlu yolda yürümeye başladı. Adımları hep aynı uzunluktaydı. Kolları aynı düzenle sallanıyordu. Yüzleri aynı anlamı almıştı, düşünceleri hep aynıydı. Adımlarının rap rap sesleri yolda kayboldu.

Tomurcuklanan ağaçlarda kuşlar ötüyordu. Yol kenarındaki taze otlarda hâlâ askerlerin vücutlarının biçimleri vardı.

BEŞİNCİ BÖLÜM
DIŞARDAKİ DÜNYA

1

Andrews ve tümeninden altı er Doğu Garı'nın karşısındaki kahvenin dışındaki bir masanın çevresinde oturuyorlardı. Andrews iskemlesinin arkalığına yaslanmış, elinde kahve fincanı, karşıdaki balkonlu taş evlere bakıyordu. Süt ve kahve kokan bir buğu yükseliyordu fincanından. Kulaklarında trafik gürültüsü ve ıslak kaldırımlarda yürüyen insanların ayak sesleri vardı. Bir süre yanında oturduğu insanların söylediklerini duymadı bile. Konuşuyorlar ve gülüyorlardı, ama kendisi bilinçsizce onların haki üniformalarının ve kayık biçimli keplerinin ötesine bakıyordu. Kahve ve sis kokusu kendisini alıp götürmüştü. Masanın üstünde ve asfalt kaldırımı kaplayan ıslak çamurda paslı bir güneş parıldıyordu. İstasyondan uzanan caddeye, gölgede yeşile, güneşte mora dönüşen kurşuni evlere baktı. Kara balkonlar boyunca donuk yaldız harfler vardı. Önünden, sabahın diri havasıyla yanakları renklenmiş kadınlar ve erkekler canlı adımlarla geçiyorlardı. Gökyüzü pembemsi grıydı.

Konuşan Walters'tı:

"Ben ilk önce Eyfel Kulesi'ni görmek isterim."

Kara bıyıklı ve gözlerinin çevresi maymun gibi halkalı ufak tefek çavuş, "Neden?" diye sordu.

"Oğlum, her şeyin başının Eyfel Kulesi olduğunu bilmiyor musun sen? Eyfel Kulesi olmasaydı gökdelenler de olmayacaktı..."

"Peki Flatiron binası ile Brooklyn köprüsüne ne buyrulur? İkisi de Eyfel Kulesi'nden önce yapılmışlardı," diye New York'lu er sözünü kesti.

"Eyfel Kulesi dünyanın ilk çelik yapısıdır," diye Walters ısrar etti.

"Benim ilk işim Folı Berjer'e gitmek olacak."

"Çılgın karılardan uzak dur," dedi Walters.

Kara bıyıklı çavuş, "Benim kadında falan gözüm yok,"dedi. "Zamanında yeteri kadar karı gördük biz...Hem savaş bitti artık."

Kolunda çavuş şeritleri olan tıraşı uzamış İrlyarı biri kahkaha attı. "Hele gerçek bir Parisli kadın görde sonra konuş babalık."

Yarı kapalı gözlerle upuzun caddeye bakan Andrews konuşmanın ucunu kaçırmıştı yine. Yalnız olmak istiyordu, kent içinde rastgele dolaşmak, insanlara ve cansız şeylere dalgın dalgın bakmak, rastgele kadın ve erkeklerle konuşmak, yaşamını sokakların buğulu ve parıltılı yaşantısına gömmek. Sis kokusu bir anısını canlandırmıştı. Bir süre bunu anımsamaya çalıştı, sonunda Henslowe'la yediği yemeği, Montmartre'da konuştuğu kızla oğlanın yüzlerini gözlerinin önüne getirdi. Bir an önce bulmalıydı Henslowe'u. Çevresindeki insanlara karşı bir anlık şiddetli bir öfke uyandı içinde. Tanrım! Kaçmalıydı, bunlardan özgürlüğünü çok güç kazanmıştı, sonuna kadar keyfini çıkarmalıydı.

"Ben senden ayrılmayacağım, Andy." Walters'in sesi düşlerini parçalayıvermişti. "Seni çevirmenler birliğine atayacağım."

Andrews güldü.

"Okul Karargâhı'nın yolunu biliyor musun?"

"Bizim subay metroya binmemizi söylemişti."

"Ben yürüyeceğim," dedi Andrews.

"Kaybolursun ama."

"Sen merak etme." Andrews kalktı. "Karargâh'ta görüşürüz çocuklar...Eyvallah."

"Andy, ben seni orada beklerim," diye Walters arkasından seslendi.

Andrews bir ara sokağa saptı. Yalnız kaldığını, özgür olduğunu, önünde çalışma ve düşünme ile dolu günler olduğunu, giderek kolunu bacağını katı robot durumlarından kurtaracağını düşündükçe sevinçten bağırmamak için kendini güç tutuyordu. Sokağın kokuları ve anlatılmaz bir biçimde keskin olan sis beyninde buhurdanlıktan yükselen dumanlar gibi dolanıyor, acıkıyor ve gözleri kamaşıyor, sıçramak üzere hazırlanmış bir kedi gibi hazır ve canlı hissediyordu kendisini. Kalın postalları ıslak kaldırımlar üstünde dans ediyormuşcasına takırdıyordu. Çok hızlı yürüyor, arada bir durup bir el arabasındaki sebzelerin yeşilliğine, turunculuğuna, kızıllığına, eğri büğrü yolların görüntüsüne, işçilerin tezgâhlar önünde beyaz şarap içtikleri küçük koltuk meyhanelerine bakıyordu. Erkeklerin uzunca, ince ve sakallı genç kadınların hafifçe avurtları çökmüş yüzleri, oğlanların kırmızı yanakları, yaşlı kadınların çirkinliklerini saklayan bumburuşuk yüzleri hep gençliğin güzelliğini ve yaşanmış hayatların dramını taşıyordu. Yanından geçtiği insanların yüzleri bir orkestranın temposu gibi etkiliyordu kendisini. Uzun uzun yürüdükten , kendisine en hoş görünen sokaklara saptıktan sonra sonunda ünlü bir kişinin şaha kalkmış bir at üstünde heykelinin bulunduğu alana vardı. 'Zafer Alanı' diye okudu tabelayı. Güneş Kralın kahraman yüzüne gülümseyerek bakıp yürümeye devam etti."O günlerde bu işleri daha iyi biliyorlardı," diye söylendi. Heykelleri, zaferleri kutlamak için kurulacak alanlarda at üstüne dikilmeyecek insanlar

arasında yürümekte olduğu düşüncesi neşesini arttırmıştı. Geniş bir caddeye çıkınca artık ortalıkta selâmlayacak pek çok Amerikan subayı ve inzibat olduğunu gördü. Mağazaların da kalın ve büyük canlı vitrinleri, içlerinde de pahalı oldukları izlenimini veren eşyalar vardı. Geniş ve görkemli pencereleri, ellerinde lambalar tutan bronzdan çıplak kadın heykelleriyle Opera binasını arkada bırakıp bir ara sokağa saptı yine.

Oteller ve içlerinden kozmopolit parfüm kokuları yayılan berber dükkânları, gazinolar dolu bir dar sokaktaydı şimdi. Karşısında uzun boylu, yaşlıca, kırmızı yüzlü ve toparlak burunlu, hafifçe sendeleyerek yürüyen Amerikalı subayı görünce selâm verdi hemen.

Subay iki yana sallanıyordu durduğu yerde.

"Oğlum, Henry'nin Barı nerede biliyor musun?"

"Ne yazık ki bilmiyorum, Binbaşım." Andrews şimdi alkol dalgaları içindeydi.

"Öyleyse bulmama yardım et, olur mu?...Çok kötü bir şey olur yoksa...Üsteğmen Trevors ile buluşacaktım orada." Binbaşı düşmemek için Andrews'un omzuna tutundu. Bir sivil geçti yanlarından.

"Hey!"diye bağırdı binbaşı adamın arkasından. "Hey, bana bak! Mösyö, *ou est Henry's Bar?*"

Adam cevap vermeden yürüdü gitti.

"İşte sana tam bir kurbağa, kendi dilini bile anlamıyor."

"İyi ama Henry'nin Barı tam karşımızda işte," dedi Andrews.

"Bon, bon, çok iyi" dedi binbaşı.

Karşı kaldırıma geçip içeri girdiler. Hâlâ Andrews'un omzuna dayanmakta olan binbaşı kulağına, *"İzinsizim..."* diye fısıldadı. "Anladın mı? Bütün Hava Kuvvetleri izinsiz şu anda. Gel birlikte içelim. Er misin? Ne çıkar bundan? Burada böyle şeye aldırmaz kimse...Savaş bitti evlât...Demokrasi güvence altında artık."

Andrews, maun kaplı barda çevresindeki Amerikalı subaylara ve sivillere gülümseyerek bakıp şampanyasını dudaklarına götüreceği anda arkasında bir ses duydu:

"Vay canına!"

Geri dönünce Henslowe'un esmer yüzü ve kısa bıyığı ile karşılaştı. Binbaşıyı yazgısıyla başbaşa bıraktı hemen.

"Seni gördüğüme çok sevindim...Beceremeyeceksin sanmıştım." Henslowe kekeleyerek konuşuyordu.

"Henny,zevkten çılgına dönmüş durumdayım. İki saat oldu gelell..." Gülerek, birbirlerinin omuzlarına vurarak kesik kesik konuşuyorlardı.

"İyi ama nasıl buldun burasını?"

"Binbaşıyla," diye güldü Andrews.

"Ne dedin?"

"Binbaşıyla," diye fısıldadı Andrews arkadaşının kulağına. "Binbaşı

benden Henry'nin Barı'na götürmesini istedi kendisini ve Demokrasi'nin anısına bir kokteyl ısmarladı...İyi ama sen ne arıyorsun burada?"

"Bana Kızıl Haçla Romanya'ya nasıl gidebileceğimi anlatacak birisiyle randevum vardı...Ama acelesi yok şimdi...Haydi çıkalım buradan. Bu işi kıvıramayacağından korkuyordum."

"Yerlerde sürünüp milletin ayağının altını yaladım buraya gelebilmek için...Tanrım, ne kadar alçaldım bilemezsin...Ama sonunda başardım işte."

Elleri kolları ile konuşarak yürüyorlardı sokakta.

"Müthiş ve sonu olmayan bir duygu," dedi Henslowe. "Ben üç gündür buradayım. Birliğim memlekete döndü, Tanrı onlardan razı olsun."

"İyi ama sen ne yapıyorsun şimdi?"

"Yapmak mı? Hiçbir şey. Hiçbir şey diyorum sana! Zaten bir şey yapmaya çalışmanın anlamı da yok, her şey öyle karışık ki, istesen de yapamazsın."

"Schola Cantorum'dakilerle gidip konuşmak istiyordum."

"Bunun için epey zamanın olacak. Eğer gerçekten ciddi isen müzikten pek bir şey kazanamayacağını şimdiden öğrensen iyi olur."

"Bir yerden para kazanmak zorundayım ama."

"Bak şimdi adam gibi bir söz söyledin işte." Henslowe cebinden meşin bir cüzdan çıkardı. Üzeri kabartma kırmızı çiçekli cüzdana elliyle vurarak, 'Monaco malı' dedi. İçinden birkaç tane yüz franklık çıkartıp Andrews'un eline tutuşturdu.

"Biri yeter," dedi Andrews.

"Ya hepsini alırsın ya da hiç...tükenmesi beş dakika sürer zaten."

"Ama çok borçlanmış olacağım."

"Borçlanmak mı? Elinin körü! Al ve sus. Bir daha bu kadar para ele geçireceğimi sanmıyorum, onun için fırsat varken al işte. Bana kalırsa hafta sonunda cüzdan boştur nasıl olsa."

"Pekâlâ. Açlıktan da ölmek üzereyim."

"Haydi gel bir yere oturalım da Bayan Özgürlüğü kutlamak için nerede yiyeceğimizi düşünelim. Özgürlük de ne kötü bir söz, öğürmek gibi falan bir şey."

"*Freiheit*'a ne dersin?" diye sordu. Andrews kaldırım kenarındaki iskemlelere oturduklarında."

"Almanca hal Vatan halinliğil"

"Ama kasaplık sona erdi dostum. Sen de ben de, herkes de kısa süre sonra yine insan olacağız."

"On sekiz ayrı savaş var şu anda," diye mırıldandı Henslowe.

"Ne demek istiyorsun? Haftalar oldu gazete okumayalı."

"Batı cephesi dışında her yerde dövüşüyorlar. Benim dümenimde bu

şimdi. Kızıl Haç savaşları sürdürmek için ikmal trenleri gönderiyor...İşlmi uydurursam Rusya'ya gideceğim ben de."

"Peki Sorbonne ne olacak?"

"Sorbonne'un canı cehenneme!"

"Henny, beni hemen yemek yiyeceğimiz bir yere götürmezsen hemen burada açlıktan yığılıp kalacağım, söylemedi deme sonra."

"Kırmızı kadifeli ya da pembe yaldızlı ciddi bir yer ister misin?"

"Ciddi lik de nereden çıktı?"

"Ciddilik ve iyi yemek ayrılmaz şeylerdir. Mideye gerekli sadakatı gösteren ancak dine bağlı lokantalardır. Boş ver ama, Brooklyn'e gideriz."

"Nereye dedin?"

"Rive Gauche'a. Herifin biri oraya Brooklyn deyip durur. Komik bir adam...hiç ayık görmedim daha. Onunla tanışmalısın."

"Çok isterdim. Yıllar oldu yeni bir insanla tanışmayalı. Çevremde değişik yüzler olmadan yaşayamam ben. Sen de öyle misin?"

"Bu bulvarda isteğine kavuşacaksın öyleyse. Sırplar, Fransızlar, İngilizler, Amerikalılar, Avustralyalılar, Romanyalılar, Çekoslovaklar. Burada olmayan üniforma yok sanırım...Andy sana bir şey söyleyeyim mi? Savaş, fırsatlardan yararlanmasını bilenler için esaslı bir şey."

"Barış'ı da iyi bir şey yapmayı becerirler umarım."

"Hiç kuşkun olmasın...Yürü haydi. Taksiye binelim bugün."

"Burası Cosmopolis'in ana caddesi olmalı."

Üniformalar, parıltılar ve parlak renklerle dolu, kahveler ağaçlar arasındaki geniş kaldırımdan akan kalabalığın arasına daldılar. Bir taksiye binip sisli güneş ışığında bir güvercinin göğüs tüyleri gibi maviler ve açık renklerle dolu açık gri ve morumsu ışıkların karıştığı caddelerden hızla geçtiler. Bir yanlarında Tuileries'nin ağaçları çıplak bahçeleri, bir yanda Louvre Sarayı'nın avluları vardı. Bir an için mat yeşil nehri ve kıyıdaki kahverengi beyaz ağaçları gördüler kentin eski kesiminin grimsi kahverengi dar sokaklarına sapmadan.

"Paris burası," dedi Henslowe." Geçtiğimiz yerdi Cosmopolis."

"Şu anda önemi yok benim için."

Odeon alanı beyaz bir ışıltıydı taksi Luxembourg köşesini, demir parmaklıklar ardındaki yapraksız dalların arasında görünen heykelleri görüp geçerken. Araba ani bir frenle durdu.

"Burası Medici Alanı," dedi Henslowe.

Dümdüz görünen yokuşlu sokağın ucunda Pantheon'un kubbesi görünüyordu. Alanın ortasında, sarı tramvaylar ve yeşil otobüsler arasında, evlerin cephelerinin yatay gölgelerinin yarıdığı dümdüz bir havuz vardı.

Alana bakan bir pencerenin önüne oturdular.

Yemeği Henslowe ısmarladı.

"Hücrelerde yıllarca kaldıktan sonra ışığa çıkan, ama sonra dayanamayıp yeniden hücrelerine dönmek isteyen tutuklular hakkında tarih kitaplarının yazdıklarını hatırlıyor musun?"

"*Sole meunière* ister misin?"

"Ne olursa yerim. Ama bana sorarsan palavra bütün o yazdıkları...Yaşamım boyunca bu kadar mutlu olmamıştım...Henslowe, sen mutlu olmaktan korkuyorsun bana kalırsa."

"Saçmalama...Dünyada kötü olan bir tek şey vardır: kaçamayacağın bir yerde olmak. Bira ısmarladım. Paris'te adam gibi içilecek tek yer burasıdır."

"Bütün konserlere gideceğim. Colonne, Pazar günü Lamoureux... Bunu biliyorum...Dünyanın en kötü şeyi müzik dinleyememek ya da yaratamamaktır...Hey, Lucullus'un ağzına layık bu midyeler."

"Neden John Andrews ile Bob Henslowe'un demiyorsun sanki?..Neden insan her midye yiyişinde zavallı Romalının ruhunu çağırıp durur, hiç anlamam doğrusu. Biz de onlar kadar kusursuz insanlarız işte."

"Midyelerden söz eden kim öyle?" diye kısık bir ses duyuldu arkalarında.

Andrews başını kaldırınca, kalın çerçeveli gözlükler ardında saklı iri gri gözlü, yuvarlak beyaz yüzlü bir adamla burun buruna geldi. Gözlerinin dışında adamda bir Çinli havası yok değildi.

"Selâm. Heinz.Tanıştırayım, Bay Andrews ve Bay Heineman"

"Sevindim," dedi Heineman neşeli ve kısık sesiyle. "Masanın üstüne yığılmış bu tabaklara bakılırsa gereğinden çok yiyorsunuz galiba." Sesin kısıklığına karşın Andrews Heineman'da hafif bir Amerikalı şivesi sezdiyordu.

"Öyleyse otur da bize yardım et," dedi Henslowe.

"Başüstüne..Bu herifin adı nedir bilir misin?" Andrews'e dönmüştü. "Sinbad!"

"Sinbad Tokyo'da ve Roma'da kötülük etti
Trinidad'da elinden geleni ardına koymadı
Ama evinde yaptıklarının yanında hiçti hepsi..."

Elindeki uzun ekmek somununu sallayarak şarkı söylüyordu.

"Heinz, kes sesini, yoksa o gece Olympia'dan attırdığın gibi buradan da attıracaksın bizi."

İkisi de güldüler.

"Paltolu Mösyö La Guy'i anımsıyor musun?"

Anımsamaz olur muyum!"Gözlerinden yaş gelene kadar güldüler. Heineman gözlüğünü çıkartıp gözlerini sildi. Andrews'e döndü.

"Paris'in bir eşi yoktur yeryüzünde. Birinci saçmalık: Barış Konferansı ve dokuz yüz doksan dokuz ayrı dalı. İkinci saçmalık: casuslar. Üçüncüsü: İzinsiz Amerikalı subaylar. Dördüncüsü: Öldürmeye yeminli yedi kızkardeş." Yine gülmeye başladı. İri vücudu iki yana sallanıyordu.

"Nedir onlar?"

"Üçü Sinbad'ı, dördü de beni öldürmeye yemin ettiler...Ama bu bir öğle yemeğinde anlatılamayacak kadar karmaşık bir öykü. Sekizincisi: bayan sakinleştiriciler. Sinbad'ın uzmanlığında bu. Dokuzuncusu: Sinbad..."

"Kes artık, Heinz, duygusallaştırıyorsun beni."

"Hey, kimse bana içki vermedi peki," diye bağırdı birden Heineman. "Garson *une bouteille de Macon, pour un Cadet de Gascogne*..arkası nasıldı? ***Vergogne*** ile bitiyordu ama...Oyunu gördün mü? Şahane...İki kere ayıkken, yedi kere de sarhoşken gördüm ben."

"Cyrano de Bergerac mı?"

"Tam üstüne bastın. ***Nous sommes les Cadets de Gascogne***... Ben Kızıl Haç'ta çalışıyorum. Sinbad, bizim Petersen esaslı adam be...Şu anda tüberkülozlu çocukların fotoğraflarını çekliyor olmalıyım. Meslekle-rimden en soylu olanı da sanatsal değeri olan fotoğraflar çekmektir...Fotoğrafları bir herliften ödünç aldım ama. Bu yüzden şimdi üç ay yapacak işim yok ve cebimde harcırah olarak beş yüz frangım var. Çocuklar, bugünlerde bir tek dua ediyorum 'Bugün de günlük kırmızı çalışma kartımı ver' diye , gerisini Kızıl Haç yapıyor nasıl olsa." Heineman masadaki kadehler şangırdayana kadar güldü. Gözlüğünü çıkartıp sildi.

"Bu yüzden artık Cadetler diyorum Kızıl Haç'a!' Heineman'ın sesi gülmekten çığlık gibi çıkıyordu.

Andrews kahvesini küçük küçük yudumlarla içerken pencerenin önünden gelip geçenlere bakıyordu. Köşede önünde küçük bir çiçek tezgâhı olan yaşlı bir kadın hasır bir iskemleye oturmuştu. Çiçeklerin pembesi, sarısı ve morları kış güneşinin sisli saman rengini ve sokakların gölgelerini daha bir yoğunlaştırıyordu. Üzerine sımsıkı gelen siyah bir elbise ve siyah bir şapka giymiş bir kız bir demet menekşe aldıktan sonra pencerenin önünden gözleri Andrews'un vücudunu yıldırım çarpmış gibi sarsmıştı. Kızın dimdik, kepkara vücudu parkın kapısının ardında kayboldu.

Andrews birden ayağa kalktı.

"Gitmem gerek," dedi garip bir sesle..." Okul Karargâhında birinin beni beklediğini unutmuştum."

"Bırak beklesin."

"Daha bir içki bile içmedin," dedi Heineman.

"Doğru...sizleri daha sonra nerede bulabilirim?"

"Palais Royal'ın karşısında Cafe de Rohan'da...saat tam beşte."

"Bulamazsın orasını."

"Bulurum," dedi Andrews.

"Palais Royal metro istasyonu," diye bağırdılar arkasından.

Andrews doğru parka girdi. Zayıf güneş ışığı altında millet sıralara oturmuştu. Renkli giysiler içinde çocuklar çemberlerinin peşinde koşuyorlardı. Bir kadın, kızıl, yeşil ve mor balonlar satarak dolaşıyordu, başının üstünde ters çevrilmiş boyalı dev bir üzüm salkımı gibi. Andrews çevresindeki yüzlere baka baka önüne gelen yola dalıyordu. Kız kaybolmuştu. Gri bir korkuluğa dayanıp bir Bertha güllesinin izlerinin hâlâ göründüğü boş bir havuza baktı. Budalalık etmekte olduğunu söylüyordu kendi kendine. Kızı bulmuş olsaydı onunla konuşamazdı ki. Ordudan bir iki günlük izinle ayrılmış olduğu için yeryüzüne altın çağının gelmiş olduğunu düşünmemeliydi. Bu düşüncesine gülümseyerek parkın öte yanından çıkıp eski evlerle dolu bir sokakta yürümeye başladı. Birden karşısına kendi ağırlığı altında çökmüş gibi duran sütunların taşıdığı bir kilisenin yeni klasik cephesi çıkıverdi.

Gazete satan bir kadına kilisenin adını sordu.

Kadın şaşırmış, bir sesle, "Ama bu Saint Sulpice, bayım," dedi.

Saint Sulpice. Manon'un şarkıları geldi aklına. Onsekizinci yüzyıl Paris'inin Palais Royal'daki kumarhaneleri, küçük yaldızlı masalarda yazılan aşk mektupları, Porte d'Orleans ve Port de Versailles kapılarından kente giren çamura bulanmış arabalar. Diderot, Voltaire ve Jean Jacques'ın Paris'i. Köflenmiş yaldızlı görkemlilik, geçmişin sıkıntısı ve geleceğe olan çılgıncasına umut dolu Paris.

Antikacı dükkânları, eski kitapçılar dolu dar ve dumanlı bir sokaktan geçerek hiç beklenmedik bir anda kendisini Voltaire'in heykeli karşısında, nehrin kıyısında buluverdi. Bir kenarda taşın üstünde Malaquais Köprüsü yazıyordu. Andrews köprünün üzerinde yürürken durup uzun uzun akıp giden suya baktı. Karşıda, yapraksız ağaçların çıplak dallarının oya gibi işlemeleri arasında Louvre'un morumsu damları, sıra sıra bacaları görünüyordu. Arkasında nehir kıyısının eski yapıları ve adını bilmediği kubbeli bir yapı yükseliyordu. Nehrin yukarısından mavnalar geliyor, küt burunları altında koyu yeşil sular kaynıyor, önde bacası köprülerinin altından geçebilmesi için arkaya yatmış küçük kara bir römorkör bulunuyordu. Römörkör ince tiz bir düdük çaldı. Andrews nehrin akış yönünden yürümeye başladı. Louvre'un köşesindeki köprüden geçti, arkasını Napoleon'un St. Marc'dan gelen onlu atları karşılamak için yaptırdığı kemere çevirdi ve dolaşan ya da sıralarda oturan insanlarla, bebek yüzlü çocuklar ve beyaz şapkalı dadılarla, kayışlarını gererek koşan küçük tüylü köpeklerle dolu Tuileries

bahçelerine girdi. Birden sakin bir uykululuk çökmüştü üzerine. Sıralardan birine oturdu Uzun gölgeler bırakarak önünden geçip giden insanları görmüyor, duymuyor gibiydi. Trafik gürültüsünün uzak tizliği arasında insan sesleri ve kahkahalar duyuyordu. Çok uzaklarda askeri bir bandonun bir marş çaldığını duydu. Kızılımsı sarı taşlar üzerinde mavimsi gri gölgeler uzanıyordu ağaçlardan. Bunların üzerlerine sürekli olarak gelip geçen insanların gölgeleri vuruyordu. Andrews kendini isteksiz ve mutlu hissetti.

Birden irkilerek doğruldu; uyuya kalmıştı. Sivri sakallı yaşlı bir adama Fauburg St.Honoré Sokağını sordu.

Yolunu birkaç kere yitirdikten sonra hâkî üniformalı bir sürü insanın konuştukları geniş mermer merdivenlerden yukarı çıktı isteksizce. Walters kapıya dayanmış konuşuyordu. Andrews onun yanındaki adamla konuşmasına kulak misafiri oldu.

"Eyfel Kulesi yapılan ilk çelik çatıdır yeryüzünde...Uyanık olan insanın ilk işi onu görmek olmalıdır."

"Bana en çok görülmesi gereken yerin Opera olduğunu söyledi," dedi yanındaki

"İçinde şarap ve kadın da varsa, tam bana göre bir yer desene."

"Şarkıyı unutma."

"Ama orası Eyfel Kulesi gibi ilginç değil," diye sözünde direndi Walters.

"Walters, beni beklemiyordun umarım," diye Andrews kekeleyerek söze karıştı.

"Hayır. Kurslar hakkında biriyle konuşacaktım da onu bekliyorum. Bu işe hemen başlamak istiyorum, anlarsın ya!"

"Ben yarın görüşürüm artık," dedi Andrews.

"Andy, kalacak yer konusunda bir şeyler yaptın mı? İstersen ikimiz bir oda tutarız, ha?"

"Olur...Ama sen benim kalmak istediğim yerde kalmak istemeyebilirsin, Walters."

"Sen neresini istiyordun? Quartier Latin'i mi?..Garanti öyledir, ha? Eh ben de elime fırsat geçmişken şu Fransız yaşamını yakından görürüm bari."

"Bugün oda aramak için çok geç oldu artık."

"Ben Y'ye gideceğim bu gecelik."

"Ben de tanıdığım birinin yanında kalırım...Yarın olsun, gerisini sonra düşünürüz. Haydi şimdilik eyvallah!" Andrews yürümeye başladı

"Bekle, ben de seninle geliyorum...Biraz dolaşırız."

"Pekâlâ."

* * *

Tavşan çok biçimsiz, çok tüylüydü, kara gözbebekleri olan pembe gözünde çılgınca bir parıltı vardı. Kaldırım boyunca bir serçe gibi zıplıyordu. Sırtından uzanan lastik borunun ucu adamın elindeki lastik pompaya bağlıydı. Adam pompayı sıktıkça zıplıyordu tavşan. Yine de organik bir bütünlüğü vardı tavşanın. Andrews tavşanı ilk gördüğünde kahkahalarla güldü. Kolundaki sepette bu oyuncaklardan sürüyle olan satıcı Andrews'un güldüğünü görünce çekinerek yaklaştı masaya. Adamın gerçek bir tavşanınkilere benzeyen küçük, duyarlı dudakları, iri ürkek gözleri ve pembe bir yüzü vardı.

"Bunları siz kendiniz mi yapıyorsunuz?" diye Andrews gülümseyerek sordu.

Adam tavşanını umursamayan bir hareketle masanın üzerine bıraktı.

"Oo, *oui*, Mösyö, *d'apres la nature.*"

Elindeki pompaya sertçe bastırınca tavşan masanın üzerinde bir takla attı. Andrews güldü, tavşancı da güldü.

"İri yarı güçlü bir adamın yaşamını kazanma yoluna bak," diye söylendi Walters.

"Hepsini ben kendim yapıyorum...*de matiere premiere au profit de l'accaparеur,*" dedi tavşancı.

"Merhaba, Andy..geç kaldım, özür dilerim." Henslowe yanlarındaki iskemleye çöker gibi oturdu. Andrews, Walters'ı tanıştırdı, tavşancı şapkasını çıkardı, başıyla selâm verdi ve tavşanını kaldırımın kenarında zıplata zıplata uzaklaştı yanlarından.

"Heineman'a ne oldu?"

"İşte o da geldi," dedi Henslowe.

Kahvenin önünde açık bir araba durmuştu. Arabada yüzüne yayılan gülümsemesiyle Heineman ve pembemsi sarı giysili, kürklü ve zümrüt yeşili şapkalı bir kadın vardı. Araba yoluna devam ederken hâlâ gülümseyen Heineman da masaya doğru yürüyordu.

"Aslan yavrusu nerede?" diye sordu Henslowe.

"Zatürree olmuş diyorlar."

"Bay Heineman. Bay Walters."

Heineman'ın yüzündeki gülümseme kayboldu. "Nasılsınız?" dedi kısaca, Andrews'e öfkeyle baktı, oturdu.

Güneş batmıştı. Göküzü mor, leylak ve kızıl renklerle doluydu. Lacivert gölgeler içinde ışıklar yanıyordu, sokak lambalarının sarı ışıkları, mor ışıklar, dükkânlardan yayılan kızılımsı ışıklar.

"İçeri girelim, çok üşüdüm" dedi Heineman. Döner kapıdan geçtiler sırayla, arkalarından da elinde içkilerini taşıyan garson geliyordu.

"Bütün gün Kızıl Haç'taydım, Andy...Romanya işi üzerinde duracağım sanıyorum...Gelmek ister miydin?" Henslowe, Andrews'un kulağına fısıldayarak konuşuyordu.

"Bir piyano, ders alacak birini ve konserlere gitme fırsatını bulursam beni buradan hiçbir güç kopartıp alamaz. Hayır efendim, ben Paris'i tanımak istiyorum...Gördüklerim beni öyle sarhoş etti ki, bir daha birkaç hafta kendime gelip doğru dürüst düşünebileceğimi sanmam."

"Düşünme...İç," diye öfkeden kaşlarını çatarak söylendi Heineman.

"Paris'te iki şeyden uzak duracağım: kadın ve içki...Biri olursa öteki de olur zaten," dedi Walters.

"Çok doğru...İnsanın ikisine birden gereksinmesi vardır..." dedi Heineman.

Andrews onları dinlemiyordu; vermut kadehini parmakları arasında çevirirken Saba Melikesinin fiilinin üzerinden yere kayışını, çatırdayan, ortalığa reçine kokusu saçan meşalelerin ışığında parıldayan mücevherlerini görüyordu. Deniz kıyısında kumlarda açılan bir deliğe su dolması gibi müzik doluyordu zihnine. Bütün bedeninde müzik sözcüklerinin biçimlendiğini ama yine de bilincin hemen dışında bulunduğunu hissediyordu. *Sokak lambası altında şarkı söyleyen kızdan, tahtırevanın yüksekliklerinde güileri paramparça eden soylu kadına kadar...tutkunun bütün düşleri...* Place de Medicis'de gördüğü eski fildişi tenli kızı düşündü. Şimdi hayalindeki Saba Melikesi'nin yüzü de öyleydi, sakin ve anlaşılmaz. Birden neşeyle kalbinin atışı hızlandı. Tutkusunun düşlerinden kurtulmuştu artık, bütün gün bir kahvede oturup masaların biçim değiştirmelerini seyredebilir, zihnini ve bedenini gözlerinin önünde akıp giden kadın ve erkeklerin yarattıkları uyumun yansımalarıyla doldurabilirdi. Artık yalnız eğitim yönetmeliklerinin hareketlerini bilen tahta otomatlar değil, esnek ve çeşitli, güç ve yaşam dolu insanlar vardı önünde.

"Ne olur gidelim buradan...Burası beni rahatsız ediyor." Heineman yumruğunu masaya indirdi.

"Pekâlâ." Andrews esneyerek kalktı.

Henslowe ile Andrews yürümeye başladılar, Walters'le Heineman arkalarından geliyorlardı.

"Le Rat qui Danse'de yemek yiyeceğiz," dedi Henslowe. "Çok hoş bir yer...Yavaş yavaş yürürsek hem tam zamanında varırız, hem de iyice acıkmış oluruz."

Uzun ve loş Richelieu Caddesi'nden geçip Büyük Bulvarlara kadar insanların içine karışarak yürüdüler. Parlayan ışıklar havaya altın tozu serpilmiş görünümünü veriyordu. Kahveler ve sokaklara taşan masalar doluydu. Vermut, kahve, parfüm, sigara dumanı kokuları karışıyordu taksilerin egzozlarından çıkan yanık benzin kokusuna.

"Çılgınca bir şey," dedi Andrews.

"Büyük Bulvarlarda saat yedide hep bir karnaval havası vardır."

Montmartre'a doğru yükselen dik merdivenleri tırmanmaya

başladılar. Bir köşede aşırı boyanmış yanakları, dudakları ile sert yüzlü bir kız, sokak lambasının eğik ışığında parlayan yeşil gözleri olan soluk yüzlü bir Amerikalı askerin koluna girmiş gülüyordu.

"Merhaba, Steini" dedi Andrews.

"Kim bu?"

"Bizim tümenden biri, bu sabah birlikte geldik Paris'e."

"Bir Musevi için pek garip dudakları var," dedi Henslowe.

İki sokağın birleştiği yerde, küçük pencerelerine kırmızı kağıt yapıştırılmış bir restorana girdiler. İçerde meşe masalar ve yine meşe kaplama bir duvardaki rafta mermi kovanları, iki kurukafa, birkaç doldurulmuş sıçan vardı. Lokantada yalnızca bir köşede iki içki kadehinin başında oturup konuşan şişman bir kadınla uzun saçlı ve sakallı bir adam vardı. Zeytinyağında kızaran balık kokularının geldiği iç kapının önünde Hollandalı köylü şapkası ve önlüğü giymiş irice bir garson kız duruyordu.

"Buranın aşçısı Marsilya'lıdır," dedi Henslowe. Dört kişilik bir masaya yerleştiler.

"Heinz bir içki içmek için takılmış olabilir," dedi Henslowe. "Onu beklerken biraz çerez falan yiyelim biz."

Garson kız kayık tabaklar içinde kırmızı salatalar, sarı salatalar, yeşil salatalar ve iki tahta kap içinde de sardalya ve çiroz getirdi.

Henslowe kız giderken durdurdu:

"Rien de plus?"

Kız masanın üzerine yerleştirdiği tabaklara acı acı baktı, kollarını iri göğüsleri üzerinde kavuşturmuştu.

"Que voulez vous, Monsieur, c'est l'armistice"

"Bu savaşın en yutturmacs yanı da barış. Çerezler eski bolluğuna ve çeşitliliğine kavuşmadıkça savaşın bittiğini kabul etmiyorum ben."

Garson kız kıkırdadı.

"Hiçbir şey eskisi gibi değil," diye söylendi mutfağa giderken.

Tam o anda bomba gibi girdi içeri Heineman, kapıyı sertçe çarptı kapatırken, şişman kadınla sakallı adam irkilerek doğruldular. Heineman sırıtarak oturdu.

"Walters'i ne yaptın?"

Heineman titiz hareketlerle gözlük camlarını sildi.

"Çileksuyu içerken öldü"Sonra garson kıza seslendi burundan gelen Fransızcasıyla. *"Du von de Bourgogne."* Az sonra Le Guy gelecek, yolda karşılaştım."

Restoran çok çeşitli giysili kadın ve erkeklerle dolmaya başlamıştı. Aralarında üniformalı ve üniformasız Amerikalılar da vardı.

Şarabı kadehine boşaltan Heineman, "İçmeyen insanlardan nefret ederim, dedi. "İçmeyen insan dünyaya yük olmaktan başka işe

yaramaz."

"Peki Amerika'da içki yasağı başlayınca ne yapacaksın?"

"Bunu konuşmak bile istemiyorum; işte Le Guy de geldi. Onun, benim iyi içkiyi yasaklayan bir ülkenin vatandaşı olduğumu bilmesini istemem doğrusu...Monsieur Le Guy, Monsieur Henslowe ve Monsieur Andrews," diye yerinden kalkarak arkadaşlarını tanıştırdı. Sivri sakallı ve uçları kıvrık bıyıklı ufak tefek bir adam dördüncü iskemleye oturdu. Hafif kırmızımsı burnu, ufak parıltılı gözleri vardı.

Kolalı gömlek manşetlerini ortaya çıkararak,"Birlikte yemek yiyecek kişilere sahip olduğum için çok sevinçliyim," dedi. "İnsan yaşlandıkça yalnızlık katlanılamaz bir durum alıyor. Düşünme yürekliliğini gösteren gençliktir. Ondan sonra insanın düşünecek tek şeyi vardır zaten: yaşlılık."

"Ama insan her zaman çalışabilir," dedi Andrews.

"Tutsaklık. Çalışmak tutsaklıktır. İnsan kendini karşısına ilk çıkana satacak olduktan sonra zihnini özgürleştirmesi neye yarar?"

"Palavra!" diyen Heineman yeni bir şişe açtı.

Andrews yanlarındaki masada oturan kıza dikkat etmeye başlamıştı. Yanındaki soluk yüzlü genç Fransız askerine şaşılacak derecede benziyordu kız. Çıkık elmacık kemikleri ve alnı vardı koyu kestane rengi saçları kalın bir örgü halinde ensesinde toplanmıştı. Çok sakin bir sesle konuşuyor, gülümsediği zaman dudaklarını bitiştiriyordu.Bir kedi gibi çabuk çabuk ve düzenli yiyordu.

Lokanta iyice dolmuştu şimdi. Beline geniş kırmızı bir şalı sıkı sıkı sarmış olan patron ile kız güçlükle geçebiliyorlardı masaların arasından. Köşedeki bir masadaki ölü beyaz derili ve baygın bakışlı bir kadın kısık sesle kahkahalar atıyor, beyaz tüylerle süslü başını duvara dayıyordu konuşurken. Sürekli bir bardak ve tabak şıngırtısı, yağlı yemek, kadın giysileri ve şarap kokusu vardı odada.

"Arkadaşını ne yaptım biliyor musun?" diye Heineman, Andrews'e doğru eğildi.

"Seine Nehrine atmamışsındır inşallah?"

"Çok saygısız davrandım, kabul ederim...Ama içmemekle o da saygısızlık yapıyordu. İçmeyen bir insanla zaman öldürmenin anlamı yok. Onu bir kahveye sokup bir telefon edene kadar beni beklemesini söyledim. Hâlâ bekliyordur sanırım. Boulevard Clichy'nin en çok orospu dolu kahvesiydi üstelik." Heineman gürültülü bir kahkaha attı ve burundan Fransızcasıyla olayı Bay Le Guy'e anlatmaya koyuldu.

Andrews bir an sıkılarak kızardı, ama hemen gülmeye başladı sonra. Heineman yeni bir şarkıya başlamıştı.

Sinbad ne kötülükler yaptı Tokyo ve Roma'da

Ve arkasından Tirinidad'da
Vatanında ise kat kat kötüydü,
Sinbad kötüden de kötüydü!

Herkes el çırpıyordu. Köşedeki beyaz suratlı kadın tiz, karabasan gibi bir sesle 'Bravo! Bravo! diye bağırıyordu.

Heineman başını sallayarak teşekkür etti.

"*Lui est Sinbad*, işte Sinbad!" diyerek bir el hareketiyle Henslowe'u gösterdi.

"Heinz, bir şarkı daha. Bir daha haydi," diye güldü Henslowe.

İtalya kıyılarında
Uzun bacaklı kocaman esmerler
Zuider Zee kıyılarında
Altın saçlı Hollandalı kızlar...

Bir alkış daha koptu. Andrews, yan masada yüzü gülmekten kıpkırmızı kesilmiş olan kıza bakıyordu. Kız ağzını mendiliyle örtmüş, alçak sesle, *"Ohqu'il est drôle, celui là... ohqu'il est drôle,"* diye yineliyordu.

Heineman kadehini kaldırdı ve içmeden salona doğru salladı. Birkaç kişi de kalkıp kadehlerini kırmızı ve beyaz şarapla doldurdular. Yanlarındaki masada oturan Fransız askeri iskemlesinin altından matarasını çıkartıp Heineman'ın boynuna astı.

Yüzü kıpkırmızı kesilen Heineman, porselenden bir Çinli gibi başını durmadan sallayarak bu kez ciddiyetle yeni bir şarkıya başladı.

Vücudu ragtime temposu ile iki yana sallanıyordu. Köşedeki kadın uzun beyaz kollarını başının üstüne kaldırmış tempo tutuyordu.

"Bu kadın yılan oynatır bahse girerim," dedi Henslowe.

Çılgın kadınlar koşarlardı ardından
On kadını çılgına döndürürdü o!
Sinbad kötünün de kötüsüydü!

Heineman kollarını sallayarak yine Henslowe'u işaret etti ve bir Shakespeare oyuncusu havasıyla konuşarak yerine oturdu.

"C'est lui Sinbad."

Kız yüzünü peçete ile örtmüş, gülüyordu. Andrews kahkaha ile kesilen ince bir sesin, *"Ohqu'il est rigolo..."* dediğini duyuyordu.

Heineman matarayı boynundan çıkartıp Fransız askerine uzattı.

"Merci, Camarade," dedi ciddi bir sesle.

"Eh bien, Jeanne il est temps de ficher le camp," dedi Fransız askeri

kıza. Kalktılar. Asker Amerikalılarla el sıkıştı. Andrews kızla gözgöze gelince ikisi de ellerinde olmadan kahkahayı bastılar. Andrews kızın kapıya doğru gidişini izlerken onun ne kadar dimdik ve yine de esnek yürüdüğünü farketti.

Andrews'ler de az sonra çıktılar.

Heineman, "Kapanmadan Lapin Agile'e yetişmek istiyorsak acele etmeliyiz," dedi. "Ben içmek istiyorum." Hâlâ Shakespeare oynayan bir aktör gibi konuşuyordu.

"Hiç sahneye çıktın mı?" diye sordu Andrews.

"Ne sahnesi efen.. ..ı? Son sahneye yaklaştım ben artık... Ben bir fotoğraf sanatçısıyı..... Sonunda barış yapmaya karar verdikleri zaman Moki ile sinemaya geçmeyi düşünüyoruz."

"Moki de kim oluyor?"

"Moki Hadj sarı giysili kadındır," dedi Henslowe fısıldayarak. Bubu adında bir de aslan yavruları vardır."

Sokaklar boşalmıştı. Bulutlar arasından arada sırada ortaya çıkıveren ayışığında alçak damlı evler, parke taşlı sokaklar ve Butte yolundaki ev duvarlarının aralarındaki merdivenler aydınlanıyordu.

Lapin Agile'in kapısında bir jandarma vardı. Sokak az önce dışarı çıkmış olan insanlar, Amerikalı subaylar, YMCA örgütünün kadınları ve mahallenin üç beş kişisiyle doluydu.

"İşte geç kaldık," dedi Heineman ağlamaklı bir sesle.

"Aldırma Heinz," dedi Henslowe." Le Guy bizi geçen seferki gibi Clocheville'e götürür, *N'est-ce pas*, Le Guy?" Andrews onun o ana kadar görmediği birisiyle konuştuğunu gördü. "Haydi yürü Aubrey. Sizi sonra tanıştırırım."

Yokuşu tırmanmaya devam ettiler. Havada ıslak bahçelerin kokusu vardı. Kaldırım taşları üzerindeki ayak seslerinden başka ses yoktu ortalıkta. Grubun başında Heineman dansederek yürüyordu. Yüksek ve kaburgaları çıkmış bir evin önünde durup kırık dökük merdivenlerden çıkmaya başladılar.

"Esaslı bir şey öğrendim.. Barış Konferansı salonunda bulunan bir adamdan hem de." Andrews, arkasındaki Aubrey'in Chicago'lu gibi r'leri ağzında yuvarlayarak konuştuğunu farketti.

"Söyle bakalım," dedi Henslowe.

"Barış Konferansı mı bitmiş?" diye karanlık merdivenlerde önden çıkan Heineman'ın soluk soluğa sesi duyuldu.

"Sesini kez, Heinz."

Yüksek bir eşikte tökezleyip yeri çini döşeli büyük bir tavanarası odasına girdiler. Kahverengi kumaştan keşiş cübbesine benzer bir şey giymiş, uzun boylu, zayıfça bir adam karşıladı kendilerini. Odadaki tek mum ışığında, yürüdükçe, gölgeleri eğik beyaz duvarlarda danseder

gibiydi. Odanın bir yanında, kimi çatlak camları kağıtla yapıştırılmış üç büyük pencere yerden tavana kadar yükseliyordu. Önlerinde üzerleri kilimlerle dolu iki divan, karşı duvarın önünde de gelişigüzel atılmış tuvaller vardı.

"C'est le bon vin, le bon vin,
C'est la chanson du vin,"

diye Heineman şarkıya başladı. Divanlara yerleştiler. Uzun boylu adam gölgeler arasından bir masa çıkardı, üzerine birkaç koyu renk şişe ve kalın bardaklar yerleştirdi, kendisine de bir tabure çekti.

"Böyle yaşar," dedi Henslowe. "Hiç sokağa çıkmazmış dediklerine göre. Bütün gün burada resim yapar, dostları gelince de onlara yiyecek ve içki verir, anasının nikâhını istermiş. Geçimini böyle sağlarmış."

Uzun boylu zayıf adam masanın çekmecesinden mum parçaları çıkartıp yakmaya başladı. Andrews adamın üzerindeki sabahlığın lime lime olmuş etekleri altında bacaklarının ve ayaklarının çıplak olduğunu gördü.Yanan mumlar gelenlerin kızarmış yüzlerini ve duvarın dibine yığılı olan tuvallerdeki muz sarıları ile arsenik yeşillerini aydınlattı. Fırça dolu kavanozların silik gölgeleri düşüyordu duvara.

"Başkan Barış Konferansı'ndan çekilecekmiş diyecektim Henny," dedi Aubrey. "Bando Enternasyonal'i çalarken yüzlerine ne aşşağılık adamlar olduğunu söyleyip çıkacakmış."

"Bak işte buna haber derim!" diye Andrews bağırdı.

"Bunu yaparsa Sovyetleri tanımış olur," dedi Henslowe. "Açlıktan ölmek üzere olan Rusya'ya ilk gidecek Kızıl Haç Heyetine girerim ben de... müthiş bir şey olur bu. Size Moskova'dan kart atarım, Andy, eğer posta kartını da burjuvazinin düşlerinden biri diye kaldırmamışlarsa."

"Yapmayın be... Bende o Vera'nın verdiği beş yüz dolarlık Rus tahvillerinden vardı... Çar dönerse beş on milyon, hatta elli milyon eder... Ben bizim beyaz babamızı tutuyorum." Konuşan Heineman'dı. "Hem zaten Moki onun yaşadığını söylüyor; Ritz'de bir daireye kapatmış Savaroff... Moki bilir böyle şeyleri."

"Moki pek çok şey biliyor, buna kalıbımı basarım," dedi Henslowe.

"Bir düşünün hele," diye Aubrey atıldı. "Birleşik Devletlerin başını çektiği bir dünya devrimi demek bu. Buna ne buyrulur?"

"Moki sanmıyor," dedi Heineman. "Moki bilir."

"Moki ancak bir sürü tutucu savaş tutkununun kendisine söylediklerini bilir yalnızca," dedi Aubrey. "Crillon'da konuştuğum bu adam keşke adını söyleyebilseydim size kimden duymuş bunu biliyor musunuz? Ondan işte..." Bilmişçesine gülümseyen Henslowe'a döndü. "Şu anda Lenin'le barış imzalayan bir heyet var Rusya'da."

"Küstahlık bu!" Heineman öfkeyle bağırırken çarptığı bir şişeyi de devirmişti. Uzun boylu adam sabırla, hiç konuşmadan parçaları topladı

yerden.

"Yeni bir çağ açılıyor, beyler, yemin ederim..." diye başladı Aubrey. "Eski düzen yıkılıyor. Bir suç ve sefalet yükü altında çöküyor... Daha yeni ve daha iyi bir dünyaya doğru ilk adım bu. Başka seçenek yok. Bu fırsat bir daha ele geçmez. Ya cesaretle ilerleriz ya da anarşi ve iç savaşın inanılmaz dehşetine gömülürüz... Ya barış ya da yeniden karanlık çağ."

Andrews bir süredir üzerine önleyemediği bir uykunun çökmekte olduğunu hissediyordu. Boş divanın üstüne bir kilim yayıp uzandı. Bir an kulaklarında tartışan, çekişen sesler çınladı. Sonra uyudu.

Andrews uyandığında tanımadığı bir tavanın çatlak badanasıyla karşılaşmıştı. Birkaç dakika nerede olduğunu çıkartamadı. Bir battaniyeye sarınmış olan Henslowe yanındaki divanda uyuyordu. Onun soluması dışında kesin bir sessizlik vardı odada. Geniş camlardan gümüş rengi ışık doluyordu içeri. Dışarda parlak kumru renkli bulutlarla dolu gökyüzü vardı. Dikkatle doğruldu yerinde. Gece bir ara ceketini, çizmelerini ve tozluklarını çıkartıp yanına koymuş olmalıydı. Üstü şişe dolu masa kaldırılmıştı, uzun boylu zayıf adam da görünürlerde yoktu.

Andrews çoraplı ayaklarıyla yere basarak pencereye gitti. Paris bir Türk halısı gibi kurşuni ve mavi yatıyordu önünde. Nehrin olduğu yerdeki gümüş bir sis kurdelesi içinde Eyfel Kulesi ayakları suda bir insan gibiydi. Orada burada mavi ve kahverengi dumanlar bacalardan yükseliyor ve evlerin üzerlerindeki hafif kahverengi buluta karışıyorlardı. Andrews pencerenin pervazına dayanarak uzun süre baktı durdu, ta arkasından Henslowe'un sesini duyana kadar:

"Depuis le jour ou je me suis donnée."

"Tıpkı 'Louise'e benziyorsun."

Andrews döndü.

Henslowe, saçları karmakarışık, yatağın kenarında oturmuş, ufak ipek gibi bıyıklarını bir cep tarağı ile tarıyordu.

"Başım zonkluyor," dedi. "Dilim rende gibi... Seninki de öyle mi?"

"Hayır. Ben dövüşe hazır bir horoz gibiyim.'

"Seine nehrine gidip bir banyo yapmaya ne dersin?"

"Çok iyi olur derim."

"Sonra da şahane bir kahvaltı ederiz."

"Bak şimdi oldu... Millet nerde?"

"Heinz Moki'sine gitmiştir, Aubrey de Crillon'dan haber toplamaya. Sabahın dördünde sarhoşlar döndüklerinde gazete muhabirleri için en iyi zamandır der durur."

"Ya o keşişe benzeyen adam?"

"Ne bileyim ben?"

Sokaklar işlerine giden erkek ve kadınlarla doluydu. Her şey pırıl

pırıldı, sanki az önce parlatılmış gibi. Taze fırından çıkmış ekmek kokularının kapılarından taştığı ekmekçi dükkânlarının önünden geçtiler. Kahvelerden taze kavrulan kahve kokuları geliyordu. Gidip gelen yüklü sebze arabalarıyla dolu pazar yerlerinden geçtiler sonra, kadınların fileleri yüklüydü. Havada ezilmiş lahana yapraklarının, havuçların ve ıslak toprağın ağır kokusu vardı. Kıyıda sis soğuk ve ısırıcıydı, vanaklarına kan dolmuş, elleri donmuştu.

Hamam üzerinde baklava biçiminde bir ev yapılmış dev gibi bir mavunaydı. Kenarında birkaç çiçek saksısı dizili küçük bir tahta iskeleden geçerek girdiler içeri. Görevli kendilerine alt güvertede yanyana iki oda verdi. Buharla kaplı pencerelerin dışında hızla akan yeşil sular görünüyordu. Andrews hemen soyundu. Tekne için beyaz bir maden kaplı bakırdandı. Su iki bakır kuğunun boynundan doluyordu içine. Andrews sıcak yeşil suya girdiği sırada aradaki bölmede küçük bir pencere aralandı ve Henslowe'un sesi duyuldu.

"Uygarlığın kolaylıklarından söz edersin bir de. İşte yıkanırken sohbet de edebiliyorsun burada."

Andrews küçük bir çocukmuşçasına sularla oynuyor, dört köşe pembe bir sabun parçasıyla yıkanıyordu. Teknenin içinde doğrulup tepeden tırnağa sabunlandı, sonra suyun içine oturdu yine. Sular dışarı taştı.

"O kadar akıl almaz bir şey ki bu!" diye seslendi Henslowe.

"O kadar akıl almaz bir şey ki bu!" diye bağırdı Andrews, sonra kahkalarla gülmeye başladı. "Kadının Bubu adında bir aslan yavrusu var, Nicolas Romanoff Ritz'de saklanıyor ve devrim yarın değil öbür gün öğle saat on ikide yapılacak."

"Bana kalırsa Bir Mayıs falan dersen daha doğru olur," dedi Henslowe su sesleri arasında. "Halk Komiseri olmak esaslı bir şey... Gidip Tibe Büyük Lama'sına istediğini yaptırabilirsin."

Teknenin içine ikinci kez oturan Andrews, "Zevkten kendini unutturacak kadar akıl almaz bir şey," dedi.

2

Pencerenin önünden iki inzibat erl geçti. Andrews adamlar gözden kaybolana kadar sarı tabanca kılıflarını gözetledi. Onlardan öylesine korunmuş hissediyordu ki kendlni. Kapının önünde koluna atılmış peçetesiyle bekleyen garson kendisini güldürecek kadar güçlü bir dokunulmazlık duygusu veriyordu. Önündeki mermer masada küçük bir kadeh bira, çizgili sayfalı bir not defteri, iki sarı kurşunkalem vardı.

Pencereden giren gri ışıkta kehribar rengini almış olan bira masanın üzerine parlak ortalı soluk sarı bir parıltı yansıtıyordu. Dışarda caddede birkaç kişi hızlı adımlarla yürüyorlardı. Arada sırada boş bir pazar arabası gümbürdeyerek geçmekteydi. Tahta bir sıraya oturmuş, sırtında siyah örgü bir şal olan yaşlı bir kadın, dizlerinin üstünde bir tomar gazete, meteliklerini kendinden geçmişçesine bir dikkatle sayıyordu.

Andrews saatına baktı. Schola Cantorum'a gitmesine bir saat vardı daha.

Ayağa kalktı, parasını ödedi ve yazdığı sayfaları, yazacağı sayfaları gülümseyerek düşüne düşüne caddenin ortasına doğru yürümeye başladı. Gri bir sabahtı, havada sarımtırak bir sis vardı. Kaldırımlar ıslaktı, kadınların giysileri, erkeklerin bacakları ve taksilerin köşeli biçimleri yansıyordu yerlerde. Menekşeler, kırmızı ve pembe karanfillerle dolu olan bir çiçekçiden kaldırımın kahverengimsi grilerine renk kümeleri akıyordu. Çiçekçinin yanından geçerken sis kokusu içinde hafif bir menekşe kokusu duydu Andrews ve hemen baharın yaklaşmakta olduğunu anımsadı. Bu baharın bir saniyesini bile boşa harcamayacaktı, adım adım izleyecekti baharı, ilk menekşeden başlayarak. Yaşamında yitirdiği bütün yılları kazanmak için şimdi ne kadar yoğun yaşamalıydı artık!

Cadde boyunca yürüyordu. O gece restoranda gözleri karşılaştığında askerin Jeanne diye çağırdığı o kızla nasıl ellerinde olmadan karşılıklı güldüklerini anımsıyordu. Onun gibi bir kızla dolaşmakta olmayı, o sisli sabahta güimeyi isterdi.

Paris'in neresine doğru gittiğini bilmiyordu, ama buna aldırmayacak kadar da mutluydu. Sabahın bu erken saatları ne de uzundu böyle!

Bir gün önce Salle Gaveau'daki konserde Debussy'nin Noktürn'lerini ve Les Sirenes'i dinlemişti. Müziğin parçaları bütün düşüncelerinin birer parçasıydı şimdi. Gri sokağın ve görünen her şeyin sonunda bir perde gibi asılı duran kahverengimsi sisin oluşturduğu arka plan önünde kendi müziğini düşünmeye başladı, pariayıp sönen müzik parçaları sokağın gürültüleri üzerinde bir an için renkli bayraklar gibi başının üzerinde dalgalandı.

Kapısında sigara içen Amerikalı askerler duran uzun bir yapının önünden geçmekte olduğunu farketti. Selâm vermek zorunda olduğu bir subaya rastlarım korkusuyla bilinçsizce sıklaştırdı adımlarını. Yüzlerine bakmadan geçti askerlerin.

Bir ses durdurdu kendini.

"Hey, Andrews!"

Geriye dönünce kısa boylu, kıvırcık saçlı, tanıdık ama nereden tanıdığını bilmediği yüzlü bir adamın gruptan ayrılıp kendisine doğru yürüdüğünü gördü.

"Merhaba, Andrews... Adın Andrews değil mi senin?"

"Evet." Andrews adamın kim olduğunu hatırlamaya çalışarak uzatılan eli sıktı.

"Ben Fuselli'yim... Hatırladın mı? Seni en son gördüğümde Chrisfield ile trende cepheye gidiyordunuz... Chric derdik hani... Cosne'de, hatırladın mı şimdi?"

"Elbette hatırladım."

"Chris ne oldu?'

"Şimdi onbaşı," dedi Andrews.

"Yok canım! Vay canına be! Bir zamanlar ben de onbaşı olacaktım."

Fuselli'nin üzerinde lekeli yeşil pantolon ve çok kötü kıvrılmış tozluklar vardı, gömleğinin yakası açıktı. Mavi iş ceketinden Andrews'un hemen tanıdığı bir bayat yağ kokusu geliyordu: Ordu mutfağı kokusu. Soğuk karanlık sabahları kuyrukta durulduğunu ve yiyeceklerin tasiara atılırken çıkan sesi duyar gibi oldu bir an.

"Neden onbaşı yapmadılar seni,Fuselli?"diye sordu uzun ve sıkıntılı bir sessizlikten sonra.

"Yanlış bir iş yaptık herhalde."

Tozlu duvara yaslanıyorlardı. Andrews ayaklarına baktı. Kaldırımın çamuru duvarın dibinde düzgün bir çizgi gibi yapışmıştı, Andrews ayakkabısının burnuyla kuru çamuru kazımaya başladı.

"Eh, nasılsın bakalım?" diye sordu birden başını kaldırarak.

"Çalışma taburundaydım. İşte öyleyim, aniadın mı?"

"Bu çokkötü ama!"

Andrews yoluna devam etmek istiyordu. Geç kalacağından korkmuştu birdenbire. Ama nasıl ayrılacağını bilemiyordu.

"Hastalandım," diye sırıttı Fuselli. "Hâlâ da hastayım ya. İnsana öyle kötü davranıyorlar ki..."

"Hep Cosne'de miydin? Doğrusu talihin pek kötüymüş, Fuselli."

"Cosne felâket bir yer... Sen epey savaş gördün sanırım. Sıhhıyeye ayrılmadığına şükretmelisin."

"Savaş gördüğüm için talihli olup olmadığımı söyleyemem... Ya da evet, talihliyim sanırım."

"Enselenene kadar epey berbattı. Ama savaş mahkemesi de canıma okudu... hem de ateşkesten sonra. İnsanı neden bırakmazlar memleketine dönsün sanki!"

Parlak mavi şapkalı bir kadın geçti yanlarından. Andrews aşırı beyaz pudra sürülmüş bir yüz görür gibi oldu. Kadının mavi eteği altında kalçaları titriyordu, yüksek topuklu ayakkabılarının kaldırımda çıkardığı ses eşliğinde.

"Hey, Jenny'ye benziyor bu. İyi ki beni görmedi... Fuselli güldü. "Geçen hafta bir gece görecektin onu. İkimiz de kımıldayamacak kadar

çok içmiştik."

"Hastalığın için kötü değil mi bu?"

"Artık aldırmıyorum bile! Ne yararı var ki?"

"İyi ama..." Andrews birden sustu. Sonra daha değişik bir sesle sürdürdü konuşmasını. "Şimdi hangi birliktesin?"

"Burada sürekli olarak mutfakta çalışıyorum." Fuselli parmağı ile kapıyı gösterdi. "İş kötü değil, haftada iki gün tatil, eğitim yok, yiyecek iyi... Hiç olmazsa istediğin kadar yiyebiliyorsun... Ama yok kömür küreklemekmiş, yok kül tenekelerini boşaltmakmış, canıma da okunmuyor değil."

"Yakında memlekete döneceksin, değil mi? Hastalığın geçene kadar terhis edemezler seni."

"Bilmem ki... Bunun hiç geçmediğini söylüyorlar bazıları..."

"Mutfakta çalışmak sıkıcı değil mi?"

"Başka bir işten pek farkı yok. Sen Paris'te ne yapıyorsun?"

"Okul birliğindeyim."

"O da ne demek oluyor?'

"Üniversitede öğrenim yapmak isteyenler bunun bir yolunu buldular da."

"Aman aman, ben okula falan gitmediğime çok memnunum doğrusu."

"Haydi eyvallah, Fuselli."

"Güle güle, Andrews."

Fuselli dönüp ayaklarını sürüye sürüye kapının yanındaki arkadaşlarının yanına yürüdü. Andrews de hızla yoluna devam etti. Köşeyi dönerken Fuselli'yi elleri cebinde, sırtını duvara dayamış dururken gördü yine.

3

Karanlık sokak lambalarının çevresindeki hafif ışık çemberlerinin içinde soluk altın çizgileriyle parıldıyordu. Andrews'un kulakları kaldırım kenarlarından ve oluklardan hızla akan suyun ve yağmurun kaldırımlara durmaksızın indirdiği darbelerin gürültüsüyle doluydu. Kahvenin pencereleri önündeki pancurlar kapatılmıştı. Andrews'un kasketi ıslaktı, alnından, burnunun kenarından akan damlalar gözlerine doluyordu. Ayakları sırılsıklamdı, pardösüsünden akan yağmurdan dizlerinde ıslak lekeler oluştuğunu hissedebiliyordu. Arada sırada bir lambanın yeşilimsi parıltısı dışında sokak geniş ve karanlık uzanıyordu önünde. Yürüdükçe, yağmur altında sulara basa basa uzun adımlar attıkça, şemsiyeli bir kadının ardından yürümekte olduğunu farketti. Kısa kararlı adımlarla yürüyen ince bir kadın. Yüzünü görünce çılgıncasına bir umut

alev gibi sardı vücudunu. Küçük, bayağı bir tiyatro ve kaba bir ışıldak anımsıyordu. Boya ve pudranın altında kızın altın renkli derisi kendisine güneşten kavrulmuş yayiaiar ve Yunan vazolarındaki danseden insan biçimlerini hatırlatan sert bir parlaklıkla parıldamıştı. İki gece önce gördüğü kızı bir daha unutamamıştı. Ateşten sayıklar gibi heyecanla adını buldu: "Naya Selikoff!" Düşüncelerinin sonsuz akışında düzgün bacaklarıyla dolaşan kızın yanında çılgınca bir umut aleviendi içinde. Yağmurdan bulanıklaşan gözleriyle baktı yüzüne. Amma da hıyardı ha! Olamazdı elbette; saat çok erkendi henüz. Kız şu anda sahnedeydi. Şimdi onun düzgün vücuduna başka aç gözler bakıyor, başka eller o altın rengi teni okşamak için kıvranıyorlardı. Yüzünü ve kulaklarını iğneleyen ve ensesinden aşağı boşanan sağanak altında yürürken tutkunun o ani başdöndürücülüğünü hissetti. Paltosunun ceplerine daldırdığı elleri kasıldı. Öleceğini, zonklayan damarlarının patlayacağını sandı. Yağmurun oluşturduğu boncuk perdesi çevresinde hışırdıyor, sinirlerini uyandırıyordu. Yol kenarından ve yağmur borularından akan suların çağıltısında şehvet müziği çalan orkestraları duyuyordu.

"Oh ce pauvre poilu! Qu'il doit etre mouille" dedi yanıbaşında titrek bir ses.

Döndü.

Kız şemsiyesini paylaşmayı teklif ediyordu.

"Ohc'est un Americain!" dedi kız hâlâ kendi kendine konuşurmuş gibi.

"Mai sça ne vaut pas la pelne."

"Mais oui. mais oui."

Andrews kızın yanına yaklaştı, şemsiyenin altına girdi.

"Ama bana verin de ben tutayım."

"Bien."

Şemsiyeyi kızın elinden alırken gözgöze geldiler. Andrews olduğu yerde durdu.

"Ama siz Rat qui Danse'deki kızsınız."

"Siz de yanımızdaki masada şarkı söyleyen adamla oturuyordunuz, değil mi?"

"Ne hoş bir rastlantı!"

"Et celui la! O il etait rigolo..." Kız güimeye başladı, küçük siyah bir şapka altındaki başı inip kalkıyordu gülerken. Andrews de güldü. St.Germain bulvarından geçerken bir taksi altında kalıyorlardı az daha, araba ikisini de çamur içinde bırakarak geçip gitti. Kız Andrews'un kolunu tuttu, sonra kahkahalarla güimeye başladı.

"Oh quelle horreur! Quelle horreur!" diye söyleniyordu durmadan.

Andrews de gülüyor, hiç durmadan gülüyordu.

"Ama şemsiyeyi başımızın üstünde tutun... En iyi şapkam ıslanıyor."

"Senin adın Jeanne," dedi Andrews.

"Kardeşimden duydun değil mi? O gece cepheye gitti zavallıcık, daha ondokuzunda... çok akıllıdır ama... Savaşın artık bittiğine o kadar seviniyorum ki."

"Sen ondan büyüksün demek?"

"İki yıl... Ailenin başı benim... önemli bir yer."

"Hep Paris'te mi yaşadınız?"

"Hayır, Laon'luyuz biz... Savaş yüzünden göç ettik buraya."

"Göçmen misiniz?"

"Böyle deme bize... Biz çalışıyoruz."

Andrews güldü.

"Uzağa mı gidiyorsun?" Kız erkeğin yüzüne baktı.

"Hayır, buralarda oturuyorum... Benim adım da senin gibi."

"Jean mı? Çok komik!"

"Sen nereye gidiyorsun?"

"Descartes Sokağı... St. Etienne'in hemen arkasında."

"Ben sana çok yakınım öyleyse."

"Ama bize gelmemelisin. Kapıcı kadın gerçek bir kaplandır... Etienne ona Bayan Clemenceau diyor."

"Kim? Aziz Etienne mi?"

"Yok canım... kardeşim Etienne. Sosyalisttir kendisi. *L'Humanite'de* dizgicidir."

"Deme! Ben sık sık okurum o gazeteyi."

"Zavallıcık, askere gitmek istemiyordu. Amerika'ya gitmeyi düşünürdü hep."

"Artık bunun kendisine bir yararı olmaz," dedi Andrews. "Sen ne iş yapıyorsun?"

"Ben mi?" Kızın sesinde hırçın bir acılık vardı şimdi. "Neden söyleyeyim? Bir terzinin yanında çalışıyorum."

"Louise gibi mi?"

"Louise'i dinledin demek? Ne kadar ağladım, bir bilsen."

"Neden üzüldün o kadar?"

"Bilmem... Ama stenografi öğreniyorum... Geldik işte!"

Pantheon'un büyük yığını yağmurun arasında soluk olarak yanıbaşlarındaydı. Önde St. Etienne du Mont kulesi ancak görünüyordu. Sağanak kükrüyordu çevrelerinde.

"Çok ıslandım!" dedi Jeanne.

"Bak, öbür gün Opera Comique'de Louise oynanıyor... Benimle gelir misin?"

"Olmaz, çok ağlarım yine.

"Ben de ağlarım.

"Ama...

"C'est l'armistice," diye Andrews kızın sözünü kesti. "Ateşkes var şimdi."

İkisi birden güldüler.

"Peki öyleyse! Boul' Mich'in köşesinde saat yediyi çeyrek geçe buluşalım... Ama sen gelmezsin herhalde."

"Geleceğime yemin ediyorum!" dedi Andrews heyecanla.

"Görürüz bakalım!"

Kız, St. Etienne du Mont'un yanındaki sokaktan aşağı koşarak gitti. Andrews yağmurun ve oluklardan boşalan suyun gürültüsü arasında yapayalnız kalmıştı. Sakin ve yorgun hissediyordu kendini.

Odasına geldiğinde cebinde kibriti olmadığını farketti. Avluya yağan yağmurun hışırtısını işittiği pencereden de hiç ışık gelmiyordu. Bir iskemleye çarptı.

"Sarhoş musun?" Walters'in sesi çarşafların arasından duyuldu. "Masanın üstünde kibrit var."

"İyi ama masa nerede?"

Sonunda el yordamıyla buldu kibrit kutusunu.

Kibritin kızıl beyaz alevi gözlerini kamaştırmıştı. Gözlerini kırpıştırdı, kirpikleri hâlâ yağmur damlalarıyla doluydu. Mumu yakıp masanın üstündeki notaların arasına yerleştirdikten sonra ıslak giyeceklerini çıkarttı.

"Çok şahane bir kıza rastladım, Walters." Andrews yere attığı giyecek yığını yanında çırılçıplak durmuş, havluyla kurulanıyordu. "Amma da ıslandım ha! Paris'e geldiğimden bu yana rastladığım en büyüleyici kız bu!"

"Kızlarla ilişki kurulmamalı diyen sendin sanırım."

"Ben orospulardan sözetmiştim."

"Hah! Herhangi bir kızın seni tavlaması işten bile değil."

"Saçmalama!"

"Bu ülkede hepsi öyledir bana sorarsan... Şöyle tatlı bir Amerikan kızı görmek beni ne edecek, biliyor musun?"

Andrews cevap vermedi. Mumu söndürdü, yatağına yattı.

"Ben yeni bir iş buldum," dedi Walters. "Okul bürosunda çalışıyorum artık."

"Neden ama? Sen buraya Sorbonne'da okumaya gelmemiş miydin?"

"Elbette. Kurslara da devam ediyorum. Ama askerlikte işin içinde olmak gerek oğlum. Böylece hiç kızaklanmazsın, bilmem anlatabildim mi?"

"Böyle söyleyince doğru gibi geliyor."

"Ne sandın ya? Bütün iş, yerinde olmak ve üstündeki adamın seni unutmasını önlemek... Yeniden savaşa başlayabiliriz. Bizim Başkan'ın kendileri için yaptığı bunca şeyden sonra bu Almanlar gerekli ruhu

göstermiyorlar. Ben çavuşluğumu garantilemeye bakıyorum."

"Ben artık uyuyorum," dedi Andrews suratını asarak.

★ ★ ★

John Andrews, Cafe de Rohan'ın dışında bir masada oturuyordu. Güneş az önce batmış, her yanı mor mavi ışıklara ve soğuk yeşilimsi gölgelere boğmuştu. Gökyüzü parlak leylak renginde idi, birkaç tane de amber rengi bulut dolaşıyordu. Karşıdaki Louvre Mağazası'nın bütün pencerelerinde ışıklar vardı, camlar ayna gibi parıldıyorlardı. Palais Royal'in sütunları arasında gölgeler koyulaşıyor ve soğuyordu. Metrodan sürekli olarak insanlar girip çıkıyorlardı. Tıklım tıklım dolu yeşil otobüsler geçiyorlardı durmadan. Trafik gürültüsü, ayak sesleri ve insan sesleri Andrews'un başının içinde bir dans müziği gibi kaynaşmaktaydı. Birden önünde tavşancının durduğunu, tavşanın lastik borunun ucunda unutulmuş kaldığını farketti.

"Et ça va bien? Le Commerce," diye sordu Andrews. "İşler nasıl?"

"Şöyle böyle," diyen tavşancı tavşana bir takla attırdı. Andrews metro istasyonuna inen insanlara baktı.

"Beyefendi Paris'te eğleniyorlar mı?" diye tavşancı çekinerek sordu.

"Elbette, ya sen?"

"Şöyle böyle." Tavşancı gülümsedi. "Kadınlar akşamın bu saatında çok güzeldirler," dedi o çekingen sesiyle.

"Akşamın bu saatinin bu dakikasından daha güzel bir şey olamaz... Paris'te ama."

"Bir de Parisli kadınlar." Tavşancının gözleri parıldadı. "Özür dilerim, efendim, birkaç tavşan satmaya çalışmalıyım."

"Au revoir," diyen Andrews elini uzattı.

Tavşancı Andrews'un elini kuvvetle sıktı ve sonra tavşanını önünde zıplatarak yürüdü gitti. Aceleyle koşuşan kalabalık arasında kaybolmuştu hemen.

Meydanda mor ışıklar yanmaya başlamıştı. Üzeri telle kaplı fanusları kaldırımın üstünde balon gibi asılı duruyordu.

Henslowe Andrews'un yanına oturdu.

"Sinbad nasıl bu akşam?"

"Sinbad'ın işi tıkırında... Sen donmuyor musun burada?"

"Ne demek istiyorsun, Henslowe?"

"Hava buz gibi..."

"Ben onu demek istemedim... Ne yapıyorsun yani?"

"Yarın Polonya'ya gidiyorum."

"Nasıl?"

"Kızıl Haç yardım gereçleri treninde nöbetçi olarak. Binbaşı

Smithers'i kaçırmadan Kızıl Haç'a yetişirsek senin işi de yaparız eğer gelmek istiyorsan. Ya da adamı akşam yemeğine götürürüz."

"Ben burada kalıyorum, Henny."

"Bu Allahın belası yerde ne buluyorsun bilmem ki?"

"Seviyorum burasını. Orkestrasyon konusunda düşündüğümden daha iyi bir eğitim görüyorum, sonra geçen gün bir kızla tanıştım. Çıldırıyorum Paris için kısacası."

"Eğer gider de başına bir iş açarsan seni Polonya palasıyla döverim ha! Ne olacak bir kızla tanışmışsan yani... Ben de sürüyle kızla tanıştım. Polonya'da da tanışır ve polonez dansları ederiz."

"Bu kız öyle bildiğin kızlardan değil...Hem sen gördün onu. Paris'e geldiğim ilk gece Rat qui Danse'de bir Fransız askerinin yanında oturuyordu. Birlikte Louise'e gittik."

"Çok duygusal bir karşılaşma olmuştur öyleyse... Ben öyle şeylerden anlamam, ara sıra bir kızın peşinden koştuğum olur ama onların varolma işime karışmalarına hiç razı gelemem."

İkisi de sustular bir süre.

"Moki'si ve Bubu adındaki aslan yavrusu ile Heinz gibi olacaksın sen de... söz aramızda, Bubu öldü... Eh, bu akşam nerede yiyeceğiz?"

"Ben Jeanne ile yiyeceğim... Yarım saat sonra buluşacağız... Çok özür dilerim, Henny. İstersen birlikte yiyelim, ha?"

"Yok canım! Olmaz, ben gidip o Aubrey eşeğini bulayım daha iyi. Barış Konferansı palavrası dinlemek var onun yanında. Bubu yüzünden çok üzgün olan Moki'sini bırakamaz Heinz da.Ben de sonunda Berthe'e giderim herhalde."

"Yarın sana esaslı bir uğurlama töreni düzenleriz, Henny."

"Hey, az daha unutuyordum! Yarın saat beşte Crillon'da Aubrey'i bulacaksın, seni Geneviève Rod'a götürecekmiş."

"Geneviève Rod da kim oluyor?"

"Bilmem. Aubrey mutlaka gelmen gerektiğini söyledi. Dediğine göre aydın bir kadınmış."

"Hiç tanışmak istemediğim biri öyleyse."

"Elinde değil. Hoşça kal!"

Andrews bir süre daha oturdu. Soğuk bir rüzgâr çıkmıştı. Gökyüzü kararmış, kül beyazı ark lambaları bir morg ışığı yayıyorlardı ortalığa. Palais Royal sütunları arasında gölgeler keskin ve mürekkep gibiydi. Louvre Mağazası'nın ışıkları sönmüştü. Arkasındaki kahveden taze pişirilmiş yiyecek kokusu sokağın soğuk havasına taşıyordu.

O anda Jeanne'in karşı kaldırımdan kendisine doğru yaklaştığını gördü. Kızı karşılamak için koştu.

* * *

Odanın ortasında gürül gürül yanan sobanın önünde beyaz bir kedi tortop olmuş yatıyordu, kulakları ve burnu belirli bazı beyaz gül türlerinin taç yapraklarının uçları gibi pembe pembeydi. Sobanın bir yanında, pencere önündeki masada iki yanağında iki kırmızı leke olan esmer yaşlı bir adam oturuyordu. Üzerinde derisinin renginde fitilli kadifeden giysiler vardı. Nasırlı elinde tuttuğu küçük kaşıkla bir bardaktaki sarı ve buharlı sıvıyı durmadan karıştırıyordu. Arkasında kış öğleden sonrasının kurşun rengi ışığında yağmur sağanak halinde vuruyordu pencereye. Sobanın öteki yanında sarı ve yeşil şişelerle dolu, zürafa boynu gibi dikilen bir musluğu olan çinko bir bar vardı. Andrews'un oturduğu mermer masanın üzerinde tereyağlı birkaç dilim taze ekmek, bir tabak reçel, bir fincan kahve ve buharı tüten bir bardak sıcak süt duruyordu. Gömleğinin düğmelerini çözmüş, başını iki el arasına almış, önündeki çizgili kağıda aceleyle yazılmış notalara bakıyor, arada bir kalemle birşeyler işaretliyordu. Kağıt yığınının öteki yanında biri sarı, diğerinin üstünde kahve lekeleri olan beyaz iki kitap duruyordu.

Sobada ateş gürüldeyerek yanıyor, kedi uyuyor, yaşlı adam da durmadan sarı sıvıyı karıştırıyor, arada bir durup bir yudum alıyordu. Kimi zaman pencereye vuran yağmurun gürültüsü işitiliyor, ya da arkadaki kapıdan tabak çatal gürültüleri geliyordu.

Barın arkasındaki aynanın üstünde asılı duran soluk yüzlü saat bir kere çaldı. Bir yarım saat. Andrews başını kaldırmadı. Kedi hâlâ tatlı bir ninni söyleyen sobanın önünde uyuyordu. Yaşlı esmer adam kadehindeki sarı sıvıyı karıştırıyordu. Yelkovan hafif tıkırtılarla saat başına doğru tırmanmaktaydı.

Andrews'un elleri üşüyordu. Bileklerinde ve göğsünde sinirli bir çalkantı vardı. İçinde, sonsuz denecek kadar geniş ve yine o kadar uzak büyük bir ışık gediği açılmıştı. Bu gedikten içeri biryerlerden sesler doluyor, parmaklarının ucuna kadar titriyor, bu sesler karaya vurup çekilen dalgalar gibi birbirlerinin üstüne çıkarak tempolar oluşturuyorlardı.

Hepsinin ardında Saba Melikesi vardı, uzun, parlak tırnaklı elini omuzlarına dayamıştı. Kendisi de yaşam uçurumunun kenarından aşağı sarkmıştı. Ama bu hayâl de pek belirsizdi, zihninin parıltısı üzerine düşen bir gölge gibi.

Saat dördü çaldı.

Beyaz tüylü topa benzeyen kedi ağır ağır doğruldu. Gözleri yusyuvarlak ve sarıydı. Taş döşemenin üzerine önce bir sonra öteki ayağını koydu, Pembemsi pençelerini gerdi. Kuyruğu bir gemi direği gibi dimdik dikildi arkasında. Ağır, törensel adımlarla kapıya doğru yürüdü.

Yaşlı esmer adam sarı sıvıyı içti ve dudaklarını gürültüyle şapırdattı.

Andrews başını kaldırdı, mavi gözleri hiç bir şey görmeden ileri bakıyordu. Kalemi bırakıp duvara yaslandı, kollarını iki yana açtı. Kahve fincanını iki eli arasına alıp biraz içti. Soğumuştu. Bir dilim ekmeğin üzerine reçel sürdü, yedi, parmaklarını yaladı sonra. Yaşlı adama baktı.

"On est bien ici, n'est-ce pas, Monsieur Morue?"

"Oui, on est bien ici," dedi yaşlı adam hırıltılı bir sesle. Ağır ağır doğruldu yerinde.

"Çok iyi. Ben şimdi tekneye gidiyorum." Sonra seslendi, "Chipette!"

"Oui, M'sieu."

Kara önlüklü, saçları iki örgüyle arkasına atılmış küçük bir kız evin arka tarafından koşarak girdi içeri.

Yaşlı adam kızın eline birkaç bakır para sıkıştırarak, "Al bunu annene ver," dedi.

"Olur, efendim."

"Burası sıcak, burada kalsan daha iyi edersin," dedi Andrews esneyerek.

"İşim var. Çalışma zorunda olmayanlar yalnızca askerlerdir."

Kapı açılınca şarapevinin içinde soğuk bir hava dalgası dolandı, dışardaki çamur kaplı kıyıboyundan rüzgârın kükreyişi ve sağanağın fısıltısı duyuldu. Kedi hemen sobanın sıcaklığına sığındı. Kapı kapandı, yaşlı adamın gölgesi pencerenin uzun gri dörtgeninden geçti.

Andrews yine çalışmaya başladı.

"Siz ne kadar çok çalışıyorsunuz öyle, M'sieu Jean?" dedi Chipette. Küçük kız çenesini masaya kitapların yanına dayamış kara boncuklara benzeyen gözlerle bakıyordu.

"Acaba?"

"Ben büyüyünce hiç çalışmayacağım. Hep arabada gezeceğim."

Andrews güldü. Chipette bir an yüzüne baktı, sonra boş kahve fincanını alıp öteki odaya gitti.

Andrews kediye bakarak ıslıkla bir iki nota söyledi.

"Ne dersin ha Minet? İşte *la reine de Saba* bu."

Kedi yine tortop oldu ve uyumaya başladı.

Andrews Jeanne'i düşünmeye başladı, bu düşünce kedisine mutluluk duygusu veriyordu. Anlamlı bir biçimde birlikte dolaşan kadın ve erkeklerle dolu sokaklarda Jeanne ile gezinmek, uyumsuz bir biçimde titreşen sinirlerine yaşamında hiç tatmadığı bir dinginlik veriyordu, Onunla olmaktan heyecan duyuyordu, kollarının bacaklarının rahatsız bir üniforma içinde kaskatı durduklarını unutuyor, içindeki o ateşli istek kendisini terkediyor, kızın vücudu yanındayken hiç çaba harcamaksızın yanlarından geçip giden insanların yaşamlarının akışına karışıyor gibi oluyordu. Çevresindeki sessiz sevgiler karşısında kişiliğinin sert duvarları sokakların alacakaranlıktaki sisleri içinde eriyor

gibiydi. Bunu düşünürken, bir an burnunda çiçek ve büyüyen çimenler, ıslak yosunların ve bitki özsuyunun kokusunu duyar gibi oldu. Fırtınalı bir günde okyanusta yüzerken kıyıya yaklaştığı sırada koca bir köpüklü dalganın kendisini kaldırıp hızla ileri attığı zamanlarda da aynı kendinden geçmiş heyecanı duyardı. O gri öğleden sonrası şarapevinde otururken de damarlarında kanının kabarıp gürüldediğini hissediyordu.

Saat beşi çaldı.

Andrews ayağa fırladı ve kaputunu giyerken kapıya doğru koştu.

Alanda sert bir rüzgâr esiyor, nehir çamurlu gri yeşil bir renk almış, kabarmış ve hızla akıyordu. Kısık bir zafer çığlığı geliyordu sulardan. Sulusepken durmuştu, ancak kaldırım çamurluydu ve kenarlarında rüzgârın dalgalandırdığı su birikintileri vardı. Herşey-evler, köprüler, nehir ve gök- soğuk gri yeşil renklerin tonlarındaydı. Andrews uzun adımlarla, sulara basa basa, alçak Morg binasının önünde kalabalık bir yeşil otobüse binene kadar yürüdü.

Hotel Crillon'un önünde kapılarının üstünde beyaz rakamlar yazılı asker yeşili renkli otomobiller duruyordu, hâki üniformalarının yakalarını kaldırmış olan sürücüler kapının altında bekleşmekteydiler. Andrews nöbetçinin yanından geçip, döner kapılardan, çok canlı bir biçimde hatırladığı lobiye girdi. New York otellerinin lobilerinin kokusuydu bu -puro ve mobilya cilası kokusu. Bir yanda bir kapı büyük yemek salonuna açılıyordu. İçerde kadınlar ve erkekler çay içiyorlar, Andrews'un burnuna zengin yiyeceklerin ve pastaların kokusu çarpıyordu.Önündeki geniş kırmızı halının üzerinde subaylar ve siviller gruplar halinde durmuşlar, alçak seslerle konuşuyorlardı. Restorandan çatal kaşık sesleri geliyor ve Andrews'un durduğu yerin hemen yakınındaki deri bir koltukta siyah fötr şapkası kaşlarına kadar indirilmiş ve iri göbeğinin üzerinden koca bir saat zinciri sarkan şişman bir adam oturuyor, arada sırada boğazını temizleyerek yanıbaşında duran tükürük hokkasına gürültüyle tükürüyordu.

Andrews sonunda beyaz yanakları ve bağa gözlükleriyle pek şık olan Aubrey'i gördü.

"Gel," dedi Aubrey,Andrews'u kolundan tutarak.

"Geç kaldın. Bugün Konferans'ta çok önemli bir şey oldu ama sana söyleyemem, diye devam etti sonra döner kapıdan geçip dışarı çıkarlarken.

Yüksek alınlığı ve gri sütunları ile Temsilciler Meclisinin kapısına doğru yürüdüler köprüden geçtikten sonra. Nehrin aşağısında bulutlarla kent arasında örülmüş bir örümcek ağının parçasına benzeyen Eyfel Kulesi görülüyordu.

"İlle de bu insanlarla görüşmemiz mi gerek, Aubrey?"

"Evet, artık kaçamazsın. Geneviève Rod Amerikan müziği konusunda

bilgi istiyor."

"İyi ama ben ona Amerikan müziği konusunda ne söyleyebilirim ki?"

"Mac Dowell adında biri vardı hani, sonra çıldırdı mı ne oldu, ha?"

Andrews güldü.

"Ama benim öyle toplum inceliğim yoktur bilirsin... Foch'un küçük bir teneke tanrı olduğunu söylemek zorunda kalacağım herhalde?"

"İstemiyorsan hiçbir şey söylemek zorunda değilsin... Bunlar çok kültürlü insanlardır."

"Elinin körü!"

Sahanlıklarında tablolar olan kahverengi halılı bir merdivenden yukarı çıkıyorlardı. Üst sahanlıkta Aubrey cilalı bir kapının zilini çaldı. Bir kız açtı kapıyı. Elinde bir sigara vardı, kızıl kestane saçları arasında yüzü soluktu, gözleri açık kahverengi ve çok iriydi. Üzerinde basit siyah bir giysi vardı.

"Enfin!" diyerek elini Aubrey'e uzattı.

"Arkadaşım Andrews." Kız hâlâ Aubrey'e bakarak elini Andrews'e uzattı.

"Fransızca biliyor mu? Çok iyi.. Bu tarafa."

Büyük bir salona girdiler. Bir kenarda bir piyano vardı. Yaşlıca, kır saçlı, sarı dişli, kızı gibi iri gözlü bir kadın şöminenin önünde duruyordu.

"Maman... enfin ils arrivent, ces messieurs."

"Geneviève gelmeyeceğinizden korkuyordu," dedi Madam Rod, Andrews'e. "Bay Aubrey bize sizin piyano çalmanızı öyle anlattı ki bütün gün heyecanla bu anı bekledik... Müziğe bayılırız."

"Keşke ben bayılmaktan başka bir şey yapabilseydim," dedi Geneviève Rod aceleyle, sonra gülerek devam etti. "Ama unutuyordum az daha... Monsieur Andreffs... Monsieur Ronsard." Eliyle kısa bıyıklı, dar yelekli genç bir Fransızı gösterdi.

"Şimdi de çay içelim," dedi Geneviève Rod. "Çay içene kadar herkes ciddi konuşur. Ancak çaydan sonra eğlendirici olur insanlar." Bir perde açarak yandaki odanın kapısını ortaya çıkardı.

"Sarah Bernhardt'ın neden perdeye o kadar düşkün olduğunu anlayabiliyorum," dedi. "Varlığa bir dram havası veriyor perde... Perdeden daha etkili bir şey olamaz."

Üzerinde içi çeşitli çöreklerle dolu çini tabaklar, altında ispirto alevi yanan eski bir porselen çaydanlık, tabaklar ve fincanlar dolu meşe bir masanın başına oturdu kız.

"Tout ça," dedi elini masaya doğru sallayarak. *"C'est Boche...* Ama elimizde başka bir şey kalmadığı için bunlarla yetineceğiz."

Yanında oturan yaşlıca kadın eğilip kızın kulağına birşeyler söyledi güldü.

Geneviève bağa gözlüklerini takarak çay servisine başladı.

"Bu fincandan bir kere Debussy içmişti... çatlaktır." Fincanı John Andrews'e uzattı. "Çaydan sonra bize Moussorgski'den bir parça çalabilir misiniz?"

"Şu anda hiç bir şey çalamıyorum. Benden üç ay sonra isteyin bunu."

"Kuşkusuz kimse sizden ustaca bir çalış beklemiyor. Anlaşılır bir biçimde çalmanız yeterli. Benim bütün isteğim bu."

"Pek kuşkuluyum."

Andrews çayını yudumlarken şimdi Ronsard ile hızlı hızlı konuşan Geneviève Rod'a bakıyordu. Kızın ince uzun parmakları arasında bir sigara vardı. İri kahverengi gözleri hâlâ dünyayı yeni görüyormuşçasına şaşkın şaşkın bakıyordu, dudaklarının kenarında küçük bir gülümseme belirip kayboluyordu. Yanındaki yaşlıca kadın neşeli bir konukseverlik havasıyla çevresini süzüyor, gülümserken sarı dişleri ortaya çıkıyordu.

Çaydan sonra yine salona dönünce Andrews piyanonun başına geçti. Kız piyanonun yanındaki küçük tabureye dimdik oturmuştu. Andrews tuşlar üzerinde dolaştırdı parmaklarını.

"Debussy'yi tanıyor muydunuz?" diye sordu ansızın.

"Ben mi? Hayır, ama küçükken babamı görmeye gelirdi... Ben bir müzik ortamında yetişmiş sayılırım... Bir kadın olmanın aptallığı da burada işte. Kafamda müzik diye bir şey yok. Müziğe duyarlıyım kuşkusuz, ama buradaki bütün masalar ve iskemieler de öyle."

Andrews, Schuman'dan çalmaya başladı. Birden durdu.

"Şarkı söyleyebilir misiniz?"

"Hayır."

"*Proses Lyriques'i* çalmak isterdim... Hiç söylendiğini duymadım bugüne kadar."

"Ben bir kere *Le Soir*'ı okumaya çalışmıştım."

"Çok güzel. Notalarını getirsenize."

"Ama çok güç."

"Müziği ortaya çıkarmak için onu parçalamaya razı değilseniz onu sevmenizin anlamı kalmaz ki. Ben bir insanın trombonda *Aupres de ma Blonde*'u çalmaya çalışmasını, Kreisler'in insanı hasta edecek derecede kusursuz bir Paganini çalmasına yeğlerim."

"Ama bu ikisinin ortası da vardır."

Andrews yeniden çalmaya başlayarak kızın sözünü kesti. Ona bakmadan çalarken, kızın gözlerinin üzerinde olduğunu, bütün vücudu gerilmiş olarak arkasında durduğunu hissediyordu. Eli omzuna değdi. Andrews çalmayı kesti.

"Çok özür dilerim," dedi kız.

"Önemli değil. Bitirmiştim."

"Kendinizden bir şey miydi bu çaldığınız?"

"La tentation de Saint Antoine"'ı okudunuz mu?" diye sordu Andrews fısıltıyla.

"Flaubert'in mi?"

"Evet."

"En iyi eseri değildir. Çok ilginç bir başarısızlıktır ama."

Andrews içinde gelişen huzursuzluğu yenmeye çalışarak ayağa kalktı.

"Herkese bunu demesini öğretiyorlar galiba," diye mırıldandı.

Birden odada başkalarının da bulunduğunu farketti.Bayan Rod'un yanına gitti.

"Sizden özür dilerim, bir randevum vardı... Aubrey ben sana engel olmayayım. Geç kaldım."

"Yine bizi gelip görmelisiniz."

"Teşekkür ederim," diye mırıldandı Andrews.

Geneviève Rod Kendisini kapıya kadar geçirdi.

"Birbirimizi daha iyi tanımalıyız," dedi. "Böyle aceleyle kalkıp gitmenizden hoşlandım."

Andrews kızardı.

"Çok kötü terbiye gördüm," dedi kızın incecik elini tutarken. "Siz Fransızlar bizim vahşi olduğumuzu unutmamalısınız. Kimimiz pişman olmuş vahşileriz... Ben onlardan değilim."

Kız güldü. John Andrews merdivenlerden aşağı koştu, lambaların açık sarı renklerle çiçek açtıkları gri mavi sokağa çıktı. Budalaca bir şey yaptığı duygusuna kapılmıştı ve bu kendisini çaresiz bir öfkeye kaptırmıştı. İşlerinden evlerine dönen insanlarla dolu Rive Gauche sokaklarından uzun adımlarla geçerek Quai de la Tournelle'deki küçük şarapevine doğru yollandı.

* * *

Paris'te bir Pazar sabahıydı. Kara şallara sarınmış yaşlı kadınlar St. Etienne du Mont kilisesine gidiyorlardı. Meşin kaplı kapılar her açıldığında dumanlı sabah havasına günlük kokuları karışıyordu. Kaldırım taşları üzerinde gezinen üç güvercin önemli bir havayla atıyorlardı adımlarını. Kilisenin sivri cephesi ve ince kulesi önündeki alana mavimsi bir gölge düşürüyor, yaşlı kadınların arkalarında sürükledikleri gölgeleri bunun içinde yok oluyordu. Alanın karşı tarafı, Pantheon'un parmaklıkları ve kocaman kahverengi gri yığını donuk turuncu bir güneş ışığı altındaydı.

Andrews gökyüzüne, güvercinlere, Ste. Geneviève Kitaplığının cephesine ve alanın öteki ucundan geçen tek tük insanlara bakarak kilisenin önünde bir aşağı bir yukarı yürüyordu. Artık bütün gün uyumu

içinde yaşadığı müziğinin ilerlemekte olduğunu, zihninin ve parmaklarının esnekliğe kavuştuğunu hissediyordu. Ruhu çevresinde oluşan katı kalıplar yumuşuyorlardı. Jeanne'ı beklerken zihninin bir bilançosunu çıkarıyordu: çok mutluydu.

"Eh bien?"

Jeanne arkasından gelmişti. Elele çocuklar gibi koştular güneşli alanda.

"Daha kahvemi içmedim," dedi Andrews.

"Ne kadar da geç kalkıyorsun... Ama Porte Maillot'ya varana kadar da içemezsin, Jean."

"Neden?"

"Ben öyle istediğim için."

"Ama senin bu yaptığına kötülük derler."

"Uzun sürmez."

"Açlıktan ölüyorum ama. Ellerinde ölüvereceğim."

"Anlamıyor musun? Porte Maillot'ya varınca hem senin hem benim yaşantımdan uzaklaşmış olacağız. Gün bizim olacak ondan sonra. İnsan yazgısıyla oyun oynamamalı."

"Çok komiksin."

Metro kalabalık değildi. Andrews ile Jeanne karşıkarşıya, konuşmadan, oturdular. Andrews kızın ellerine bakıyordu. Çok çalışan eller, parmak uçlarının derisi çizik çizik, tırnakları kırık. Kız erkeğin nereye baktığını anladı. Andrews kızardı.

"Ne yapalım, günün birinde biz de zengin olacağız," dedi kız. "Masallardaki prensler ve prensesler gibi."

İkisi de güldüler.

İstasyonda trenden çıkarlarken Andrews çekinerek kolunu kızın beline doladı. Korse yoktu Jeanne'ın içinde. Andrews'ın parmakları titriyordu kumaşın altındaki etin canlılığından. İçine bir korku dalgasının yayıldığını hissedince kolunu çekti.

Yeniden güneşe ve geniş caddenin çıplak ağaçları arasına çıktıklarında kız, "Şimdi istediğin kadar sütlü kahve içebilirsin," dedi.

"Sen de içecek misin?"

"Savurganlığa gerek yok, ben kahvaltımı ettim."

"Ama ben bugün akşama kadar savurgan olmaya kararlıyım... Onun için şimdi başlasak daha iyi olacak. Bilmem neden bugün pek mutluyum. Şimdi çörek yiyorlar."

"Hele seyret bakalım."

Bir pastacıya girdiler. Uzun sarı yüzlü ve az saçlı yaşlıca bir kadın bir kağıda kızarmış yağlı çörekleri doldururken imrenerek baktı genç çifte.

Andrews'e parasının üstünü verirken, "Gününüzü kırlarda mı geçireceksiniz?" diye istekli bir sesle sordu.

"Evet,nasıl da anladınız.

Kapıdan çıkarlarken kadının arkalarından mırıldandığını duydular: *"Ohla jeunesse, la jeunesse!* Gençlik, Gençlik!"

Kapının karşısında güneşli bir kahve bulup oturdular, buradan kapıdan girip çıkan insanları, arabaları ve otomobilleri, seyredebiliyorlardı. Daha ötede üzerine otlar bürünmüş kale duvarı yıkıntıları ortalığa 1870'lerin havasını veriyordu.

"Porte Maillot ne hoş bir yermiş!" diye bağırdı Andrews.

Kız erkeğin yüzüne baktı, güldü.

"Bugün beyefendi ne kadar neşeliler."

"Hayır, ben burayı her zamandan severim. Paris'te insanın kendini her zaman iyi hissettiği tek yer burasıdır... Kapıdan çıktığın zaman kenti arkada bırakmanın sevincini, girdiğin zaman da kente dönmenin sevincini yaşarsın... Ama sen çörek yemiyorsun."

"Bir tane yedim. Sen ye, aç olan sensin."

"Jeanne, yaşamım boyunca bu kadar mutlu olmamıştım... Özgürlüğün verdiği sevinci tatmak için insanın askerlik yapmasına değer doğrusu. O korkunç yaşantı... Etienne nasıl?"

"Mayence'de. Çok sıkılıyormuş."

"Jeanne, dopdolu yaşamalıyız bizler. Bütün sıkılanlar için biz özgür olanlar yaşamalıyız.

"Bunun sanki onlara çok yararı varmış gibi," diye güldü kız.

"Ben kendimi askerliğe attım Jeanne. Özgür olmaktan ve hiç bir yere varamamaktan öylesine bıkmıştım ki. Şimdi yaşamın kullanılacak bir şey olduğunu öğrendim. Kimsenin yemediği bir kutu şeker gibi elde tutulan bir şey değilmiş yaşam."

Kız anlamsızca baktı yüzüne.

"Yani yaşamdan gerektiği kadarını aldığımı sanmıyorum," dedi Andrews. "Haydi yürü gidelim."

Kaltılar.

"Ne demek istedin?" diye kız sordu."İnsan yaşam ne verirse onu alır, başka bir seçenek yoktur elinde... Hey bak işte Malmaison treni .. Koşalım."

Soluk soluğa tırmandılar vagona, itişip kakışarak herkesin sıkışık halde durduğu arka platforma çıktılar. Tren Neullly'den geçmeye başladı. Çevrelerindeki insanlar Jeanne'la Andrews'u birbirlerine yapıştırmıştı. Andrews kolunu kızın beline dolayarak göğsüne yasladığı solgun yanağına baktı. Üstünde kırmızı bir çiçek olan kara hasır şapkası tam çenesinin altındaydı.

"Hiç bir şey göremiyorum," dedi kız, hâlâ kahkahadan kırılarak.

"Ben sana anlatırım. Şu anda Selne nehrinin üzerinden geçiyoruz."

"Kimbilir ne kadar güzeldir!"

Yanlarında duran sivri beyaz sakallı yaşlı bir bey iyi yürekliliklegüldü.

"Siz Seine'i güzel bulmuyor musunuz?" diye Jeanne küstahça baktı adamın yüzüne.

"Hiç kuşkusuz, hiç kuşkusuz...Sizin dediğiniz gibidir St. Germain'e mi gidiyorsunuz?" diye sonra sordu Andrews'e.

"Hayır, Malmasion'a."

"Siz Germaine'e gitmelisiniz. Reinach'ın tarihöncesi müzesi vardır orada. Çok güzel bir yerdir. Onu görmeden memleketinize dönmemelisiniz."

"Maymun da var mı!" diye sordu Jeanne.

"Hayır."Yaşlı bey arkasını çevirdi.

"Ben maymuna bayılırım," dedi Jeanne.

Tren iki yanı ağaçlıklı, arsalar ve alçak depolar küçük harap evlerle dolu boş bir caddenin ortasından geçiyordu. Pek çok kişi inmiş, bulundukları yer ferahlamıştı, ama Andrews kolunu kızın belinden çekmemişti. Onun vücudu ile bu sürtünme kendisini gevşetmişti.

"Ne güzel kokuyor!" dedi Jeanne.

"Bahar."

"Çimenler üzerine yatmak, menekşeler yemek istiyorum. Ne iyi ettin de beni buraya getirdin Jean. Okumuş bir insan olduğuna göre buraya getireceğin pek çok kibar bayan tanıyorsundur. Nasıl oldu da er olarak kaldın kuzum?"

"Tanrı korusun! Hiç subay olur muydum!"

"Neden ama? Subay olmak hoş bir şey olsa gerek."

"Etienne subay olmak istiyor muydu?"

"O başka, o sosyalisttir."

"Ben de sosyalistim belki de, ama başka şeylerden sözedelim şimdi."

Andrews platformun öte yanına yürüdü. Yol üstünde bahçeleri olan küçük villalar arasından geçiyorlardı. Nemli havada menekşe kokusu vardı. Güneş yumuşacık morumsu gri bulutlar ardında kaybolmuştu. Rüzgârda yağmur serinliği sezilliyordu.

Andrews birden Geneviève Rod'u hatırladı. Yüzünü iri gözlerini, dudaklarını oynatmadan gülümsemesini o kadar canlı olarak hatırlaması çok garipti! İçinde bir sıkıntı dalgası dolandı. Öyle kabaca çıkıp gitmesi aptallıktı. Yine onunla konuşmak, aklına gelenleri ona söylemek isteğini duydu içinde.

"Uyudun mu?" diye Jeanne kolunu çekiştirdi. "Geldik."

Andrews kıpkırmızı kesildi.

"Aman ne güzel yer burası, ne güzel bir yer," diye söylenliyordu Jeanne.

"Saat on bir olmuş."

"Yemekten önce sarayı görelim," dedi Jeanne, ıhlamur ağaçlarının sıralandığı bir caddede koşarken. Yol kenarlarında taze çimenler büyüyordu. Andrews kızın peşinden koştu, yakaladı ve tutup ağzından öptü. Kız erkeğin elinden kurtulup ağır başlılıkla şapkasını düzeltti.

"Canavar! Ben bir hafta uğraştım bu şapkayı adam etmek için, sen de parçalamak için elinden geleni yapıyorsun."

"Zavallı şapkacık," dedi Andrews. "Ama gün o kadar güzel ve sen de o kadar sevimlisin ki, Jeanne."

"Büyük Napolyon bunu İmparatoriçe Josephine'e kimbilir kaç kere söylemiştir, sonunda kadına neler yaptığını biliyorsun," dedi Jeanne ciddi ciddi.

"Ama kadın adamdan bıkmıştı herhalde."

"Hayır kadınlar öyle değildir," dedi Jeanne.

Büyük demir kapılardan geçip saray bahçesine girdiler.

★ ★

Daha sonra küçük bir restoranın bahçesine oturdular. Az önce çıkmış olan soğuk güneş, çatalları, bıçakları ve kadehlerindeki beyaz şarabı hafifçe aydınlatıyordu.Yemek daha gelmemişti. Konuşmadan birbirlerine bakıyorlardı. Andrews sıkılıyordu ve yorgundu. Söyleyecek bir şey bulamıyordu. Jeanne küçük beyaz papatyaları masa örtüsünün üzerine dizıyordu.

"Ne kadar da yavaş çalışıyorlar değil mi?" diye sordu Andrews.

"Ama burası da çok güzel." Jeanne parıltıyla güldü. "Amma da asık yüzün var." Erkeğe bir kaç papatya attı. Sonra alaylı alaylı, "Açlıktan, dostum," dedi. "Erkekler nasıl da yiyeceklerine bağımlı oluyorlar, Tanrım!"

Andrews şarabını bir yudumda içti. Hafif bir çaba gösterse üzerindeki giderek ağırlaşan bu bıkkınlığı atabileceğini hissediyordu.

Boynu ve yüzü kıpkırmızı kesilmiş hâkî üniformalı bir adam, arkasından çamur içindeki bir bisikleti çekerek bahçeye girdi, demir iskemlelerden birine oturdu, bisikleti ayakları dibine bıraktı.

"Hey garson!" diye seslendi.

Garsonlardan biri çıkıp kuşkuyla baktı adama. Hâkî üniformalı adamın saçları da terden parlayan yüzü gibi kıpkırmızıydı. Gömleği yırtıktı, ceketi yoktu, tozlukları ve çizmeleri çamurdan görünmüyordu.

"Bir bira getir," diye bağırdı.

Garson omuzlarını silkip yürüdü.

"Il demande une biere" dedi Andrews.

"Ama efendim..."

"Parasını ben vereceğim. Git getir."

Garson içeri girdi.

"Eyvallah Yank!" diye seslendi hâkî giysili adam.

Garson uzun ince sarı bir kadeh getirdi. Hâkî giysili adam kadehi bir dikişte boşalttı, boş kadehi yine garsona verdi. Sonra yere tükürdü. Elinin tersiyle ağzını sildi, kalkıp sendeleyerek Andrews'un masasına yaklaştı.

"Seninle biraz konuşursak bayan bir şey demez herhalde ha Amerikalı?"

"Demez, gel bakalım. Nereden geliyorsun?"

Hâkî giysili adam arkasından demir bir iskemle çekti masaya doğru. Oturmadan önce başını Jeanne'e doğru salladı. Cebinden kırmızı kenarlı bir mendil çıkartıp yüzünü sildi. Alnında kara bir yağ lekesi bıraktı bu temizlik.

"Ben önemli gizli haberlerin taşıyıcısıyım, Amerikalı," dedi. Arkasına yaslanarak."Haberciyim ben."

"Bitkin bir halin var."

"Yok canım. Yolumu kesmeye kalktılar ormanda."

"Ne demek istiyorsun?"

"Haber almış olacaklar, hepsi o kadar. Ben Rouen'deki karargâhımızdan Başkanımıza önemli haberler götürüyordum. Şu adını bilmediğim kasabanın dışındaki ormanın yolundan geçerken dört kişi gördüm. Hemen kuşkulandım durumlarından. Son hızla pedal çevirdim en ortadakine doğru. Herif yana kaçtı. Sonra arkamdan ateşe başladılar. kurşunlardan biri bisiklete geldi. Ben ucuz kurtuldum doğrusu. Bisikleti kaptığım gibi yoldan çıkıp ormana daldım, izimi kaybettirdim. Sonra başka bir kasabadan bu bisikleti aldım. Paris'e kaç kilometre var, Amerikalı?"

"Onbeş, onaltı."

"Ne diyor, Jean!"

"Birileri yolunu kesmiş. Habercimiş."

"Ne çirkin adam. İngiliz mi?"

"İrlandalı."

"Evet öyle hanım kızım. İrlandalı. Benim o işte. Bu kez iyi bir parça düşürmüşsün,Amerikalı. Ama hele ben bir Paris'e gideyim görürsün. Bu işte fazladan bir yüz sterlin kazanıyorum. Sen nerelisin, Yank?"

"Virginia'lıyım, New York'ta oturuyorum."

"Ben Detroit'e gitiim. Biraz daha para toplayınca oraya otomobil işine gideceğim. Avrupa öldü artık. Gençler için değil burası. Öldü ve çürüdü."

"Burada yaşamak Amerika'da yaşamaktan çok daha zevkli ama.. Bana bak, sık sık yolun kesilir mi böyle?"

"Başıma ilk kez geliyor, ama arkadaşlar içinde yolu kesilen oldu."

"Peki kim bunlar?"

"Bilmem. Almanlar, belki de Barış Konferansı için gelen gizli ajanlar.. Ama artık gitmem gerek, taşıdığım haber pek bekleyemez."

"Pekâlâ. Bira benden.."

"Teşekkürler, Amerikalı." Adam kalktı, Andrews ve Jeanne'in ellerini sıktı, bisikletine atladı ve masaların arasından geçerek dışarı çıktı.

"Ne komik adam değil mi?" diye güldü Andrews.

Garson omletlerini getirdi yemeğe başladılar..

"Eski lavlar nasıl da volkanın içinde kaynıyorlar," dedi Andrews. "Bir insan en iyi dansı bir yanardağın üstünde yapabilir."

"Öyle konuşma," diyerek Jeanne çatalını bıçağını bıraktı. "Korkunç bir şey bu. Gençliğimizi amaçsızca harcayacağız. Babalarımız gençliklerinin zevkini çıkardılar.. Savaş olmasaydı biz de ne kadar mutlu olacaktık. Etienne'le ben. Babam küçük bir sabun ve parfüm üreticisiydi. Etienne'in güzel bir işi olacaktı, ben çalışmak zorunda kalmayacaktım. İyi bir evimiz vardı. Evlenecektim."

"Ama şimdi daha özgür değil misin, Jeanne?"

Kız omuzlarını silkti..

"Özgürlüğün ne yararı var ki? Ne yapabilirsin özgürlükle? İnsan iyi bir yaşam, güzel bir ev ve başkalarından saygı görmek ister. Savaştan önce Fransa'da yaşam öyle tatlıydı ki."

"Şu halde yaşamaya değmez," dedi Andrews vahşi bir sesle. Yemeğe devam ettiler. Gökyüzü iyice kararmıştı. Masa örtüsü üzerine birkaç damla yağmur düştü.

"Kahvemizi içerde içeceğiz," dedi Andrews.

"Ormanda giden bir motosikletliye ateş edilmesi komik mi sence? Benim için korkunç bir şey bu.

"Dikkat! İşte yağmur başladı!"

Aniden boşalan sağanak altında içeri koşup pencere yanında bir masaya oturarak yeşil boyalı madeni masalar üzerindeki yağmur damlalarını seyrettiler. Açık kapıdan ıslak toprak ve ıslak yaprakların mantarımsı kokusu giriyordu. Bir garson camlı kapıları kapatıp kilitledi.

"Baharın girmesini önlemek istiyor ama yapamaz," dedi Andrews.

Kahvelerini içerken birbirlerine bakıp gülümsediler. Yine aynı şeyleri duyuyorlardı.

Yağmur dinince ıslak tarlaların ortalarından geçip mavi gökyüzünü ve beyaz sarı kenarlı bulutları yansıtan küçük duru su birikintileri arasında yürüdüler. Birbirlerine dayanarak kolkola yürüyorlardı. Çok yorgundular ama bunun nedenini bilmiyorlardı, sık sık durup ağaçların ıslak gövdelerine dayanıyorlardı. Yansıyan gökten açık mavi, sarı ve gümüş renklerini almış su birikintisi yanında yabani menekşe buldular

Jeanne açmışçasına topladı çiçekleri.

Tren istasyonunda konuşmadan yan yana oturuyorlar, arada sırada çiçekleri kokluyorlardı. Tatilden dönenlerle tıklım tıklım dolu olan üçüncü mevki vagonuna binecek gücü ancak bulabildiler. Herkesin elinde menekşeler, tomurcuklu dallar vardı. Üstlerindeki katı giysilerde, ıslak tarlaların ve tomurcukların ormanların kokusu vardı hâlâ. Tren bir tünele girdikçe ya da bir köprünün altından geçerken kızlar hep birer çığlık kopartıp yanlarındaki erkeklerin boyunlarına sarılıyorlardı. Herhangi bir şey olduğunda herkes gülüyordu. Tren istasyona gelince hepsi istemeye istemeye iniyorlardı, sanki o andan sonra çalışma günü başlayacakmış gibi. Andrews ile Jeanne birbirlerine dokunmadan yürüdüler istasyonda. Tomurcuklara dokunmaktan taze yaprakları ve çimenleri ezmekten parmakları yapış yapış ve lekeliydi. Kırların o güzel kokulu ıslaklığından sonra kent havası yoğun ve solunması olanaksız geliyordu.

Quai Voltaire'de küçük bir lokantada yemek yeyip, sonra şarabın ve yedikleri yemeğin yorgun vücutlarına yeni bir canlılık saldığını hissederek ağır ağır St. Michel Alanı'na doğru yürümeye başladılar. Andrews kolunu kızın omuzuna atmıştı, alçak sesle, hemen hemen dudaklarını hiç kımıldatmadan konuşuyorlar, tahta sıralarda sarılmış duran kadınlarla erkeklere bakıyorlardı.

"Ne kadar çok âşık var" dedi Andrews.

"Biz de âşık mıyız?" diye sordu Jeanne meraklı bir kahkahayla.

"Bilmem... Sen hiç çılgıncasına âşık oldun mu Jeanne?"

"Bilmiyorum. Laon'da Marcelli adında bir oğlan vardı. Ama o zaman aptalın birliydim ben. En son olarak Verdun'dan haber aldım ondan."

"Benim... Benim gibi çok.... İnsan oldu mu?"

"Ne kadar duygusallık bu böyle?"

"Hayır bilmek istedim yalnızca..Yaşam hakkında o kadar az şey biliyorum ki."

"Elimden geldiği kadar eğlendim," dedi kız ciddi bir sesle. 'Ama öyle uçarı hoppa bir insan değilim. Hoşuma giden erkek azdı... Bu yüzden çok az arkadaşım oldu.. Onlara âşığım mı diyeceksin? Âşıklar, sahnede evli kadınların sahip oldukları şeylerdir.. Saçma bütün bunlar.."

"Çok uzun olmayan bir süre önce romantik bir aşka tutulmayı düşlerdim hep," dedi Andrews. "Sarmaşıklardan şato duvarlarına tırmanmak, ayışığında balkonlarda ateşli öpücükler falan."

"Opera Comique'de olduğu gibi mi?" diye güldü Jeanne.

"Çok saçmaydı. Ama şimdi bile yaşamdan verebileceğinden daha çok şey istedim."

Köprünün korkuluğuna dayanıp altlarından hızla akan suyun hışırtısını dinlediler. Karşı kıyının ışıklarının yansıması altın yılanlar

gibiydi.

Andrews yakınlarında birisi olduğunu farketti. Köprünün loş, yeşilimsi ışığında aylar önce Montmartre'de konuştuğu sakat genci tanıdı.

"Acaba beni anımsayacak mısınız?" dedi.

"Zamanını çıkaramayacağım ama uzun bir süre önce Place du Tertre'deki lokantada gördüğüm Amerikalısınız."

El sıkıştılar.

"Yalnızsınız," dedi Andrews.

"Evet, ben hep yalnızım." Sakat genç elini uzattı yine.

"*Au revoir*!" dedi Andrews.

"Talihiniz açık olsun!" Andrews gencin koltuk değneninin takırtısını duydu.

"Jeanne benimle eve geleceksin, değil mi?" diye sordu ansızın.

"Ama senin oda arkadaşın var."

"Brüksel'e gitti. Yarın dönecek."

"İnsan yediği yemeğin bedelini ödemeli" dedi Jeanne.

"Tanrım! Hayır, hayır!" Andrews başını elleri arasına gömdü. Köprülerin altından akan suların cansız sesi kulaklarını dolduruyordu. Ağlamak istiyordu. Nefreti andıran bir acı tutku etini titretiyor, elleri içindeki kızın ellerini parçalamak istiyordu.

"Yürü," dedi sert bir sesle.

"Öyle demek istemedim," diye kız yumuşak bir sesle cevap verdi. "Ben çok kibar bir insan değilim, bilirsin." Başını kaldırırken, lambanın yeşilimsi ışığı yanaklarından birinin çizgisini ortaya çıkarmıştı, gözleri parıldıyordu. Andrews ansızın duygusal bir acıya kapıldı; Çocukken annesi kendisine masal anlattığında, onun yumuşacak sesine kapılıp çaresizce, elinde olmadan bilinmedik ve çok acılı bir yerlere doğru sürüklenip gittiğini hissederdi, işte onun gibi.

Yine yürümeye başladılar, Pont Neuf'den geçip St. Michel Alanı'na geldiler. Andrews'un aklına üç ad gelmişti: Arsino, Berenike, Artemisia, Bir süre bunları düşündü. Sonra Geneviève Rod'un Fayum'daki mumyalar üzerindeki resimlerde olduğu gibi iri gözleri, geniş alnı ve küçük gergin dudakları olduğunu anımsadı. Ama İskenderiye'nin o soylu kadınlarının kestane rengi saçları yoktu, yine de boyayabilirlerdi değil mi?

"Neden güldün?" diye sordu Jeanne.

"Her şey o kadar saçma ki!"

"İnsanlar saçma demek istiyorsun belki de!" Kız gözucuyla baktı erkeğe.

"Haklısın."

"Andrews'un kapısına varana kadar hiç konuşmadan yürüdüler.

Jeanne işini bilircesine bir sesle, "Sen önden çık bakalım kimse var mı?" dedi.

Andrews'un elleri buz gibiydi. Merdivenden çıkarken kalbi hızla çarpıyordu.

Oda boştu. Küçük şöminede ateş yanıyordu. Andrews aceleyle masayı topladı, kirli çamaşırları bir tekmede yatağın altına sürdü.

Parmaklarının ucuna basarak aşağı indi sonra.

"Bien. Tupeux venir, Jeanne."

Kız ateşin yanındaki sırtı dik koltuğa oturdu.

"Ateş ne güzel böyle."

"Jeanne, korkarım delicesine âşığım sana," dedi Andrews heyecanla.

"Opera Comique'de olduğu gibi." Jeanne omuzlarını silkti. "Oda ne güzel," dedi. "Ama ne kocaman yatak bu!"

"Benim zamanımda buraya çıkan ilk kadın sensin, Jeanne.. Korkunç bir şey bu üniforma."

Andrews birden buna benzeyen üniformalarda kaskatı kuklalar gibi hareket eden vücütları hatırladı. İnsanları makineleştiren o korkunç komedi. Bir el hareketiyle hepsini özgürleştirip yaşama ve sevince kavuşturabilseydi! Bu düşünce bir an için herşeyi bastırdı.

"Ama düğmeni koparttın," diye güldü Jeanne. "Dikmem gerekecek."

"Aldırma. Düğmelerden ne kadar nefret ettiğimi bir bilsen!"

"Ne kadar beyaz tenin var, kadın gibi. Sarışınsın da ondan herhalde."

* * *

Kapının şiddetle vurulması uyandırdı Andrews'u. Bir an nerede olduğunu anlamadan kalkıp odanın ortasında durdu. Kapı hâlâ vuruluyordu. "Andy, Andy!" diye seslenlyordu Walters. Andrews bir bulantı gibi utanma duygusunun içinde yükseldiğini farketti. Kendisine, Jeanne'a ve Walters'e karşı bir iğrenme duyuyordu. Bir şey çalmış gibi sinsice hareket etmek geldi içinden. Kapıya gidip hafifçe araladı.

"Walters, içeri giremezsin dostum.. Bir kız var yanımda. Kusura bakma... Yarından önce dönmeyeceksin sanmıştım."

"Benimle dalga geçmiyorsun ya?"

"Hayır." Andrews kapıyı kapattı ve sürgüsünü çekti.

"Jeanne hâlâ uyuyordu. Kara saçları yastığın üzerine dökülmüştü. Andrews dikkatle örttü kızı.

Sonra diğer yatağa girdi ve uzun süre tavana bakarak uyanık yattı.

4

Bulvar boyunca yürüyen insanlar avlunun çevresinde adım adım ilerleyen hâkî üniformalı insan kuyruğuna garip garip bakıyorlardı. Kuyruk başında bir subayla iki er üzeri soluk renkli banknotlar ve beyaz beyaz parlayan gümüş franklarla dolu bir masanın önünde oturmuşlar, sayfa sayfa ad listelerini gözden geçiriyorlardı. Erlerin başları üzerinde güneşe doğru solgun bir sigara dumanı yükseliyordu. Taşlar üstünde sürünen ayak sesleri, mırıltılar duyuluyordu. Paralarını alanlar, kaygısızca, paraları cebinde şakırdayarak gidiyorlardı.

Masanın başında oturanların yüzleri kırmızı, gergin ve ciddiydi. Paraları sertçe erlerin ellerine sıkıştırıyorlar ve sanki makineymişler gibi adlarını söylüyorlardı.

Andrews masadakilerden birinin Walters olduğunu gördü. Yanına geldiğinde gülümseyerek "Merhaba" diye fısıldadı. Walters gözlerini elindeki listeden ayırmadı.

Andrews önündeki adamın parasını almasını beklerken kuyrukta iki kişinin konuşmalarına kulak misafiri oldu.

"Ne berbat bir yerdi ama? Barakada ölen o çocuğu hatırlıyor musun?"

"Elbette, ben de sıhhiye bölüğündeydim. Zavallı çocuğu kaldırmak için nasıl da bağırmıştı bölük çavuşu, sonra üsteğmen gelmiş eğer kalkmazsa savaş divanına vereceğini söylemişti, sonra yanına gidince de öbür dünyayı boylamış olduğunu görmüşlerdi zavallının."

"Hastalığı neydi acaba?"

"Kalp yetmezliği herhalde. Askerliğe hiç alışamamıştı ki."

"Öyle o Cosne denilen yere pek kolay dayanılmazdı."

Andrews parasını aldı. Masanın yanından uzaklaşırken, konuşan iki adama yaklaştı.

"Siz Cosne'de miydiniz?

Evet."

"Fuselli diye birini tanıyor muydunuz acaba?"

"Bilmem ki..."

"Tanıyorsun elbette," dedi öteki adam. "Onbaşı olacağını sanan ufak tefek İtalyanı unuttun mu? Dan Fuselli."

"Daha çok bekler," ikisi birden güldüler.

Andrews, nedenini bilmeden öfkeli, yürüdü. Montparnasse Bulvarında kalabalık asker grupları vardı. Hemen bir yan sokağa saptı, birden kendini çok küçülmüş ve saklanmak zorunda hissetmişti. Sanki her an bir çavuşun sert sesiyle kendisine emirler yağdırdığını duyacaktı.

Her adımda cebindeki gümüşler şakırdıyordu.

* * *

Andrews balkonun korkuluğuna dayanarak Opera Comique'in önündeki alana baktı. Dinlediği müziğin güzelliği ile başı dönmüştü. Zihninin derinliklerinde denizin o görkemli uyumunu taşıyordu. Kalabalık balkonda insanlar konuşuyordu çevresinde. Ama o yalnızca ışıkların yeşil sarı ve kırmızı sarı biçimler yarattığı gecenin mavimsi grı sısının farkındaydı. O uyum deniz dalgaları gibi içinden yükselip bütün dikkatini topluyordu.

"Sizi burada bulacağımı biliyordum," dedi yanıbaşında Geneviève Rod'un sesi.

Andrews'un birden dili tutulmuştu.

"Siz gördüğüme sevindim," dedi. Bir süre sessizce baktıktan sonra kızın yüzüne.

"Pelleas'ı seversiniz, kuşkusuz."

"İlk kez dinliyorum."

"Neden bizi görmeye gelmediniz? İki hafta oldu...Bekledik sizi..."

"Bilmiyordum...Mutlaka gelirim. Şu anda müzikten söz edebileceğim kimsem yok."

"Ben varım ya."

"Başka biri demem gerekirdi."

"Çalışıyor musunuz?"

"Evet... Ama bu pek çok şeyi önlüyor." Andrews üniformasının yakasını çekiştirdi. "Ama yakında özgürlüğüme kavuşacağımı sanıyorum. Terhis edilmem için dilekçe vereceğim."

"Daha iyi şeyler yapabileceğinize inanıyorsunuzdur sanırım... Görevinizi yapmış olarak daha güçlü olacaksınız şimdi."

"Hayır... Kesinlikle hayır."

"Bizim evde çaldığınız o parça neydi kuzum?"

"Yabani Eşekler Üstünde Üç Yeşil Binici," dedi Andrews gülerek.

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Saba Melikesi'nin prelüdü. Siz de Aziz Antoine hakkında Bay Emile Fauget ve herkes gibi düşünmemiş olsaydınız söyleyebilirdim. "

"Özür dilerim...Ama siz insanların her ağzından kaçana inanırsanız... Zamanınızı hep öfkeli olmakla geçiriyorsunuzdur."

Loş ışıkta kızın gözlerini göremiyordu. Şapkasının gölgesi vurduğu hafif sivri çenesine doğru uzanan yanağında bir parıltı vardı. Arkasında balkonda uzun pencerelerden taşan ışıkta konuşan kadın erkekleri görebiliyordu.

"La Tentation'un Saba Melikesi'nin Antoine'ı ziyaret ettiği bölümü

beni çok etkilemiştir," dedi sertçe.

"İlk eseriniz mi bu? Bana az bir şey Borodine'i hatırlattı."

"İlk eser hep gösterişçi olur. Dinlediğim her şeyden çalınma bir şeyler vardır herhalde içinde."

"Hayır, güzel bir parçaydı. Cephedeki o korkunç ve görkemli günlerde başınızın içinde hep bu vardı sanırım. Piyano için mi yazdınız orkestra için mi?"

"Piyano için olan bölümü bitti. Zamanla orkestrasyonunu yapmak istiyorum...Ama böyle konuşmak çok saçma şimdi. Yeterli kadar bilgim yok henüz...Yıllarca yoğun bir çalışmaya girmem gerek... O kadar çok zamanı boşa harcadım ki...En korkuncu bu işte.. İnsanın gençlik yılları öylesine az ki. "

"Zil çaldı, içeri girmeliyiz. Gelecek araya kadar."Kız cam kapılardan geçip gözden kayboldu. Andrews yerine döndüğünde heyecanlıydı. Orkestranın ilk ezgileri dayanılmaz bir açıydı sanki.

Son perdeden sonra Bulvar'ın kalabalığından kaçmak için acele ederek karanlık bir sokakta konuşmadan yürüyorlardı.

Opera Alanı'na varınca Geneviève, "Fransa'da kalacağınızı mı söylemiştiniz?" diye sordu.

"Evet, eğer bir olanak bulursam. Burada terhis edilmek için dilekçe vereceğim yarın."

"Sonra ne yapacaksınız?"

"Schola Cantorum'da öğrenimime devam etmemi sağlayacak bir iş bulmaya çalışacağım. Ama şimdi bir süre yetecek kadar param var."

"Yürekli bir insansınız."

"Belki de Metro'ya binmek isterdiniz, sormayı unuttum."

"Yoo, böylesi daha iyi yürüyebilirim."

Louvre'un kemeri altından geçtiler. Hava ince ıslak sisle kaplı olduğu için sokak lambaları bulanık bir ışıkla örtülüydü.

Geneviève Rod kollarını açarak, "Kanım Debussy'nin müziği ile dolu," dedi.

"İnsanın duyduklarını söylemeye çalışması yararsız. Sözcükler yetersiz kalıyorlar, değil mi?"

"İnsana göre değişir bu."

Kıyı boyunca konuşmadan yürüdüler. Sis öylesine yoğundu ki nehri göremiyorlar, ama her köprüye vardıklarında suların kemerler altından hışırdayarak akışını duyuyorlardı.

"Boğucu bir yer Fransa," dedi Andrews ansızın."Ağır ağır güzel ipekli kurdelelerle boğuyor insanı.. Amerika ise polis copuyla insanın beynini dağıtır."

"Ne demek istiyorsunuz?" diye kız incinmiş bir sesle sordu.

"Fransa'da o kadar çok şey biliyorsunuz, dünyayı öylesine düzenli

yapmışsınız kl..."

"Ama burada kalmak istiyorsunuz?" diye güldü Genevlève.

"Başka bir yer olmadığı için. İnsanın müzik konusunda bir şeyler öğreneceği başka hiç bir yer yok..Ama ben hiç mutluluk bulamayacak insanlardan birlyim."

"Yalnız koyunlar mutludurlar."

"Paris'te geçen bu ayımda bütün yaşamımda olduğumdan daha mutlu oldum. O kadar çok şey oldu kl altı aydır buradaymışım gibl gellyor.."

"Ben en çok Polssac'ta mutluyumdur."

"Neresi orası?."

"Orada çok eskl ve yıkık dökük bir sayflye evimlz vardır. Köye Rabelais'nin geldiği söylenir. Ama bizim ev daha sonrakl dönemde yapılmıştır. Dördüncü Henrl zamanında. Tours yakınlarındadır Polssac. Çirkin bir ad değil mi? Ama bana çok güzel gelir. Evin çevresl meyve ve çiçek bahçelerlyle çevrlldlr. Ortaları kırmızı sarı, güller, pencereme kadar yükselirler, bir de Montalgne'nınkine benzer bir kulemiz vardır."

"Askerlikten ayrılınca taşrada bir yere gldlp durmadan çalışacağım."

"Müzik zaten özsuyun ağaçların, gövdelerinde yükseldiği yerde yapılmalı."

"Tavşancının dedlği gibl *'D'apres nature'* yanl."

"Tavşancı da klm?"

"Çok hoş bir Insan," dlye güldü Andrews. "Bir gün tanışırsın. Cafe de Rohan'ın önünde zıplayan oyuncak tavşanlar satıyor."

"İşte geldik.. Benimle yürüdüğünüz için teşekkür ederim."

"Ne kadar çabuk geldik. Evlnlz olduğuna emin mlsinlz? Bu kadar çabuk gelmiş olamayız."

"Evet evlm," dlye güldü Genèvlève Rod. Elini uzattı. Kllltte anahtar döndü.

"Yarın çaya gelsenize," dedl kız.

"Benim için bir zevktir."

Halka biçiminde tutamağı olan büyük cilalı kapı kızın arkasından kapandı. Andrews içinde coşkunca bir neşe duyarak uçar adımlarla yürüdü.

* *

Walters uyuyordu. Masanın üzerinde Jeanne'den bir kart vardı. Kartı muma yaklaştırarak okudu.

"Seni görmeyeli o kadar çok oldu kl. Çarşamba günü saat yedide Cafe de Rohan'ın karşısındaki kaldırımdan geçeceğim."

Malmaslon'dan bir görüntü vardı kartın üzerinde.

Andrews kızardı. İçinde acı bir hüzün zonkluyordu. Pencerenin önüne gidip karanlık avluya baktı. Aşağıda bir pencereden sisli geceye altınımsı bir parıltı yayılıyordu. Islak taşlar üzerinde çiçek saksıları farkediliyordu. Bir yerlerden sümbül kokuları geldi burnuna. Zihninde artarda düşünce parçaları dolanıyordu. Uzun zaman önce eğitim kampında pencereleri temizlediğini hatırlıyordu. O günleri duyunca utanç duymaktan alamıyordu kendini. 'Hepsi geçti artık' diye söylendi. Yarı sinirli bir halde Geneviève Rod'u düşündü. Ne biçim bir insandı Geneviève? İri gözleri, sivri çenesi, beyaz alnı üzerinde örülmüş kızıl kestane saçları zihninde çok canlıydı ama profilini gözlerinin önüne getiremiyordu bir türlü. Elleri ince, parmakları uzundu, iyi piyano çalmalıydı. Yaşlandığı zaman annesi gibi çenebaz ve sarı dişli mi olacaktı? Kızı yaşlanmış olarak düşünemiyordu, çok canlıydı, tutkuyla gemlenen hareketlerinde kötü niyet vardı. Birden onun anısı soldu ve Jeanne'in nasırlı elleri, çizik çizik ve kirli parmakları geldi gözlerinin önüne. Ama avludan yükselen sümbül kokusu bütün izlenimleri silen bir süngerdi. Nemli havanın yoğun tatlı kokusu içini karartıyor, kendisini gevşetiyordu.

Ağır ağır soyunup yattı. Sümbül kokuları çok hafifti şimdi, gerçek mi düş mü olduğunu anlayamıyordu.

★ ★

Binbaşı beyaz boyalı, dört duvarı aynalı, bir odada çalışıyordu. Andrews kepi elinde konuşma sırasını beklerken binbaşının pembe yüzüyle saçsız başını sağında ve solunda sonsuza kadar uzanırken görebiliyordu.

"Ne istiyorsun?" diye sordu binbaşı imzaladığı kağıtlardan başını kaldırarak.

Andrews masaya yaklaştı. Odanın iki yanında hâki giysili zayıf bir insan sonsuza kadar uzanan masaya yaklaşıyordu.

"Bu terhis kağıdını imzalar mıydınız Binbaşım?"

"Bakmakla yükümlü olduğun kaç kişi var?" diye sordu kağıda bakan binbaşı.

"Hiç kimse efendim. Fransa'da müzik öğrenimi yapmak için terhis edilmek istiyorum."

"Olmaz. Kendini geçindirecek kadar paran olduğunu kanıtlaman gerek. Müzik öğrenimi yapmak istiyorsun ha? Yeteneğin var mı bakalım. Müzik öğrenimi büyük yeteneği gerek gösterir."

"Evet efendim... Geçinmemi kanıtlamaktan başka bir şey gerekiyor mu?"

"Hayır... Kısa zamanda sonuçlanır. Erleri terhis etmek istiyoruz

biz de.İyi bir sicili olan herkesi... Williams!"

"Buyrun efendim."

Kapının yanındaki küçük masadan bir çavuş kalkıp geldi.

"Bu adama Fransa'da terhis olmak için gereken işlemi anlat."

Andrews selâm verdi. Gözünün ucuyla aynadaki insanların da sonsuz bir koridorda binbaşıyı selâmladıklarını gördü.

Binbaşının odasının bulunduğu büyük beyaz badanalı yapıdan dışarı çıkınca hastalıklı bir çaresizlik duygusu çökmüştü üzerine. Kaldırım kenarında çeşit çeşit, boy boy otomobiller vardı. Hepsi hâki renkte ve beyaz boya ile numaraları kapılarına yazılmış. Büyük mermer yapıdan arasıra kemeri ışıltılı biri çıkıyor, otomobillerden birine biniyor ya da gürültüiü bir motosiklet kapının önünde acı bir frenle duruyor ve çamurlu trençkotlu, gözlüklü bir subay inip dönen kapıların ardında kayboluyordu. Andrews adamın açık kapılardan yazı makinesi tıkırtıları gelen koridorlaroan geçtiğini görür gibi oluyordu. Odalardaki sarı cilalı masalarda yığın yığın kağıtlar yükseliyor, solgun yüzlü üniformalı yazıcılar çalışıyor, duvarlar yerden tavana kadar dosya ile doluyordu her geçen gün. Andrews parlak mermer yapının günün birinde içine doldurulan kağıtlardan patlayacağını ve önündeki geniş caddenin endeks kartlarıyla dolacağını düşündü.

"Ceketini İlikle!" diye bir ses hırladı kulağının dibinde.

Andrews başını kaldırdı. Sert yüzlü bir İnzibat yanına yaklaşmıştı.

Andrews ceketini İlikledi.

"Buralarda böyle boş boş dolaşamazsın!" diye seslendi. İnzibat arkasından.

Andrews kızardı ve başını döndürmeden yürümeye devam etti. Aşağılanma duygusuyla yanıyordu: İçinde öfkeli bir ses korkak olduğunu, işe yaramasa bile bir protesto hareketi yapması gerektiğini söylüyordu. Ama çok küçüklüğünde bile kendisinden büyük biri tarafından haşlandığı zaman aynı kargaşalı gururun içinde patlayacak gibi olduğunu anımsadı. Kafesin tellerine vuran bir kuş gibi çaresiz bir umutsuzluk kanat çırpıyordu içinde. Hiç çıkış yolu, kendisini İfade yolu yok muydu? Hep böyle mi sürecek, küçülmenin bu acı tadını hep yutacak mıydı?

Geneviève Rod ile annesini gördüğü zaman öfkeli adımlarla küçük çocuklar, köpeklerini gezdiren kadınlar ve kolalı beyaz şapkaları içinde dadılarla dolu Tuileries Bahçeleri'nde yürüyordu. Genevlève sedef grisi bir giysi içinde,Andrews'un hoşuna gidenden biraz aşırı süslüydü. Bayan Rod karalar içindeydi. Önlerinde çelik yaylar gibi titreyen bacakları üzerinde bir yandan öteki yana koşan terye türü kara bir köpek vardı.

"Ne güzel bir sabah değil mi?" dedi Genevlève.

"Köpeğiniz olduğunu bilmiyordum."

"Santo'suz sokağa çıkamayız," diye atıldı Bayan Rod. "İki yalnız kadına bir koruyucu. *"Viens, Santo, dis bonjour Monsieur."*

"Santo genellikle Poissac'ta yaşar," dedi Geneviève.

Küçük köpek çocuk yaygarası gibi bir sesle havladı Andrews'e.

"Askerlerden kuşkulanması gerektiğini biliyor... Pek çok asker onunla yer değiştirmek ister bir fırsat verilse.. *Viens Santo, viens Santo....* Benimle yer değiştirir misin, Santo?"

"Biriyle kavga etmiş gibisiniz?" dedi Geneviève Rod alaycı bir sesle.

"Evet kendimle... Köle psikolojisi konusunda bir kitap yazacağım. Çok eğlendirici olacak."

"Acele etmezsek terziye geç kalacağız şekerim," diyen Bayan Rod siyah eldivenli elini Andrews'e uzattı.

Bu öğleden sonra çay saatında evde olacağız," dedi Geneviève.."Bize Saba Melikesi'ni çalarsınız."

"Gelebileceğimi hiç sanmıyorum. Ama bilinmez ki.. Yine de teşekkür ederim."

Onlardan kurtulduğuna sevinmişti. Çocuksu bir yakınmaya başlayacağından korkuyordu. Henslowe'un hâlâ dönmemiş olması çok yazıktı doğrusu. Bütün umutsuzluğunu ona boşaltabilirdi. Henslowe artık askerlikten de ayrılmıştı. Andrews Paris'e gelmek için başvurduğu oyunlara yeniden başlaması gerektiğini düşündü. Beyaz mermerden yapıyı, parıldayan tozluklu subayları, her odada takırdayan yazı makinelerini ve bütün bu karmaşıklığın önündeki çaresizliğini düşününce titriyordu.

Aklına bir fikir geldi. Bir metro istasyonuna koşarak indi. Aubrey Crilion'da kendisine yardım edecek birini bulurdu.

Ama tren Concorde istasyonuna varınca inecek gücü bulamadı kendisinde. Her türlü çabaya karşı sert bir öğrenme vardı içinde. Kendisini alçaltmanın, insanlardan yardım dilenmenin ne yararı vardı sanki? Umutsuzdu nasıl olsa. İçinde bir ses bir gurur patlaması ile kendisinin John Andrews'un utanmaması insanları kendisi için bir şeyler yapmaya zorlaması gerektiğini diğerlerinden daha çok yaşamanın bilincine vardığı için acısını ve sevincini anlatım gücüne sahip olan kendisinin çevresindekileri zorlaması gerektiğini söylüyordu. "Kölelik psikolojisi" diye söylendi. Andrews bencilliğinin sabun köpüğünü paramparça ederek.

Tren Porte Malilot'ya varmıştı.

Andrews metro istasyonunun önündeki güneşli bulvarda durdu. Çınar ağaçları küçücük altın rengi yapraklarını gösteriyorlardı, bir çiçekçi dükkânının önünde bir kadın demet demet menekşeleri yerleştiriyordu. Kırlara gitmek istedi birden, evlerden ve insanlardan kurtulmak istedi. St. Germaine'e bilet alan kadın ve erkeklerin

oluşturduğu bir kuyruk vardı, hâlâ kararsız arkalarına takıldı ve sonunda hâlâ karar vermemiş olarak elektrikli treiiin o son yeşil vagonunda Neuilly'den geçiyc buldu kendini.

Jeanne ile son yolcuğunu anımsıyordu bu vagonda. Keşke ona âşık olsaydı da kendisini de askerliği de her şeyi de unutsaydı bu çılgın romantik aşkta.

St. Germaine'de indiği zaman artık düşüncelerini sıralamaktan vazgeçmişti, açık bir yara gibi umutsuzluk zonkluyordu içinde.

Bir süre Şato'nun karşısındaki kahvede oturup açık kırmızı duvarlara, taş pervazlı pencerelere, damın üstünde yükselen kulelere ve bacalara baktı. Uzun demir parmaklıklar arkasındaki park soluk ve kızıl çizgilerle doluydu. Rönesans insanı daha dopdolu mu yaşamıştı? Andrews kısa cepkenli, tüylü şapkalı, işlemeli ceketli insanların elleri kılıçlarının kabzalarında kasıla kasıla Şato'nun önündeki sessiz ve taş avluda dolaştıklarını görür gibiydi. İtalya'dan esen o büyük ve sert özgürlük rüzgârı önünde katı inançlarına ve köleliklerin toza dönüştüğünü düşündü. Buna karşılık bugünün dünyası acınacak derecede çoraktı. İnsanlar yarattıkları mekanik buluşların büyüklüğü karşısında ufalmışlardı. Michel Angelo, da Vinci, Aretino, Cellini; böyle güçlü insanlar bir daha dünyaya egemen olacaklar mıydı? Bugün her şey karmakarışık, yığınların koşuşmasıydı; insanlar karıncalara dönüşmüşlerdi. Belki de yığınların giderek daha çok köleliğe batmaları kaçınılmazdı. Yukarıdaki zorbalar da, aşağıdaki kendilliğinden oluşan örgütlenme de kazansa, birey olmayacaktı artık.

Kapılardan geçip parka girdi; birkaç menekşenin açmış olduğu çiçek tarlaları vardı önünde, sıra sıra dizilen karaağaçların arasından parlak gökyüzü görünüyor, şurada burada yosun yeşili bir yontu göze çarpıyordu. Bir yolun sonunda geniş bir terasa çıktı. Kalın demir korkuluğun ötesinde açık yeşil kırlar ufuk çizgisine doğru mavileşiyorlar, arada pembe ve gri damlı evler ve demiryolu serpiştirilmiş duruyordu. Ayakları dibinde Seine eğri bir kılıç gibi parıldıyordu.

Teras boyunca yürüdü, ormana giden bir yola saptı, düşüncelerinin tek düzeliğini unutmuştu artık hızlı yürümenin vücuda verdiği sıcaklıkta. Eğri büğrü yemyeşil ağaçlar kendisine Pelleas'ın ilk sahnesini hatırlatmıştı. Gömleğinin önü açık, elleri ceplerinde, bir okul çocuğu gibi ıslık çalarak yürümeye başladı.

Bir saat sonra ormanın öte tarafından çıkmış iki tekerlekli bir arabanın yanında yürüyordu. Araba kendisi hızlansa da yavaşlasa da aynı tempoda yürüyor, yanından ayrılmıyordu. Bir süre sonra bir oğlan eğildi dışarı:

"Hey Americain, voluez vous monter? Binmek ister misin?"

"Nereye gidiyorsun?"

"Conflans Ste. Honorine'e."

"Neresi orası?"

Çocuk kamçısıyla atın boynunu işaret etti.

"Pekâlâ," dedi Andrews.

"Patates bunlar," dedi çocuk. "Rahatına bak.

Andrews'un uzattığı sigarayı çamurlu parmaklarıyla aldı. Geniş bir yüzü, kırmızı yanakları, kaba hatları vardı. Çamurlu bir berenin altından kızılımsı kahverengi saçları görünüyordu.

"Nereye gidiyoruz, demiştin?"

"Conflans Ste. Honorine Şu azizler de çok saçma değil mi?"

Andrews güldü.

"Sen nereye gidiyorsun?" diye sordu oğlan.

"Bilmem yürüyordum işte."

Çocuk eğilip Andrews'un kulağına fısıldadı:

"Kaçak mısın?"

"Hayır... Bir gün iznim vardı, buraları görmek istedim."

"Kaçaksan sana yardım edebilirim. Saçma bir şey askerlik. Berbat bir yaşam... Ama sen kırlardan hoşlanıyorsun. Ben de. Ben Brötanyalıyım. Sen orasını göreceksin asıl. Paris'in bu kadar yakını boğucu aslında, o kadar insan, o kadar ev var ki."

"Ben hoşlanıyorum ama."

"Asker olduğun için. Kışladan iyidir elbette, değil mi? Çok berbat bir yaşam.Ben asker olmayacağım.Denizci olacağım ben. Ticaret filosuna gireceğim. Sonra asker olduğum zaman donanmaya alırlar. "

"Denizcilik daha iyidir sanırım."

"Daha çok özgürlüğü var. Ve de deniz... Biz Bretonlar ya içkiden öldüz ya da denizde." Güldüler.

"Çoktandır buralarda mısın?" diye sordu Andrews.

"Altı ay oldu. Çiftlik işi de çok sıkıcı doğrusu. Bir meyve bahçesinde çalışıyorum şimdi ama çok kalmayacağım burada. Bir gemide tayfa olan kardeşim var, Bordeaux'a gelince ben de o gemiye tayfa yazılacağım."

"Nereye gideceksin?"

"Güney Amerika'ya Peru'ya, ne bileyim ben?"

"Ben de bir yelkenliye tayfa olmak isterdim."

"Sahi mi? Yeni ülkeler görmek için çok iyi bir yol bence. Ben belki orada kalırım."

"Nerede?"

"Ne bileyim ben? Beğenirsem yani...Avrupa'da yaşamak çok kötü.

"Boğucu olmalı, " dedi Andrews. "Bu kadar ulus, bu kadar nefret, ama yine de... çok güzel her şey. Amerika'da yaşam çok çirkindir."

"Bir şeyler içelim bak karşıda bir meyhane var."

Çocuk arabadan atlayıp atı bir ağaca bağladı. Tek bir tezgâhı ve meşe

ağacından bir tek masası olan küçük meyhaneye girdiler.

"Geç kalmaz mısın?" diye sordu Andrews.

"Umurumda bile değil. Konuşmaktan hoşlanırım ya sen?"

'Ben de öyle.

Yeşil önlüklü, konuştuğu zaman ağzından dışarı fırlayan üç sarı dişi olan yaşlı kadına şarap ısmarladılar.

"Ağzıma bir lokma bile koymadım bugün," dedi Andrews.

"Dur öyleyse." Çocuk arabaya koşup bir torbayla döndü. Torbadan yarım ekmekle peynir çıktı.

Şaraplarını içerlerken, "Adım Marcel," dedi çocuk.

"Benim Jean.. Jean André."

"Ağabeyimin birinin adı Jean'dır, babamınki de Andre. Hoş bir rastlantı değil mi?"

Ekmekle peyniri çiğneyen Andrews, "Meyve bahçesinde çalışmak zevkli olmalı," dedi.

"İyi para veriyorlar, ama insan hep bir yere çakılı kalmaktan usanıyor. Bretanya'da öyle değil oysa...." Marcel durakladı. Oturduğu taburede iki yana sallanıyordu. "Orada kırlarda yaşam öylesine sakindir ki," diye alçak sesle devam etti. "Bütün tepelerden deniz görünür...Ben bunu çok severim, ya sen?" Gülümseyerek baktı Andrews'e.

"Özgür olduğun için çok talihlisin," dedi Andrews acı bir sesle. Ağlayacak gibiydi.

"Ama sen de yakında terhis olacaksın, kasaplık sona erdi. Evine, ailene döneceksin. İyi bir şey değil mi?"

"Bilmem ki. Yeteri kadar uzak değil.

"Peki ne istiyorsun öyleyse?"

Yağmur çiselemeye başlamıştı. Patates çuvalları üzerine oturdular. At tırısa kalktı. Yağmurdan sırtı parıldıyordu.

"Sık sık buralara gelir misin?" diye sordu Marcel.

"Bundan sonra geleceğim. Paris'e yakın en güzel yer burası."

"Bir Pazar günü gelirsen seni gezdiririm. Şato çok güzeldir. Sonra büyük İmparatorun İmparatoriçe Josephine ile oturduğu Malmaison da var."

Andrews birden Jeanne'nin kartını hatırladı. Günlerden Çarşambaydı. Café de Rohan'ın karşı kaldırımındaki kalabalık arasında onu görür gibi oldu. Böyle olması gerekirdi. Umutsuzluğa, tatlı denecek kadar çaresizlik içinde umutsuzluğa kapıldı birden.

"Burada kızlar güzel midir?" diye sordu Marcel'e.

Marcel omuzlarını silkti.

"İnsanın parası olursa kızdan yana sıkıntı çekmez," dedi.

Andrews nedenini bilmeden utandı.

"Ağabeyim Güney Amerika'da kadınların çok esmer ve çok tutkulu

olduklarını yazıyor," dedi Marçel bilmişçesine gülümseyerek. "Ama ben yolculuk etmekten ve kitap okumaktan hoşlanırım... Sen Paris trenine yetişmek istiyorsan..." Marcel atı durdurdu. "Trene yetişmek istiyorsan, şu tarlayı geç ve önüne çıkan patikadan nehire gelene kadar yürü. Orada bir feribot vardır. Kasabanın adı Herblay'dır ve istasyonu vardır... Pazar sabahları öğleye kadar beni Reuil'de Eveques Sokağı 3 numarada bulabilirsin. Gelirsen yürüyüşe çıkarız.

El sıkıştılar, Andrews ıslak tarlalar arasında yürümeye başladı. Garip bir biçimde tatlı ve özlem dolu, ama bir türlü ne olduğunu kestiremediği bir şey kalmıştı aklında Marcel'in sözlerinden. Herşeyin ötesinde denizin o büyük özgür uyumunun bilinci yatıyordu.

Sonra o sabah Binbaşı'nın odasını ve kendisinin aynalarda yansıyan zayıf görüntüsünü, parlak maun masanın önünde çaresiz ve küçülmüş olarak duruşunu anımsadı. Burada, bu ıslak toprakların yeni büyüme ile kıpırdadığı bu tarlalarda bile özgür değildi. Gerçek benliği, isterlerse öldürme gücünü ellerinde tuttukları gerçek benliği o odalarda, subayların mahmuzlarıyla şakırdayan büyük mermer salonlarda, milyonlarca başka ad ve sayılarla birlikte bir ad ve sayıydı. Olanaklar, umutlar ve özlemler dolu bu duygulu vücudu öteki benliğine bağımlı onun adına acı çeken ve yaltaklanan soluk bir hayaletti. Binbaşının beyaz boyalı odasında iki duvardaki aynada sonsuza dek uzanan o üstüne uymayan üniforma içindeki zayıf görüntüsünü unutamıyordu.

Birden kavak ağaçları arasından Selne nehrini gördü.

İskeleye varana kadar su birikintilerine bata çıka koşmaya başladı. Nehir çok genişti. Açık yeşil mor ve saman renkliydi, gümüştü. Karşıda çıplak kavaklar ve onların arkasında da yeşil bir tepenin yamacındaki kiliseye kadar yükselen öbek öbek evler vardı. Bütün bunlar başaşağı olarak renk renk nehirde yansıyordu. Ağzına kadar dolu bir kadeh gibi yükselmişti nehir. Anlatılması olanaksız bir hışırtı geliyordu sudan, Andrews'un kulaklarındaki sakin tempo ile inip kalkan bir akış.

İçinde birdenbire yükselen bir müzik dalgası herşeyi unutturmuştu Andrews'e. Müzik damarlarındaki sıcak kanla birlikte akıyor, nehrin çizgi çizgi renkleriyle ve gökyüzüyle gözlerinden akıyordu.

5

"Böylece geldim işte, diye güldü Andrews.

"Ne hoş! Ama zaten bir şey yapamazlardı sana. Charta Paris'in kapısı sayılır," dedi Geneviéve.

Kompartımanda yalnızdılar. Tren istasyondan çıkmış, bahçelerde yapraklanmaya başlamış ağaçların bulunduğu kırmızı tuğla duvarların üstünden meyve ağaçlarının köpüklendiği sayfiye köylerinden geçiyordu.

"Kaçırılmaz bir fırsattı üstelik," dedi Andrews.

"Asker olmanın hoş yanlarından biri de kurallara uymamak olsa gerek. Damokles'in kılıcını gerçekten sevip sevmediğini düşünürdüm hep, öyle değil miydi?"

Güldüler.

"Annem seninle birlikte böyle gitmem konusunda pek kuşkuluydu. Hem çağdaş ve liberal olmak ister, hem de en son dakika korkuya kapılır. Hele teyzem bizi karşısında görünce dünyanın sonu geldi sanacak."

Tünellerden geçtiler ve sonunda tren Sèvres'de durduğu zaman mavi sisin taze yaprakların bezelye yeşili üzerinde küf gibi durduğu Seine vadisini gördüler. Tren bundan sonra sarımsı yeşil yulaf ve buğday tarlaları ile dolu geniş ovalara daldı. Trenin mavi gölgesi yanıbaşında otlar ve çiçekler üzerinde koşuyordu.

"Sabahın erken saatında kentten böyle ayrılmak ne güzel bir şey!... Teyzenin piyanosu var mı?"

"Evet çok eski ama."

"Saba Melikesi üzerindeki bütün çalışmalarımı sana çalmak zevk verecek bana. Öyle yardımcı olacak şeyler söylüyorsun ki."

"İlgileniyorum da ondan. Günün birinde gerçekten önemli şeyler yapacaksın."

Andrews omuzlarını silkti.

Tekerleklerin raylar üzerindeki sarsıcı uyumuyla kulakları dolu olarak birbirlerine hemen hemen kaçamak bakışlarla bakıp konuşmadan oturdular. Dışarda hafif yeşille noktalanmış kavak ağaçları, tarlalar, çitler ve öbek öbek çiçekler parşömen gibi açılıyordu önlerinde. Telgraf direkleri arasında gerili teller üzerinde güneş kızıl bakır parıltıları ile yansıyordu. Andrews telgraf tellerindeki bakırımsı parıltının Geneviève'in saçlarındaki parıltının eşi olduğunu farketti. Yanlarından geçerken inip kalkıyormuş gibi görünen teliere baktıkça, kızın iri kahverengi gözleri, küçücük ağzı ve geniş alnıyla yüzünün İskenderiyeli bir kızın mumya kılıfının üzerinde yapılmış balmumundan resmi gibi birden donup kaldığını görür gibi oluyordu.

"Müzik yazmaya ne zaman başladın?" diye sordu kız.

Andrews alnına düşen saçlarını geriye attı.

"Bu sabah saçlarımı fırçalamayı unuttum. Seninle Chartres'e gitmek beni öylesine heyecanlandırmıştı ki."

Güldüler.

"Çok küçükken annem öğretti piyano çalmasını," diye Andrews devam etti. "Virginia'da aileden kalma eski bir evimiz vardı. Senin yaşantından öyle farklı yaşıyorduk ki. Bizim Virginia'da yapayalnız yaşadığımız gibi Avrupa'da yaşanamaz... Annem çok mutsuzdu. Çok

kötü bir yaşamı vardı... Yalnız kadınların çektikleri o amansız ve umutsuz çaresizlik... Bana öyküler anlatır, ben de bunları ezgiyle söylerdim." Güldü. "Anımsıyorum, en büyük başarım da bir hindiba çiçeği üzerine uydurduğum ezgiydi... Annemin yazı masası üzerinde dudaklarını büzmüş olarak eğildiğini öyle iyi anımsıyorum ki... Çok uzun boyluydu, oturma odamız da karanlıktı. Görebilmek için iyice eğilmek zorundaydı... Saatlerce uğraşır, benim uydurduğum ezgileri kopya ederdi. Yaşamımda önemi olan tek kişi annemdir... Ancak teknik eğitimim müthiş eksik."

"Bu o kadar önemli mi?" diye Geneviève trenin gürültüsünden sesini işittirebilmek için erkeğe doğru eğildi.

"Belki de değil. Bilmiyorum."

"Bu ergeç gelebilir, eğer gerçekten tam olarak istiyorsan."

"Anlatmak istediğin her şeyin senden uzaklaştığını hissetmek korkunç bir şey. Aklına bir fikir geliyor; bunun giderek büyüdüğünü, kuvvetlendiğini hissediyorsun ama bir türlü kavrayamıyorsun, anlatamıyorsun, bunu. Bir köşebaşında durup görkemli bir alayın geçtiğini görmek ve ona katılmamak gibi, bir şişe bira açıp da sonra içecek kadeh bulamamak gibi bir şey bu."

Geneviève kahkahayı bastı.

"İyi ama şişeden içebilirsin, değil mi?" dedi gözlerinde parıltılarla.

"Ben de onu yapmaya çalışıyorum."

"Geldik işte. İşte katedral.. Yoo, göremezsin, arkada kaldı."

Kalktılar. İstasyondan çıkarlarken Andrews:

"Sonunda önemli olan yalnızca özgürlüktür," dedi. "Askerlikten kurtulunca...."

"Haklı olabilirsin... Kendi bakımından yani. Sanatçı her türlü bağdan uzak olmalı.."

"Sanatçı ile herhangi bir işçi arasında hiçbir ayrım görmüyorum ben," dedi Andrews sertçe.

"Bak."

Durdukları yerden küçük bir parkın yeşilliği ardında yükselen krema sarısı ve pas rengi katedrali, renkli kule ile ciddi kuleyi, aralarındaki büyük pembe pencereyi, koca yığının umursamazcasına dizlerine kadar kasabaya batmış yükseldiğini görüyorlardı.

Omuz omuza, konuşmadan baktılar.

Öğleden sonra tepeden aşağı, sivri damlı evlerin ve değirmenlerin arasından akan ve dönen çarkların gıcırtılarının duyulduğu nehre kadar yürüdüler. Başları üzerinde soluk gökyüzüne doğru yükselliyordu katedral. Çok dar ve eski bir köprü üstünde durup gökyüzünün mavisi, yeşili ve grisi kıyıdaki söğüt ağaçlarının yeni süren yapraklarının canlı yeşilliği ile

parıldayan sulara baktılar.

"Bütün iş bir çalışma alışkanlığını yaratmakta," diyordu Andrews. "Bir şey yaptırtmak için köle olman gerek. Bütün sorun efendini seçebilmekte, sen öyle düşünmüyor musun?"

"İnsanların yaşamlarında iz bırakmış herkes bir anlamda köledir bence. Yoğun bir yaşam için herkes pek çok özveride bulunmak zorundadır. Ama buna değer doğrusu." Andrews'un gözlerinin içine baktı.

"Ben de öyle düşünüyorum. Ama bana yardım etmelisin. Ben şu anda karanlık bir bodrumdan çıkan bir insan gibiyim. Herşeyin görkemi gözlerimi kamaştırıyor. Ama hiç olmazsa bodrumdan çıktım artık."

"Bak bir balık sıçradı!" diye bağırdı Geneviève.

"Bir sandal kiralayabilir miydik acaba?... Sandalla gezmek hoş olur şimdi, ne dersin ha?"

Geneviève'in cevabını sert bir ses yarıda bıraktırdı:

"İzin kağıdını görelim hele!"

Andrews döndü. Yuvarlak esmer yüzlü, kırmızı yanaklı bir asker vardı yanında. Andrews dikkatle baktı adamın yüzüne. Sol gözünün üstünde küçük bir zigzak yara izi bembeyazdı.

"İzin kağıdını görelim," dedi adam.

Andrews'un kulaklarında zonkluyordu kanı.

"İnzibat mısın sen?"

"Evet."

"Ben Sorbonne Bölüğündenim."

"O da neymiş? diye inzibat eri gülümsedi.

"Ne diyor?" diye Geneviève gülümseyerek sordu.

"Hiçbir şey. Subayı görüp durumu anlatmam gerekecek," dedi Andrews soluğu kesilmişçesine. "Sen teyzene git, ben işimi bitirir bitirmez gelirim."

"Hayır ben de seninle geleceğim."

"Lütfen git. Ciddi bir iş çıkabilir. Ben hemen gelirim."

Kız kararlı adımlarla tepeye çıkmaya başladı, bir kere bile dönmemişti arkasına.

"Şansın yokmuş ahbap," dedi inzibat eri. "Esaslı parçaymış. Ben bile bir yarım saat geçirirdim yanında."

"Bana bak, ben Sorbonne Okul Bölüğündenim. Paris'ten buraya izin kağıdı almadan geldim. Yapacak bir şey var mı?"

"Bir şeyler yaparlar merak etme," diye inzibat ince sesiyle bağırdı. "Genel Kurmay Karargâhından kılık değiştirmiş biri olmadığına emin misin? Okul Bölüğü, ha! Bill Huggis bunu duyunca çok gülecek. Kimsenin aklına gelmemişti şimdiye kadar....Yürü bakalım." Sesini alçattı. "Ses çıkarmadan gelirsen kelepçe takmam."

"Senin inzibat olduğunu nereden bileyim?"

"Yakında öğrenirsin.

Yosun ve su lekeleri ile çürümüş gri taş duvarlar arasından dar bir sokakta yürümeye başladılar.

Küçük bir meyhanenin penceresinin iç tarafında kırmızı inzibat kolluklu bir adam oturmuş sigara içiyordu. Onların geçtiğini gördüğü zaman kalkıp kapıyı açtı, bir eli tabancasının kabzasındaydı.

"Bir kuş tuttum Bill," dedi adam. Andrews'u dükkândan içeri iteleyerek.

"Aferin Handsome. Uslu mu bari?"

"Hı hı," diye homurdandı Handsome.

"Otur şuraya. Yerinden kımıldarsan beynine kurşunu yersin." İnzibat çenesini uzattı. Soluk teni vardı, gri ve parıltısız gözlerinin altı şiş şişti.

"Okul birliğindeymiş diyor. Bunu ilk duyuyoruz değil mi?"

"Okul Birliği mi? Yani Subay Eğitim Okulu mu?" Bili kahkahalarla gülerek pencere yanındaki iskemlesine çöküp ayaklarını uzattı.

"Esaslı numara değil mi?" diye Handsome tiz bir kahkaha attı yine.

"Kağıtların var mı? Üzerinde bir kağıt olmalı."

Andrews ceplerini karıştırdı. Yüzü kızardı.

"Okul pasom olmalıydı" dedi.

"Olmalıydı elbette. Amma kafasızmış ha!" Bili iskemlesine yaslanıp sigarasının dumanını burnundan üfledi.

"Künyesine bak, Handsome."

Adam Andrews'un yanına geldi. Sert bir hareketle ceketinin yakasını çekti. Andrews geriledi.

"Künyem yok. Bu sabah takmayı unutmuşum."

"Künye, kimlik yok."

"Piyadeyim."

"Kağıt yok...Çoktandır kaçak olmalı," dedi Handsome.

"Kelepçelesek iyi olur," dedi Bili esnerken.

"Biraz daha bekleyelim. Üsteğmen ne zaman geliyor?"

"Gece bastırmadan dönmez."

"Emin misin?"

"Elbette, daha önce tren yok ki."

"Ya yük treni falan?"

"Gelmeyeceğini biliyorum," diye fırladı Bill.

"Biraz içmeye ne dersin, Bill? Bu herifin parası vardır garanti.Okul Birliği bize birer kadeh konyak ısmarlarsın artık, ha?"

Andrews kaskatı oturmuş bakıyordu adamlara.

"Ne isterseniz ısmarlayın," dedi.

"Gözünü heriften ayırayım deme, Handsome. Böyle sessiz tiplerin ne yapacakları belli olmaz."

Bill Huggis ağır adımlarla odadan çıktı, az sonra elinde bir şişe konyakla döndü.

"Madam'a parasını senin vereceğini söyledim, Sıska," dedi Andrews'un yanından geçerken. Andrews başını salladı.

İki inzibat eri Andrews'un önünde oturduğu masanın yanına çektiler iskemlelerini. Andrews gözlerini adamlardan ayıramıyordu. Bill Huggis şişenin mantarını çıkarırken şarkı söylüyordu.

"İnsanı mutlu eden gülümsemedir.
Gülümsemedir insanı mutsuz kılan."

Handsome sırıtarak bakıyordu arkadaşının yüzüne.

Birden ikisi birden gülmeeye başladılar.

"Vay hıyar herif okul taburunda olduğunu söylüyor," diye Handsome ince sesiyle bağırdı.

"Yakında başka bir taburda olacaksın, Sıska." Bill Huggis kahkahasını şişeyi başına dikerek bastırdı.

Dudaklarını yaladı.

"Çok kötü değilmiş," dedi. Sonra yine şarkıya başladı

"İnsanı mutlu eden gülümsemedir,
Gülümsemedir insanı mutsuz kılan."

Şişeyi Andrews'e doğru iterek, "Biraz da sen iç, Sıska," dedi.

"İstemem, teşekkür ederim."

"Gittiğin yerde konyak falan bulamayacaksın ama."

"Pekâlâ, bir yudum içeyim öyleyse." Bir fikir gelmişti aklına.

"Yuu, orospu çocuğu konyak da içermiş!" diye bağırdı Handsome.

"Bir şişe daha alacak paran var mı?"

Andrews başını salladı. Mendiliyle ağzını sildi, tadını farketmeden içmişti konyağı.

"Bir şişe daha al, Handsome." Bill Huggis'in yanaklarının altı kızarmıştı. Arkadaşı gelince güldü.

"Okul bölüğünden olan bu Sıska'nın uzun bir süre içeceği son konyak bu. İç, iç oğlum... Çiftlikte böylesini bulamazsın... Okul Bölüğü ha! Kırk yıl düşünseydim aklıma gelmezdi." Kahkadan sarsılarak arkasına yaslandı.

Handsome'un yüzü kıpkırmızıydı. Yalnız gözünün üstündeki zigzag yara izi bembeyazdı. Şişenin mantarını çıkarırken hafif sesle sövüp duruyordu.

Andrews gözlerini adamların yüzlerinden ayıramıyordu. Elinde olmadan bakıyordu Arasıra da duvar kağıdının sarı kahverengi karelerini

ve arkasındaki rafta birkaç boş şişe bulunan barı görüyordu.

"Şişeleri saymaya çalıştı: "Bir, iki, üç..." ama iskemlesine yaslanmış burnundan sigarasının dumanını çıkaran ve ikide bir konyak şişesine uzanan Bili Huggis'in parıltısız gri gözlerini görüyordu yalnızca.

Handsome dirseklerini masaya dayamış, çenesini etli elleri arasına almıştı. Yüzü kıpkırmızıydı ama derisi bir kadınınki gibi yumuşaktı.

Oda kararmaya başlamıştı.

Handsome ile Bili Huggis ayağa kalktılar. Sert yüzlü ve yana doğru eğik girdiği şapkasıyla bir subay odanın ortasında bacaklarını iki yana açmış duruyordu.

Andrews subaya yaklaştı.

"Üsteğmenim, ben Paris'te Sorbonne Böiüğündenim."

"Selâm vermesini bilmez misin sen?" diye subay tepeden tırnağa süzdü Andrews'u. "Biriniz şuna selâm vermesini öğretin."

Handsome, Andrews'a yaklaştı ve iki gözünün ortasına bir yumruk savurdu. Bir şimşek çaktı, birden oda aydınlandı, başı yere çarparken, bir çatırtı koptu.Andrews ayaga kalktı. Yumruk yine aynı noktaya indi, gözleri görmez oldu, çevresindeki üç kişi ve pencerenin parlak dörtgeni dönmeye başladı. Bir iskemleyle birlikte düştü yere, kafatasının arkasına inen bir darbe biran gözlerini kararttı.

"Yeter, bırakın artık,"dedi karanlık bir tünelin uçundan bir ses. Ayağa kalkmaya çalışırken, büyük bir ağırlık bastırıyor gibiydi üstüne. Gözleri kan ve yaş doluydu. Başının içinde ok gibi sancılar dolaşıyordu. Bileklerinde kelepçeler vardı.

"Kalk!" diye bağırdı bir ses.

Kalktı. Gözlerinden akan yaşların arasından hafif bir ışık gördü. Alnına yanan kömürler bastırılıyor gibiydi.

"Tutuklu, dikkat!"diye subay bağırdı. "Marş!"

Andrews otomatik bir haraketle önce bir ayağını sonra diğerini kaldırdı. Yüzünde sokağın serin havasını hissediyordu. İki yanında inzibatların sert adımları duyuluyordu. İçinde bir karasaban sesi çığlıklar atıyordu.

ALTINCI BÖLÜM
TEKERLEKLERİN ALTINDA

1

Üstü açık çöp tenekeleri çöp arabasına birer birer atıldıkça takırdıyorlardı. Toz ve çürümüş şeylerin kokusu havada asılı duruyordu adamlar çalışırken. Bir nöbetçi bacaklarını alabildiğine iki yana açmış, tüfeğinin kabzasını kaldırıma ayaklarının arasına dayamıştı. Sabah sisi hastanenin üst kat pencerelerini örtüyordu. Çöp tenekelerinin dizili olduğu kapıdan yoğun bir fenol kokusu geliyordu. Son çöp tenekesi de yerine yerleştirildi ve dört tutuklu ile nöbetçi arabaya tenekeler arasına eştiler. Tenekelerden kanlı sargılar, küller, çürümüş yiyecekler dökülüyordu. Çöp arabası sabahın erken saatlarının neşesi ile parıldayan Paris sokaklarından geçerek çöp yakma yerine doğru yollandı.

Tutukluların üniformaları yoktu, gömlekleri ve pantolonları yağ lekeleri ve pislik içindeydi, ellerinde yırtık bez eldivenler vardı. Nöbetçi pembe yüzlü, koyun gibi bir gençti, hep özür dilercesine gülümsüyor, kamyon köşeleri dönerken bir türlü dengesini koruyamıyordu.

Mavi gözlü, beyaz tenli, kızıl kıvırcık saçlı bir çocuk, "İnsanı bu işte kaç gün tutuyorlar, Happy?" diye sordu.

"Ne bileyim ben oğlum, canları istediği kadar herhalde," diye yanıbaşındaki boğa boyunlu, iri çeneli boksör yüzlü adam cevap verdi. Sonra bir süre çocuğa baktı, yüzü şaşkın bir gülümsemeyle büzüldü. "Sen buraya nasıl geldin yahu? Seni beşikten mi aldılar?"

"Bir Ford çaldım," dedi genç neşeyle.

"İnanmam."

"Sonra da beşyüz franka sattım."

Happy güierken, savrulan kamyondan düşmemek için bir çöp tenekesine sarıldı.

"Şuna bak, nöbetçi!" diye güldü. Aklına gelir miydi hiç?"

Nöbetçi kendini tutamayarak güldü.

"Çok küçük olduğum için Leavenworth'a yollamadılar," diye genç devam etti.

"Kaç yaşındasın?" diye sürücü koltuğuna yaslanan Andrews sordu.

"Onyedi." Çocuğun yüzü kızardı, gözlerini yere indirdi.

"Askere yazılmak içni esaslı yalan kıvırmış olmalı," diye gürledi kamyon sürücüsünün sesi. Camdan uzanıp çiğnediği tütünün suyunu fışkırtarak tükürdü yere.

Sürücü birden frene bastı. Çöp tenekeleri birbirlerine çarptılar.

Çocuk, "Yavaş ol be! Az daha ayağımı kıracaktın!" diye bağırdı.

Kamyon sürücüsü uzun uzun söyüyordu.

"Hay, ağzına sıçtığımın ayakta uyuyan Fransız eşşoğluları! İnsanın önünden çekilmezler ki. Happy, in de krank kolunu çevir bakalım."

Dördüncü tutuklu alçak bir sesle, "İnsanın talihi olsa ayağını falan kırar, değil mi, Sıska?" dedi.

Yeniden kamyona atlayan Happy, "Bu çalışma taburundan kurtulmak için bir ayak kırılmasından çok başka şeylere gerek var." dedi. "Değil mi, nöbetçi?"

Kamyon arkasında kömür tozu dumanı ve çöp kokusu bırakarak tekrar yola koyuldu. Andrews nehrin kıyısı boyunca gittiklerini farketti. Sisli güneş ışığında pembeydi Notre Dame, açmış leylak rengi. Bir süre dikkatle baktı, sonra bakışlarını çevirdi. Çok uzak hissediyordu kendini, derin bir çukurun dibinden yıldızlara bakan bir insan gibi.

Uzun bir süre susup birbirlerine çarpan çöp tenekelerinin takırtılarını dinledikten sonra Çocuk, "Benim arkadaşım beş yıllığına Leavenworth'a gönderildi," dedi.

"Ford'u çalmana mı yardım etmişti, ha?" diye sordu Happy.

"Ne Ford'u be! Bir cephane trenini sattı. Demiryolcuydu. Ama mason olduğu için yalnızca beş yılla kurtardı yakayı."

"Leavenworth'da beş yıl herkese yeter de artar bile," diye kaşlarını çatan Hoggenback mırıldandı. Geniş omuzlu, esmer, çalıştığı zamanlar başı hep öne eğik bir adamdı.

"Paris'te tanıştık. Olympia'da bir partiye giderken tanıştık. Bizi orada enselediler. Bastille'e götürdüler sonra. İçinizde Bastille'e giren var mı?"

"Ben girdim," dedi Hoggenback.

"Şaka değil, ha?"

"Tanrım!" dedi Hoggenback. Yüzü kıpkırmızı kesilmişti. Dönüp sabahın erken saatinde sokaklarda yürüyen sivillere, kollarını sıvamış masaları silen garsonlara, kaldırım taşları üzerinde parlak renkli sebzelerle dolu el arabalarını süren kadınlara baktı.

"Bizim başımıza gelenler pişmiş tavuğun başına gelmemiştir," dedi Happy. "Bana sorarsanız savaş devam etseydi bizim için daha iyiydi. Hiç olmazsa cepheye sürerlerdi o zaman. Bu kadar aşağılanmazdık."

"Canların biraz," diye sürücü bağırdı, kamyon kömür tozlarıyla dolu pis bir avluda durunca. "Bütün gün boş oturacak değilsiniz. Beş yerden çöp alacağız daha."

Ortalıkta subayların dolaştığından korkan nöbetçi kaskatı ve asık yüzle duruyordu. Tutuklular çöp tenekelerini boşaltmaya başladılar. Burunları çürümüşlüğün kokusu ile doluydu, dudakları arasında kömür tozlarının gıcır gıcır tadı vardı.

★ ★ ★

Karanlık yemekhanenin havası bir uçtaki mutfaktan yükselen buharla yoğunlaşmıştı. Ellerinde taslarını tutan adamlar birer birer mutfak görevlisinin önünden geçiyorlar, o da taslara şappadak birer kepçe yiyecek boşaltıyordu. Arasıra birî yalvaran bir sesle daha fazla vermesini istiyordu. Kaba tahtaların birleştirilmesiyle yapılmış, ve sürekli olarak yağ ve kahve dökülmesiyle lekelenmiş ve son üstünkörü fırçalanmadan hâlâ ıslak olan uzun masalarda sıkışık bir durumda yiyorlardı yemeklerini. Andrews sıranın ucunda, akşamın son ışıklarının girdiği kapının yanında oturmuş yağlı yemeği nasıl böyle iştahla yediğine şaşarak ağır ağır yiyordu. Üzerine çöken bu yorgun mutluluğa da şaşıyordu. Hoggenback karşısındaydı.

"Çok garip," dedi Andrews. "Sandığım kadar kötü çıkmadı."

"Ne demek istiyorsun? Bu çalışma taburu mu? İnsan herşeye alışır, askerde hiç olmazsa bunu öğreniyorsun."

"İnsanlar bir şeyi değiştirmek için çaba harcayacaklarına ona alışmayı yeğ tutarlar sanırım."

"Çok haklısın, sigaran var mı?"

Andrews bir sigara uzattı, kalkıp dışarı çıktılar. İçinde yemek parçaları yüzen yağlı su dolu teknede taslarını yıkarken Hoggenback, alçak bir sesle, "Ama bunların hepsi biriliyor, ahbap," dedi. "Bir hesap verme günü gelecek nasıl olsa. Dine inanır mısın?"

"Hayır."

"Ben de inanmam. Ben kendi hesaplarını kendileri gören bir ailenin çocuğuyum. Babam da, ondan önce büyükbabam da. İnsan böyle hergün kendi safrası içinde boğulamaz."

"Korkarım ki boğulur, Hoggenback." Yatakhaneye doğru yürüdüler.

"Olamaz!" dedi Hoggenback yüksek sesle. "Bir an gelir ki safrayı yutamazsın, küfür etmek de para etmez. İşte o zaman çıldırırsın."

Başını eğerek yatakhaneden içeri girdi.

Andrews duvara dayanıp gökyüzüne baktı. Umutsuzcasına düşünmeye, karabasandan bu bir artık dinlenmede yaşamının iplerini toparlamaya çalışıyordu. Beş dakika sonra yat borusu çalacak ve yatakhaneye girecekti. Bir ezgi geldi dilinin ucuna, bir iki kere mırıldandı, sonra anımsayınca iğrenerek titredi.

"İnsanı mutlu eden gülümsemedir,
Gülümsemedir insanı mutsuz kılan."

Hava iyice kararmıştı. Önünde iki kişi ağır ağır yürüyorlardı.

"Çavuşum, sana bir şey söyleyebilir miyim?" diye fısıldadı bir ses.

Çavuş homurdandı.

"Buradan kaçmaya çalışan iki kişi var sanırım."

"Kim? Eğer yanlış çıkarsa canına okurum bak!"

"Surley ile Watson. Helânın arkasında konuşurlarken duydum."

"Serseriler."

"Burada yaşamaktansa ölmek daha iyi diyorlardı.

"Yok canım? Öyle dediler demek."

"Bağırma, Çavuş. Çocukların seninle konuştuğumu duymaları doğru olmaz. Bak Çavuş..." Ses yalvarıyordu şimdi. "Burada yeterî kadar kalmadım mı dersin?"

"Ne bileyim ben? Benim işim değil ki bu."

"Ama Çavuşum, ben eski birliğimde yazıcıydım. Burada da öyle bir adama gereksinmeniz yok mu?"

Andrews yanlarından geçip yatakhaneye girdi. Öfkeden titriyordu. Soyundu ve konuşmadan yatağa girdi.

Hoggenback ile Happy yanında konuşuyorlardı.

"Aldırma!" dedi Hoggenback." Ergeç biri herifi haklar nasıl olsa."

"Haydi canım sen de! O kamptaki herifler öyle korkaktılar ki parmaklarını şaklatınca selâma duruyorlardı. Disiplin yüzünden. Sonunda insanın canına okuyor işte."

Andrews hiç ses çıkarmadan onların konuşmalarını dinliyordu, günün ezici çalışmasından bütün kasları ağrıyordu.

"Biri bana o herifi savaş mahkemesine verdiklerini söyledi," diye Hoggenback devam etti. "Ne yapmışlar biliyor musun? Yarım aylıkla emekliye ayırmışlar. Binbaşıymış hem de."

"Şu askerlikten bir kurtulursam öyle sevineceğim ki," diye söze başladı Happy. Hoggenback atıldı:

"O zaman yediğin kazıkları unutur ve önüne gelene sana askerlikte ne iyi davrandıklarını anlatır durursun."

Andrews dışarda çalınan yat borusunun alaycı ezgisinin kulaklarını deldiğini hissetti. Bir assubayın sesi kükredi "Susun!" diye odanın öteki ucundan, ışıklar söndürüldü. Andrews çevresinde uyuyan insanların derin soluklarını işitiyordu bile. Vücudu günün tekdüze çalışmasının uyumuyla zonkluyor, uyanık yattığı yerde karanlığa bakıyordu. Alacakaranlıkta çavuşla konuşan adamın sesi kulaklarındaydı hâlâ. "Ben de bu hale mi düşeceğim?" diye sorup duruyordu kendi kendine.

★ ★ ★

Andrews helâdan çıkarken birisinin hafifçe kendisine seslendiğini duydu:

"Sıska!"

"Efendim?"

"Buraya gel, seninle konuşmak istiyorum." Çocuğun sesiydi bu. Helâ olarak kullanılan pis kulübenin ışığı yoktu. Dışarda nöbetçinin yatakhane kapıları önünde ileri geri yürürken kendi kendine hafifçe bir şarkı mırıldandığı duyuluyordu.

"Seninle arkadaş olalım, Sıska."

"Olur," dedi Andrews.

"Buradan kaçma şansı var mı dersin?"

"Pek az."

"İşi görülüye getirip sıvışılmaz mı dersin?"

Kıs kıs güldüler.

Andrews elini çocuğun koluna dayadı.

"Bu çok tehlikeli bir şey, Çocuk. Ben bir tehlikeyi göze aldığım için girdim buraya. Herşeye yeniden başlamak istemem. Üstelik yakalanırsan cezaevi kaçkını olursun. Leavenworth'da yirmi yıl ya da yaşam boyu ceza yersin. Bu da herşeyin sonu olur."

"Bu şimdi yaşadığımız ne ki?"

"Bilemem, ama nasıl olsa bir gün gelip salıverecekler bizi."

"Şşt!"

Çocuk eliyle Andrews'un ağzını örttü. Hiç kımıldamadan durdular, kalp atışlarını duyabiliyorlardı.

Dışarda taşların üstünde sert ayak sesleri duyuldu. Nöbetçi durup selâm verdi. Adımlar uzaklaştı, nöbetçi yine şarkısına başladı.

"Bizim gibi konuştular diye iki kişiye bir ay hücre hapsi verdiler," dedi Çocuk.

"Çocuk, benim şu anda hiçbir şey yapacak cesaretim yok."

"Hiç olmaz olur mu, Sıska? Seninle ben diğerlerinin hepsinin toplamından fazla yürekliyiz. İnsan yürekliyse ona köpekmiş gibi davranamazsın. Ben buradan bir kurtulursam senaryo yazarak yaşamımı kazanacağıma inanıyorum. Ben yükselmek istiyorum, Sıska."

"İyi ama Birleşik Devletlere kadar gidemezsin ki."

"Umurumdaymış sanki! New Rochelle tüm dünya demek değil ya! İtalya'da sinema yok mu sanki?"

"Elbette. Haydi yatalım artık."

"Pekâlâ, ama bundan sonra dostuz değil mi?"

Andrews, Çocuğun elini kolunun üstünde hissetti.

Karanlık ve havasız yatakhanede, en alt ranzada uzun bir süre çevresindekilerin derin soluklarını ve horultularını dinleyerek yattı Andrews. Başının içinde düşünceler kanat çırpıp duruyor, ama o hiç bir

şeyi görmeyen umutsuzluğu içinde yalnızca kaşlarını çatıp dudaklarını ısırıyor, yastık olarak kullandığı bükülmüş gömleği üzerinde başını sağdan sola çevirip duruyordu. Üstünde ve yanında yatanların derin solumalarını dinliyordu umutsuzca bir dikkatle.

Uyuduğunda, Genevieve Rod'la birlikte Schola Cantorum'un konser salonunda yalnız olduklarını gördü düşünde. Kıza kendisi için bir parça çalması için ısrar ediyor, çaldırmak istediği parçayı sürekli olarak unutuyor, anımsamaya çalışma acısı içinde gözlerinden yaşlar boşanıyordu. Sonra Geneviève'in boynuna sarılıp öpüyor öpüyordu. Birden öptüğü bu şeyin üzerine iri açık kahverengi gözler, küçük gergin dudaklar ve bir de geniş alın çizilmiş bir tahta parçası olduğunu anlıyordu. Bu sırada hem Chrisfield'e hem Çocuğa benzeyen bir oğlan kendisine kaçmasını yoksa inzibatlar tarafından yakalanacağını söylüyordu. Bir yanında da korkunç bir ses bağıra bağıra bir şarkı okumaktaydı:

"İnsanı mutlu eden gülümsemedir,
Gülümsemedir insanı mutsuz kılan."

Boru sesiyle uyandı. Öyle bir korkuyla doğrulmuştu ki başını üstündeki ranzaya vurdu. Acıdan irkilerek çocuk gibi yattı yine. Ancak yoklamaya yetişmek için acele giyinmek zorundaydı. Kahvaltının hazır olmadığını, diğerlerinin sabahın alacakaranlığında adım adım yürürlerken ayaklarını yere vurduklarını, yemek tasılarını şakırdattıklarını duyunca rahatladı. Hoggenback'ın arkasına düşmüştü.

"N'aber, Sıska?" diye alçak sesle esrarlı bir şey söylermişçesine fısıldadı Hoggenback.

"Hepimiz aynı yolun yolcusuyuz," diye güldü Andrews.

"Keşke" bindiğimiz gemi batsa," diyé mırıldandı diğeri. Bir süre duraksadıktan sonra," "Biliyor musun, senin gibi okumuş birinin buralardan uzak durmayı becereceğini sanırdım," dedi. "Ben de okumamış değilim ama yeteri kadar da okumadım işte."

"Buradakilerin pek çoğu buradan uzak durabilirlerdi sanırım. Okuma yazma bilmeyen bir insan da üniversite bitirmiş biri kadar acı çeker."

"Bilemem, Sıska. Sert bir yaşam geçirmiş bir insan pek çok şeye katlanabilir. Ben bu kadar sabırsız olmasaydım şimdi subay olmuştum bile... Ben kerestecilyim, babam orduya kereste satarak epey dünyalık biriktirdi. Gidip gönüllü yazılmasaydım beni istihkâm birliğine sokabilirdi."

"Neden gönüllü yazıldın peki?"

"Huzursuzdum işte. Dünyayı görmek istiyordum sanırım. Savaşa falan aldırdığım yoktu aslında, buralarını görmek istiyordum."

"Eh, gördün artık," diye gülümsedi Andrews.

"Hem de nasıl!" diyen Hoggenback kahve doldurulması için tasını

uzattı.

★ ★ ★

Kendilerini çalışmaya götüren kamyonda Andrews'la Çocuk yanyana oturmuşlar, egzos gürültüsü arasında konuşmaya çalışıyorlardı.

"Paris'i sevdin mi?" diye sordu Çocuk.

"Böylesini değil."

"Hey, çocuklardan biri senin iyi Fransızca konuştuğunu söyledi. Bu memlekette dil bilmeden yaşanmıyor."

"Sen de biraz biliyorsundur nasıl olsa."

"Yatakodası Fransızcası," diye Çocuk güldü.

"Eee?"

"Ben bir İtalyan şirketine senaryo yazmaya kalkarsam hep 'benimle yatar mısın' diyemem ya."

"İtalyanca öğrenmen gerek."

"Öğreneceğim. Hey Sıska, bizi bugün epey uzağa götürüyorlar galiba, ha?"

"Passy Rıhtımı'na taş boşaltmaya gidiyoruz," diye birl homurdandı.

"Yok canım, çimento boşaltacağız. Fransız Ulusuna armağan edeceğimiz stadyum için çimento. *Stars and Stripes*'ı okumadın mı?"

"Banakalsa armağan diye kıçlarına birer tekme savururdum ya."

"Demek bu canına yandığımın kurbağalarına stadyum yapılacak diye bütün gün biz çimento taşıyacağız hal" diye söylendi Hoggenback.

"O olmasaydı başka bir şey olacaktı nasıl olsa."

"İyi ama bizim memlekette kendileri için çalışacağımız insanlarımız yok mu?" diye bağırdı Hoggenback. "Bu kadar terin bize yararı olması daha doğru değil mi? Stadyum hal Tanrım!"

"İnin bakalım! Çabuk olun!" diye sürücünün yanından biri seslendi.

İnsanı boğan beyaz toz dumanları arasında Andrews arada sırada gri yeşil nehri, beyaz buhar şapkalı ve arkalarında dumandan tüyler uzanan romörkörleri, kot burunlu mavnaları, insanların neşeyle istedikleri yere gidebilmek için üzerinde yürüdükleri köprüleri görüyordu. Çimento torbaları ağırdı, alışkın olmadığı iş sırtını ağrıtıyor, yakıcı toz tırnak diplerine giriyor, gözlerine, ağzına doluyordu. Bütün sabah boyunca kafasının içinde hep aynı şey tekrarlanıp gidiyordu: "İnsanlar yalnızca bu işi yaparak harcadılar yaşamlarını. "Mavnadan kıyıya uzanan dar tahtanın üstünde yürüdükçe denize doğru hızla akan kara sulara bakıyor ve kaymamak için dikkat gösteriyordu. Nedenini bilemiyordu bunun, ama bir yanıyla boğulmanın,sonsuz kara sessizlikte umutsuz çabaları unutmanın ne şahane bir şey olacağını düşünüyordu. Bir keresinde nöbetçi çavuşun önünde tam bir bitkinlik halinde duran Çocuğu gördü

ve onun mavi gözlerindeki yalvaran parıltıyı, sanki dayak yemekten kurtulmaya çalışan bir çocuk bakışını yakaladı. Bu, hoşuna gitmişti, kendi kendine 'Pembe yanaklarım ve aşk tanrıçasının yayı gibi dudaklarım olsaydı mavi gözlerime güvenerek yaşar giderdim' diye düşündü; şişman, melek yüzlü Çocuğu tıpkı sinemada olduğu gibi beyaz bir otomobilden inip o aynı yumuşak mavi gözlerle çevresine bakınırken görür gibi oldu. Ama az sonra sırtını ve kalçalarını ezen ağır çimento torbaları altında herşeyi unutmuştu.

Yemeğe giderken beyaz tozdan hayaletlere dönmüş, kamyonun patırtısını bastırmak için bağırarak konuşan terli insanların arasından taptaze ve gülümseyerek geldi yanına Çocuk.

"Yüzmeyi sever misin, Sıska?"

"Hem de nasıl. Şu çimento tozundan temizlenmek için çok şey verirdim," dedi Andrews ilgisizce.

"Ben bir zamanlar Coney'de erkek çocuklar yüzme yarışını kazanmıştım," dedi Çocuk.

Andrews cevap vermedi.

"Sen okuldayken yüzme takımında falan değil miydin, Sıska?"

"Hayır... Ama yüzmek iyi olurdu şimdi. Ben sular fosforluyken geceleri Chesapeake Körfezinde yüzerdim."

Andrews birden Çocuğun heyecandan alev gibi parıldayan masmavi gözleriyle karşı karşıya geldi.

"Tanrım, ben eşeğin biriyim," diye mırıldandı.

Çocuğun sırtına hafif bir yumruk indirdiğini farketti. "Çavuş çavuş bu gece geç vaktekadar bizi çalıştıracakmış," dedi Çocuk çevresindekilere yüksek sesle.

"Ben dayanamam, ölürüm," dedi Hoggenback.

"Bir de keresteciyim diyorsun hal"

"İş onda değil. İstesem kürekası torbalarını ikişer ikişer taşırım. Ama insan bir yere kadar katlanıyor, sonunda patlayacak gibi oluyor, değil mi Sıska?" Hoggenback Andrews'a bakıp gülümsedi.

Andrews başını salladı.

Andrews öğleden sonra ilk iki üç torbadan sonra taşıdığı her torbanın artık son torba olacağına inanıyordu. Sırtı ve bacakları yorgunluktan zonkluyordu, yakıcı çimento tozundan yüzü ve parmaklarının uçları açık yara gibi acıyordu.

Nehir akşamın morluğunu aldığı sırada kahverengi palto giymiş, elleri bastonlu iki sivilin çalışmaları seyretmekte olduklarını farketti.

"Gazeteciler," dedi biri. "Ordunun nasıl çabuk çabuk terhis edildiğini yazıyorlarmış."

"Tam yerine geldiler desene!"

"Memlekete gittiğimizi söyleyin. Eşyalarımızı gemiye yüklüyoruz."

Gazeteciler sigara veriyorlardı. Çevrelerinde birkaç kişi toplanmıştı.

"Biz hafif işte çalışırız," diye bağırdı biri. "Blackjack Pershing'in özel çalışma taburuyuz biz."

"Bizi o kadar seviyorlar ki bir türlü terhis etmeye varmıyor elleri."

"Hıyarlar," diye gözleri yerde Andrews'un yanından geçen Hoggenback mırıldandı. "Onlara kulaklarını kızartacak şeyler söyleyebilirim oysa."

"Neden söylemiyorsun?"

"Ne yararı var ki? Ben onlar gibi insanlarla konuşacak kadar okumuşluğum yok."

Kısaca boylu, çok kısa kırpılmış bıyıklı, kırmızı yüzlü çavuş karaya çıkıp gazetecilerin çevresindekilere yaklaştı.

"Haydi çocuklar, yağmur bastırmadan önce bu çimentoyu indirmeliyiz," dedi yumuşak bir sesle," İşimizi ne kadar çabuk bitirirsek bizim için o kadar iyi olur."

"Şu orospu çocuğuna bak, insan yanındayken ağzından bal dökülüyor," diye sırtında bir torba çimentoyla mavnadan çıkan Hoggenback söylendi.

Çocuk yüzüne bakmadan sürtünerek geçti Andrews'un yanından.

"Ben ne yaparsam onu yap Sıska."

Andrews başını çevirmedi ama birden kalbi hızla çarpmaya başlamıştı. Garip bir korkuya kapılmıştı. İradesini toplamaya çalışıyordu, korkudan sinmemek için direniyordu ama hep Askeri Polis kendisine vurduğu zaman odanın çevresinde nasıl döndüğünü, üsteğmenin soğuk sesinin, "Biriniz ona selâm vermesini öğretin," dediğini hatırlıyordu.

Zaman çok ağır ilerliyordu.

Sonunda Andrews artık mavnada çimento torbası kalmadığını gördü. Düşünemeyecek kadar yorgun, kalasın üzerine oturdu. Mavi gri alacakaranlık herşeyin üstüne çöküyordu. Passy Köprüsü güneş batımının kızıllığı önünde mor bir gölge gibiydi.

Çocuk yanına çökûp heyecanla kolunu Andrews'un omzuna attı.

"Nöbetçi öte yana bakıyor. Kamyona doluncaya kadar yokluğumuzu farketmezler... Haydi Sıska."

Kalasa tutunup kendini hızla akan suya bıraktı. Andrews de, ne yaptığının pek farkında olmadan atladı arkasından. Vücudunu saran buz gibi su birden kendisini uyandırmış, canlandırmıştı. Mavnanın kocaman dümenin yanından geçerken bir ipe tutunmuş olan Çocuğu yakaladı. Hiç konuşmadan dümenin öte yanına geçtiler. Hızla akan nehir tutunmalarını olanaksız yapacak derecede zorluyordu kendilerini.

Kasılı dişleri arasından, "Artık bizi göremezler," dedi Çocuk. "Ayakkabılarını ve pantolonunu çıkarabilir misin?"

Andrews ayakkabısının birinin bağlarını çözmek için uğraşırken Çocuk boş eliyle kendisini tuttu.

"Ben benimkileri önceden çıkardım," dedi. "Herşeyim hazırdı. "Dişleri soğuktan takırdıyordu. Güldü.

"Tamam. Bağları kopardım."

"Su altında yüzebilir misin?"

Andrews başını salladı.

"Köprünün öte yanındaki mavnalara gitmemiz gerek. Mavnacılar bizi saklarlar."

"Nerden biliyorsun?"

Çocuk gözden kaybolmuştu bile.

Andrews bir an duraksadı, sonra o da ipi bıraktı ve bütün gücüyle akıntı yönünde yüzmeye başladı.

İlk önceleri güçlü ve sevinçliydi ama aradan çok geçmeden buz gibi suyun üstünlüğünü hissetti, kolları ve bacakları kaskatı kesilmişti. Sudan çok, içindeki katılaşmayla savaşıyor, kollarının her an kaskatı kesileceğini sanıyordu. Suyun yüzüne çıkıp güçlükle soluk aldı. Bir an oyuncak askerlere benzeyen insan biçimlerinin mavnanın üstünde çılgıncasına hareketler yaptıklarını görür gibi oldu. Bir silah sesi havayı yırttı. Andrews hiç düşünmeden, sanki vücudu ile beyni arasında hiç bir ilişki yokmuş gibi yine suya daldı.

Bir daha su yüzüne çıktığında soğuktan gözleri kararıyordu. Ağzında kan tadı vardı. Köprünün gölgesi hemen başının üstündeydi. Bir an sırtüstü döndü. Köprüde ışıklar vardı.

Akıntının hızıyla mavnaların arasından geçiyordu. Boğulacağına emindi artık.İçinde bir ses, "John Andrews Seine'de boğuldu, Seine'de," diyordu.

Sonra birden kendisini altına çekmek isteyen sulara karşı öfkeyle boğuşmaya, çırpınmaya başladı. Bir mavnanın kapkara gölgesi hemen yanıbaşında yıldırım hızıyla geçip gidiyordu. Ne kadar hızlı gidiyor bu mavnalar, diye düşündü. Eli bir ipe değmişti, omuzları küçük bir kayığın yanına çarpıyordu, hemen önünde koyu mor gökyüzüne karşı yükselen mavnanın dümeni vardı. Güçlü sıcak bir el omzunu kavradı, kayığa çekiliyordu, kayığın kenarı uyuşmuş sırtını acıtıyordu.

"Beni saklayın, asker kaçağıyım ben," dedi Fransızca olarak arka arkaya. Esmer kırmızı kirişik bir yüz, beyaz bir sakal, pembe bir sisin ortasından bakıyordu kendisine.

2

"Oh, qu'il est propre! Oh, qu'il a la peau blanche!"

Sisler arasında tiz kadın sesleri yükseliyordu. Yumuşak ve tüylü bir

örtü örtülüyordu üzerine. Uyuşmuştu ve çok sıcaktı şimdi. Ama beyninin bir yerinde, düşüncelerinde örümcek gibi kara bir şey kendisine erişmek için sürünerek yaklaşıyor, uyuşukluğun pembe örtüleri arasından geçmeye çalışıyordu. Uzun bir süre sonra olduğu yerde dönüp çevresine bakınabildi.

"Mais reste tranquille!" dedi kadının tiz sesi. "Hareket etmemelisin!"

"Ya öteki? Onu gördünüz mü?" diye boğulur gibi bir fısıltıyla sordu.

"Sobada kurutuyorum, merak etme," dedi diğer kadının erkek gibi derinden gelen, boğuk sesi.

"Annem paranı sobada kurutuyor. Merak etme. Bu Amerikalılar da ne kadar zengin oluyorlar!"

"Bir de pantolonla birlikte paraları da suya atmak üzere olduğumu düşünü" dedi kadın.

John Andrews çevresine bakındı. Karanlık, alçak bir kamaradaydı. Seslerin geldiği yönde titrek bir sarı ışık yanıyordu. Tavanda başların kocaman gölgeleri vardı. Kamaranın boğucu kokusu içinde pişen yemeğin sıcaklığı da vardı. Kızartma yağının yatıştırıcı cızırtısını duyuyordu.

"Ama Çocuğu görmediniz mi?" diye İngilizce sordu. Kendini toparlamaya, doğru dürüst düşünmeye çalışıyordu. Sonra daha normal bir sesle Fransızca sordu:

"Yanımda biri daha vardı."

"Kimseyi görmedik biz. Rosaline, babana sor bakalım."

"Kimseyi görmemiş," diye kızın tiz sesi duyuldu. Yatağa yaklaşıp kaba bir hareketle Andrews'un üzerini örttü. Andrews başını kaldırınca kızın memelerinin şişkinliğini, lamba ışığında parıldayan iri dişlerini ve taranmamış saçlarını gördü.

"Qu'il parle bien français," dedi kız gülümseyerek. "Fransızcayı iyi konuşuyorsun."

Kamara sarsıldı yaşlı kadın yatağa yaklaşıp Andrews'un yüzüne bakarken.

"il ve mieux" dedi bilmiş bir havayla.

İra yarı, geniş yüzlü, şallarla örtülü şişmiş vücutlu bir kadındı. Kaşları çok kalındı, dudaklarının iki yanına kadar uzanan bıyıkları ve çenesinde birkaç kalın kıl vardı. Sesi boğuk ve derinden, vücudunun ta içinden geliyordu.

Ayak sesleri duyuldu bir yerlerde. Yaşlı bir adam burnunun ucundaki gözlüklerin ardından baktı yüzüne. Andrews kırmızı benler ve izler dolu yüzü tanımıştı.

"Çok teşekkür ederim."

Üçü de bir süre hiç konuşmadan baktılar. Sonra yaşlı adam cebinden bir gazete çıkardı, dikkatle açtı ve Andrews'un gözleri önünde salladı.

Loş ışıkta Andrews gazetenin adını okudu: 'Libertaire.

"İşte bunun için," dedi yaşlı adam hâlâ gözlüklerinin arasından dimdik Andrews'un yüzüne bakarak.

"Ben sosyalist sayılırım," dedi Andtrews.

"Sosyalistler bir boka yaramazlar," diye homurdandı yaşlı adam. Yüzündeki benler daha da kırmızılaşmıştı sanki.

"Anarşist yoldaşlara da yakınlık duyarım,"diye Andrews devam etti. İçinde belirli bir neşe canlılığı yanıp sönmüştü.

"Talihin varmış ki benim halatıma takıldın da arkamdan gelene takılmadın.Seni hemen teslim ederdi. *Sont des Royalistes, ces salauds la.* Kralcıdır o pezevenkler."

"Ona yiyecek birşeyler vermeliyiz: çabuk ol Anna... Merak etme parasını verir, değil mi benim küçük Amerikalım?"

Andrews başını salladı.

"Ne kadar isterseniz."

"Hayır olmaz! Eğer söylediğine göre yoldaşsa bir metelik bile ödemeyecek," diye homurdandı yaşlı adam.

"Orasını sonra konuşuruz!" diye kadın öfkeli bir sesle soluğunu çekti içine.

"Bugünlerde geçinmek çok pahalı," dedi kız.

"Elimde olanın tümünü veririm," dedi Andrews zayıf bir sesle. Gözlerini kapattı.

Uzun bir süre hiç kımıldamadan yattı.

Sırtı ile yastık arasına sokulan bir el uyandırdı Andrews'u. Doğruldu. Rosaline dumanı tüten bir kase çorba tutuyordu önünde.

"Mange ça," dedi.

Andrews kızın gözlerinin içine baktı. Saçları taranmıştı. Omzu üstünde parlak yeşil bir papağan vardı. Hayvan bir elmas kadar sert öfkeli gözlerle bakıyordu Andrews'e.

"İl est jaloux, Coco," diye kıkırdadı Rosaline. "Coco kıskançtır."

"Andrews tası iki elinin arasına alıp sıcak çorbanın birazını içti.

"Çok sıcak," diyerek kızın koluna yaslandı.

Papağan Andrews'un anlamadığı bir şey söyledi.

Andrews arkasından bir yerden yaşlı adamın cevabını duydu:

"Nom de dieu!"

Papağan yine konuştu.

Rosaline güldü.

"O öğretti," dedi. "Zavallı Coco, ne söylediğini bilmiyor."

"Ne söylüyor peki?"

'Les Bourgeois a la lanterne, nom de dieu!' Bir şarkıdan alınmış *"Oh, qu'il est malin, ce Coco!"*

Rosaline kollarını kavuşturmuş,ranzanın yanında duruyordu. Papa-

ğan boynunu uzatıp gözlerini açıp kapatarak yanağını kızın yanağına sürttü. Kız dudaklarını hayvanı öpermiş gibi büzerek uykulu bir sesle:

"Tu m'aimes, Coco, n'est ce pas, Coco? Bon Coco." dedi.

"Birşeyler daha verebilir miydiniz acaba, karnım çok aç."

"Ah, unutuyordum az daha," diye boş tasla koştu kız.

Az sonra papağınsız olarak, elinde bir tabak dolusu et ve patatesle döndü.

Andrews yemeği çabucak yeyip tabağı geri verdi.

"Teşekkür ederim. Şimdi uyuyacağım artık."

Ranzaya yerleşti. Rosaline üstünü örttü, battaniyeyi sıkıca omuzlarına sardı. Eli yanağından sürünerek geçerken bir an duraklamış gibiydi. Ama Andrews kendini uyuşukluğa bırakmıştı bile, içindeki yiyeceklerin sıcaklığından kol ve bacaklarındaki katılıktan başka hiç bir şeyin farkında değildi.

Uyandığı zaman ışık sarı değil griydi ve hışırtılı bir su sesi duyuluyordu. Uzun bir süre bunun ne olduğunu düşünerek yattı. Sonunda sıcak bir neşe fışkırmasıyla mavnanın hareket etmekte olduğunu düşündü.

Ranzanın üstündeki soluk gümüş renkli ışığa bakarak kımıldamadan yattı, hiç bir şey düşünmüyordu, kafasının ardında birinin gelip kendisiyle konuşacağı, kendisini sorguya çekeceği korkusu var gibiydi.

Çok uzun bir süre sonra Geneviève Rod'u düşündü. Onunla müziği konusunda konuşuyor ve hayalinde kız kendisine 'Saba Mellkesi'ni bitirmesini, o zaman onu büyük bir orkestra şefinin arkadaşı olan Mösyö Gibier'e göstereceğini söylüyordu. Bundan söz edeli ne kadar geçmişti aradan. Geneviève'le omuzomuza durup Chartres'dakl katedrale baktıklarını anımsıyordu. Anıları amansız bir biçimde kendisini dakika dakika, ta ki utançtan ve öfkeden kıvranana kadar, o günün olayiarına götürüyordu. Tanrım! Tüm yaşamı boyunca bunu anımsayacak mıydı? 'Biriniz şuna selâm vermesini öğretin' demişti subay ve Handsome yanına yaklaşıp kendisini yumruklamıştı. Tüm yaşamı boyunca hep bunu anımsayacak mıydı?"

Dikkatini çekmek için omzuna dokunan Rosaline, "Üniformanın içine taş doldurup nehre attık," dedi.

"İyi bir fikir."

"Kalacak mısın? Yemek zamanı geldi. Öyle çok uyudun ki."

"İyi ama üzerime giyecek bir şeyim yok ki." Andrews gülerek çıplak kolunu salladı.

"Dur ben bizim moruktan birşeyler uydururum sana. Bütün Amerikalılar böyle beyaz mıdırlar kuzum? Bak!"

Kendi tırnakları kırılmış ve kirli esmer elini Andrews'un ipek gibi sarı tüyü bembeyaz kolu üzerine koydu.

"Ben sarışınım da ondan. Sarışın Fransız erkeği yok mu sanki?"

Rosalline gülerek koştu gitti. Az sonra pipo tütünü kokan bir gömlek ve bir kadife pantolonla döndü.

"Şimdilik bunlarla idare edersin. Nisan'da olmamıza rağmen hava sıcak. Bu gece giyecek birşeyler ve ayakkabı alırız. Nereye gidiyorsun?"

"Ne bileyim ben?"

"Biz yük almak için Havre'a gidiyoruz." Ellerini başına götürüp dağılmaya yüz tutan saçlarını topladı. "Ah, bu saçlarım, hep su yüzünden. Bu pis mavnalarda insan temizliği unutuyor. Hey Amerikalı, sen bir süre bizimle kalamaz mısın? Moruğa yardım ederdin."

Kızın heyecandan titreyen gözlerle kendisine bakmakta olduğunu farketti Andrews.

"Denizden hiç anlamam," dedi umursamazca. "Hem bakalım güverteye çıkmam doğru olur mu?"

Kız alıngan bir biçimde dönüp merdivenden çıkmaya başladı.

Bütün gücüyle mavnanın uzun dümenine asılan yaşlı adam, *"Oh, V'la le camarade!"* diye bağırdı Andrews'u görünce. "Gel yardım et bana."

Mavna, iki yanında kavak ağaçları olan gümüş renkli nehrin bir dönemecinde yol alan dört mavnalık dizinin sonuncusuydu. Gökyüzü yer yer ardıçkuşu yumurtası rengi bulutlarla beneklenmiş parıltılı bir grilikti. Andrews nehrin renkli kokusunu içine çekerek dümen yekesine yaslandı ve yaşlı adamın kısa sorularını cevapladı.

Diğerleri aşağı yemeğe indiklerinde kendisi dümende kalmıştı. Açık renkler, suyun hışırtısı ve iki yanından akıp geçen mavi yeşil kıyılar az önceki derin uykusu kadar yatıştırıcıydı. Ama yine de bunlar başka gerçekleri örten örtüleri andırıyorlardı. İnsanların sonsuz kuyruklarda bekledikleri, aynı adımlarla eğitim alanında yürüdükleri, aynı üniformaları giydikleri ve aynı parlak kemerli ve parlak tozluklu ve sert siperlikli şapkalı insanların önünde küçüldükleri başka gerçekler. Uygun adım yürüyen ayaklardan çıkan sesler ve 'Biri ona selâm vermesini öğretsin' diyen soğuk seslerle dolu bir dünya. Ağa tutulmuş bir kuş gibi Andrews'un zihni de bu saplantıdan kurtulmak için çırpınıyordu.

Sonra Paris'teki odasını, çizgili kağıtlarını düşününce dünyada çalışmaktan başka hiç bir şey istemediğini hissetti. Damarlarından akan kan gibi içinde dolaşan karmaşık müzik yumağını belirli bir örgü biçimine dönüştürecek kadar zaman karşılığında başına gelebilecek hiç bir şeye aldırmayacaktı.

Uzun dümen yekesine dayanmış, yanından akıp giden ve zaman zaman nehrin gümüş aynasına yansıyan mavi yeşil kavakları seyredip, nemli nehir rüzgârının üzerindeki yırtık gömleği doldurduğunu hissederken başka şey düşünmüyordu artık.

Bir süre sonra yaşlı adam kamaradan çıktı kıpkırmızı yüzü ve

dumanını tüttürdüğü piposuyla.

"Delikanlı, sen de git bir şeyler ye şimdi!"

★ ★ ★

Andrews güvertede yüzüstü yatmış, çenesini iki elinin üstüne yerleştirmişti. Mavna nehir kıyısında diğer mavnalar arasında bağlı duruyordu. Yanında küçük diken diken tüylü bir köpek kıyıdaki sarı bir melez köpeğe havlıyordu. Hava kararmak üzereydi, nehrin üstündeki sedef sisin arasından kıyı boyundaki meyhanelerin kırmızı ışıkları seçiliyordu. Bulutlar ardında yeni doğan hilal biçimi ay kavakların üstündeydi. Umutsuzca düşünceler arasında hep Çocuğun anısı beliriveriyordu ansızın. Beş yüz franga bir Ford satmış, bir cephane treni soyan bir adamla bir partide bulunmuştu, İtalyan sinemasına bir senaryo yazmak istiyordu. Hiç bir savaş böyle insanları yıldıramazdı. Andrews kara sulara bakarak gülümsedi. Çocuk büyük bir olasılıkla ölmüştü ve kendisi, John Andrews, yaşıyordu ve özgürdü. Ve buna rağmen yine de orada yatmış, geçmiş haksızlıklara üzülüp duruyordu. "Yeter artık be, kendine gel," diye söylenerek ayağa kalktı.

Kamaranın önünde Rosaline papağanla oynuyordu.

"Bir öpücük ver bana, Coco," diyordu uyuşuk sesiyle, "bir öpücük. Zavallı Rosaline'e küçücük bir öpücük, Coco."

Andrews'un karanlıkta güçlükle seçebildiği kuş kanatlarını açıp kapatarak kıza yaklaştı.

Rosaline Andrews'u gördü.

"Ben seni morukla içmeye gittin sanıyordum."

"Buradaydım."

"Bu yaşantıyı sevdin mi?"

Rosaline papağanı salıncağına yerleştirdi. Hayvan direndi: *"Les bourgeois a' la lanterne, nom de dieu!* Burjuvalar lamba direklerinde asılmaya, Tanrı adına!"

İkisi de güldüler.

"Şahane bir yaşantı olmalı. Askerlikten sonra cennet gibi geliyor bu mavna."

"Günde yedi franga."

"O da bir lüks ama."

"Ve bütün gün emir almak."

"Ama masrafın yok... Bir kazanç yolu. Siz erkekler çok komiksiniz. Moruk da öyle... Burası ne hoş değil mi, Jean?"

Andrews cevap vermedi. Kaçak olduğunu öğrenince Geneviève Rod'un ne diyeceğini düşünüyordu.

"Ben nefret ediyorum," diye Rosaline devam etti. "Kışları soğuk, pis ve berbattır. Bütün mavnalar batsa da kurtulsam... Ya Parisli kadınlar..

onlarla gönül eğlendirdin mi bari?"

"Yalnızca birini tanıdım. Benim kadınlarla pek alışverişim yoktur."

"Olsun, sevmek güzel şey yine de, değil mi?"

Mavnanın burnunda oturuyorlardı. Rosaline'in bacağı Andrews'un bacağına değiyordu.

Geneviève Rod'un anısı giderek canlanıyordu. Neler söylediğini, sesinin tonunu, çay boşaltırken elinin titremesini, iri açık kahverengi gözlerini hatırlıyordu.

"Annem mandradaki kadınla konuşmaya gitti. İyi arkadaştırlar. En az iki saat dönmez," dedi kız.

"Benim giyeceklerimi getirecek, değil mi?"

"Üstündekiler yetmez mi?"

"Ama babanın bunlar."

"Ne önemi var ki?"

"Ben yakında Paris'e dönmeliyim. Orada görmek istediğim biri var."

"Bir kadın mı?"

Andrews başını salladı.

"Aslında bu mavna yaşantısı da o kadar kötü değildir. Yalnızım ve yaşlılarla birlikte olmaktan bıktım, hepsi o kadar. Onun için böyle aleyhine konuşuyorum... Sen bir süre bizimle kalsaydın iyi günler geçirirdik."

Kız başını erkeğin omzuna dayadı, elini çıplak kolu üzerine koydu.

"Bu Amerikalılar da amma soğuk oluyorlar!" diye kıkırdadı sonra.

Andrews kızın saçlarının yanağını gıdıkladığını hissediyordu.

"Doğru söylüyorum, mavna yaşantısı hiç de kötü değildir. Nehirde yalnız yaşlılar vardır ama. Hep yaşlılar arasında olmaya da yaşamak denmez ya! Ben eğlenmek istiyorum."

Yanağını erkeğin yanağına bastırdı. Andrews kızın soluğunu hissediyordu yüzünde.

"Yazları güneşten ısınmış güvertede tembel tembel oturup iki yanında akıp giden ağaçları, tarlaları, küçük köy evlerini görmek çok hoş olur... Bir de bu kadar çok yaşlı insan olmasaydı... Delikanlılar hep kentlere göçüyorlar... Ben yaşlılardan nefret ederim; öylesine pistirler, öylesine yavaş hareket ederler ki. Gençliğimizi boşa harcamamalıyız, değil mi?"

Andrews ayağa kalktı.

"Ne oldu?" diye kız sert bir sesle sordu.

"Rosaline, ben yalnız Paris'e gitmeyi düşünüyorum," dedi Andrews yumuşak bir sesle.

"Parisli kadın ha! Ama ne önemi var bunun? Şu anda burada değil ya!"

"Bilemiyorum... Hem zaten belki de onu bir daha hiç göremeyece-

ğim."

"Delisin sen. İnsan yaşamında eline geçirdiği her fırsattan yararlanmaya, eğlenmeye bakmalı. Üstelik asker kaçağısın da.. Her an yakalayıp vurabilirler seni."

"Haklı olduğunu biliyorum. Yerden göğe kadar haklısın. Ama ben o insanlardan değilim işte."

"Parisli kızın sana karşı çok iyi davranıyor olmalı."

"Elimi bile sürmedim ona."

Rosaline başını geri atıp kaba kaba güldü.

"Hasta falan mısın yoksa?"

"Herşeyi çok canlı anımsıyorum, hepsi bu... Hem ben kaçığın biriyim Rosaline, çünkü sen çok iyi bir kızsın."

Kıyıya uzanan kalasın üzerinde ayak sesleri duyuldu. Başında bir şal, kolunun altında koca bir torbayla yaşlı kadın soluk soluğa geldi yanlarına. Karanlıkta yüzlerini seçmeye çalışarak ikisine de dikkatle baktı.

Solukları arasında, "Tehlikelidir... böyle oturmak... gençlik..." diye mırıldandı.

"Giyecek buldun mu?" diye sordu Andrews ilgisizce.

"Evet. Yemek yatmak falan parasını da kesince kırkbeş frangın kalıyor. Tamam mı?"

"Zahmetiniz için çok teşekkür ederim."

"Parasını ödedin nasıl olsa. Merak etme." Kadın torbayı uzattı. "Giyeceklerle kırkbeş frank bunun içinde. Eğer istersen herbirini tek tek kaça aldığımı da söyleyebilirim."

"Önce bir giyeyim," diye güldü Andrews.

Kamaraya indi.

Yeni ve alışık olmadığı şeyleri giymek kendisine birden bir canlılık, bir güç vermiş gibiydi. Kadın kadife pantolon, ucuz bez ayakkabılar, mavi pamukludan bir gömlek, yünlü çorap ve elden düşme siyah bir ceket almıştı. Güverteye çıktığında feneri kaldırıp Andrews'e doğru tuttu.

"Ne yakıştı, değil mi, tıpkı Fransıza benzedin şimdi."

Rosaline cevap vermeden döndü. Az sonra papağanı alıp merdivenden aşağı indi.

"Le bourgeois a' la lanterne, nom de dieu!" diye yaşlı adamın kıyıdan sesi duyuldu.

"Domuz gibi sarhoş yine," diye söylendi kadın. astan aşağı düşmese bari."

Kalasın ucunda sallanan bir gölge belirdi, kavak ağaçlarının ardındaki evlerden yayılan ışığın önünde.

Andrews adamı tutmak için elini uzattı. Yaşlı adam tökezleyip kamaranın duvarına çarptı.

Bir kolunu Andrews'un boynuna doladı, diğeri ile karısının olduğu yana doğru şöyle bir hareket yaparak, "Sakın beni azarlama şekerim, Amerikalıya bir arkadaş getirdim," dedi.

"Ne dedin?" Andrews'un ağzı birden kupkuru kesilmişti korkudan. Buz gibi avuçlarının içine tırnaklarının bastığını hissediyordu.

"Sana bir Amerikalı buldum," dedi yaşlı adam önemli bir sesle. "Geliyor işte" Kalasın ucunda bir gölge daha belirmişti.

"Les bourgeois a'la lanterne, nom de dieu!" diye bağırdı yaşlı adam.

Andrews mavnanın öte yanına çekildi. Bacaklarının kasları titriyordu. Beyninin içinde bir ses, "Öldür kendini! Suya atla ve boğul! Seni ele geçiremezler!" diyordu.

Adam kalasın ucundaydı şimdi. Kavak ağaçlarının ardından gelen puslu ışıkta bir üniforma çizgileri görebiliyordu.

"Bir tabancam olsaydı," diye düşündü.

"Hey ahbap,nerelerdesin?" diyen bir Amerikalı sesi duyuldu.

Adam güvertede kendisine doğru yürüdü.

Andrews bütün kasları gerilmiş olarak bekliyordu.

"Üniformanı çıkardın ha?... İnzibat falan değilim, ben de izinsiz kaçtım. Gel tokalaşalım." Adam elini uzattı.

Andrews uzatılan eli kuşkuyla sıktı mavnanın kenarında durduğu yerden kımıldamadan.

"Üniformanı çıkarmak akıllıca bir şey değil dostum. Şimdi üniforman yok mu yani? Seni böyle yakalarlarsa ömür boyu hapistir cezası."

"Elimde bir şey yok. Olan oldu."

"Beni hâlâ inzibat sanıyorsun değil mi? Yemin ederim ki değilim. Belki de inzibat sensin. Cehennemden beter bu yaşam be. İnsan kimseye güvenemiyor."

"Hangi tümendensin?"

"Ben buraya bu moruğun sarhoş olduğu zaman çenesini tutamayıp anarşistin biri olduğunu ve anarşist bir Amerikalı asker kaçağını mavnasında sakladığını anlattığını söylemeye geldim. 'Arkadaş dikkatli olmazsa engellenmesi işten bile değil' diye düşündüğümden moruğa bu yoldaşı bir göreyim dedim. Bana sorarsan bir an önce ikimiz de kirişi kırmalıyız buradan."

"Çok dürüst bir insanmışsın. Senden kuşkulandığım için özür dilerim. Seni görünce ödüm patladı."

"Korkmakta haklısın. Ama üniformanı neden çıkardın?"

"Haydi yürü gidelim, yolda anlatırım."

Andrews yaşlı adamla kadının elini sıktı. Rosaline ortalarda yoktu.

"İyi geceler... Çok teşekkür ederim size."

Yol boyunca ilerlerken arkalarında yaşlı adamın kükreyen sesi duyuluyordu:

"Les bourgeois a la lanterne, nom de dieu!"

"Adım Eddy Chambers," dedi Amerikalı.

"Benimki de John Andrews."

"Ne kadardır kaçaksın?"

"İki gün oldu."

Eddy bir ıslık çaldı.

"Paris'te bir çalışma taburundan kaçtım. Chartres'da izinsiz gezerken yakalamışlardı."

"Ben kaçalı bir ay falan oluyor. Sende piyade miydin?"

"Evet. Yakalandığım zaman Paris'de Okul Birliğindeydim. Ama bir haber uçuramadım birliğime. Yargılamadan falan işe koydular hemen. Hiç çalışma taburunda bulundun mu?"

"Tanrıya şükürler olsun hayır."

Yıldızlarla bezenmiş açık gökyüzü altında dümdüz bir yolda hızlı adımlarla yürüyorlardı.

"Kaçalı dün iki ay doldu," dedi Eddy. "Ne dersin, ha?"

"Çok paran olmalı öyleyse."

"Son on beş gündür meteliğe kurşun atıyorum."

"Nasıl yaşıyorsun öyleyse?"

"Ne bileyim ben... Birlikte olduğum çocuklar ben hastanedeyken memlekete döndüler. Eşşoğlular da beni hastaneden taburcu edip İşgal Ordusu'na vereceklerdi. Kimseyi tanımadığım yeni bir birliğe gitmek ve bu arada eski dostlarımın memlekette bandolarla, öpücüklerle karşılanacaklarını düşünmek çıldırtıyordu beni. Sen nereye gidiyorsun şimdi?"

"Paris'e."

"Yok be! Ben olsaydım gitmezdim, çok tehlikeli."

"Ama dostlarım var orada. Para bulabilirim hiç olmazsa."

"Benim yeryüzünde tek dostum yok diyebilirim. Keşke o canına yandığımın birliğine katılsaydım diyorum şimdi... Zaten istihkamcı olmam gerekirdi ya."

"Memlekette ne iş yapardın?"

"Marangozdum."

"İyi ama böyle bir meslekle her yerde geçimini sağlayabilirsin sen."

"Haklısın. Ama bu oyunda insanın tavşan gibi hep yeraltında yaşaması gerek. Ben şöyle rahatça dimdik yürüyebileceğim bir yere gidebilsem gerisine aldırmam bile. Bizim ordu ile inzibatlar bu ülkeden çıktıkları gün küçük kentlerden birinde bir atelye açmak niyetindeyim zaten. Dilim de kötü sayılmaz. Bir Fransız kızıyla evlenip ben de Fransız olurum bitti gitti. Askerlikte bana yaptıklarından sonra artık onların

memleketlerinin adını bile duymak istemiyorum. Demokrasi ha!"

Chambers boğazını temizleyip öfkeyle tükürdü yere.

Konuşmadan yürümeye devam ettiler. Andrews gökyüzüne bakıyor, parıltılı yıldız kümeleri arasında tanıdığı yıldızları seçiyordu.

"Neden İspanya ya da İtalya'yı denemiyorsun?" diye sordu bir süre sonra.

"Dillerini bilmiyorum ki. Ben İskoçya'ya gideceğim."

"Buradan nasıl çıkacaksın ama?"

"Havre'dan İngiltere'ye giden feribotlarla. Bunu başaran kimselerle konuştum."

"Peki oraya varınca ne yapacaksın?"

"Ne bileyim ben! Elimden geldiğince çalışıp yaşamaya bakacağım herhalde. İnsan sokakta dolaşmaktan korkarken bir şey yapamaz ki."

"İnsan böyle dolaşınca bayağı yürekli olduğuna inanıyor," dedi Andrews.

"Hele iki ay geçsin de o zaman gör oğlum, bak nasıl sözüme geleceksin... Askerlik boktan bir şey, ama asıl bokluğu ters tarafından çıkarsam, anladın mı?"

"Gece çok güzel," dedi Andrews.

"Yatacak bir saman yığını bulsak iyi olacak gibime geliyor."

"Arkadaşlarım olmasaydı durum çok değişik olurdu."

"Bir kız buldun galiba?" diye alayla sordu Eddy.

"Evet. Çok iyi anlaşıyoruz falan işte."

Eddy homurdandı.

"Onu bir kere bile öpmediğine bahse girerim. Öyle arkadaşlık edecek kızlarla tanışan dostlarım vardı. Hatta biri iki hafta içinde evlendi kızla."

"Şimdi konuşmak saçma geliyor...ama açıklamak güç işte. Yaptığın herşeyi anlayabilecek birl olduğunu bilmek insana güven veriyor."

"Herhalde evleneceksindir, ha?"

"Neden evleneyim? Herşeyi berbat eder bu."

Eddy hafif bir ıslık çaldı.

Uzun bir süre hiç konuşmadan yürüdüler, adımları sert yol üzerinde çınlıyor, gök kubbe başları üzerinde parıldıyordu. Yol kenarlarından kurbağaların sesleri geliyordu. Andrews aylardanberi ilk kez olarak neşeli bir serüven ruhuyla dolduğunu hissetti. Saba Melikesi'nin preiüdü olan üç yeşil atlının temposu dolanıp duruyordu başının içinde.

"Eddy, şahane bir şey bu," dedi neşeyle. "Evrene karşı biz!"

"Hele bekle de gör," dedi Eddy.

* * *

Andrews, St. Lazare Garı'nın önünde bekleyen İnzibatın yanından

geçerken korkudan elleri buz kesmişti. İstasyondan biraz ötede kalabalık kaldırımda duraklayıp bir dükkânın camında kendisine baktı. Traşı uzamış, başının bir yanına eğilmiş beresi ve kadife pantolonuyla bir aydır işsiz gezen genç bir işçiye benziyordu.

"Giydikleri insanı amma da değiştiriyor," diye söylendi.

Kendisini böyle görünce Walters'in ne kadar şaşıracağını düşününce gülümsedi, sabahın erken saatında canlılıkla patlayacak gibi olan Paris sokaklarında keyifle yürümeye başladı. Kahvelerden taze kahve kokuları yükseliyor, fırınların camlarında taze ekmeklerin dumanları tütüyordu. Cebinde üç frangı vardı. Kavrulan kahve kokusu kendisini yan sokaklardan birinde bir bara çekti. Birkaç kişi gürültüyle tartışıyorlardı bir köşede. Biri kısa sakallı, kırmızı yüzünü Andrews'unkine yaklaştırdı:

"Et toi, tu vas chomer le premier mai?"

"Ben şimdiden grevdeyim," diye güldü Andrews.

Adam Andrews'un şivesini farketmişti, bir an sertçe baktı yüzüne, sonra yine arkadaşlarıyla bu kez sesini alçaltarak konuşmasına devam etti.Andrews kahvesini içti, bardan yüreği gümbürdeyerek çıktı. İzlenip izlenmediğini anlamak için arkasına bakmaktan alakoyamıyordu kendini. Bir köşede durup sırtını duvara yasladı, yumruklarını sıktı.

"Tut kendini. Soğukkanlı ol," diye söylendi.

Bir daha arkasına bakmamaya karar vererek yürüdü sonra. Bir plan kurmaya çalışıyordu. Ne yapmalıydı? Önce odasına gidip Henslowe ile Walters'i arayacaktı. Sonra da gidip Geneviève'i görecekti. Sonra çalışacaktı, herşeyi unutacak kadar çok çalışacaktı, ta ki ordu Amerika'ya dönüp sokaklarda üniformalı insan kalmayana kadar. Geleceğe aldırmıyordu bile.

Odasının olduğu sokağın köşesine gelince bir düşünce sapiandı aklına. Ya inzibatlar kendisini orada bekliyorlarsa? Öfkeyle düşünceyi kafasından silip attı ve hızlı adımlarla yürümeye başladı. Aynı yönde giden, elleri ceplerinde gözleri yerde bir asker vardı önünde. Andrews askerin yanından geçerken birden durup yüzüne baktı. Asker başını kaldırdı. Chrisfield'di bu.

Andrews elini uzattı.

Chrisfield, Andrews'un elini yakaladı, uzun uzun salladı.

"Tanrım! Ben de seni Fransız sanmıştım. Andy... Terhis oldun demek, ha? Çok sevindim buna işte!"

"Fransıza benzediğime sevindim... Çoktandır izinli misin, Chris?"

Chrisfield'in üniformasının iki düğmesi kopuktu, yüzünde çamur izleri vardı, çizmeleri çamura bulanmıştı. Andrews'e ciddi ciddi bakıp başını salladı.

"Hayır. Kafesten kaçtım, Andy."

"Ne zaman?"

"İki hafta oluyor.Anlatırım. Zaten seni görmeye geliyordum. Meteliksizim."

"Yarın biraz para bulurum sanırım... Ben de de kuruş kalmadı."

"Ne demek istiyorsun?"

"Terhis falan olmadım. Bıktım hepsinden. Kaçtım."

"Vay canına! İkimizin birden kaçması çok garip işte! Neden ama, Andy?"

"Burada anlatılmayacak kadar uzun bir öykü bu. Haydi odama gel."

"Orada seni bekleyen olabilir. Chink'in yerini bilir misin?"

"Hayır."

"Ben orada kalıyorum. Başka kaçaklar da var. Chink'in bir meyhanesi var."

"Nerede?"

"Pete Jardings sokağı sekiz numara."

"Nereye düşüyor burası?"

"Hayvanların olduğu bahçenin arkasında."

"Yarın sabah seni orada bulurum, gelirken biraz para da getiririm."

"Seni saat dokuzda bekleyeceğim, Andy. Zaten ben olmadan içeri giremezsin, çocuklar sivil memurlardan korkuyorlar."

"Benim odam güvenlidir sanırım."

"İş yok, ben kırıyorum buradan."

"Peki sen neden kaçtın Chris?"

"Bilmem... Paris birliğinde olan biri verdi senin adresini."

"Ona benim hakkımda birşey söylemişler mi?"

"Yoo."

"Çok garip... Pekâlâ Chris, yarın sabah verdiğin adresi bulabilirsem geleceğim."

"Gelmen gerek."

"Gelirim," diye gülümsedi Andrews.

El sıkıştılar.

Andrews'un elini bırakmayan Chrisfeld, "Andy... bir çavuş...Hay Allah kahretsin, bu günlerde başka bir şey düşünemiyorum... Benim kaçış nedenim... işi bilen bir çavuş var.."

"Ne demek istiyorsun?"

"Sana Anderson işinden söz etmiştim... Senin kimseye söylemediğini biliyorum!" Chrisfield Andrews'un elini bırakıp sözdü arkadaşını. Sonra kasılı dişleri arasından sürdürdü konuşmasını. "Başka kimseye söylemediğime yemin ederim... Ve D böiüğündeki bu çavuş işi biliyor."

"Tanrı aşkına cesaretini kaybetme, Chris."

"Cesaretimi falan kaybettiğim yok. O herif işi biliyor diyorum sana." Chrisfleld'in sesi yükselmişti.

"Bana bak, Chris, burada sokağın ortasında konuşamayız böyle.

Tehlikeli olabilir."

"Belki de sen bana ne yapmam gerektiğini söyleyebilirsin, ha? Düşün biraz, Andy. Belki yarına kadar yapacak bir şey düşünürsün... Haydi, eyvallah."

Chrisfield acele adımlarla yürüdü. Andrews bir süre arkadaşının arkasından baktı, sonra odasının bulunduğu eve girmek için avluya doğru yürüdü.

Merdivenin dibinde bir kadın sesi duyulunca ödü patlamıştı.

"Mais, Monsieur Andrews, que vous ave l'air etrange; çok komik olmuşsunuz bu üstünüzdekilerle."

Kapıcı kadın merdivenin yanındaki odasından gülümseyerek bakıyordu. Başında kara bir şal, karga burunlu, kırışık yüzlü, maymun gözlü bir kadın. Örgü örüyordu.

"Terhis olduğum yerde başka bir şey bulamadım," diye kekeledi Andrews.

"Terhis oldunuz, ha? Onun için o kadar uzun zamandır gelmediniz demek? Bay Walters nerede olduğunuzu bilmediğini söyledi... Böylesi daha iyi, değil mi?"

"Evet." Andrews merdivenleri çıkmaya başladı.

"Bay Walters odada," dedi kadın arkasından. "Bir Mayıs için tam zamanında döndünüz."

"Öyle ya grev var," diye durup döndü Andrews.

"Felâket bir şey olacak. Umarım dışarı çıkmazsınız. Gençlerin başı kolaylıkla belâya girer... Dostlarınız sizi çok merak ettiler."

"Öyle mi?" Andrews çıkmaya devam etti.

"Au revoir. Monsieur."

"Au revoir, Madame."

3

"Artık hiç bir güç beni geri gönderemez. Konuşmanın yararı yok diyorum sana."

"Aklını kaçırmışsın sen. Delisin, deli! Tek bir kişi koca bir düzenin karşısına çıkabilir mi hiç? Değil mi Henslowe?"

Walters lambanın yanındaki masanın üzerine eğilmiş içtenlikle konuşuyordu. Bir iskemlenin kenarına ilişmiş olan Henslowe da dudaklarını kenetlemiş başını sallamaktaydı. Andrews ışığın dışında yatağın üzerine uzanmıştı.

"Walters'in dediğini yapman iyi olur, bence, Andy. Kahramanlık taslamaya hiç gerek yok." Henslowe'un sesi ağlamaklıydı.

"Ben kahramanlık taslamıyorum. Henny" diyen Andrews yatağın üzerinde doğruldu. "Bak bütünüyle kişisel bir sorun bu. Öyle bir noktaya

vardım ki, artık başıma geleceklere aldırış etmiyorum. İsterlerse vurup öldürsünler, ya da seksenime kadar yaşayayım, umurumda bile değil... Emir almaktan bıktım artık. Bir tek emir bile seksenime kadar yaşamama değmez artık. Hepsi bu kadar. Ne olur bırakın bunları da artık başka şeylerden söz edelim."

"İyi ama bu Okul Birliğine girdin gireli kaç kişi emir verdi sana? Hiç değil mi? Terhis dilekçeni verirsen..." Walters ayağa kalktı, oturduğu iskemle büyük bir gürültüyle devrildi. Eğilip kaldırdı. "Bak ne diyorum, Okul bürosunda senin kaçak olduğun yazılı değildir sanırım. Orada pek düzenli çalışmıyorlar nasıl olsa. Gidip hasta olduğunu söyler ve geçmiş aylığını istersin. Kimse ağzını açıp da bir şey söylemeyecektir. Ya da gider durumu başçavuşa anlatırım. İyi dostumdur kendisi. Kayıtları düzeltiriz. Ama ne olur inatçılık yüzünden tüm yaşamını berbat etme. Budalaca bir anarşist düşünce yüzünden ya da..."

"Haklı," dedi Henslowe.

"Lütfen bundan söz etmeyin artık. Hepsini aniattınız daha önce." Andrews yatağa uzanıp yüzünü duvara döndü.

Uzun süre konuşmadılar. Avludan sesler geliyordu.

"Bana bak, Andy," diye Henslowe sinirli bir hareketle bıyığını burdu. "Sen kişisel özgürlük hakkındaki soyut düşüncenden çok önem veriyorsun sanatına. Yakalanmazsan bile.... Zaten kafanı kullanırsan yakalanma tehlikesi de pek azdır Ama yakalanmazsan bile burada yaşamak için yeterli paran yok..."

"Bunları düşünmedim mi sanıyorsunuz? Deli değilim ben. Her şeyi enine boyuna düşündüm diyorum size. Anlamadığınız bir nokta var. Hiç çalışma taburunda bulundunuz mu siz? Beş dakika önce ahbaplık ettiğiniz birinin sizi yumrukladığını gördünüz mü? Tanrım, neden söz ettiğinizi bilmiyorsunuz... Ben özgür olmalıyım. Ne pahasına olursa olsun.Önemli olan özgürlük artık."

Andrews tavana bakarak sırtüstü döndü.

Henslowe kalkmış, sinirli adımlarla dolaşıyordu odanın içinde.

"Sanki gerçekten özgür olan insan varmış gibi," diye mırıldandı.

"Siz boş yere tartışın durun canınız istediği kadar. Yaşamak için en iyi politika korkaklıktır. kuşkusuz. İçinde en çok yaşama isteği taşıyan insan en korkak olanıdır.. Devam edin." Andrews'un sesi tiz ve heyecanlıydı, bulûğ çağında bir çocuk gibi kısılıyordu birden.

"Ne oldu sana böyle?.. Seni böyle bırakıp gitmek gelmiyor elimden," dedi Henslowe.

"Kendimi toparlayacağım, merak etme, Henny. Seni herhalde Suriye'ye görmeye gelirim. Bir Arap Şeyhi gibi giyinmiş olarak kuşkusuz." Andrews güldü.

"İşe yarayacağını bilsem kalırdım burada.. Ama elimden bir şey

gelmez ki. Herkes kendi sorununu kendi sersemce yolu ile çözümlemek zorunda. Eyvallah Walters."

Walters ile Henslowe dalgın dalgın el sıkıştılar.

Henslowe yatağa yaklaşıp elini Andrews'a uzattı.

"Dikkatli olacaksın, değil mi arkadaşım? Bana Kudüs'e Kızıl Haç'a yaz. Aklım sende olacak."

"Sen hiç merak etme, biz daha seninle nerelere gideceğiz," dedi Andrews. Oturup Henslowe'nin elini sıktı.

Henslowe'un merdivende, az sonra da taş duvar avluda ayak seslerini dinlediler.

Walters iskemiesini Andrews'un yatağına yaklaştırdı.

"Şimdi erkek erkeğe konuşalım, Andrews. Yaşamını berbat etmek istesen bile hakkın yok buna. Ailen var bir kere. Yurtseverliğin nerede kaldı sonra?...Dünyada görev diye bir şeyin varolduğunu unuttun mu yoksa?"

Andrews doğruldu ve her sözcüğün arasında duraklayarak öfkeyle konuşmaya başladı:

"Bunu açıklayamam.. Ama bir daha üniforma giymem artık...Tanrı aşkına sus! Yeter!"

"Pekâlâ, canın ne isterse onu yap. Seninle hiç bir ilişkim kalmadı bundan böyle. " Walters birden çok kızmıştı. Sessizce soyunmaya başladı. Andrews uzun bir süre tavana bakarak sırtüstü yattı, sonra o da soyunup ışığı söndürdü, yatağın içine girdi.

* * *

Petits Jardins sokağı,ambarların bulunduğu mahallede kısacık bir sokaktı. Bir yanında yükselen gri penceresiz bir duvar tüm ışığı kesiyordu. Karşı yanda ikisi ortasındakini tutmaya çalışırlarmış gibi duran üç eski ev vardı. Arkalarında sıra sıra kara pencereleri olan koskoca bir yapı yükseliyordu. Andrews çevresine bakınmak için durduğunda sokağın tümüyle bomboş olduğunu gördü. Pantheon'daki odasından buraya kadar yürüyüşü sırasında kentin üstüne çökmüş olan uğursuz sessizlik burada tam bir ıssızlıkla son bulmuştu. Sessizlikte sokağın öteki ucundan geçen bir köpeğin ayak seslerini bile duyabiliyordu.Dik çatılı evin numarası sekizdi. Birinci katın cephesi zamanında çikolata rengine boyanmış ve üzerinde hâlâ okunan harflerle "Kömür, Odun. Lhomond" yazılmıştı. Kapının yanındaki pislik içindeki camın üzerinde de beyaz harflerle "Débit de Boissons" yazıyordu.

Andrews kapıyı itince kolaylıkla açıldığını gördü.İçerde bir yerde çıngırak çaldı. Kapının karşısındaki duvarda yıldız biçiminde çatlak bir ayna, altında da mermer tabialı üç masa vardı. Çinko bar üçüncü duvarın

önünü kaplıyordu. Dördüncü duvarda üzeri gazete kağıtlarıyla kaplı camdan bir kapı vardı. Andrews bara doğru yürüdü. Çıngırak sesi sessizlikle son bulmuştu. Garip bir huzursuzluğa kapılarak beklemeye başladı. Zamanımı boşa harcıyorum nasılsa diye düşünüyordu; geleceğini güven altına almaya çalışması daha doğru olacaktı.

Sokak kapısına gitti yine. Kapıyı açınca çıngırak yine çaldı. Aynı anda gazeteyle kaplı kapıdan koltuk altları kahverengine dönüşmüş kirli bir beyaz gömlek, beli geniş bir elastik kemerle sıkılı sarı kadife pantolon giymiş iriyarı bir adam çıktı. Yüzü şişmanca ve yeşilimsiydi. Hafifçe aralık göz kapakları arasından kara gözlerini dikmiş bakıyordu Andrews'e. Elmacık kemikleri üzerinde iki yarık gibiydi gözleri. "Chink bu olmalı," diye düşündü Andrews. "Çinli."

Bacaklarını iki yana açıp barın arkasındaki yerini alan adam, "Eee," dedi.

"Bir bira lütfen."

"Kalmadı."

"Bir kadeh şarap öyleyse."

Adam başını salladı, gözlerini Andrews'den ayırmadan geldiği kapıdan girdi içeri.

Bir an sonra Chrisfield yumruğuyla gözlerini ovuşturarak, esneyerek, saçları darmadağınık odaya girdi.

"Şu anda uyandım ben de, Andy. İçeri gel."

Andrews onun arkasından içinde masalar ve sıralar bulunan bir odadan, gözlerini yakacak kadar amonyak kokan bir koridordan geçti, pislik ve çöp yığılı bir merdivenden yukarı çıktı. Chrisfield doğrudan doğruya merdivenlere açılan bir kapıdan içeri girdi. Avluya açılan penceresi olan büyük bir odadaydılar. Chrisfield kapıyı dikkatle kapattıktan sonra gülümseyerek Andrews'a döndü.

"Burayı bulamayacağından korkuyordum, Andy."

"Demek burada yaşıyorsun ha?"

"Evet, birkaçımız burada yaşıyoruz."

Bir adamın battaniyelere sarınmış olarak uyuduğu çarşafsız bir yataktan başka bir şey yoktu odada.

"O yatakta üç kişi yatıyoruz," dedi Chrisfield.

"Kim o?" diye yatan adam birden doğruldu.

"Bir şey yok, bir dostum. Üniformasını çıkarmış."

"Amma da yürekliymişsin be!" dedi yataktaki adam.

Andrews dikkatle baktı adama. Başında kanlı bir havlu sarılıydı, yine sargılı olan eli boynuna asılmıştı. Adam yatağa uzanırken yüzü acıyla buruştu.

"Ne oldu?" diye sordu Andrews.

"Marsilya'da yük trenine atlamaya kalkıştım."

"Böyle işlere alışık olman gerek, diyen Chrisfield yatağa oturup ayakkabılarını çıkardı. "Ben yine yatacağım, Andy Ölesiye yorgunum. Bütün gece hal'de lahana taşıdım. Orada adama soru sormadan iş veriyorlar."

"Bir sigara yak." Andrews yatağa oturup paketi Chrisfield'e attı. "İster miydin?" diye sordu Al'e.

"Hayır. İçemem ki. Elim çıldırtıyor beni zaten. Tekerlek geçti üzerinden... Küçük parmağımı usturayla kestim." Andrews adamın yüzünden terler boşandığını görüyordu.

"Zavallı berbat bir durumda, Andy. Doktor çağırmaya korktuk, ne yapacağımızı da bilmiyorduk."

"Saf alkol alıp pansuman yaptım. Mikrop kaptığını sanmam."

"Nerelisin Al?" diye sordu Andrews.

"Frisco'lu. Ben uyumaya çalışacağım. Dört gecedir gözümü kırpmadım."

"Neden bir uyuşturucu falan almıyorsun?"

"Paramız yok ki, Andy."

"Paramız olsa krallar gibi yaşardık," diye sinirli sinirli güldü Al.

"Bak Chris, paramı seninle paylaşayım," dedi Andrews. "Beş yüz frangım var."

"Alay etme bizimle ahbap. Böyle şeylerle alay edilmez."

"Al, işte ikiyüz elli... Öyle sandığın kadar çok para değildir."

Andrews beş lane elllik uzattı.

Andrews'e bakan Al, "Nasıl kaçtın sen bakalım?"

"Bir gece çalışma taburundan kaçtım. Hepsi bu kadar işte."

"Anlat biraz. Birisiyle konuşurken elimin acısını pek hissetmiyorum.. Alsace'daki o meyhane olmasaydı şimdi evimdeydim. Grenoble'dan izinden dönüyordum. Strasbourg'dan geçtim. Ne kent ama, değil mi? Birliğim Coblenz'deydi. Chris'le orada tanıştık. Her neyse, Strasbourg'da vur patlasın çal oynasın eğleniyorduk, bir gece şöyle merdivenle inilen bir meyhaneye gittim. O kentte her şey resim gibiydi tıpkı. Çocukken bizim mahallede oturan İtalyanların memleketlerini anlattıkları gibiydi her şey. Bir kıza rastladım. Yabancılar lejyonunda çarpışan kardeşini aramak için gelmiş öyle bir yere."

Andrews ile Chrisfield güldüler.

"Ne gülüyorsunuz be?" diye Al o gergin, hevesli sesiyle anlatmaya devam etti. "Onunla evleneceğim, söz veriyorum, hele şu işten bir paçamı kurtarayım da. Şahane bir kızdı. Bir lokantada garsonluk yapıyordu, görevi dışında da öyle Alsaslı gibi giyinirdi... Ben de kaldım orada işte. Her gün ertesi günü gitmeye karar veriyordum... Savaş bitmişti nasıl olsa. Bir işe yaramazdım... İnsanın hiçbir şeye hakkı yok mu yani? İnzibatlar Strasbourg'u kaçaklardan temizlemeye başlayınca

ben de sıvıştım oradan ve bir daha da dönemeyeceğim korkarım."

"Hey Andy, gel içecek birşeyler alalım," dedi Chrisfield birdenbire.

"Pekâlâ."

"Al, eczaneden bir şey almamı ister miydin?"

"İstemem. Burada yatıp arada sırada alkol banyosu yapmak yeter sanırım. Zaten bugün bir Mayıs. Dışarı çıkmak delilik olur. Yakalanabilirsiniz. Çatışmalar oluyormuş."

"Tüh, ayın biri olduğunu unutmuştum!" dedi Andrews. "Rusya ile savaşa karşı genel grev yapıyorlar ve..."

"Biri bana ihtilâl olabileceğini söyledi," diye Al sözünü kesti.

"Yürü Andy," dedi Chrisfield kapıdan.

Merdivenden inerken Chrisfield Andy'nin kolunu tuttu.

"Hey Andy!" Chrisfield ağzını Andrews'un kulağına yaklaştırmıştı. "Bir tek sen biliyorsun... anlarsın ya. Sen ve o çavuş. Sakın buradaki çocuklara bir şey söyleme, olur mu?"

"Elbette, Chris. Söyler miyim hiç? Ama bu kadar korkmamalısın. Yani bir tek sen mi..."

"Sus be!" diye Chrisfield öfkeyle bağırdı.

Konuşmadan indiler aşağıya. Barın yanındaki odada Çinli oturmuş gazete okuyordu.

"Fransız mı bu?" diye sordu Andrews.

"Ne olduğunu bilmiyorum. Ama beyaz değil, onu bilirim ben. Dürüst insandır."

Andrews adama yaklaşıp Fransızca olarak, "Ne olup bittiğini biliyor musunuz?" diye sordu.

"Nerede?" Çinli ayağa kalktı, yarık gibi gözlerinin ucuyla baktı Andrews'a.

"Dışarda, sokaklarda, Paris'te, insanların açıkta bir şeyler yapabildikleri yerlerde. İhtilâl hakkında ne düşünüyorsunuz?"

Çinli omuzlarını silkti.

"Her şey olabilir."

"Orduyu ve hükümeti bir günde devirebilirler mi yani?"

"Kim?" diye Chrisfield söze karıştı.

"Halk, Chris, sıradan halk. Senin benim gibi emir almaktan bıkmış, başkaları tarafından, düzenle birlikte olmak talihine erişenlerce ezilmekten bıkmış insanlar tarafından."

"İhtilâl gelirse ne yapacağım biliyor musunuz?" diye Çinli eliyle göğsüne vurarak. "Royale Caddesi'ndeki o kuyumcu dükkânlarından birine gidip cebimi pırlantayla dolduracağım."

"Bunun sana ne yararı olacak?"

"Ne yararı mı dokunacak? Onları buraya avluya gömüp bekleyeceğim. Sonunda nasılsa gereksinmem olacak. Bu sizin ihtilâliniz ne demek

biliyor musunuz? Yeni bir düzen. Bir düzende insanlar her zaman pırlanta ile satın alınabilirler. Dünya dediğin şey budur."

"Ama o zaman pırlanta para etmeyecek ki. Değeri olan tek şey emek olacak."

"Görürüz bakalım," dedi Çinli.

"Böyle bir şey olabilir mi dersin, Andy? Yani ihtilâl olacak, bütün ordular ortadan kalkacak ve bizler siviller gibi istediğimiz yere gidebileceğiz, ha? Hiç sanmıyorum. Bizim gibi insanlar düzenleri değiştiremezler, Andy."

"Bundan önce çok düzen devrilmiştir, bundan sonra da devrilecektir."

Çinli, anlamsız bir sesle, "Şu anda Doğu Garı'nda Milli Muhafızlarla çarpışıyorlar," dedi. "Neden indiniz aşağıya? Arkadan hiç çıkmasaydınız, polisin neler yapacağı belli olmaz."

"Bize iki şişe beyaz şarap ver, Çinli," dedi Chrisfield.

"Parasını ne zaman ödeyeceksiniz?"

"Şimdi. Bu arkadaş bana elli frank verdi.

"Zenginsin ha?" dedi Çinli nefret dolu bir sesle Andrews'a dönüp. "Böyle harcarsan uzun sürmez ama. Burada bekleyin.

Kapıyı iyice kapatarak bara gitti. Çıngırak sesi, arkasından ayak sesleri ve konuşmalar duyuldu. Andrews ile Chrisfield ayaklarının ucuna basarak karanlık koridora gittiler. Rutubet ve bozuk şarap kokusu genizlerini yakıyordu. Sonunda Çinli üç şişe şarapla döndü.

"Haklıymışsın, dedi Andrews'a. "Magenta Caddesi'ne barikat kuruyorlarmış."

Bir kız merdivenleri süpürüyordu. Çenesinin altında bağladığı mavi mendilden taşan dağınık saçları, hafif etli bir yüzü vardı. Yanından geçerlerken Chrisfield kızı kucaklayıp öptü.

"Biz buna köpek suratlı kız deriz," diye anlattı Andrews'a. "İşimizi görür. Dün onun yüzünden Kaypak'la iyi bir dövüştük, değil mi Kaypak?"

Andrews, Chrisfield'in ardından odaya girince bir adamın pencere kenarında oturmuş sigara içtiğini gördü. Üzerinde teğmen üniforması vardı. Çizmeleri pırıl pırıldı, elinde ince uzun bir ağızlık tutuyordu. Pembe tırnakları bakımlıydı.

"İşte Kaypak, Andy. Bu da benim eski bir dostum. Uzun zaman yanyana yattık, değil mi, Andy?"

"Ne demezsin?"

"Demek üniformanı çıkardın, ha? Aptalca bir şey bana sorarsan. Ya yakalarlarsa?"

"Olan oldu," dedi Andrews. "Enselenmeye hiç niyetim yok."

"İçkimiz var," diye Chrisfield atıldı.

Kaypak cebinden zarlarını çıkarmış ayakları dibine yere atıyor, her atışında parmaklarını şaklatıyordu.

"Şişelerden biri için zar atalım, Chris," dedi.

Andrews yatağa yürüdü. Al huzursuzca kıpırdanıyordu, yüzü kıpkırmızıydı, ağzı titriyordu.

"Ne haber var?" diye sordu.

"Doğu Garı yakınlarında barikat kuruyorlarmış. Bir şey çıkabilir."

"İnşallah! Rusya'da yaptıklarını burada da yaparlarsa kurtuluruz. Bir süre Birleşik Devletler'e gidemeyiz ama yine de sanki katilmişiz gibi bizi kovalayacak inzibatlar da olmaz ardımızda... Ben biraz oturup konuşmak istiyorum." Al sinirli sinirli güldü.

"Biraz şarap içer misin?" diye sordu Andrews.

"Belki rahatlatır ha? Teşekkür ederim." Şişeden içti susamışçasına, şarap çenesinden aşağı dökülmüştü.

"Yüzün çok mu berbat, Al?"

"Yok canım, derisi yüzüldü, çiğ et gibi sanırım... Hiç Strasbourg'a gittin mi?"

"Hayır."

"Tam yaşanacak yer. Hele o giysiler içindeki kızlar... Üff be!"

"Sen San Fransisco'luydun, değil mi?"

"Evet."

"Eğitim kampında San Fransisco'lu birini tanımıştım, Fuselli adında biri, hiç duydun mu adını?"

"Duymak mı? En iyi arkadaşımdı... Nerede olduğunu biliyor musun?"

"İki ay önce burada, Paris'teydi."

"Vay canına! Müthiş bir şey bu!" Al'ın heyecandan soluğu kesik kesik çıkıyordu. "Demek eğitim kampından tanıyorsun Dan'ı ha? Ben kendisinden en son bir yıl önce mektup aldım. Onbaşı olmuştu. Çok akıllı oğlandır, hırslı da, ha! Onu bu halde görmek istemezdim... Frisco'da çok sık görüşürdük, hep benden önce yükseleceğini, başarılı olacağını söylerdi. Haklı çıktı sonunda. Benim kızlara fazla düşkün olduğumu söylerdi hep... Onu iyi tanıyor musun?"

"Evet... Hatta bana Al diye birinden söz ettiğini de hatırlıyorum... İkiniz geceleri limana gidip gemilerin ışıklar içinde Golden Gate'den girişini seyredermişsiniz. Sana bir gün zengin olup onlardan biriyle Avrupa'ya gideceğini anlatırmış."

"İşte, Strasbourg bu yüzden onu anımsattı bana," diye Al heyecanla sözünü kesti. "Resim gibi hani... Ama doğrusunu istersen ben elimden geleni yapmaya çalıştım askerlikte. Ama sonunda alay karargâhında rahat bir iş bulabildim... Oysa Dan şimdi subay olmuştur belki de..."

"Daha olmadı," dedi Andrews. "Sakin ol ama, yaralı elini sallama öyle."

"Bırak elimi şimdi. Unutursam daha çabuk iyileşir nasıl olsa. Bindiğim vagon birden hat değiştirince düştüm... ölmediğime şükret-

meliyim aslında. Ama o kıza kapılmış olmasaydım şimdi memlekette olacağımı düşünmek..."

"Çinli Magenta Caddesi'ne barikat kurduklarını söylüyor."

"Öyleyse iş ciddi desene!"

Pencerenin önünde Chrisfield ile zar atmakta olan Kaypak oturduğu yerden seslendi:

"Ne ciddisi be sen de! Bir tank ile birkaç iri Senegalli senin sosyalistleri bir kovalamaya başladı mı seninkiler Dijon'a varana kadar arkalarına bile bakmazlar... Biraz daha akıllı olduğunuzu sanırdım." Kaypak ayağa kalkıp zarlarını elinde saliayarak yanlarına geldi. "Aimanların beslediği bir avuç sosyalistten orduyu dağıtmalarını beklemek boş bir şey. Öyle bir şey olabilseydi halk şimdiye kadar durur muydu sanıyorsunuz?"

"Sus!" diye bağırdı Chrisfield. "Bir şey duydum galiba." Pencereye gitti.

Soluklarını kesip beklediler. Al kıpırdanırken yatak gıcırdadı.

"Bir şey değilmiş, şarkı sesleri duyduğumu sanmıştım."

"Enternasyonal!" diye bağırdı Al.

"Sus be!" dedi Chrisfield kaba bir sesle.

Sessizlikte merdivenden çıkan ayak seslerini duydular.

"Bir şey yok, Smiddy geliyor," dedi Kaypak. Zarları yere attı yine.

Kapı açıldı, içeri uzun boylu, düşük omuzlu, uzun yüzlü ve uzun dişli biri girdi.

"Bu kurbağa da kim?" diye sordu korkuyla.

"Kurbağa falan değil, Smiddy, Chris'in tanıdığı biri. Üniformasını çıkarmış."

"Selâm dost!" diye Smiddy, Andrews'un elini sıktı. "Amma da Fransız'a benziyorsun ha!"

"Daha iyi ya."

"Yakında kıyamet kopacak," dedi Smiddy soluk soluğa. "Gus Evans'la birlikte dolaştığı ufak tefek kara saçlı genci bilirsiniz, ikisi de yakalandılar işte. Bastille Alanı'nda gördüm onları inzibatlar arasında. Dün gece yattığım köprünün altında konuştuğum biri de bütün Paris'i kaçaklardan temizleyeceklerini söyledi. Gerekirse ev ev tarayacaklarmış."

"Buraya gelirlerse hiç beklemedikleri bir şey karşılayacak onları, dedi Chrisfield.

"Ben Nice'e gidiyorum, burası epey tehlikeli oldu artık," dedi Kaypak. "Yol kağıtlarım cebimde."

"Nasıl aldın?"

"Basit iş." Kaypak bir sigara yakıp dumanını poz yaparcasına tavana üfledi. "Knickerbocker barında bir teğmene rastladım. Birlikte içtik,

sonra tanıdığım iki kıza gittik. Sabah erkenden kalktım. Şimdi de cebimde beşbin frank, bir izin kağıdı, bir gümüş çakmak var. Teğmen de şu anda ya Parisli bir orospu tarafından soyulduğunu söyleyip duruyordur, ya da hiç sesini çıkarmıyordur. Benim sistemim de bu işte."

"Bir insanla içtikten sonra onu nasıl soyabilirsin?" diye Al yataktan seslendi.

"Kumarda parasını almaktan farkı yok ki."

"Eee?"

"Ya herif benim boktan bir er olduğumu anlamış olsaydı? Göz açıp kapayana kadar inzibatlara haber vermez miydi sanıyorsun?"

"Sanmıyorum," dedi Al. "Onlar da senin benim gibi yanlış bir iş yapmaktan korkarlar, zorunlu olmadıkça kimseyi gammazlamazlar."

"İşte sana kuyruklu bir yalan!" diye Chrisfield atıldı. "İnsana emretmeye bayılırlar. Bir er onlar için köpekten daha aşağı bir yaratıktır. Zenciymişler gibi vurabilirim hepsini."

Andrews Chrisfield'in yüzüne bakıyordu. Birden kızardı yüzü, Andrews'un bakışlarıyla karşılaşan gözlerinden bir korku parıltısı geçti.

"Biz nasıl çeşit çeşitsek, subaylar da öyledir," diye ısrar ediyordu Al.

"Kesin artık palavrayı be!" diye Smiddy bağırdı. "Ne yapacağız şimdi? Bana kalırsa burası güvenli değil artık."

Sustular.

Sonunda Chrisfield, "Sen ne yapacaksın, Andy?" diye sordu.

"Bilemiyorum. St. Germaine'de bir çiftlikte çalışan birini tanıyorum, belki oraya gider bir iş bulurum. Paris'te kalamam. Sonra burada görmek istediğim bir de kız var. Onu mutlaka görmeliyim." Andrews birden susup odanın içinde yürümeye başladı.

"Dikkatli olmalısın, yakalariarsa gözünün yaşına bakmadan vururlar," dedi Smiddy.

Andrews omuzlarını silkti.

"Yirmi yıl Leavenworth'da yatacağıma ölürüm daha iyi!" dedi Al.

"Burada ne yiyorsunuz?" diye sordu Kaypak.

"Öteberi alıyoruz, köpek suratlı kız da pişiriyor."

"Bu öğlene yiyecek bir şey var mı?"

"Ben gidip bakayım birşeyler alabilir miyim," dedi Andrews. "Benim sokağa çıkmam daha kolay."

"Pekâlâ, al sana yirmi frank." Kaypak rastgele bir hareketle parayı uzattı.

Chrisfield Andrews'un ardından geldi merdivene. Aşağıdaki koridora indiklerinde elini Andrews'un omuzuna koydu. "Andy be, bu ihtilâl dümeninde iş var mı dersin, ha? Düzeni öyle devireceklerine hiç inanmıyordum doğrusu."

"Rusya'da yaptılar ama."

"O zaman biz de sivil oluruz, askere girmeden önce olduğu gibi. Ama olamaz bu, Andy; olanaksız bu."

"Görürüz bakalım," dedi Andrews bar kapısını açarken.

Barın üstündeki şişe dizisinin arkasında oturan Çinli'nin yanına gitti.

"Ne oluyor?"

"Nerede?"

"Barikat kurdukları Doğu Garı'nda?"

"Barikat mı?" diye bir masada içmekte olan kırmızı kuşaklı bir genç bağırdı. "Ağaçların çevresindeki birkaç demir parmaklığı çıkardılar yerinden. Barikat dediğin bu işte. Korkak hepsi. Polisler saldırınca kaçıyorlar. Pis korkaklar."

"Yani bir şey olmayacak mı diyorsun?"

"Bir avuç pis korkak ne yapabilir ki?"

"Sen ne düşünüyorsun?" diye Andrews Çinliye döndü.

Çinli konuşmadan başını salladı. Andrews dışarı çıktı.

Döndüğünde Al ile Chrisfield odada yalnızdılar. Chrisfield tırnaklarını kemirerek dolaşıyordu odanın içinde. Pencerenin karşısındaki duvarda Adliye binasının duvarından yansıyan bir ışık dörtgeni vardı.

"Git artık Chris, iyiyim diyorum sana," diyordu Al zayıf bir sesle. Yüzü acıyla buzüimüştü.

"Ne oldu?" Andrews elindeki büyük paketi bıraktı.

"Kaypak meyhanenin önünde bir inzibat eri görmüş."

"Aman Tanrım!"

"Kaçtılar hepsi... Al ise çok hasta... Ben senin yanından ayrılmam, Al."

"Olmaz. Gidecek bir yer biliyorsan durma burada, Chris. Ben burada Al ile kalır ve inzibatlar gelirse Fransızca konuşurum. Kandırırız nasıl olsa." Andrews birden neşelenmişti.

"O çavuş durumu bilmeseydi namussuzum gitmezdim Andy," dedi Chrisfield titrek bir sesle.

"Git artık, Chris. Kaybedecek zamanın yoktur belki de."

"Eyvallah, Andy." Chrisfield kapıdan süzüldü çıktı.

"Çok komik bir şey, Al," dedi Andrews yatağın kenarına oturup yiyecek paketini açarak. "Artık hiç korkmuyorum. Askerlikten kurtulduğumu hissediyorum, Al... Elin nasıl?"

"Bilmem. Keşke Coblenz'deki yatağımda olsaydım. Ben böyle dünyaya meydan okuyacak insan değilmişim... Keşke Dan da yanımızda olsaydı... Onu tanıman ne garip ama.. Buradan kurtulmak için milyonlarca şey düşünürdü. Ama burada olmadığına seviniyorum bir yandan. Başarılı olamadığım için bir güzel paylardı beni. Çok hırslı bir çocuktur bizim Dan."

"İnsanın başarılı olacağı bir durum yok ortada, Al."

Konuşmuyorlardı. Avluda hiç ses yoktu. Uzaklardan parke taşları üstünde atlı devriyelerin nal sesleri geliyordu. Gökyüzü kapanmış, oda karanlık olmuştu. Duvarlardan dökülen sıvalarda yeşilimsi bir renk vardı. Avludan gelen ışığın yeşilliği de yüzlerini uzun zaman rutubetli hücre duvarları arasında kalmış insanlarınki gibi soluk ve ölü gösteriyordu.

"Fuselli'nin Mabe adında bir de sevgilisi varmış," dedi Andrews.

"Donanmadan biriyle evlendi o. Büyük bir düğün yaptılar hem de."

4

"Sonunda geldim sana işte!"

John Andrews, Geneviève'i bahçenin ucunda bir asma çardağının altında bulmuştu. Kız ayağa kalkarken saçları güneş ışığında alev alev parlıyordu. Geneviève iki elini uzattı gence.

"Ne kadar da yakışıklısın!"

Andrews yalnızca onun avucundaki ellerinin, açık kahverengi gözlerinin ve çevrelerinde titreşen parıltılı güneş ışıklarının ve yeşil gölgelerin farkındaydı.

"Demek hapisten çıktın ve terhis oldun," dedi kız. "Ne iyi! Neden yazmadın ama? Seni çok merak ettim. Beni nasıl buldun?"

"Annen burada olduğunu söylemişti."

"Benim Poissac'ımı beğendin mi, ha?"

Eliyle çevresini gösterdi. Bir an elele konuşmadan baktılar çevrelerine. Çardağın önünde pembe, mor ve kayısı rengi gülleri çevreleyen bir çit vardı. Onun ötesinde de menekşe dolu parlak zümrüt rengi bir çimenlik yangın söndürücü biçimli bir damı olan eski gri bir eve kadar uzanıyordu. Evin ardında yemyeşil kavaklar, kavakların aralarından görünen parıltılı gümüş grisi bir nehir vardı. Bir yerlerden yeni biçilmiş çimlerin uyuşturucu kokusu geliyordu.

"Ne kadar yanmışsın," dedi Geneviève. "Seni kaybettiğimi sanmıştım... Beni öpebilirsin, Jean."

Andrews'un kollarının kasları gerildi kızın omuzları çevresinde. Saçları gözlerinde parıldıyordu. Geniş asma yapraklarının arasında hışırdayan rüzgâr çevrelerinde danseden bir ışık ve gölge titreşimi yaratıyordu.

"Ne kadar sıcaksın böyle," dedi Geneviève. "Senin ter kokuna bayılıyorum. Çok koşmuş olmalısın buraya gelmek için."

"Bir gece *Pelleas* ve *Melisande*'den eve yürüyerek dönüşümüzü anımsıyor musun? İşte o zaman seni böyle öpmek istiyordum." Andrews'un sesi bir garipti, kısıktı, sanki konuşmakta güçlük çekiyormuş gibi.

"İşte *très froid et très profond* şato," diye güldü kız.

"Ve saçların, *'Je les tiens dans les doigts, je les tiens dans la bouche... Toute ta chevelure, Melisande, est tombée de la tour...* Anımsadın mı?"

"Ne olağanüstü bir insansın sen!"

Birbirlerine değmeden taş sıranın üstüne oturdular.

"Budalaca bir şey bu," dedi Andrews heyecanla. "Kendimize güvenmeliyiz biraz. Araya edebiyat sokmadan romantik olamıyoruz. Kendi hayatlarımızı yaşayamayacak kadar sersemlemişiz edebiyatla."

"Jean, nasıl geldin buraya? Terhis olalı çok oldu mu?"

"Paris'ten buraya kadar yürüdüm diyebilirim. Üstüm başım berbat, görüyorsun."

"Ne güzel! Ama susmalıyım. Sen beni Chartres'da bıraktığından başlayıp bütün olanları anlatmalısın."

"Chartres'ı sonra anlatırım," dedi Andrews kabaca. "Yaşamımın en şahane haftalarından biri oldu bu. Bütün gün güneş altında yürüdüm, beyaz bir kurdele gibiydi yol, tepelerden, nehir kıyılarından, karatavuklarla dolu ormanlardan geçiyordu, ayaklarımın altında beyaz toz bulutları oluşuyor ve bu sırada sana, hep sana doğru yürüyordum."

"Peki Saba Mellkesi ne durumda?"

"Bilmem. Çoktandır düşünmedim... Sen ne kadardır buradasın?"

"Bir hafta olmadı bile. Sen ne yapacaksın şimdi?"

"Kırmızı yüzlü, çenesinde bir tutam kıl olan ve çok şişman bir kadının evinde nehire bakan bir odam var..."

"Bayan Boncour."

"Evet. Herkesi tanıyorsundur burada... öyle küçük bir yer ki."

"Burada çok kalacak mısın?"

"Sonsuza dek belki de;çalışacağım ve seninle konuşacağım; arada sırada piyanonu kullanabilir miyim?"

"Çok güzel!"

Geneviève Rod ayağa kalktı. Asma kütüklerinden birine dayandı, yüzünde yapraklar dolaşarak baktı erkeğe. Gümüş kadar parlak beyaz bir bulut güneşi örtmüş, tüyü taze yapraklar ve çimenliğin rüzgârda savrulan otları gümüş bir parıltı kapmışlardı. İki beyaz kelebek bir süre çardağın üstünde dolandılar.

"Hep böyle giyinmelisin," dedi Geneviève bir süre sonra.

Andrews güldü.

"Biraz daha temiz ama. Zaten büyük bir değişiklik yapamam. Başka giyeceğim yok ve komik denecek kadar az param var."

"Para kimin umurunda?" diye haykırdı Geneviève. Andrews kızın sesinde yapmacık bir şey hisseder gibi olmuştu, ama hemen kafasından attı bu düşünceyi.

"Buralarda iş bulacağım bir çiftlik var mı acaba?"

"Ama sen bir çiftlik işçisinin işini yapamazsın ki," diye güldü Geneviève.

"Hele iş bulayım da görürsün."

"Ellerin bozulur sonra."

"Aldırmıyorum artık. Ama bütün bunlar sonrası için. Her şeyden önce üzerinde çalıştığım şeyi bitirmeliyim. Eğitim kampında pencereleri silerken aklıma gelen bir ezgi var."

"Ne komiksin Jean! Seni yanımda görmek ne iyi. Ama bugün çok ciddisin. Belki de kendimi öptürdüm diye, ha?"

"Geneviève, bir kölenin sırtı bir günde düzelmez ki. Ama bu şahane yerde, seninle birlikte... Bu kadar zengin bir bitki örtüsü hiç görmemiştim, biliyor musun? Önce o yaylalarda, sonra Loire nehrinin zenginliğinin pusuluğunda Loire'da... Vendome'u biliyor musun? Vendome'dan Blois'ya küçük bir kasabadan geldim. Ayaklarım... Loire kıyılarında buz gibi sulara girdim.. Evet, evet, bir süre sonra eğitim alanlarında aynı ölçüde atılan adımların temposu, umutsuz sıkıcılık senin bu şahane dünyan tarafından içime gömülecek artık."

Kalkıp parmakları arasında hafifçe bir yaprağı ezdi.

"Bak, küçük üzümler olmaya başlamış bile, şuraya bak," Geneviève dalları araladı. "En erken şu üzümler olurlar. Ama şimdi sana imparatorluğumu, kuzenlerimi ve tavuk kümesimi göstermeliyim."

Andrews'un elinden tutup çardaktan dışarı çekti. El ele çocuk gibi koştular.

"Benim demek istediğim şu," dedi Andrews kızın ardından koşarken. "Bütün o sefaleti müzikle anlatabilirsem, belleğimin derinliklerine gömüp kurtulacağım. Kendi varlığımı yaşamak için özgür olacağım bu yaz karnavalında."

Eve gelince kız Andrews'a döndü. "Kapının üstündeki parçalanmış bayanları görüyor musun, Jean Goujon'un bir öğrencisinin yaptığı söylenir."

"Burayla çok uyum gösteriyorlar, değil mi? Sana yaralıyken yattığım hastanedeki heykellerden söz etmiş miydim?"

"Hayır, ama şimdi eve bakmanı istiyorum. Bak işte şu kule. Eski yapıdan bir o kaldı. Ben orada yaşıyorum. Damın altında eskiden çok korktuğum perili bir oda var. Hâlâ da korkarım ya... Bu Henri Quatre bölümü evin ancak dörtte biri olacaktı. Bu çimenlik avlu olarak planlanmış. Güllerin olduğu yerde temellerini bulduk. Evin neden yapılmadığı hakkında bir sürü söylenti var."

"Hepsini anlatmalısın bana."

"Sonra. Şimdi teyzem ve kuzenlerimle tanışmalısın önce."

"Şimdi olmaz, Geneviève... Senden başka kimseyle konuşmak istemiyorum şu anda. Sana anlatacağım o kadar çok şey var ki."

"Ama yemek saati geldi, Jean. Yemekten sonra konuşuruz."

"Olmaz. Şimdi kimseyle konuşamam. Hem zaten gidip yıkanmam gerek."

"Nasıl. Ama bu öğleden sonra gelip bize biraz piyano çalmalısın. İki üç kişi gelecek çaya... Eğer bize piyano çalarsan çok seviniriz, Jean."

"Anlamıyor musun? Seni şu anda başkaları ile birlikte göremem."

"Nasıl istersen." Geneviève'in yüzü kızarmıştı, eli kapının demir kolu üzerindeydi.

"Seni yarın sabah görebilir miyim? O zaman, seninle uzun uzun konuştuktan sonra insanların içine çıkabileceğim. Çünkü ben..." Yere bakıp sustu Andrews. Sonra patlar gibi bir sesle, "Ah bir kere aklımdan çıkarım atabilsem!" diye bağırdı. "O ayak sesleri, o emir veren sesler."

Geneviève'in elini tutan eli titriyordu. Kız iri kahverengi gözleriyle sakin sakin baktı erkeğin gözlerinin içine.

"Bugün sende bir gariplik var, Jean. Peki, yarın sabah erkenden gel."

Geneviève eve girdi. Andrews araba yolundan geçerek evin çevresini dolandı, sonra uzun adımlarla ıhlamur ağaçlarının altındaki nehir boyunca uzanan yoldan köye doğru yürüdü.

Kafasının içinde çürük bir meyve çevresinde dolaşan arılar gibi türlü türlü düşünceler dolaşıyordu. Sonunda Geneviève'i görmüş, kucaklamış, öpmüştü. Hepsi bu kadar. Gelecek konusundaki planları bu noktadan ileri gitmemişti ki. Ne beklediğini bilmiyordu aslında, ama Paris'te o saklanarak yaşadığı günlerde, güneş altında günlerce yürüyüşünde bundan başka bir şey düşünmemişti. Geneviève'i görecek, ona kendisinden söz edecek, yaşamını bir kağıt tomarı gibi önüne serecekti. Geleceği birlikte biçimlendireceklerdi. Birden bir korkuya tutuldu. Geneviève düş kırıklığına uğratmıştı kendisini: Çok şey beklemişti de ondan; hiç bir açıklama yapılmadan, içgüdüsel olarak onun kendisini anlamasını beklemişti. Kendisi kıza hiç bir şey söylememişti. Kaçak olduğunu bile. Bunu söylemesine engel olan neydi acaba? Ne kadar düşünse de buna bir cevap bulamıyordu. Yalnız ta içinde bu kesinlik buz gibi bir ağırlıkmışçasına bastırıyordu: Geneviève kendisini düş kırıklığına uğratmıştı. Yapayalnızdı şimdi. Tüm yaşamını bir duygu yakınlığı rastlantısına bağlamakla çok aptallık yapmıştı. Hayır. Yanlış olan bu hastalık derecesinde aşırı söz oyunlarıydı. Alıngan bir evde kalmış kız gibi hep düşlere bağlı sonuçları düşünüyordu. 'Yaşamı olduğu gibi kabul et', diye tekrarlıyordu durmadan. Birbirlerini seviyorlardı, nasıl olursa olsun, önemi yoktu. Ve artık çalışabilme özgürlüğü vardı. Yetmez miydi bu?

Ama birbirlerinin yaşantılarına doğrudan doğruya bakabilmeleri için aralarındaki o küçük ve budalaca engelleri yıkmayı, her şeyi anlatmayı yarına kadar nasıl bırakabilirdi?

Köyün girişindeki bahçe duvarlarının önünde yol nehir kıyısını bırakıp içeri sapıyordu. Yarı açık kapılardan, Andrews bakımlı mutfak bahçelerini, gökyüzüne karşı gümüş yapraklı dalların sallandığı meyve bahçelerini görebiliyordu. Yol sonra bir dönemeç daha yapıp iki yanında beyaz ve krem rengi duvarlı, yeşil ya da gri pancurlu, soluk kırmızı kiremitli evlerin sıralandığı parke taşlı dar köy sokağına dönüşüverdi. Tam karşıda kilisenin leylak rengi gri kulesinin sivri uçlu geniş kemerleri arasında çanları görünüyordu. Andrews kilisenin önünde dar bir sokağa sapıp yine nehir yönüne döndü. Az sonra cılız akasya ağaçlarının gölgelendirdiği kıyıdaydı. Her yana çıkmış damları ve sivri tepelikleriyle köşedeki yapının üzerinde bir levha vardı: 'Rendez-vous de la Marine.' Girdiği oda öylesine alçaktı ki, Andrews geçerken kalın tahta kirişler altında eğilmek zorunda kaldı. Bir köşedeki eskimiş bilardo masasının arkasındaki kapıdan yukarı çıkıyordu merdiven. Bayan Boncour, Andrews ile merdiven arasındaydı. Yusyuvarlak gözlü, çok kırmızı ve yuvarlak yüzlü, dudaklarında garip bir gülümseme olan yaşlıca bir kadındı.

"Monsieur payerą un petit peu d'advance, n'est-ce pas, Monsieur?"

"Peki," diye Andrews cüzdanını çıkardı. "Bir haftalık peşin vereyim mi?"

Kadının gülümsemesi yayıldı yüzüne.

"Si Monsieur désire... Nasıl isterseniz, yaşam çok pahalı bugünlerde. Bizim gibi yoksul insanların geçinmesi çok güç oluyor."

"Bunu çok iyi bilirim," dedi Andrews.

"Monsieur est étranger..." diye kadın parayı aldıktan sonra yaltaklanırcasına bir sesle konuşmaya başladı.

"Evet, kısa bir süre önce terhis oldum."

"Aha! Monsieur est démobilisé. Monsieur remplira le petite feuille pour la police, n'est-ce pas?"

Kadın arkasında tuttuğu elindeki basılı polis oturma kağıdını uzattı.

"Pekâlâ, şimdi doldururum," dedi Andrews. Kalbi hızla atmaya başlamıştı.

Ne yaptığını düşünmeden kağıdı bilardo masasının üstüne dayadı ve doldurdu: 'John Brown, yaş 23, Chicago, Ill. Etats Unis. Müzisyen. Pasaport no: 1.432.286.'

'Merci, Monsieur. A bientôt, Monsieur. Au revoir, Monsieur."

Sallanan basamaklardan çıkarken kadının şarkı söyleyen sesi kendisini izliyordu. Odasının kapısını kapattığı zaman ancak pasaport numarası olarak künye numarasını yazdığını hatırladı. "Neden John Brown adını seçtim yani?" diye söylendi.

"John Brownın bedeni çürüyor mezarında
Ama ruhu durmadan ilerliyor.
Şükürler olsun, şükürler olsun!
Ruhu durmadan, dumandan ilerliyor.

Şarkıyı bir an öylesine canlı olarak işitti ki, yanında birisinin söylediğini sandı. Pencereye gidip saçlarını karıştırdı. Dışarda Loire nehri uzak mavilikiere doğru gümüş bir parıltı olarak akıyordu. Karşıda kavaklar ve koyu gölgelikli ağaçlıklara uzanan yeşilin çeşitli türlerinde tarlalar vardı. En yüksek tepenin çıplak doruğunda bir yeldeğirmeni mermer gökyüzüne tembelce sallıyordu kollarını.

John Andrews üzerine gümüş bir sessizliğin yavaşça çökmekte olduğunu farketti. Ceketinin cebinden bir sucukla bir parça ekmek çıkardı, masanın üstündeki sürahiden bir yudum su içti, pencerenin yanına, çizgili nota kağıtlarının başına oturdu. Uzun bir süre sucukla ekmeğini kemirdi, sonra kağıdın en üstüne iri harflerle *'Arbeit und Rythmus'* diye yazdı. Bundan sonra hiç kıpırdamadan dışarı baktı, mavi gökyüzünden dev gemiler gibi ağır ağır geçen bulutları seyretti. Birden yazdığını karaladı ve üzerine: *"John Brown'un Bedeni ve Ruhu"* yazdı. Odanın içinde yumruklarını sıkmış olarak dolaştı sonra.

"O adı yazmam ne kadar garip! Çok garip!" diye söylendi yüksek sesle.

Yine masanın başına oturdu ve kendisini kavrayan müziğin içinde herşeyi unuttu.

* * *

Ertesi sabah Geneviève'i görme saatine kadar nehir boyunca gezinerek kendini oyalamaya çalıştı. Eğitim kampında cam silerek geçirdiği iik askerlik günleri gözlerinin önünde canlılığını koruyordu. Yine boş, geniş odanın ortasında kendisini çırılçıplak, çavuş tarafından orası burası ellenip ölçülürken görüyordu. Şimdi de asker kaçağıydı. Bir anlamı var mıydı bunların? Bu çarkın içine düştüğünden bu yana yaşamı belirli bir yol izlemiş miydi, yoksa her şey rastlantıya mı bağlıydı? Bir silindirin önünde yolda zıplayan bir kurbağa.

Olduğu yerde kımıldamadan durup çevresine bakındı. Bir yonca tarlasının ötesinde kumluklarıyla, geniş gümüş uzantılarıyla nehir vardı. Bir çocuk beline kadar suya girmiş balık avlamak için ağ savuruyordu. Andrews onun ağı hızla suyun içinden çekerken yaptığı hareketleri izledi. Bu çocuk da bir asker olacaktı; bu canlı vücut da diğer vücutlarla aynı olması için bir kalıba atılacaktı, bu canlı hareketler yönetmeliklerde yazılı hareketlerle dondurulacak, o meraklı, titiz zihin köleliğe

zorlanacaktı. Ağıl parmaklıklarla çevrilmişti artık, koyunlardan teki bile kaçamazdı. Peki ya koyun olmayanlar? Onlar kaçacaktı, her silâh namlusu ölüm olabilirdi kendileri için, uzun yaşamayacaklardı. Ama yine de başka karabasanlar çekilip atılmıştı insanların omuzlarından. Ölmek üzere yürekliliklе dikilen herkes karabasanın pençesini gevşetiyordu.

Andrews okul çocuğu gibi ayaklarını tozlara vura vura ağır ağır yürüyordu. Bir dönemeçte kendini akasya ağaçlarının altındaki çimenliğe attı. Çiçeklerin o ağır kokusu, beyaz salkımlar üzerinde sarhoşça asılı kalmış arıların mırıltıları birden uyuşturmuştu kendisini. İri beyaz atların çektiği bir araba geçti yanından; sırtı ayçiçeği sapı gibi eğrilmiş yaşlı bir adam, elindeki kamçıyı baston gibi kullanarak topallaya topallaya yürüyordu arkasından. Andrews yaşlı adamın kuşkulu bakışlarla kendisine baktığını gördü. Hafif bir korku titremesine tutuldu: Adam kendisinin asker kaçağı olduğunu biliyor muydu? Araba ve yaşlı adam dönemeci dönüp gözden yok olmuşlardı. Andrews uzun bir süre yattığı yerde koşumların şakırtısını dinledi, sonra yine çiçek salkımları arasındaki tembel arıların sesine bıraktı kendisini.

Doğrulduğu zaman, ağaçların kalın gövdeleri arasından Geneviève Rod'un evinin kulesinin damının göründüğünü farketti. Geneviève'i ilk gördüğü günü, o gün nasıl erkek çocuklarına özgü sakarlıkla çay doldurduğunu anımsadı. Geneviève ile gerçek bir yaklaşma anı bulabilecekler miydi? Birden acı bir düşünce geldi aklına. "Yoksa Geneviève aydın bir genç kız salonuna süs olarak uysal bir piyanist mi arıyor?" Ayağa fırlayıp yine kasabaya doğru yürümeye başladı. Gidip onu görecek ve bu konuyu kesin olarak bir sonuca bağlayacaktı. Kulenin saati çalmaya başladı. Tarlalarda çınlıyordu canlı notalar: on.

Köye yürürken para durumunu düşünmeye başladı. Cüzdanında yüz yirmi dört frank vardı. Bütün ceplerindeki bozuk paraları da toplayınca üç buçuk frank daha buldu. Yüz yirmi yedibuçuk frank. Haftada kırk frankla geçinebilirse 'John Brown'ın Bedeni ve Ruhu' üzerinde çalışmak için üç haftası vardı. Yalnızca üç hafta; ondan sonra iş bulmak zorundaydı. Henslowe'a yazıp eğer varsa kendisine biraz para göndermesini isteyebilirdi; ince düşünmenin zamanı değildi, her şey parasının olmasına bağlıydı. Üç hafta çalışmaya, içinde alevlenen düşünceyi kağıda geçirmeye söz verdi kendi kendine. Ne olursa olsun. Amerika'ya yazıp para isteyeceği birini düşündü bir süre. Korkunç bir yalnızlık duygusu kaplamıştı benliğini. Geneviève de kendisini düş kırıklığına uğratacak mıydı?

Yolun hemen üstündeki bahçe kapısına vardığında Geneviève de evin ön kapısından çıkıyordu.

Andrews'u karşılamak için koştu.

"Günaydın. Ben de seni almaya geliyordum."

Kız erkeğin elini aldı ve sıktı.

"Ne iyisin!"

"Ama sen köyden gelmiyorsun, Jean."

"Yürüyordum."

"Ne kadar erken kalkıyorsun böyle."

"Güneş penceremin tam karşısında doğuyor. Bu yüzden erken kalkıyorum."

Geneviève önünden itti Andrews'u içeri. Bir koridordan geçip yüksek tavanlı, büyük bir odaya girdiler. Eski dik arkalıklı iskemleler ve bir de kuyruklu piyano vardı odada. Bahçeye açılan camlı kapının önündeki siyah maun masanın üstü kitap doluydu. Piyanonun yanında keten giysili iki kız duruyordu.

"İşte kuzinlerim... Sonunda geldi işte. Monsieur Andrews, *ma cousine Berthe et ma cousine Jeanne.* Şimdi bize birşeyler çal, bildiklerimizi duya duya sıkıntıdan patlayacağız neredeyse."

"Pekâlâ... Ama seninle sonra konuşacak çok şeyim var," dedi Andrews alçak sesle.

Geneviève anlamışçasına başını salladı.

"Bize neden *La Reine de Saba*'yı çalmıyorsun, Jean?"

"Ne olur onu çalın," diye kuzinler fısırdadılar.

"Bir sakıncası yoksa Bach çalmak isterdim."

"Köşedeki çekmecede sürüyle Bach var," diye bağırdı Geneviève. "Evin her köşesi nota dolu, çok komik doğrusu."

Çekmeceye aynı anda eğildiler. Andrews kızın saçlarının yanaklarına sürtündüğünü hissetti, saçlarının kokusu burnuna doldu. Kuzinler piyanonun yanından ayrılmadılar.

Notaların üstünde bir tabanca vardı.

"Dikkat et, doludur," dedi Geneviève Andrews silahı eline alınca.

Andrews sorgu dolu bakışlarla baktı. "Bir tane de odamda var. Annem ile sık sık yalnız kalırız burada. Sonra silâh severim ben. Sen sevmez misin?"

"Ben nefret ederim," diye mırıldandı Andrews.

"İşte tonlarca Bach sana."

"Çok iyi... Bak Geneviève... o tabancayı birkaç günlüğüne bana verebilir misin? Nedenini sana sonra söylerim."

"Olur. Ama dikkat et, doludur." Geneviève iki kolunun altına sıkıştırdığı notalarla piyanonun yanına döndü. Andrews de çekmeceyi kapatıp arkasından yürüdü. Birden neşelenmişti. Bir nota defterini rastgele açtı.

"Bir dosta kendisini yolculuktan vazgeçirmek üzere" diye adını okudu. "Ben bunu eskiden biliyorum."

Melodiye canlılık katarak çalmaya başladı. Müziğin hafif bir yerinde kuzinlerin fısıltılarını duydu.

"Qu'il a l'air intéressant."

"Farouche, n'est-ce pas? Genre révolutionnaire," dedi diğeri, kıkırdayarak güldü. Andrews o sırada Bayan Rod'un gülümseyerek kendisine baktığını gördü, ayağa kalktı.

"Mais ne vous dérangez pas," dedi kadın.

Beyaz spor pantolon ve lastik ayakkabı giymiş bir adamla sivri kır sakallı ve neşeli, gri gözlü bir adam da arkalarında şişmanca, tüllü şapkalı ve uzun beyaz eldivenli bir kadın olduğu halde odaya girmişlerdi. Tanıştırma töreni bittikten sonra Andrews'un moralı iyice çökmüştü. Bu insanlar Geneviève ile arasında güçlü bir duvar oluşturuyorlardı. Kıza ne zaman bakarsa aralarına hemen iyi giyimli biri saygı gösterisiyle giriverlyordu. Çevresinde gülünç saygı davranışlarıyla danseden iyi giyimli bir gelenek çemberine sıkışmış gibiydi. Yemek boyunca yerinden fırlayıp bağırmamak için güç tutuyordu kendini:

"Bana bakın banal Bir asker kaçağıyım ben. Sizin düzeninizin tekerlekleri altındayım. Eğer düzeniniz beni öldüremezse, o ölçüde zayıflayacak, başkalarını öldürmede o ölçüde güçsüz kalacaktır." Terhisi, müziği ve Schola Cantorum konularında konuşuldu. Gösteriye çıkarılmış gibi hissediyordu kendini. "Ama ne gösterdiklerinin farkında değiller," dedi kendi kendine buruk bir neşeyle.

Yemekten sonra kahvelerini çardağın altında içtiler. Andrews konuşmuyordu, İmparatorluk dönemi mobilyası ve yeni vergiler hakkında konuşmaları da dinlemiyordu. Güneşle lekelenmiş asma yaprakiarına bakıyor, bir gün önce güneşin ve gölgelerin Geneviève'in saçları arasında nasıl oynaştıklarını düşünüyordu. Bugün kız gölgedeydi, saçları donuktu. Zaman çok ağır ilerliyordu.

Sonunda Geneviève ayağa kalktı.

"Benim kayığımı görmedin daha," dedi Andrews'a. "Gel biraz gezelim."

Andrews hevesle fırladı ayağa.

"Bay Andrews aman çok dikkatli olun, kızım çok dikkatsizdir," dedi annesi.

Yolda yürürlerken, "Sıkıntıdan patlayacaktın neredeyse," dedi Geneviève.

"Hayır, ama o insanlar seninle benim aramda yeni duvarlar örüyorlardı. Zaten yeteri kadar var."

Kız bir an sertçe baktı yüzüne ama bir şey söylemedi.

Kumların arasından geçip nehir kıyısına vardılar. Sazlar arasında üzeri turuncu çizgili yeşil bir sandal vardı.

"Batmazsa şaşarım," dedi Geneviève. "Yüzmesini bilir misin?"

Andrews gülümsedi.

"Evet. Askerlikten yüzerek kurtuldum zaten."

"Ne demek istiyorsun?"

"Kaçtığım zaman."

"Kaçtığın zaman mı?"

Geneviève kayığı çekmek için eğildi. Başları birbirine değiyordu kayığı itip suya soktuklarında.

"Ya yakalanırsan?"

"Belki de kurşuna dizebilirler, bilmiyorum. Ama savaş sona erdiğine göre yaşam boyu hapis, ya da yirmi yıl verirler sanırım."

"Bundan bu kadar serinkanlılıkla söz edebiliyorsun, ha?"

"Yeni bir düşünce değil bu benim için."

"Peki seni bu harekete zorlayan neydi?"

"Çarklar arasında ezilmeye katlanamıyordum artık."

"Haydi sandala binelim."

Geneviève sandala binip kürekiere geçti.

"Şimdi iit bakalım, ama dikkat et de suya düşme!" diye bağırdı.

Sandal suya kaydı. Geneviève ağır ağır kürek çekmeye başladı. Andrews hiç konuşmadan bakıyordu kızın yüzüne.

"Yorulursan ben çekerim," dedi bir süre sonra.

Arkalarında köy, beyaz ve boz rengi, kırmızı ve pembe, dik, kiremitli damlarla düzensiz bir tepe halinde kiliseye doğru yükseliyordu. Çan kulesinin geniş kemerleri arasında çanların gökyüzüne karşı asılı olduklarını görüyorlardı. Nehrin aşağısında da kasaba tam olarak yansımıştı.

Geneviève çektikçe kürekler gacırdıyordu.

"Yorulduğun zaman bana vermeyi unutma," dedi Andrews uzun bir sessizlikten sonra.

Geneviève kenetlenmiş dişleri arasından cevap verdi:

"Kuşkusuz yurtseverlik diye bir şey yok sende."

"Senin anladığın anlamda yok."

Akıntının arttığı bir dönemeci geçtiler. Andrews de kızla birlikte asıldı kürekiere. Sandalın burnu söğütler altındaki sazlara takıldı.

"Burada kalalım," dedi kız. Kürekleri kaldırdı.

Ellerini dizleri çevresinde kavuşturup erkeğe doğru eğildi.

"Demek bunun için tabancamı istedin... Chartres'dan başlayarak anlat bakalım." Boğulur gibi konuşuyordu.

"Chartres'da tutuklandım ve bir çalışma taburuna gönderildim. Sizin ordu hapishanesine benzeyen bir yer. Okul Birliği'ndeki komutanıma haber vermeme izin vermediler..." Durakladı.

Söğüt ağacında bir kuş ötüyordu. Güneş bir bulut arkasına girmişti; rüzgârda hafifçe titreşen uzun soluk yeşil yapraklar arkasında gökyüzü

gümüş ve bej rengi bulutlarla doluydu.

"Geneviève, ne saçma sözcükler bunlar, ne kadar saçma, görkemli ve şekin: Birlik tabur, komutan. Nasılsa olacaktı. Kırılma noktasına gelmişti artık, hepsi bu kadar... Bu uzun sözcükler insanların boyunlarına asılmış değirmen taşlarından başka nedir ki? Üstelik budalaca bir şeydi de; Almanların öldürülmesinde yardımcı olmaya hazırdım. Onlarla bir kavgam yoktu, yalnızca merak ya da korkaklık... Dünyanın ne olduğunu anlamam çok uzun sürdü. Bana yol gösterecek kimsem yoktu."

Kızın konuşmasını beklermiş gibi durdu. Söğüt ağacındaki kuş hâlâ ötüyordu.

"Bana kalırsa insan toplumu hep böyle olmuştu ve belki de hep böyle kalacaktır: Örgütler büyüyecek, kişileri boğacak ve insanlar umutsuzca isyan edecekler ve sonunda eski düzenleri yıkıp yerlerine yeni düzenler kuracaklar ve sonra da bunların köleleri olacaklardır..."

"Ben senin sosyalist olduğunu sanıyordum," diye Geneviève sertçe, nedenini bilmediği ama kendisini inciten bir sesle sözünü kesti.

"Biri bana çalışma taburunda bir arkadaşına yanan sigara yutmaya zorlayarak işkence yaptıklarını anlatmıştı," diye Andrews devam etti. "Verilen her emir, yetkililer önünde her yeni alçalış benim için de büyük bir acı kaynağıydı işte. Anlayabiliyor musun?" Sesi birden yalvarır gibi çıkmaya başlamıştı.

Geneviève başını salladı. Sustular. Söğüt yaprakları titredi rüzgârda. Kuş gitmişti.

"Bana yüzme bölümünü anlat. Heyecanlı bir şeye benziyor."

"Passy'de çimento boşaltıyorduk. Amerikan ordusunun Fransızlara armağan edeceği stadyumun yapımı için çimento. Piramitler gibi köle emeği ile yapılan bir anıt."

"Passy Balzac'ın yaşadığı yerdir. Evini gördün mü?"

"Yanımda çalışan biri vardı, Çocuk derdik kendisine. O olmasaydı yapamazdım. Ben tümüyle ezilmiş, bitmiştim. ..O boğuldu sanırım. ..Her neyse, elimizden geldiği kadar suyun altında yüzdük, hava da karanlıktı, ben bir mavnaya çıkabildim. Garip bir anarşist aile baktı bana. Çocuk'tan bir daha hiç haber almadım. Sonra sana bu kadar gülünç gelen giyecekleri aldım ve Paris'e seni bulmak için döndüm, Geneviève."

"Senin için o kadar önemli miyim?" diye fısıldadı kız.

"Paris'te St. Germaine yakınlarında bir çiftlikte çalışan Marcel adında bir çocuğu da arıyordum. Bir gün orada rastlamıştım kendisine. O da denizci olmuş... Seni görme zorunluğum olmasaydı doğrudan Bordeaux'ya ya da Marsilya'ya gidecektim. Bugünlerde denizci olarak aldıklarının geçmişlerine pek dikkat etmiyorlar."

"Ama askerdeyken o berbat yaşamdan bıkmamış mıydın? Senin gibi

duygulu biri, bir sanatçı, hep o pis kokulu yerlerde, okumamış insanlar arasında? Yıllarca buna katlandıktan sonra çıldırmadığına şükür." Geneviève gözlerini erkeğin yüzüne dikmiş tutkuyla konuşuyordu.

"Öyle bir şey yoktu," diye umutsuzca cevap verdi Andrews. "Senin aşağı sınıftan dediğin insanları ben severim. Hem insanlar arasındaki ayrılıklar o kadar azdır ki..." Sözü yarım kaldı. Sustu, huzursuzca kıpırdanarak oturuyordu, her an haykırabilirdi. Bacağında tabancanın sert şişkinliğini farketti.

"Peki yapacağın hiç bir şey yok mu?" diye patladı Geneviève. "Arkadaşların falan olmalı. Korkunç bir haksızlık yaptılar sana karşı. Hakkını arayabilir ve kurallara uygun olarak terhis edilebilirsin. Senin ne kadar akıllı olduğunu göreceklerdir. Herhangi biri gibi davranamazlar sana."

"Her zaman dediğin gibi ben biraz kaçık olmalıyım, Geneviève. Ancak şu anda, çok küçük de olsa, insanın özgürlüğüne doğru bir adım atmış oluyorum, bir rastlantıyla kuşkusuz, bu yüzden artık duygularım değişti... Deliyim sanırım... Ama beni olduğum gibi kabul edeceksin işte, Geneviève."

Başı göğsü üzerine düşmüş, iki eliyle sandalın kenarlarını tutarak durdu. Uzun bir süre sonra Geneviève kupkuru bir sesle:

"Dönelim artık, çay saati geldi," dedi.

Andrews başını kaldırdı. Sazlardan birinin üstünde gümüş kanatları, uzun kızıl gövdesiyle bir yusufçuk gördü.

"Arkana bak, Geneviève."

"Bir yusufçuk! Kimler bunu yaşam simgesi yapmışlardı? Mısırlılar değildi. Unutmuşum."

"Kürekleri ben çekerim," dedi Andrews.

Akıntı olduğu için bir iki dakika sonra Rod'ların evi önündeki kıyıya çekmişlerdi sandalı.

"Gel çay içelim," dedi Geneviève.

"Gidip çalışmam gerek."

"Yeni bir şey hazırlıyorsun, değil mi?"

Andrews başını salladı.

"Adı ne?"

"John Brown'ın Ruhu ve Bedeni."

"John Brown kimdir?"

"İnsanları özgürlüğe kavuşturmak isteyen bir çılgındı. Hakkında bir şarkı da vardır."

"Halk ezgileri üzerine mi kurulmuş?"

"Bildiğim kadarıyla hayır... Zaten adı da dün geldi aklıma. Çok garip bir rastlantı sonucu."

"Yarın gelecek misin?"

"Eğer çok işin yoksa."

"Dur bakayım, öğle yemeğe Boileau'lar gelecek. Çayda kimse yok. İkimiz birlikte içeriz çayımızı."

Andrews kızın elini tuttu. Yeni bir oyun arkadaşı bulmuş bir çocuk kadar yabancılıkla.

"Pekâlâ, saat dörtte falan gelirim. Kimse yoksa müzik çalarız."

Geneviève aceleyle çekti elini, bir veda hareketi yaptı, arkasına bakmadan yolu geçip bahçe kapısından girdi. Andrews'ın kafasında tek şey vardı şimdi, odasına gitmek, kapısını kilitlemek ve yüzüstü yatağına fırlatmak kendini. Bu düşünce zihninin bir yerinde hoş bir çağrışım uyandırıyordu. Çocukluğunda, dünya kendisine çok büyük geldiği zamanlarda hep böyle yapardı. Yukarı koşar, kapıyı kilitler ve yüzüstü yatardı yatağına. "Ağlayacak mıyım acaba?" diye düşündü.

Yukarı çıkarken Bayan Boncour da aşağıya iniyordu. Andrews geri çekilip bekledi. Kadın alt basamağa inince ağzını hafifçe büzerek konuştu:

"Demek Bayan Rod'un dostusunuz, Monsieur."

"Nereden duydunuz bunu?"

Kadının yanaklarında gamzeler belirdi.

"Böyle ufak yerlerde, bilirsiniz, insan her şeyi çabuk haber alır."

"İyi günler," diyerek merdivene doğruldu Andrews.

"Ama bana söylemeliydiniz bunu. Eğer bilmiş olsaydım sizden peşin para istemezdim. Kesinlikle istemezdim. Beni bağışlamalısınız, Monsieur."

"Pekâlâ, öyle olsun."

"Amerikalısınız, değil mi? Gördünüz mü hakkınızda ne kadar çok şey biliyorum." Güldüğü zaman şişman yanakları titriyordu. "Bayan Rod ile Matmazel Rod'u da uzun zamandan beri tanıyorsunuz. Eski bir dostlarısınız. Müzisyensiniz."

"Evet öyle. İyi günler." Andrews koşa koşa çıktı yukarı.

Kapıyı gürültüyle kapatıp yatağın üstüne attı kendini.

Andrews ertesi sabah uyandığında aklına gelen ilk şey Geneviève'i görebilmek için ne kadar beklemesi gerektiği oldu. Sonra bir gün önceki konuşmalarını hatırladı. Gidip görmeye değer mi diye düşündü. Giderek yayılan buz gibi bir umutsuzluk kapladı içini. Bir an için ölü makinalarla dolu bir dünyada yaşayan tek canlı olduğu duygusuna kapıldı. Silindir önünde yolda zıplayan kurbağa. Birden Jeanne'ı hatırladı. Onun kucağında duran çalışmaktan örselenmiş, kirli parmaklarını gözlerinin önüne getirdi. Bir Çarşamba gecesi Café de Rohan'ın önünde bir aşağı bir yukarı yürüyerek kendisini beklerken görür gibi oldu. Geneviève'in yerinde olsaydı Jeanne ne yapardı? Yine de aslında insanlar hep yalnızdılar. Birbirlerini ne kadar sevseler gerçek bir birleşme olamazdı.

Büyük bir arabada yolculuk edenler diğerlerinin, yolda zıplayan kurbağaların duygularını paylaşamazlardı. İçinde kin yoktu Geneviève'e karşı.

Kahvaltı olarak bayat ekmek yiyip kahvesini içerken unuttu bu düşünceleri. Daha sonra nehir boyunca yürürken zihninin ve vücudunun yumuşadığını, sıvılaştığını, sert esen yelde kavakların eğilmesi gibi müziğin seli altında eğildiğini hissetti. Kalemini yontup hemen odasına çıktı.

Gökyüzü bulutsuzdu o gün. Masasının başında otururken gözlerinin önünde sürekli olarak pencerenin dörtgeninden görünen mavilik, yeldeğirmeninin taçlandırdığı tepeler ve nehrin gümüş mavisi vardı. Kimi zaman hiç bir şey düşünmeden, duymadan, görmeden hızla yazıyordu notaları; kimi zaman da uzun uzun gökyüzüne, yeldeğirmenine belirsiz bir mutlulukla bakıyor, açık pencereden girip tavan kirişlerinin arasında dolaşan ve sonra nedenini bilemediği bir biçimde kaybolan bir pervane böceği gibi bir gelip bir kaybolan hiç beklenmedik düşüncelerle oynuyordu.

Saat on ikiyi vurunca çok acıktığını farketti. İki gündür ekmek, sucuk ve peynirden başka şey koymamıştı ağzına. Aşağıdaki barda bardakları parlatırken gördüğü Bayan Boncour'dan yemek istedi. Kadın hemen bir tabak etle bir şişe şarap getirdi, o yemek yerken kollarını göğsünde kavuşturmuş, iri kırmızı yanaklarında gamzeleriyle kendisini seyretmeye başladı.

"Monsieur yaşamımda gördüğüm en az yemek yiyen genç," dedi.

"Çok çalışıyorum." Andrews'un yüzü kızarmıştı.

"İyi ama çok çalışanın çok yemesi gerek."

"Ya parası azsa?" diye Andrews gülümseyerek sordu. Kadının gözlerindeki o çeliğimsi araştırıcı bir bakış bir an için korkuttu Andrews'ı.

"Şimdi burası epey boş," dedi kadın. "Ama bir de pazar kurulduğu günler göreceksiniz. Başka bir şey ister miydiniz?"

"Peynir ve kahve."

"Bu kadar mı? Çilek mevsimi şimdi."

"Bu kadar, teşekkür ederim."

Bayan Boncour peynir tabağı ile dönünce:

"Bir ara burada Amerikalılar vardı," dedi. "Çok güç anlar yaşadım. Asker kaçağıydılar. Para ödemeden gittiler. Jandarmalar da peşlerinden. Umarım o ciğeri beş para etmez insanlar yakalanıp cepheye gönderilmişlerdir."

"Çeşit çeşit Amerikalı vardır," dedi Andrews alçak sesle. Kalbi çok hızlı attığı için çok kızmıştı kendisine.

"Ben biraz yürüyüşe çıkacağım. İyi günler Madame."

"Monsieur yürüyüşe çıkıyor demek? Eğlenmenize bakın, Monsieur. İyi günler, efendim."

Saat dörtten az önce Andrews Rod'ların evinin önündeydi. Küçük köpek Santo'nun havlamaları geliyordu içerden. Kapıyı Bayan Rod kendisi açtı.

"Geldin demek," dedi. "İçeri buyur bir çay iç. Bugün iyi çalıştın mı?"

"Ya Geneviève?" diye kekeledi Andrews.

"Arkadaşları ile araba gezintisine çıktı. Sana bir not bıraktı. Masanın üzerinde."

Andrews beyaz bir sis bulutu içinde konuştu, sorular sordu, cevaplar verdi, çay içti, pasta yedi.

Geneviève'in notu şöyleydi:

"Jean, ben bir çıkış yolu bulmaya çalışıyorum. Tarafsız bir ülkeye gitmelisin. Geri dönme fırsatını kesin olarak kaçırmadan önce neden sanki benimle konuşmadın? Yarın aynı saatte evde olacağım.

Bien à vous.

G.R."

"Birkaç dakika piyano çalsam acaba sizi rahatsız eder miyim?" diye sordu.

"Ne münasebet! Biz de daha sonra gelir dinleriz sizi."

Andrews odadan çıkarken Bayan Rod dışında iki kuzinle de konuşmakta olduğunu farketti.

Piyanonun başında her şeyi unutmuş, o belirsiz neşesine kavuşmuştu. Cebinde bir kağıt ve kalem de bulmuştu. Eğitim kampında merdivenin tepesinde camları silerken aklına gelen ezgiyi çalıyor, düzeltiyor, müziğin temposuna uyarak her şeyi unutuyordu. Piyanoyu bıraktığı zaman hava iyice kararmıştı. Başına bir eşarp örtmüş olan Geneviève bahçeye açılan kapının önündeydi.

"Seni dinliyordum. Devam et," dedi.

"Bitti. Gezintin iyi geçti mi?"

"Hem de nasıl! Araba ile gezme fırsatı öyle azdır ki buralarda."

"Benim seninle başbaşa konuşabilme fırsatım da öyle," dedi Andrews acı bir sesle.

"Benim üzerimde sahiplik hakkın varmış gibi davranıyorsun. Bunu sevmiyorum. Kimsenin benim üzerimde hakkı olamaz." Bunu sanki ilk kez söylüyormuş gibi değildi.

Andrews gidip pencereye, kızın yanına yasiandı.

"Benim asker kaçağı olmam sende böylesine bir değişiklik mi yarattı, Geneviève?"

"Hayır, ne ilgisi var?" dedi kız hemen.

"Bana kalırsa çok ilgisi var, Geneviève... Ne yapmamı istiyorsun? Teslim mi olayım? Paris'te tanıdığım biri teslim oldu, ama o benim gibi

üniformasını çıkartmamıştı. Bunun önemi var. İyi bir insandı. Al'dı adı. San Fransisco'lu. Sinirleri sağlam bir arkadaştı. Eli tren altında ezilince küçük parmağını kendi kesip atmıştı."

"Hayır, hayır, olamaz! Ama bu da çok korkunç. Büyük bir besteci olabilirdin. Bundan eminim."

"Neden olabilirdin diyorsun? Şimdi şu anda yaptıklarım şimdiye kadar yaptıklarımın en iyisi, biliyorum bunu."

"Evet ama çalışmak zorundasın, kendini tanıtman gerek."

"Altı ay dayanabilirsem kurtuldum demektir. Ordu buradan çekilir o zamana kadar. Asker kaçaklarını geri göndereceklerini sanmıyorum."

"Ama bunun utancı, her an yakalanma tehlikesi?"

"Ben yaşamım boyunca çok şeyden utandım, Geneviève. Ama bundan gurur duyuyorum."

"Ama başka insanların bireysel özgürlük konusunda senin gibi düşünemeyeceklerini anlayamıyor musun?"

"Gitmeliyim artık, Geneviève."

"Yakında yine gel ama."

"Bu günlerden birinde gelirim."

Sonra nota kağıtları elinde buruşmuş, rüzgârlı alacakaranlıkta yolda yürüyordu. Gökyüzü fırtına belirten mor bulutlarla doluydu, aralarında berrak şarap rengi ışıklar vardı. Ihlamurların geniş yapraklarını hışırdatan ve buğday tarlalarını deniz dalgalarına dönüştüren, kırmızımsı kumluklar arasındaki nehri çok karartan rüzgâr yağmurla karışık esiyordu. Birden sağanak başladı. Andrews tek giyeceğini ıslatmamak için eve doğru koştu. Odasına girince dört mum yakıp masasının dört köşesine yerleştirdi. Yağmurdan hâlâ hafif, soğuk, mor bir ışık içeri süzülüyor, mumlara ürkütücü bir parıltı veriyordu. Sonra yatağına uzanıp gözlerini tavanda titreşen ışığa dikti ve düşünmeye çalıştı.

"Şimdi yalnız kaldın işte John Andrews," dedi yüksek sesle. Yarım saat sonra birden ayağa kalktı, gerindi, esnedi. Dışarda yağmur sürekli ve gürültülü yağıyordu. "Şöyle genel bir bilanço çıkaralım," dedi kendi kendine. "Amerika'dan Howe'un cevap vermesi en az bir ay, Henslowe'un cevabı ise ondan da uzun sürer. Şimdiye kadar yirmi frank harcadım yiyeceğe. Böyle yürütemem bu işi. Mal olarak elimde Villon'dan bir cilt, müzik konusunda yeşil bir kitap, iki parça olmuş bir Fransa haritası ve fena sayılmayacak kadar iyi çalışan bir kafam var."

İki kitabı önündeki dağınık nota kağıtlarının üstüne koydu. Sonra diğer mallarını sıraya dizmeye başladı. Üç kurşun kalem, bir dolmakalem. İçgüdüsel bir hareketle kol saatini çıkarmak için elini uzattı ama teslim olmamaya karar verdiği takdirde paraya gereksinme duyacağı için onu Al'a verdiğini hatırladı birden. Bir diş fırçası. Tıraş takımı. Bir parça sabun. Saç fırçası ve kırık bir tarak. Başka bir şey var

mıydı? Yatağın ucunda asılı duran torbasına uzandı. Bir kutu kibrit. Bir ucu kırık bir çakı, ezik bir sigara. Her an neşesi giderek artarak önünde duran yığına baktı. Sonra çekmecede iki temiz gömleği ve iki çift kirli çorabı olduğunu hatırladı. Hepsi bu kadardı, evet kesinlikle bu kadardı. Satılabilecek bir parça eşya yoktu içlerinde. Geneviève'in tabancası dışında. Cebinden çıkarıp baktı silâha. Parlak nikel üzerinde parıldadı mum ışığı. Hayır, buna gereksinme duyabilirdi; satılmayacak kadar değerliydi. Kendisine çevirdi namlusunu. En iyi yerin çene altı olduğu söylenirdi. Namlu çenesine dayalıyken tetiği çekip çekemeyeceğini düşündü. Hayır, parası bitince tabancayı satacaktı. Açlıktan ölmek üzere olan bir insan için pahalı bir ölüm. Yatağının kenarına oturup güldü.

Birden acıkmış olduğunu farketti. Günde iki öğün yemek; inanılmaz bir şey! diye söylendi. Bir öğrenci gibi neşeyle ıslık çala çala aşağı inip Bayan Boncour'a bir yemek ısmarladı.

Islıkla çaldığı melodinin ne olduğunu garip bir korkuyla birdenbire farketmişti:

"John Brown'ın bedeni çürüyor mezarında,
Ama ruhu durmadan ilerliyor."

Ihlamurlar çiçek açmıştı. Evin yanındaki bir ağaçtan günlük kokusu kadar ağır koku esintileri geliyordu. Andrews yanağı nota kağıtları üzerinde, gözleri kapalı yatıyordu masanın üstünde. Çok yorgundu. 'John Brown'ın Ruhu ve Bedeni'nin birinci bölümü kağıda geçirilmişti. Köy saati ikiyi çaldı. Kalkıp görmeyen bakışlarla pencereden baktı. Nehir üzerine kadar inmiş şişkin bulutlarla dolu boğucu sıcak bir öğleden sonraydı. Karşı tepedeki yeldeğirmeni kımıldamıyordu bile. Geneviève'in sesini duyuyor gibiydi, çok eskiden ve çok uzaklardan. "Büyük bir besteci olabilirdin." Masaya dönüp nota kağıtlarını hiç bakmadan çevirdi eliyle. "Olabilirdin." Omuzlarını silkti. Şu halde 1919 yılında hem asker kaçağı hem büyük bir besteci olamazdın. Geneviève haklıydı herhalde. Ama birşeyler yemek de zorundaydı.

Öğle yemeği istediğinde Bayan Boncour, "Çok geç ama," dedi.

"Biliyorum. Üzerinde çalıştığım eserin üçte birini bitirdim az önce."

"Tümünü bitirince çok para alacak mısınız?" diye sordu Bayan Boncour, yanaklarındaki gamzeleri oluşturarak.

"Bir gün o da olur belki de."

"Şimdi Rod'lar gittiklerine göre yalnız kalacaksınız artık."

"Gittiler mi?"

"Bilmiyor muydunuz? Veda etmeye gitmediniz mi? Deniz kıyısına

gittiler... Size güzel bir omlet yapayım bari."

"Teşekkür ederim."

Bayan Boncour omlet ve kızarmış patatesle döndüğünde esrarlı bir sesle:

"Bu son haftalarda Rod'lara pek gitmediniz," dedi.

"Gitmedim."

Kırmızı kollarını göğüsleri üzerinde kavuşturmuş, başını sallıyordu kadın.

Andrews yukarı gitmek için ayağa kalktığında kadın birden bağırdı:

"Paramı ne zaman vereceksin? İki hafta oldu kuruş vermedin."

"Ama Bayan Boncour, söylemiştim size. Bir iki gün daha beklerseniz postadan her gün para gelebilir. En fazla bir iki gün."

"Bu masalı çok duydum ben."

"Bu çevredeki çiftliklerde bile iş aradım."

Bayan Boncour başını geri attı, alt çenesindeki kararmış dişlerini göstererek güldü.

"Bana bak," dedi bir süre sonra. "Bu hafta sonunda her şey tamam, anlaştık mı? Ya paramı ödersin ya da... Uykum çok hafiftir, ona göre."

Andrews koşarak çıktı odasına.

"Bu gece kafesten kaçmalıyım," diye düşündü. Ama ya yarın para ile mektup gelirse. Bütün öğleden sonrasını kararsızlık içinde geçirdi.

O akşamüstü uzun bir yürüyüşe çıktı. Rod'ların evinin yanından geçerken pancurların kapalı olduğunu gördü. Geneviève'in yakınında yaşamadığını bilmek kendisinde bir rahatlık yaratmıştı. Yalnızlığı tamdı artık.

Asker kaçağı olmasaydı değeri olacak olan müzik besteleyeceği yerde, neden sanki ne kadar zayıf, ne kadar uzak da olsa başka insanların özgürlüğü için bir eylemde bulunmamış, bir hareket yapmamıştı bugüne kadar? Yarı yarıya bir rastlantıyla kendisi çarkların arasından kurtarmıştı kendisini. Başkalarına da yardım edemez miydi? Hayatını yeniden yaşama olanağı olsaydı. Hayır; John Brown adına lâyık olarak yaşamamıştı.

Köye döndüğü zaman hava kararmıştı. Bir gün daha beklemeye karar vermişti.

Ertesi sabah ikinci bölüme başladı. Piyanosu olmayışı ilerlemesini güçleştiriyordu, ama yine de öyle bir rahatlığa kavuşana kadar çok zaman geçmesi gerekeceğini bildiği için yazabildiği kadarını yazmalı diye düşünüyordu.

Bir gece mumunu söndürmüş, ayın nehirdeki parıltısını seyrediyordu. Kapısının önünde ayak sesleri duydu birden. Tahtalar gıcırdadı, anahtar kilitte bir kere döndü. Sonra yine merdivenden inen ayak sesleri. John Andrews kahkahayla güldü. Pencere yerden yedi metre

yüksekteydi ve bir de sarmaşık vardı. Mutlulukla girdi yatağına. İyi bir uyku çekmeliydi, ertesi gece pencereden kaçıp Bordeaux'ya doğru yola düşecekti.

Bir sabah daha. Andrews çalışırken esen sert rüzgâr kağıtları uçuruyordu. Dışarda nehir mavi, gümüşsü ve gri renklerde akıyordu. Yeldeğirmeninin kolları bulutlar arasında hızla dönmekteydi. Ihlamurların kokusu kesik kesik geliyordu burnuna. Andrews'un isteğine rağmen "John Brown'ın Bedeni" ezgisi düşüncelerine karışıyordu. Kalemi dudakları arasında, hafifçe ıslık çalarak düşünürken zihninin gerilerinde büyük bir koro şarkı söylüyordu sanki:

"John Brown'ın bedeni çürüyor mezarında,
Ama ruhu durmadan ilerliyor.
Şükürler olsun! Şükürler olsun!
Ruhu durmadan, durmadan ilerliyor."

İnsan özgürlüğü, ona doğru yürüyerek bulabilseydi, diye düşündü.

Ansızın kaskatı kesildi, elleriyle masanın kenarını kavradı.

Penceresinin altında bir Amerikalı sesi duyuluyordu:

"Kadın bizimle dalga mı geçiyor dersin, Charley?"

Andrews başdöndürücü bir yükseklikten düşüyordu, gözleri kararmıştı. Tanrım, her şey yeni baştan mı başlayacaktı? Başlayabilir miydi? Kuaklarında 'Biriniz ona selâm vermesini öğretsin' diyen sesler duyuyordu.

Ayağa fırlayıp çekmeceyi açtı. Boştu. Kadın tabancayı almıştı. "Her şey önceden hazırlanmış öyleyse," diye mırıldandı. "Kadın biliyordu her şeyi."

Sakinleşti bunun üzerine.

Nehirde bir sandal vardı. Parlak yeşil bir sandal. Yanık kahverengi ceket giymiş bir adamın elinde de bir olta kamışı.

Andrews iskemlesine oturdu yine. Sandal görünmüyordu artık. Ama yeldeğirmeni bulutlar arasında dönüyor, dönüyordu.

Merdivende ayak sesleri işitildi.

Pencerenin hemen önünden, kanatlarının üzerindeki işaretleri, ayaklarını soluk gri karınlarına nasıl çektiklerini görebileceği kadar yakından iki kırlangıç uçup gitti.

Kapı vuruldu.

"Girin," dedi Andrews.

Şapkası elinde bir asker, "Özür dilerim, Amerikalı olan siz misiniz?" diye sordu.

"Evet."

"Aşağıdaki kadın kağıtlarınızın pek düzenli olmadığından kuşkulandığını söyledi." Adam utançla kekeliyordu.

Gözleri karşılaştı.

"Öyle," dedi Andrews. "Asker kaçağıyım."

İnzibat düdüğünü ağzına götürüp sertçe üfledi. Pencerenin dışından başka bir düdük sesi cevap verdi.

"Eşyalarını topla."

"Hiçbir şeyim yok."

"Pekâlâ, öyleyse önüme düş de, ağır ağır yürü bakalım."

Dışarda yeldeğirmeni gökyüzündeki beyaz bulut yığınları arasında dönüyordu.

Andrews bakışlarını kapıya çevirdi. İnzibat eri arkalarından kapıyı kapattı, Andrews'un hemen ardından merdivenden indi.

John Andrews'un masası üzerinde esen sert bir rüzgâr kağıtların dalgalandırdı. Önce bir sayfa, sonra bir diğeri uçtu masadan, ta ki yer kağıtlarla dolana kadar.

Jean-Paul Sartre'a göre çağımızın en büyük yazarı olan John Dos Passos, 1896 yılında Portekiz kökenli zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. İyi bir öğrenim gördü, rahat bir gençlik geçirdi, Harvard Üniversitesi'ne devam etti. İspanya'da mimarlık öğrencisiyken, savaşa katılmak için öğrenimini yarıda bıraktı. Birinci Dünya Savaşı'nı er olarak tamamladı. İlk ünlü yapıtı "Üç Savaşçı", askerlik ve savaş deneyinin ürünüdür.

Savaştan sonra, İspanya'da, Yakın Doğu'da, Meksika'da ve Paris'te yaşadı. 1925 yılında ikinci büyük romanı "Manhattan Transfer" yayınlandı. Ardından da dev üçlüsü "U.S.A."nın ilk cildi olan "42. Paralel" (1930) geldi. Bunu "1919" ve üçlünün son kitabı "Büyük Para" izledi.

Sonraki yıllarda yayınladıkları, bir daha bu dev üçlü düzeyine ulaşamadı. İkinci Dünya Savaşı sonrasında eleştirmenler bu büyük yazarla ilgilenmez oldular. Çünkü Dos Passos, gelenekçi görüşleri savunuyordu artık. Hele bir başkanlık seçiminde Cumhuriyetçi aday Barry Goldwater'ı desteklemesi edebiyat dünyasında çok ters karşılandı. 1970 yılında da öldü.